

รายงานวิจัย

เรื่อง

**ผลกระทบโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทย
ใน 5 ปีข้างหน้า**

สำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ

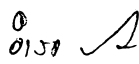
คำนำ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้ดำเนินงานโครงการวิจัย เรื่อง ผลกระทบ
โลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทยใน 5 ปีข้างหน้า โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบ
ของกระแสโลกาภิวัตน์ในสังคมโลกและสังคมไทยต่อการจัดการศึกษาไทยในอีก 5 ปีข้างหน้า
และจัดทำข้อเสนอแนะเชิงรุกสำหรับการจัดการศึกษาไทยเพื่อรองรับและก้าวทันกระแส
โลกาภิวัตน์ ทั้งนี้ได้ศึกษาในบริบทด้านสังคมและประชากร เศรษฐกิจและการอุตสาหกรรม
วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม และการเมืองการปกครอง เพื่อนำองค์ความรู้ที่
ได้มาใช้ในการวางแผนพัฒนาการศึกษาในอนาคตในอีก 5 ปีข้างหน้าของประเทศต่อไป โดย
มีที่ปรึกษาดำเนินงานวิจัยคือ มูลนิธิสถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา (ไอเอฟดี)

งานวิจัยมีข้อค้นพบที่น่าสนใจหลายประการ อาทิ การกำหนดทิศทางในการพัฒนา
กำลังคนเพื่อรองรับกับกระแสโลกาภิวัตน์ซึ่งต้องอยู่บนพื้นฐานความต้องการในการพัฒนา
ประเทศ มิใช่เป็นการเปิดหลักสูตรตามความต้องการของผู้เรียน หรือเปิดตามความพร้อมของ
สถาบันอุดมศึกษาที่แข่งขันกันมาก เพราะมีฉะนั้นบางสาขาที่จำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ
จะหายไป หรือไม่ได้คนเก่งเข้าไปเรียน เช่น การเกษตรแบบผสมผสาน การพัฒนาป้าชายเลน
การดูแลพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์หายาก ประวัติศาสตร์ โบราณคดี หรือการสังคมสงเคราะห์ ฯลฯ
ดังนั้นหากสาขาเหล่านี้ไม่ได้มีความต้องการของตลาดมากนัก รัฐต้องเข้าไปอุดหนุนกลุ่มสาขา
เหล่านี้ให้คงอยู่ โดยให้ปริมาณลดลง และเป็นไปอย่างมีคุณภาพ

ในด้านพัฒนาผู้เรียนให้คิดเป็นและมีคุณธรรมจริยธรรม เป้าหมายหลักในการ
พัฒนาการศึกษาให้พร้อมรับต่อสภาพโลกาภิวัตน์ได้ คือ การพัฒนาผู้เรียนให้คิดเป็น เพราะ
แม้จะมีสภาพการเปลี่ยนแปลงไปในทิศใดก็ตาม และมีสิ่งที่เข้ามากระทบทั้งที่พึงประสงค์และ
ไม่พึงประสงค์ ผู้เรียนจะสามารถคิดวิเคราะห์ ไตร่ตรอง ดีความ และเลือกตัดสินใจได้อย่าง
ถูกต้องเหมาะสม อีกทั้งหากผู้เรียนมีทักษะการคิดที่ดี ย่อมเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน
สามารถอยู่รอดและแข่งขันได้ และมีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งการคิดเป็นนี้ครอบคลุมถึงการคิดอยู่
ในกรอบการเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมด้วย เพราะจะทำให้รู้ว่าสิ่งใดควรทำ ไม่ควรทำ และ
ไม่ทำร้ายสังคม เป็นต้น

สำนักงานฯ ขอขอบคุณ คณะนักวิจัยของมูลนิธิสถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา
(ไอเอฟดี) ที่ได้กรุณาจัดทำรายงานการวิจัยเรื่อง ผลกระทบโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทย
ใน 5 ปีข้างหน้า และหวังว่ารายงานฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าของหน่วยงาน
ที่เกี่ยวข้อง และผู้สนใจโดยทั่วไป อันจะนำไปสู่การพัฒนาการศึกษาของประเทศต่อไป

(นายอรุณ จันทวานิช)

เลขาธิการสภาการศึกษา

คำชี้แจง

ไทยได้รับอิทธิพลกระแสโลกาภิวัตน์เช่นเดียวกับประเทศอื่นทั่วโลก โดยเปิดรับการไหลบ่าของเทคโนโลยีสารสนเทศ วัฒนธรรม และองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ โดยเชื่อมโยงกับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ทั้งด้านการสื่อสาร การถ่ายเทสินค้า บริการ เงินตรา ข้อมูลข่าวสาร และวัฒนธรรม ฯลฯ ซึ่งไทยไม่สามารถหลีกเลี่ยงกระแสโลกาภิวัตน์นี้ได้ การเชื่อมโยงถึงกันอย่างไร้พรมแดน สิ่งที่เกิดขึ้น ณ ที่ใดที่หนึ่ง สามารถแผ่อิทธิพลไปส่วนอื่นของโลกได้รวดเร็วและกว้างขวาง อุปสรรคที่เคยกั้นขวางการปฏิสัมพันธ์ระหว่างประเทศต่าง ๆ ถูกลดทอน ทำให้แต่ละส่วนของโลกเข้าถึงกันได้ง่าย

สภาพโลกาภิวัตน์นี้ ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของประเทศไทยในอนาคต ซึ่งหากประเทศไทยสามารถตั้งรับได้เป็นอย่างดี ประเทศไทยจะสามารถป้องกันปัญหาที่มาพร้อมกับกระแสโลกาภิวัตน์ สามารถพัฒนาและแข่งขันกับนานาประเทศได้ในทางตรงข้ามหากประเทศไทยไม่ตระหนัก และไม่ได้ตั้งรับกระแสโลกาภิวัตน์อย่างเท่าทัน จะเกิดปัญหาตามมาอย่างมาก เช่น ปัญหาคุณธรรมจริยธรรม ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาความรุนแรงทางการเมือง ปัญหาความล้าหลังของประเทศ ฯลฯ และอาจต้องเสียประโยชน์หรือถูกเอาเปรียบจากประเทศอื่นได้

ดังนั้น ประเทศไทยจำเป็นต้องตื่นตัว และเร่งพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ ให้เท่าทันสภาพโลกาภิวัตน์ โดยปัจจัยสำคัญที่สุด คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และสร้างองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ ซึ่งบทบาทหลักจะตกอยู่กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่ต่างต้องเร่งพัฒนากำลังคน ให้มีความสามารถ มีองค์ความรู้ที่จำเป็น มีทักษะการคิด มีทักษะการประกอบอาชีพ สามารถแก้ปัญหาตนเองและสังคม เพื่อรองรับสภาพการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นได้อย่างเท่าทันและชาญฉลาด

ดังนั้น การวิจัยนี้จึงสนใจศึกษาประเด็น “ ผลกระทบของโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทยใน 5 ปี ข้างหน้า ” โดยคาดหวังว่าผลการศึกษา จะสามารถใช้ประโยชน์ในการกำหนดนโยบายและวางแผนของกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อแก้ไข หลีกเลี่ยง และป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น รวมถึงพัฒนาระบบการศึกษาไทยให้สามารถปรับตัวได้เท่าทัน และสามารถเข้าใช้ประโยชน์สูงสุดจากสภาพโลกาภิวัตน์ที่มาถึงได้

ท้ายสุดนี้ คณะผู้วิจัยต้องขอขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ที่ได้ให้คำปรึกษาและคำแนะนำที่มีประโยชน์ยิ่งแก่คณะวิจัย ตลอดจนการดำเนินการวิจัย จึงทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงได้

คณะวิจัยสถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา (ไอเอฟดี)

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ผลกระทบโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทย 5 ปีข้างหน้า

ไทยได้รับอิทธิพลกระแสโลกาภิวัตน์อย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งส่งผลกระทบต่อเชิงลบและเชิงบวกต่อประเทศไทย สถานการณ์นี้ ส่งผลให้ไทยต้องเร่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และองค์ความรู้ โดยหน่วยงานการศึกษาจำเป็นต้องเร่งพัฒนากำลังคนและความพร้อมของหน่วยงานทางการศึกษา ให้สามารถจัดการศึกษาเชิงรุกได้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง

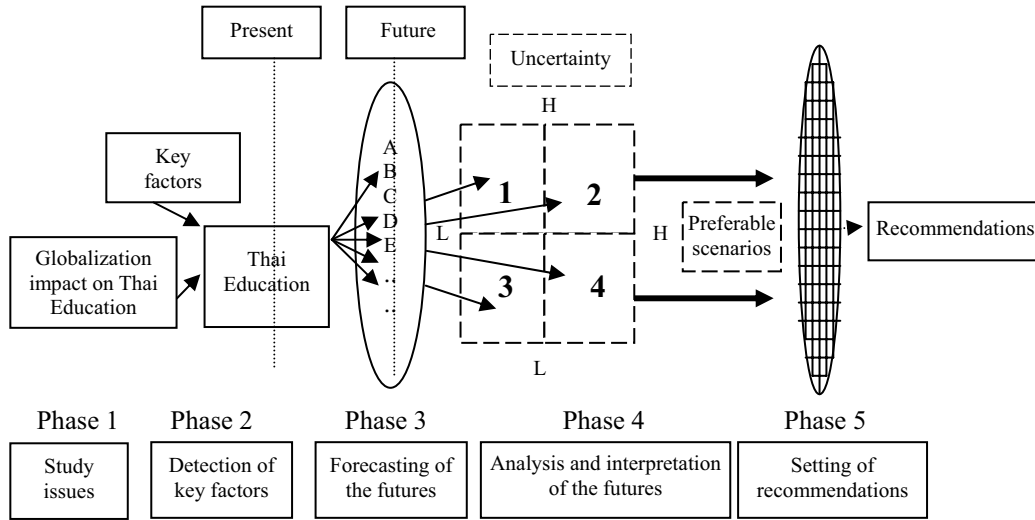
ดังนั้น การวิจัยนี้จึงสนใจศึกษาประเด็น “ผลกระทบของโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทยในอีก 5 ปี ข้างหน้า” โดยคาดหวังว่าผลการศึกษา จะสามารถใช้เป็นฐานข้อมูลประกอบการกำหนดนโยบายและวางแผนของกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อแก้ไขและป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้น รวมถึงมีส่วนพัฒนาระบบการศึกษาไทยให้สามารถปรับตัวได้เท่าทัน และสามารถเข้าใช้ประโยชน์สูงสุดจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่จะมาถึง

วัตถุประสงค์การวิจัยนี้ เพื่อศึกษา 1) สภาพปัจจุบันและอนาคตของสังคมโลกและสังคมไทยภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ใน 5 ปีข้างหน้า 2) ผลกระทบสังคมโลกและสังคมไทยภายใต้โลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทยใน 5 ปีข้างหน้า และ 3) จัดทำข้อเสนอสำหรับการศึกษาไทย เพื่อรองรับสภาพโลกาภิวัตน์ เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลประกอบการ กำหนดนโยบายและวางแผนการศึกษาไทยให้เหมาะสมกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์ที่จะเกิดขึ้นต่อไป

ขอบเขตการศึกษา เพื่อศึกษาสภาพสังคมไทยและสังคมโลกภายใต้สภาพโลกาภิวัตน์ ศึกษาในด้านสังคมและประชากร เศรษฐกิจและการอุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม และการเมืองการปกครอง รวมถึงการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาไทยด้านระบบการศึกษา ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการบริหารและการจัดการศึกษา ด้านผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากรทางการศึกษา และด้านทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา โดยจะศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การอุดมศึกษา การอาชีวศึกษา และการศึกษานอกโรงเรียน

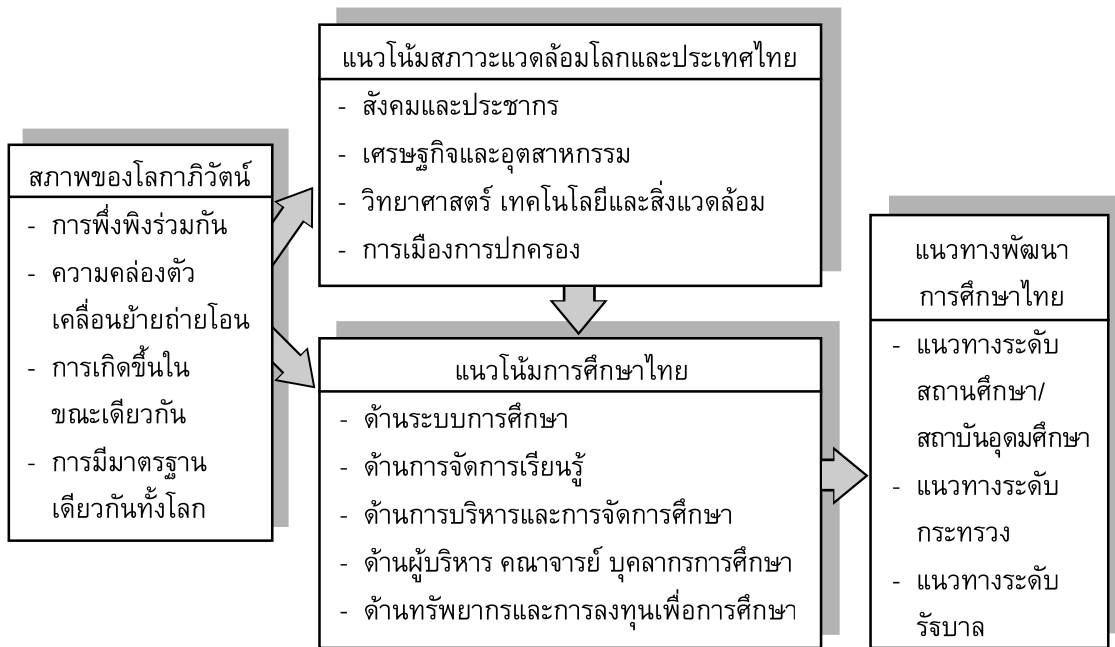
วิธีการศึกษา ใช้การวิจัยเชิงเอกสาร การประชุมแบบเน้นกลุ่มเป้าหมาย และการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดจำนวน 62 ท่าน

ขั้นตอนในการศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ ดังภาพที่ 1

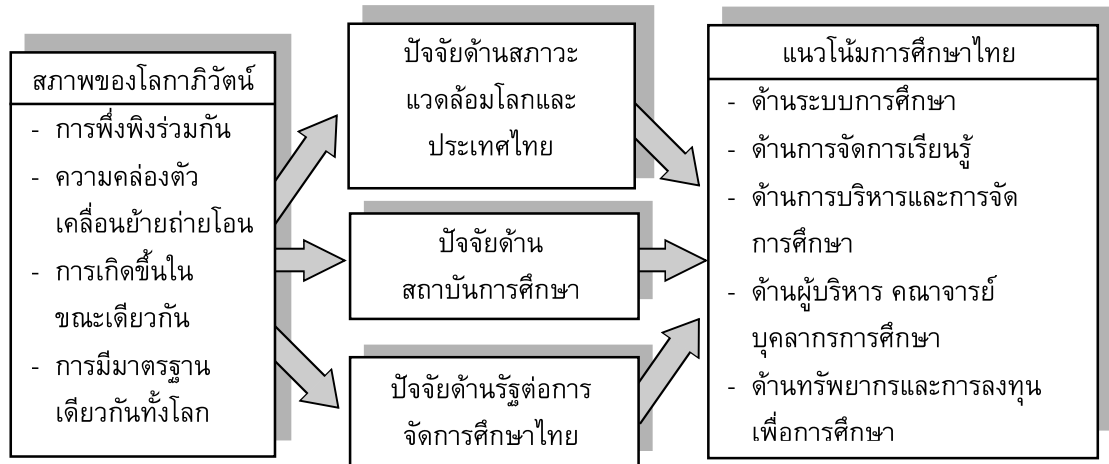
หมายเหตุ H = High L = Low
 ภาพที่ 1 ขั้นตอนคาดการณ์แนวโน้มผลกระทบโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทยใน 5 ปีข้างหน้า

จากภาพที่ 1 เป็นขั้นตอนคาดการณ์อนาคตที่ปรับปรุงจาก Scenarios มี 5 ขั้นตอน ดังนี้
ขั้นตอนที่ 1 ประเด็นในการศึกษา (Study issues) ศึกษาประเด็นเกี่ยวกับผลกระทบโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทยใน 5 ปีข้างหน้า เพื่อเป็นพื้นฐาน เป็นกรอบสร้างความเข้าใจ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ คาดการณ์อนาคตการศึกษา กำหนดแนวทางพัฒนาการศึกษาไทยให้พร้อมรับสภาพโลกาภิวัตน์ ประเด็นศึกษาดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ประเด็นในการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทยใน 5 ปีข้างหน้า

ขั้นตอนที่ 2 การสืบค้นปัจจัยหลัก (Detection of key factors) เป็นกระบวนการค้นหาปัจจัยหลักว่า ปัจจัยใดมีอิทธิพลต่อการกำหนดภาพอนาคตการศึกษาไทยใน 5 ปี โดยปัจจัยนี้ต้องเป็นผลหรือเกี่ยวข้องกับโลกาภิวัตน์ และเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงต่อการกำหนดภาพอนาคตการศึกษาไทยโดยการสืบค้นปัจจัยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 การสืบค้นปัจจัยหลักสำคัญเกี่ยวกับผลกระทบโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทยใน 5 ปีข้างหน้า

1. ปัจจัยด้านสภาวะแวดล้อมโลกและสังคมไทย

1.1 ปัจจัยด้านสังคมและประชากร

- สังคมเทคโนโลยีสารสนเทศ
- สังคมการแข่งขัน
- สังคมที่เกิดช่องว่าง
- สังคมที่อยู่ภายใต้กรอบมาตรฐานสากล
- สังคมที่เคารพในสิทธิมนุษยชน
- สังคมผู้สูงอายุ
- สังคมที่มุ่งสร้างเอกลักษณ์ของชุมชน
- สังคมที่แสวงหาการเติมเต็มทางจิตใจ

1.2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและการอุตสาหกรรม

- เศรษฐกิจเสรี
- เศรษฐกิจเครือข่าย
- เศรษฐกิจดิจิทัล
- เศรษฐกิจฐานความรู้
- เศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรมและเหลื่อมล้ำสูงขึ้น

- เศรษฐกิจที่พึ่งพาการส่งออก
- เศรษฐกิจที่พึ่งพากฎภูมิภาคเอเชียมากขึ้น
- เศรษฐกิจพอเพียง

1.3 ปัจจัยด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม

- อัตราการพัฒนา S&T ก้าวหน้ารวดเร็ว
- ทิศทางการพัฒนา S&T (ด้าน IT นาโนเทคโนโลยี เทคโนโลยีชีวภาพ วัสดุศาสตร์)
- การพัฒนา S&T ที่ขัดต่อหลักคุณธรรมจริยธรรม
- การให้ความสำคัญกับทรัพย์สินทางปัญญาและสิทธิบัตร
- การเกิดวิกฤตธรรมชาติ
- การรวมกลุ่มเพื่อแก้ไขและรักษาทรัพยากรแวดล้อม
- การค้นหาพลังงานทดแทน

1.4 ปัจจัยด้านการเมืองการปกครอง

- การเมืองก้าวสู่ประชาธิปไตยมากขึ้น
- การเมืองที่คำนึงถึงอิทธิพลของกติการะหว่างประเทศ
- การเมืองที่อิทธิพลของภาคธุรกิจและบรรษัทข้ามชาติมีมากขึ้น
- การพยายามเพิ่มกลไกความคุ้มครองผลประโยชน์ของประเทศมากขึ้น
- การสั่นคลอนความมั่นคงจากการก่อการร้าย
- การเมืองที่ทุจริตคอร์รัปชันมีแนวโน้มลดลง
- การเมืองที่ใช้แรงกดดัน

2. ปัจจัยด้านสถาบันการศึกษาไทย

- ระดับสถานศึกษา
- ประเภทของสถาบันการศึกษา
- ทรัพยากรของสถาบันการศึกษา
- ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถาบันการศึกษา
- การกำหนดทิศทางวิสัยทัศน์สถาบันการศึกษา
- ผู้สอน

3. ปัจจัยด้านรัฐต่อการจัดการศึกษาไทยภายใต้สภาพโลกาภิวัตน์

- ภาวะผู้นำของผู้นำรัฐบาล
- การกำหนดวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์การศึกษาชาติ
- การกำหนดจุดยืนและแนวทางปฏิบัติต่อการเปิดเสรีทางการศึกษา
- การนำสู่ภาคปฏิบัติ
- การประเมินติดตามผล
- การกำหนดกฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง
- การเชื่อมโยงด้านยุทธศาสตร์ แผนงาน และทรัพยากรกับภาคีอื่น

ขั้นตอนที่ 3 การฉายภาพอนาคต (Forecasting of futures) เป็นการฉายภาพแนวโน้มอนาคตทางด้านการศึกษาที่จะเกิดขึ้นใน 5 ปีข้างหน้า มีโอกาสเกิดได้หลายภาพ โดยอาจเป็นภาพอนาคตที่มีแนวโน้มจะเกิดขึ้นได้ค่อนข้างมาก (probable futures) หรือภาพอนาคตที่มีแนวโน้มจะเกิดขึ้นหรืออาจไม่เกิดขึ้นก็ได้ (possible futures) และเป็นภาพอนาคตที่พึงประสงค์ (preferable futures) และที่ไม่พึงประสงค์ (non preferable futures) โดยขยายความและอธิบายรายละเอียดของแต่ละภาพอนาคตที่เกิดขึ้น ซึ่งภาพแนวโน้มอนาคตทางการศึกษาที่ได้จากการศึกษานี้ ได้ทั้งหมด 64 ภาพอนาคต แต่ได้คัดเลือกมาเฉพาะภาพที่มีผลกระทบต่อการจัดการศึกษาไทยใน 5 ปีข้างหน้า และเป็นภาพอนาคตที่จะมีผลต่อการกำหนดแนวทางจัดการศึกษาเพื่อรองรับต่อสภาพโลกาภิวัตน์ 43 ภาพ ดังตาราง

ตารางที่ 1 แนวโน้มอนาคตการศึกษาใน 5 ปีข้างหน้า

ข้อ	แนวโน้มอนาคตการศึกษาไทยใน 5 ปีข้างหน้า	กศ.ชั้นพื้นฐานสามัญรัฐ	กศ.ชั้นพื้นฐานสามัญ-เอกชน	การอาชีวศึกษา-รัฐ	การอาชีวศึกษาเอกชน	การศึกษา นอก ร.ร.	การอุดมศึกษา-รัฐ	การอุดมศึกษาเอกชน
1	ด้านระบบการศึกษา							
(1)	ระดับการศึกษาโดยเฉลี่ยสูงขึ้น	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
(2)	ความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสทางการศึกษาลดลง	✓	☑	✓	☑	✓	☑	☑
(3)	โอกาสรับบริการการศึกษาที่มีคุณภาพเพิ่มขึ้น	☑	✓	☑	✓	☑	✓	✓
(4)	การเพิ่มช่องว่างด้านคุณภาพในการจัดการศึกษา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
(5)	โอกาสทางการศึกษาในบางสาขาที่ไม่ใช่ความต้องการของตลาด ถูกจำกัดอยู่ในเฉพาะมหาวิทยาลัยบางแห่ง***						✓	
(6)	การศึกษาสำหรับกลุ่มคนทำงานเพิ่มขึ้น	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ข้อ	แนวโน้มอนาคต การศึกษาไทยใน 5 ปี ข้างหน้า	กศ.ชั้น พื้นฐาน สามัญ- รัฐ	กศ.ชั้น พื้นฐาน สามัญ- เอกชน	การ อาชีว ศึกษา -รัฐ	การ อาชีว ศึกษา เอกชน	การ ศึกษา นอก ร.ร.	การ อุดม ศึกษา -รัฐ	การ อุดม ศึกษา เอกชน
(7)	การอาชีวศึกษามี บทบาทมากขึ้น			✓	✓			
(8)	การศึกษานอกระบบมี บทบาทมากขึ้น					✓		
(9)	การผลิตบัณฑิตเกิน ความต้องการ***						✓	✓
2	ด้านการจัดการเรียนรู้							
(10)	การศึกษาที่เกิดหลักสูตร ใหม่จำนวนมาก	☑	✓	✓	✓	☑	✓	✓
(11)	การศึกษาที่มีความ เป็นสากล***	☑	✓	☑	✓	☑	✓	✓
(12)	การเปิดหลักสูตร นานาชาติมากขึ้น	✓	✓	☑	✓		✓	✓
(13)	การศึกษาที่ผู้เรียนเป็น สำคัญ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
(14)	การมุ่งสอนวิชาการแต่ ยังไม่สามารถปลูกฝัง รักการเรียนรู้	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
(15)	การสอนด้านทักษะการ คิด ทักษะทางอารมณ์ ยังไม่มีคุณภาพ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
(16)	การสอนด้านคุณธรรม จริยธรรมยังไม่มี คุณภาพ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
(17)	การสอนด้านภาษา ต่างประเทศยังไม่มี คุณภาพ	✓	✓	✓	✓	✓	☑	☑
3	ด้านการบริหารและ การจัดการศึกษา							
(18)	การศึกษานานาชาติ อิเล็กทรอนิกส์	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ข้อ	แนวโน้มอนาคต การศึกษาไทยใน 5 ปี ข้างหน้า	กศ.ชั้น พื้นฐาน สามัญ- รัฐ	กศ.ชั้น พื้นฐาน สามัญ- เอกชน	การ อาชีว ศึกษา -รัฐ	การ อาชีว ศึกษา เอกชน	การ ศึกษา นอก ร.ร.	การ อุดม ศึกษา -รัฐ	การ อุดม ศึกษา เอกชน
(19)	การศึกษามุ่งแสวงหา เอกลักษณ์ด้าน คุณภาพหรือความ แตกต่าง		✓		✓		✓	✓
(20)	การศึกษาที่เชื่อมโยง เป็นเครือข่าย	☑	✓	✓	✓	☑	✓	✓
(21)	การก้าวสู่การเป็น มหาวิทยาลัยในกำกับ ของรัฐมากขึ้น						✓	
(22)	การศึกษาที่ซื้อต้นแบบ (Franchise)		✓		✓		✓	✓
(23)	การขยายตลาด การศึกษาไทยไป ต่างประเทศ***			☑	✓		✓	✓
(24)	การพัฒนาสู่ มหาวิทยาลัยเฉพาะ ทาง***						✓	✓
(25)	การพัฒนาสู่ มหาวิทยาลัยที่มุ่งผลิต งานวิจัย***						☑	✓
(26)	สถาบันการศึกษาที่ แข่งขันไม่ได้ต้องปิดตัว หรือควบรวมกิจการ		✓		✓		☑	✓
(27)	การศึกษามุ่งเชิง พาณิชย์มากขึ้น		✓		✓		✓	✓
(28)	การศึกษาที่อาจจะเลย การบริการสังคม						☑	✓
(29)	การวิจัยยังไม่พัฒนา ก้าวหน้าไปเท่าที่ควร						✓	✓
4	ด้านผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากร							

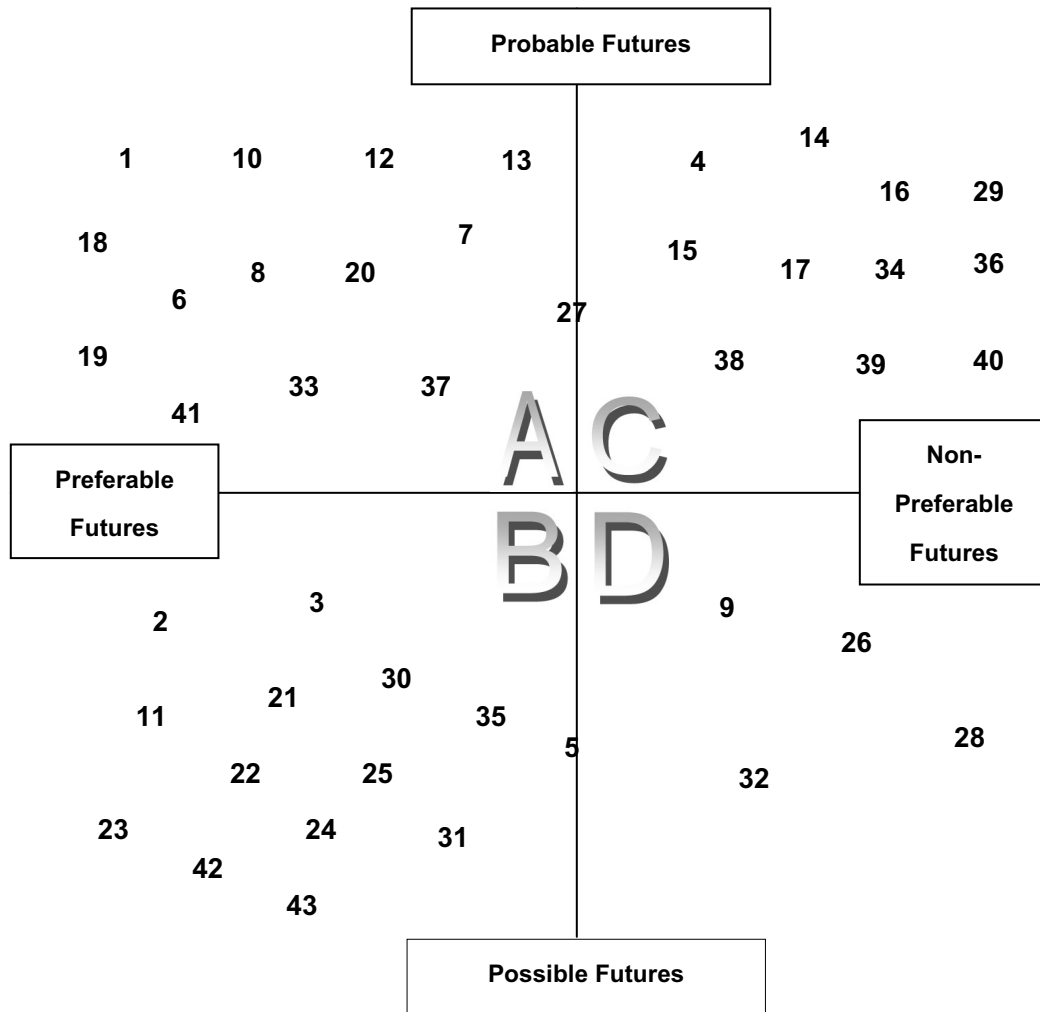
ข้อ	แนวโน้มอนาคต การศึกษาไทยใน 5 ปี ข้างหน้า	กศ.ชั้น พื้นฐาน สามัญ- รัฐ	กศ.ชั้น พื้นฐาน สามัญ- เอกชน	การ อาชีว ศึกษา -รัฐ	การ อาชีว ศึกษา เอกชน	การ ศึกษา นอก ร.ร.	การ อุดม ศึกษา -รัฐ	การ อุดม ศึกษา เอกชน
	ทางการศึกษา							
4.1	ด้านผู้บริหาร							
(30)	การพัฒนาสู่ผู้บริหาร มืออาชีพ	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒
(31)	การเกิดกลุ่มผู้บริหาร รุ่นใหม่	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒
(32)	การเกิดกลุ่มผู้บริหารตก ยุค	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒
4.2	ด้านครู/คณาจารย์							
(33)	การที่ครูพัฒนาตนเอง มากขึ้น	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒
(34)	การเกิดครูเก่งไหลออก จากระบบ	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒
(35)	การเกิดกลุ่มครู part time มากขึ้น		☒		☒		☒	☒
5	ด้านทรัพยากรและ การลงทุนเพื่อ การศึกษา							
(36)	การยังคงพึ่งพิงการ อุดหนุนจากรัฐสูง	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒
(37)	การเพิ่มประสิทธิภาพ ในการใช้ทรัพยากร	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒
(38)	การขาดความสมดุลใน การพัฒนา Hard ware soft ware และ people ware	☒	☒	☒	☒	☒		
(39)	ความเหลื่อมล้ำในการ พัฒนาเทคโนโลยีทาง การศึกษาเพิ่มขึ้น	☒	☒	☒	☒	☒		
(40)	การผลิตกำลังคนบาง สาขาไม่สอดคล้องกับ			☒	☒		☒	☒

ข้อ	แนวโน้มอนาคต การศึกษาไทยใน 5 ปี ข้างหน้า	กศ.ชั้น พื้นฐาน สามัญ- รัฐ	กศ.ชั้น พื้นฐาน สามัญ- เอกชน	การ อาชีว ศึกษา -รัฐ	การ อาชีว ศึกษา เอกชน	การ ศึกษา นอก ร.ร.	การ อุดม ศึกษา -รัฐ	การ อุดม ศึกษา เอกชน
	ความต้องการตลาด							
(41)	การศึกษาที่สถาน ประกอบการมีบทบาท มากขึ้น	☒	✓	✓	✓		✓	✓
(42)	การศึกษาที่ภาคประชา สังคมมีส่วนร่วมมากขึ้น	✓	☒	✓	☒	✓	☒	☒
(43)	การศึกษาที่กระจาย อำนาจสู่องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น	✓		✓				

หมายเหตุ ✓ = ภาพอนาคตที่มีแนวโน้มจะเกิดขึ้นค่อนข้างแน่นอน (probable futures)
 = ภาพอนาคตที่อาจจะเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้นได้ (possible futures)
 *** = แนวโน้มอนาคตนี้อาจจะเกิดขึ้นภายใน 5-10 ปี

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์และตีความภาพอนาคตและปัจจัยที่มีอิทธิพล (Analysis and interpretation of the futures) นำภาพอนาคตการศึกษาจากขั้นตอน 3 มาวิเคราะห์ตีความ จัดกลุ่มมี 2 ขั้นตอนย่อย

ขั้นตอนแรก การวิเคราะห์และตีความภาพอนาคต เป็นการวิเคราะห์และจัดกลุ่มภาพอนาคตโดยใช้ 2 เกณฑ์ คือ เกณฑ์แรกคือ เกณฑ์ภาพอนาคตที่มีแนวโน้มจะเกิดขึ้นค่อนข้างแน่นอนหรือเป็นภาพอนาคตที่อาจจะเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้นได้ และเกณฑ์ที่สอง คือ เกณฑ์ภาพอนาคตพึงประสงค์หรือภาพอนาคตที่ไม่พึงประสงค์ โดยนำเอาภาพอนาคตที่ได้จากขั้นตอนที่สองมาวิเคราะห์และแยกกลุ่มได้ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 การวิเคราะห์และจัดกลุ่มภาพอนาคตโดยใช้เกณฑ์ ภาพอนาคตที่อาจเกิดขึ้นก่อนข้างแน่นอน-อาจจะไม่เกิดหรือไม่เกิด และภาพพึงประสงค์-ไม่พึงประสงค์

หมายเหตุ: ภาพอนาคตด้านการศึกษาที่เป็นผลกระทบจากสภาพโลกาภิวัตน์ใน 5 ปีข้างหน้า

A = ภาพอนาคตที่มีแนวโน้มจะเกิดขึ้นก่อนข้างแน่นอน (Probable Futures) และเป็นภาพอนาคตที่พึงประสงค์ (Preferable Futures) ซึ่งมีภาพอนาคตดังนี้

- 1 = ระดับการศึกษาโดยเฉลี่ยสูงขึ้น
- 6 = การศึกษาสำหรับกลุ่มคนทำงานเพิ่มขึ้น
- 7 = การอาชีวศึกษามีบทบาทมากขึ้น
- 8 = การศึกษานอกระบบมีบทบาทมากขึ้น
- 10 = การศึกษาที่เกิดหลักสูตรใหม่จำนวนมาก
- 12 = การเปิดหลักสูตรนานาชาติมากขึ้น
- 13 = การศึกษาที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 18 = การศึกษาบนฐานอิเล็กทรอนิกส์

- 19 = การศึกษาที่มุ่งแสวงหาเอกลักษณ์ด้านคุณภาพหรือด้านความแตกต่าง
- 20 = การศึกษาที่เชื่อมโยงเป็นเครือข่าย
- 33 = การที่ครูพัฒนาตนเองมากขึ้น
- 37 = การเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากร
- 41 = การศึกษาที่สถานประกอบการมีบทบาทมากขึ้น

B = ภาพอนาคตที่มีแนวโน้มจะเกิดขึ้นหรืออาจไม่เกิดขึ้น (**Possible Futures**) และเป็นภาพอนาคตที่พึงประสงค์ (**Preferable Futures**) ซึ่งมีภาพอนาคตดังนี้

- 2 = ความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสทางการศึกษาลดลง
- 3 = โอกาสรับบริการการศึกษาที่มีคุณภาพเพิ่มขึ้น
- 11 = การศึกษาที่มีความเป็นสากล
- 21 = การก้าวสู่การเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐมากขึ้น
- 22 = การศึกษาที่ซื้อต้นแบบ (Franchise)
- 23 = การขยายตลาดการศึกษาไทยไปต่างประเทศ
- 24 = การพัฒนาสู่มหาวิทยาลัยเฉพาะทาง
- 25 = การพัฒนาสู่มหาวิทยาลัยที่มุ่งผลิตงานวิจัย
- 30 = การพัฒนาสู่ผู้บริหารมืออาชีพ
- 31 = การเกิดกลุ่มผู้บริหารรุ่นใหม่
- 35 = การเกิดกลุ่มครู part time มากขึ้น
- 42 = การศึกษาที่ภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมมากขึ้น
- 43 = การศึกษาที่กระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

C = ภาพอนาคตที่มีแนวโน้มจะเกิดขึ้นค่อนข้างแน่นอน (**Probable Futures**) และเป็นภาพอนาคตที่ไม่พึงประสงค์ (**Non -Preferable Futures**) ซึ่งมีภาพอนาคตดังนี้

- 4 = การเพิ่มช่องว่างด้านคุณภาพในการจัดการศึกษา
- 14 = การมุ่งสอนวิชาการแต่ยังไม่สามารถปลูกฝังรักการเรียนรู้
- 15 = การสอนด้านทักษะการคิดและทักษะทางอารมณ์ยังไม่มีคุณภาพ
- 16 = การสอนด้านคุณธรรมจริยธรรมยังไม่มีคุณภาพ
- 17 = การสอนด้านภาษาต่างประเทศยังไม่มีคุณภาพ
- 29 = การวิจัยยังไม่พัฒนาก้าวหน้าไปเท่าที่ควร
- 34 = การเกิดครูเก่งไหลออกจากระบบ
- 36 = การยังคงพึ่งพิงการอุดหนุนจากรัฐสูง
- 38 = การขาดความสมดุลในการพัฒนา Hard ware soft ware และ people ware
- 39 = ความเหลื่อมล้ำในการพัฒนาเทคโนโลยีทางการศึกษาเพิ่มขึ้น
- 40 = การผลิตกำลังคนบางสาขายังไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด

D = ภาพอนาคตที่มีแนวโน้มจะเกิดขึ้นหรืออาจไม่เกิดขึ้น (**Possible Futures**) และ

เป็นภาพอนาคตที่ไม่พึงประสงค์ (Non -Preferable Futures) ซึ่งมีภาพอนาคตดังนี้

- 9 = การผลิตบัณฑิตเกินความต้องการ
- 26 = สถาบันการศึกษาที่แข่งขันไม่ได้ต้องปิดตัวหรือควมรวมกิจการ
- 28 = การศึกษาที่อาจจะเลยการบริการสังคม
- 32 = การเกิดกลุ่มผู้บริหารตกยุค

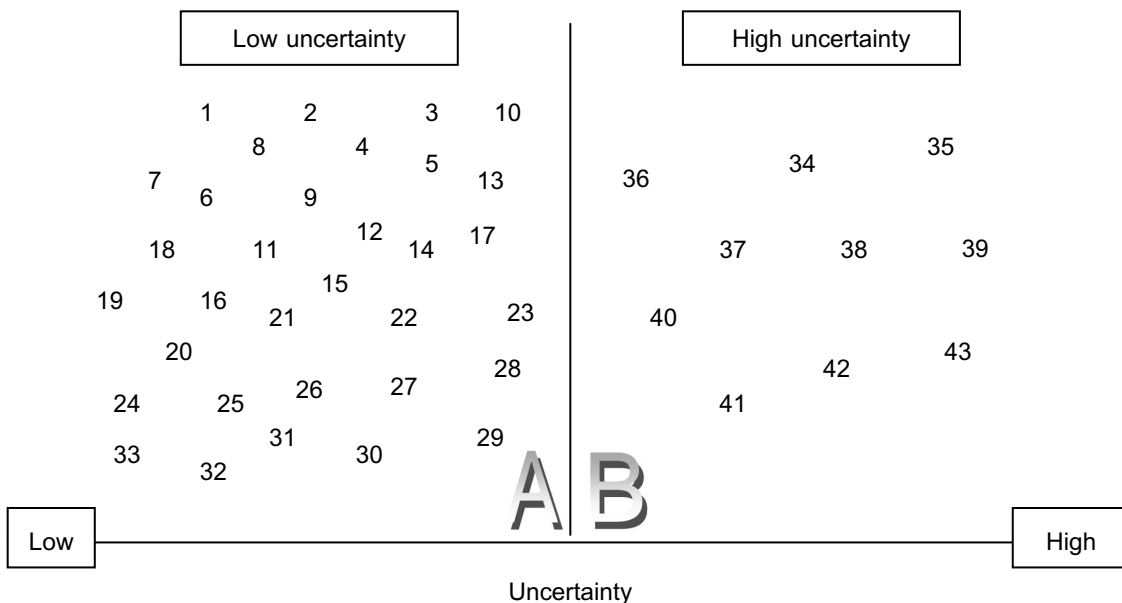
อยู่ระหว่าง A และ C = ภาพอนาคตที่มีแนวโน้มจะเกิดขึ้นค่อนข้างแน่นอน (Probable Futures) โดยอาจเป็นทั้งภาพอนาคตที่พึงประสงค์หรือไม่พึงประสงค์ได้ ซึ่งมีภาพอนาคตดังนี้

- 27 = การศึกษามุ่งเชิงพาณิชย์มากขึ้น

อยู่ระหว่าง B และ D = ภาพอนาคตที่มีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้นก็ได้ (Possible Futures) โดยอาจเป็นทั้งภาพอนาคตที่พึงประสงค์หรือไม่พึงประสงค์ได้ ซึ่งมีภาพอนาคตดังนี้

- 5 = โอกาสทางการศึกษาในบางสาขาที่ไม่ใช่ความต้องการตลาด ถูกจำกัดอยู่ในเฉพาะมหาวิทยาลัยบางแห่ง

4.2 การวิเคราะห์และตีความปัจจัยที่มีอิทธิพล เป็นการวิเคราะห์ปัจจัย โดยแบ่งกลุ่มปัจจัยออกเป็นกลุ่มปัจจัยที่มีความไม่แน่นอนระดับต่ำ (low uncertainty influence factors) และกลุ่มปัจจัยที่มีความไม่แน่นอนระดับสูง (high uncertainty influence factors) ดังภาพที่ 5 การแยกเป็นกลุ่มปัจจัยที่มีความไม่แน่นอนที่จะเกิดขึ้นหรือไม่นั้น จะมีผลต่อการกำหนดแนวทาง/ข้อเสนอแนะในการจัดการศึกษาเพื่อพร้อมรับต่อสภาพโลกาภิวัตน์ ซึ่งจะอธิบายรายละเอียดในขั้นตอนที่ 5

ภาพที่ 5 การวิเคราะห์ปัจจัยโดยแบ่งเป็นกลุ่มปัจจัยที่มีความไม่แน่นอนสูง และกลุ่มปัจจัยที่มีความไม่แน่นอนต่ำ

หมายเหตุ: ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษา

- A = กลุ่มปัจจัยที่มีความไม่แน่นอนระดับต่ำ (low uncertainty influence factors) มีดังนี้
- 1 = สังคมเทคโนโลยีสารสนเทศ
 - 2 = สังคมการแข่งขัน
 - 3 = สังคมที่เกิดช่องว่าง
 - 4 = สังคมที่อยู่ภายใต้กรอบมาตรฐานสากล
 - 5 = สังคมที่เคารพในสิทธิมนุษยชน
 - 6 = สังคมผู้สูงอายุ
 - 7 = สังคมที่มุ่งสร้างเอกลักษณ์ของชุมชน
 - 8 = สังคมที่แสวงหาการเติมเต็มทางจิตใจ
 - 9 = เศรษฐกิจเสรี
 - 10 = เศรษฐกิจเครือข่าย
 - 11 = เศรษฐกิจดิจิทัล
 - 12 = เศรษฐกิจฐานความรู้
 - 13 = เศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรมและเหลื่อมล้ำสูงขึ้น
 - 14 = เศรษฐกิจที่พึ่งพาการส่งออก
 - 15 = เศรษฐกิจที่พึ่งพาสหประชาชาติเอเชียมากขึ้น
 - 16 = เศรษฐกิจพอเพียง
 - 17 = อัตราการพัฒนา S&T ก้าวหน้ารวดเร็ว
 - 18 = ทิศทางการพัฒนา S&T (ด้าน IT นาโนเทคโนโลยี เทคโนโลยีชีวภาพ วัสดุศาสตร์)
 - 19 = การพัฒนา S&T ที่ขัดต่อหลักคุณธรรมจริยธรรม
 - 20 = การให้ความสำคัญกับทรัพย์สินทางปัญญาและสิทธิบัตร
 - 21 = การเกิดวิกฤตธรรมชาติ
 - 22 = การรวมกลุ่มเพื่อแก้ไขและรักษาทรัพยากรแวดล้อม
 - 23 = การค้นหาพลังงานทดแทน
 - 24 = การเมืองก้าวสู่ประชาธิปไตยมากขึ้น
 - 25 = การเมืองที่คำนึงถึงอิทธิพลของกติการะหว่างประเทศ
 - 26 = การเมืองที่อิทธิพลของภาคธุรกิจและบรรษัทข้ามชาติมีมากขึ้น
 - 27 = การพยายามเพิ่มกลไกความคุ้มครองผลประโยชน์ประเทศมากขึ้น
 - 28 = การสั่นคลอนความมั่นคงจากการก่อการร้าย
 - 29 = การเมืองที่การทุจริตคอร์รัปชันมีแนวโน้มลดลง
 - 30 = การเมืองที่ใช้แรงกดดัน
 - 31 = ระดับสถานศึกษา
 - 32 = ประเภทของสถาบันการศึกษา

- 33 = ทรัพยากรของสถาบันการศึกษา
- B =** กลุ่มปัจจัยที่มีความไม่แน่นอนระดับสูง (high uncertainty influence factors) มีดังนี้
- 34 = ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถาบันการศึกษา
- 35 = การกำหนดทิศทางและวิสัยทัศน์ของสถาบันการศึกษา
- 36 = ผู้สอน
- 37 = ภาวะผู้นำของผู้นำรัฐบาล
- 38 = การกำหนดวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์การศึกษาชาติ
- 39 = การกำหนดจุดยืนและแนวทางปฏิบัติต่อการเปิดเสรีทางการศึกษา
- 40 = การนำสู่ภาคปฏิบัติ
- 41 = การประเมินติดตามผล
- 42 = การกำหนดกฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง
- 43 = การเชื่อมโยงด้านยุทธศาสตร์ แผนงาน และทรัพยากรกับภาคอื่น

ขั้นตอนที่ 5 การกำหนดแนวทาง/ข้อเสนอแนะ

5.1 หลักการในการจัดทำแนวทาง/ข้อเสนอแนะ

ขั้นตอนนี้เป็นการนำเอาปัจจัยที่มีอิทธิพลที่ผ่านการจัดกลุ่มข้างต้น มากำหนดแนวทางหรือข้อเสนอแนะในการพัฒนาการจัดการศึกษาไทยให้พร้อมรับต่อสภาพโลกาภิวัตน์ โดยใช้หลักการในการกำหนดแนวทาง ดังนี้

กรณีที่ปัจจัยที่มีอิทธิพลมีระดับความไม่แน่นอนสูง หรือปัจจัยที่อาจมีการปรับเปลี่ยนหรือแก้ไขปัจจัยนั้นได้ เพื่อให้ไปมีอิทธิพลกำหนดภาพอนาคตให้ไปในทิศทางที่พึงประสงค์หรือเพื่อแก้ไข บรรเทา หรือลดปัญหาที่เกิดจากภาพอนาคตนั้นได้ ดังนั้นผู้เกี่ยวข้องกับการกำหนดปัจจัยเหล่านี้ จึงต้องให้ความสำคัญในการกำหนดทิศทางของปัจจัยเหล่านี้ให้มาก เพราะเป็นปัจจัยที่อาจทำให้เกิดภาพอนาคตที่แตกต่างได้ หรือที่เรียกว่า เป็นจุดเปลี่ยนการเกิดภาพอนาคต ซึ่งมักเป็นกลุ่มปัจจัยด้านรัฐต่อการจัดการศึกษาไทย และกลุ่มปัจจัยด้านสถาบันการศึกษา

กรณีที่ปัจจัยที่มีอิทธิพลมีระดับความไม่แน่นอนต่ำ หรือปัจจัยที่ปรับเปลี่ยนหรือแก้ไขได้ยาก เพราะเป็นแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นค่อนข้างแน่นอน ซึ่งหากปัจจัยที่มีอิทธิพลนั้นส่งผลให้เกิดภาพอนาคตไม่พึงประสงค์ การจะแก้ไขหรือปรับเปลี่ยนภาพอนาคตให้พึงประสงค์หรือบรรเทาปัญหาได้ จะต้องใช้วิธีการปรับกลไกสนับสนุนอื่น ๆ โดยการปรับปัจจัยที่มีอิทธิพลอื่น ๆ ที่มีผลทั้งทางตรงและทางอ้อม ให้ไปลดหรือบรรเทาภาพอนาคตที่ไม่พึงประสงค์นั้นให้น้อยลง กลุ่มปัจจัยที่มีอิทธิพลมักจะเป็นกลุ่มปัจจัยที่เป็นสภาวะแวดล้อมโลกและประเทศไทย ซึ่งเป็นผลมาจากโลกาภิวัตน์ที่มีแนวโน้มจะเกิดขึ้นและปรับเปลี่ยนได้ยาก เพราะเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ที่ถาโถมเข้ามา

5.2 แนวทาง/ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการศึกษาไทยในสภาพโลกาภิวัตน์

5.2.1 แนวทางระดับสถานศึกษาและสถาบันอุดมศึกษา

ด้าน	แนวทางระดับ สถานศึกษา	กศ.ชั้น พื้นฐาน สามัญ- รัฐ	กศ.ชั้น พื้นฐาน สามัญ- เอกชน	การ อาชีว ศึกษา -รัฐ	การ อาชีว ศึกษา- เอกชน	การ ศึกษา นอก ร.ร.	การ อุดม ศึกษา รัฐ	การ อุดม ศึกษา เอกชน
1. ด้าน ระบบ การศึกษา	การพัฒนา การศึกษาสำหรับ กลุ่มคนทำงาน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2. ด้าน การ จัดการ เรียนรู้	การพัฒนา หลักสูตรใหม่ที่ หลากหลาย ตอบสนองความ ต้องการตลาด	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การพัฒนา หลักสูตรให้ได้ คุณภาพมาตรฐาน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การพัฒนา หลักสูตรที่เป็น ความเชี่ยวชาญ เฉพาะของ สถาบันการศึกษา นั้นให้โดดเด่น		✓		✓		✓	✓
	การพัฒนา หลักสูตร การศึกษาร่วมกับ สถาบันการศึกษา ต่างประเทศที่มี ชื่อเสียง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การพัฒนา หลักสูตร การศึกษานานาชาติที่มี คุณภาพ	✓	✓	✓	✓		✓	✓

ด้าน	แนวทางระดับ สถานศึกษา	กศ.ขั้น พื้นฐาน สามัญ- รัฐ	กศ.ขั้น พื้นฐาน สามัญ- เอกชน	การ อาชีว ศึกษา -รัฐ	การ อาชีว ศึกษา- เอกชน	การ ศึกษา นอก ร.ร.	การ อุดม ศึกษา รัฐ	การ อุดม ศึกษา เอกชน
	การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนาทักษะการคิด	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาคุณธรรม จริยธรรมควบคู่ความรู้ทางวิชาการ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การพัฒนาเนื้อหาการสอนที่ร่วมสมัยและเท่าทันการเปลี่ยนแปลง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การพัฒนาการสอนด้านความฉลาดทางอารมณ์ (EQ)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
3. ด้านการบริหารและการจัดการศึกษา	การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และความเสี่ยงของสถาบันการศึกษา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มุ่งพัฒนาคุณภาพหรือความแตกต่าง		✓		✓			
	การพัฒนามหาวิทยาลัยตามจุดแกร่ง						✓	✓

ด้าน	แนวทางระดับ สถานศึกษา	กศ.ชั้น พื้นฐาน สามัญ- รัฐ	กศ.ชั้น พื้นฐาน สามัญ- เอกชน	การ อาชีว ศึกษา -รัฐ	การ อาชีว ศึกษา- เอกชน	การ ศึกษา นอก ร.ร.	การ อุดม ศึกษา รัฐ	การ อุดม ศึกษา เอกชน
	การพัฒนาสู่ มหาวิทยาลัย เฉพาะทาง						✓	✓
	การพัฒนา การศึกษา โดยซื้อ ต้นแบบ (Franchise)		✓		✓		✓	✓
	การพัฒนาสู่ มหาวิทยาลัยวิจัย						✓	✓
	การสร้างเครือข่าย ความร่วมมือเพื่อ พัฒนาคุณภาพ และเพิ่ม ความสามารถใน การแข่งขัน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การรวมกลุ่มเพื่อ สร้างพลังในการ ต่อรอง		✓		✓		✓	✓
	การพัฒนา การศึกษาที่เรียนรู้ ทางเครือข่าย สารสนเทศ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การบริหารจัดการ ความรู้	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การปรับกระบวนการ ทัศน์วัฒนธรรม การทำงานของ สถาบันการศึกษา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
4. ด้านผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากรทางการศึกษา								

ด้าน	แนวทางระดับ สถานศึกษา	กศ.ชั้น พื้นฐาน สามัญ- รัฐ	กศ.ชั้น พื้นฐาน สามัญ- เอกชน	การ อาชีว ศึกษา -รัฐ	การ อาชีว ศึกษา- เอกชน	การ ศึกษา นอก ร.ร.	การ อุดม ศึกษา รัฐ	การ อุดม ศึกษา เอกชน
4.1 ผู้บริหาร	การคัดสรรและ พัฒนาผู้บริหารมือ อาชีพ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การเปิดโอกาสให้ ผู้บริหารภายนอก เข้าบริหาร สถาบันการศึกษา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
4.2 ด้าน ผู้สอน	การสนับสนุนให้ ครูมีความรู้ รับรู้ และมีทักษะที่ ถูกต้องเกี่ยวกับ สภาพโลกา ภิวัตน์และมี ความสามารถ ประยุกต์การ จัดการสอน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การสนับสนุนให้ ครูได้รับการ พัฒนาทักษะการ ใช้เทคโนโลยีใน การสอน และการ ทำงาน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การสนับสนุนให้ ครูได้รับการ พัฒนาทักษะการ คิดและการสอน ผู้เรียนให้คิดเป็น	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การสนับสนุนให้ครู ได้รับการพัฒนา ทักษะภาษาอังกฤษ และความสามารถ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ด้าน	แนวทางระดับ สถานศึกษา	กศ.ขั้น พื้นฐาน สามัญ- รัฐ	กศ.ขั้น พื้นฐาน สามัญ- เอกชน	การ อาชีว ศึกษา -รัฐ	การ อาชีว ศึกษา- เอกชน	การ ศึกษา นอก ร.ร.	การ อุดม ศึกษา รัฐ	การ อุดม ศึกษา เอกชน
	ในการสอน ภาษาอังกฤษ							
	การสนับสนุนให้ ครูได้รับการ พัฒนา ความสามารถใน การสอนความ ฉลาดทางอารมณ์ (EQ)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การส่งเสริม สนับสนุนให้ครู เป็นแบบอย่างของ ผู้มีคุณธรรม จริยธรรม และ มีความสามารถใน การสอนคุณธรรม จริยธรรม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การเปิดโอกาสให้ มีคณาจารย์ Part time ที่เป็น ผู้เชี่ยวชาญจาก ภายนอก	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การเปิดโอกาสให้ คณาจารย์ชาว ต่างประเทศเข้า มาร่วมสอนได้	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การสร้าง ร่วมมือในการ แลกเปลี่ยน คณาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญจาก	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ด้าน	แนวทางระดับ สถานศึกษา	กศ.ชั้น พื้นฐาน สามัญ- รัฐ	กศ.ชั้น พื้นฐาน สามัญ- เอกชน	การ อาชีว ศึกษา -รัฐ	การ อาชีว ศึกษา- เอกชน	การ ศึกษา นอก ร.ร.	การ อุดม ศึกษา รัฐ	การ อุดม ศึกษา เอกชน
	ต่างประเทศ							
	การจัดโครงสร้าง เวลาให้ครูผู้สอน ระดับการศึกษา ชั้นพื้นฐาน มีโอกาสทำวิจัย	✓	✓	✓	✓	✓		
	การสนับสนุนให้ คณาจารย์จัดทำ และนำเสนอ ผลงานวิจัยให้มาก ขึ้นและผลักดันให้ ลงในวารสาร ระดับนานาชาติ			✓	✓		✓	✓
5. ด้าน ทรัพยากร และการ ลงทุนเพื่อ การศึกษา	การพัฒนา เทคโนโลยี สำหรับการบริหาร และการจัด การศึกษา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การพัฒนา ช่องทางให้ภาคี อื่นเข้ามีส่วนร่วม ในการจัด การศึกษา หรือ เข้าร่วมเสนอ ความคิดเห็น	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การมุ่งวิจัยเชิง พาณิชย์ที่เป็นจุด แกร่งของ มหาวิทยาลัย						✓	✓
	การจัดตั้งหน่วย ประยุกต์			✓	✓		✓	✓

ด้าน	แนวทางระดับ สถานศึกษา	กศ.ชั้น พื้นฐาน สามัญ- รัฐ	กศ.ชั้น พื้นฐาน สามัญ- เอกชน	การ อาชีว ศึกษา -รัฐ	การ อาชีว ศึกษา- เอกชน	การ ศึกษา นอก ร.ร.	การ อุดม ศึกษา รัฐ	การ อุดม ศึกษา เอกชน
	นวัตกรรม							
	การพัฒนา ความสามารถทำ การตลาด การศึกษาทั้งใน และต่างประเทศ มากขึ้น				✓		✓	✓

5.2.2 แนวทางระดับกระทรวงศึกษาธิการ

ด้าน	แนวทางระดับ กระทรวง ศึกษาธิการ	กศ.ชั้น พื้นฐาน สามัญ- รัฐ	กศ.ชั้น พื้นฐาน สามัญ- เอกชน	การ อาชีว ศึกษา -รัฐ	การ อาชีว ศึกษา- เอกชน	การ ศึกษา นอก ร.ร.	การ อุดม ศึกษา รัฐ	การ อุดม ศึกษา เอกชน
1. ด้าน ระบบ การศึกษา	การกำหนดทิศ ทางการผลิต กำลังคน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การมีส่วนร่วม กำหนดจุดยืนและ นโยบายในการ เปิดเสรีทางการ ศึกษา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การกำหนด มาตรการเพิ่ม โอกาสและความ เท่าเทียมทางด้าน การศึกษา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การให้ ความสำคัญกับ การพัฒนา การศึกษานอก					✓		

ด้าน	แนวทางระดับ กระทรวง ศึกษาธิการ	กศ.ชั้น พื้นฐาน สามัญ- รัฐ	กศ.ชั้น พื้นฐาน สามัญ- เอกชน	การ อาชีว ศึกษา -รัฐ	การ อาชีว ศึกษา- เอกชน	การ ศึกษา นอก ร.ร.	การ อุดม ศึกษา รัฐ	การ อุดม ศึกษา เอกชน
	โรงเรียนให้มี คุณภาพ และมี ส่วนช่วยเสริมการ ประกอบวิชาชีพ ได้อย่างเกิดผล							
	การกำหนด มาตรการสร้าง ภาพลักษณ์ และ จูงใจให้เกิดการ เข้าเรียนในการ อาชีวศึกษา			✓	✓			
2. ด้าน การ จัดการ เรียนรู้	การสนับสนุนการ เปิดสาขาวิชาที่ จำเป็นต่อการ พัฒนาประเทศใน ยุคโลกาภิวัตน์	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การพัฒนา โครงการต้นแบบ และแนวทาง พัฒนารูปแบบการ สอนและกิจกรรม เพื่อพัฒนาผู้เรียน ให้เท่าทัน โลกาภิวัตน์	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การพัฒนา โครงการต้นแบบ และแนวทางใน การพัฒนาวิธีการ สอนด้านทักษะ การคิด	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การพัฒนา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ด้าน	แนวทางระดับ กระทรวง ศึกษาธิการ	กศ.ชั้น พื้นฐาน สามัญ- รัฐ	กศ.ชั้น พื้นฐาน สามัญ- เอกชน	การ อาชีว ศึกษา -รัฐ	การ อาชีว ศึกษา- เอกชน	การ ศึกษา นอก ร.ร.	การ อุดม ศึกษา รัฐ	การ อุดม ศึกษา เอกชน
	โครงการต้นแบบ และแนวทาง วิธีการสอน ภาษาอังกฤษที่มี ประสิทธิผลและ ประสิทธิภาพใน ทุกระดับ การศึกษา							
	การพัฒนา โครงการต้นแบบ และแนวทางใน การพัฒนา คุณธรรม จริยธรรมที่ร่วม สมัยและมี คุณภาพ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การพัฒนา โครงการต้นแบบ และแนวทางใน การพัฒนาความ ฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ในทุกระดับ การศึกษา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การสนับสนุนการ ขยายผลการ ปฏิบัติตามแนว พระราชดำริ เศรษฐกิจพอเพียง ประยุกต์สู่การ พัฒนาการสอน ผู้เรียน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ด้าน	แนวทางระดับ กระทรวง ศึกษาธิการ	กศ.ชั้น พื้นฐาน สามัญ- รัฐ	กศ.ชั้น พื้นฐาน สามัญ- เอกชน	การ อาชีว ศึกษา -รัฐ	การ อาชีว ศึกษา- เอกชน	การ ศึกษา นอก ร.ร.	การ อุดม ศึกษา รัฐ	การ อุดม ศึกษา เอกชน
	การสนับสนุนด้าน จัดการศึกษาเพื่อ สร้างรวม สมานฉันท์	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การพัฒนาระบบ ประเมินคุณภาพ การศึกษาที่ได้ มาตรฐานคุณภาพ และมี ประสิทธิภาพ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การพัฒนาผู้ ประเมินที่เป็นมือ อาชีพ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การพัฒนาระบบ การค้นหา ศักยภาพความ ถนัดและความ สนใจของผู้เรียน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
3. ด้าน การ บริหาร และ การ จัด การ ศึกษา	การจัดทำ ฐานข้อมูล ส่วนกลางในการ กระจายข้อมูลและ องค์ความรู้ที่ สนับสนุนการจัด การศึกษาในยุค โลกาภิวัตน์	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การสนับสนุนการ วิจัยและพัฒนา เกี่ยวกับการจัด การศึกษาที่ สอดคล้องและ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ด้าน	แนวทางระดับ กระทรวง ศึกษาธิการ	กศ.ชั้น พื้นฐาน สามัญ- รัฐ	กศ.ชั้น พื้นฐาน สามัญ- เอกชน	การ อาชีว ศึกษา -รัฐ	การ อาชีว ศึกษา- เอกชน	การ ศึกษา นอก ร.ร.	การ อุดม ศึกษา รัฐ	การ อุดม ศึกษา เอกชน
	รองรับต่อสภาพ โลกาภิวัตน์							
	การสนับสนุนการ วิจัยและพัฒนา เกี่ยวกับการเพิ่ม ความสามารถใน การแข่งขันของ สถาบันการ ศึกษากลุ่มต่างๆ		✓		✓		✓	✓
	การตั้งศูนย์ ปรึกษาและ กองทุนช่วยเหลือ สถาบันการ ศึกษาที่ได้รับ ผลกระทบต่อการ เปิดเสรีทางการ ศึกษา		✓		✓		✓	✓
	การสนับสนุนให้มี การรวมกลุ่ม เครือข่ายของ สถาบันอุดม ศึกษา						✓	✓
	การให้โอกาสกลุ่ม ผู้เรียนที่มี ความสามารถ พิเศษให้ได้รับ โอกาสทาง การศึกษาที่มี คุณภาพ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การจัดอันดับกลุ่ม มหาวิทยาลัยไทย						✓	✓

ด้าน	แนวทางระดับ กระทรวง ศึกษาธิการ	กศ.ชั้น พื้นฐาน สามัญ- รัฐ	กศ.ชั้น พื้นฐาน สามัญ- เอกชน	การ อาชีว ศึกษา -รัฐ	การ อาชีว ศึกษา- เอกชน	การ ศึกษา นอก ร.ร.	การ อุดม ศึกษา รัฐ	การ อุดม ศึกษา เอกชน
4. ด้านผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากรการศึกษา								
4.1 ผู้บริหาร	การพัฒนา ผู้บริหาร สถานศึกษาชั้น พื้นฐาน ให้มี ความรู้ รับรู้และมี ทักษะที่ถูกต้อง เกี่ยวกับสภาพ โลกาภิวัตน์	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
4.2 ด้าน ผู้สอน	การสนับสนุนการ เร่งการผลิตและ บรรจุครูคณาจารย์ ให้เพียงพอในทุก กลุ่มการศึกษา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การพัฒนาครูก่อน ประจำการและครู ประจำการ	✓	✓	✓	✓	✓		
	การปลูกฝัง แนวคิดการดำเนิน ชีวิตอย่างพอเพียง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การปรับระบบ ผลตอบแทนและ แรงจูงใจให้ครู	✓	✓	✓	✓	✓		
	การยกระดับฐานะ อาจารย์ ด้านการ อาชีวศึกษา ให้ทัดเทียม อาจารย์ใน กลุ่มการศึกษาอื่น			✓	✓			

ด้าน	แนวทางระดับ กระทรวง ศึกษาธิการ	กศ.ชั้น พื้นฐาน สามัญ- รัฐ	กศ.ชั้น พื้นฐาน สามัญ- เอกชน	การ อาชีว ศึกษา -รัฐ	การ อาชีว ศึกษา- เอกชน	การ ศึกษา นอก ร.ร.	การ อุดม ศึกษา รัฐ	การ อุดม ศึกษา เอกชน
5. ด้าน ทรัพยากร การลงทุน เพื่อ การศึกษา	การอุดหนุน สาขาวิชาที่จำเป็น ต่อการพัฒนา ประเทศแต่ไม่เป็นที่ ต้องการของตลาด			✓	✓		✓	✓
	การปรับการ อุดหนุนการศึกษา ที่เอื้อต่อการ พัฒนาคุณภาพ และประสิทธิภาพ การจัดการศึกษา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การกำหนด มาตรการ สนับสนุนและจูง ใจพัฒนา การศึกษาที่ไม่ได้ ให้ผลตอบแทน เชิงพาณิชย์	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การสนับสนุนให้ ภาคเอกชน โดยเฉพาะสถาน ประกอบการเข้า จัดการศึกษาหรือ ลงทุนทาง การศึกษา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การสนับสนุนให้ ภาคีอื่นในสังคมมี ส่วนร่วมจัด การศึกษา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การสนับสนุนให้มี การแข่งขันผลิต	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ด้าน	แนวทางระดับ กระทรวง ศึกษาธิการ	กศ.ชั้น พื้นฐาน สามัญ- รัฐ	กศ.ชั้น พื้นฐาน สามัญ- เอกชน	การ อาชีว ศึกษา -รัฐ	การ อาชีว ศึกษา- เอกชน	การ ศึกษา นอก ร.ร.	การ อุดม ศึกษา รัฐ	การ อุดม ศึกษา เอกชน
	และพัฒนาตำรา เรียนและ สื่อการศึกษา ประเภทต่างๆ ที่ ร่วมสมัยและ ทันสมัย							

5.2.3 แนวทางระดับรัฐบาล

ลำดับ	แนวทางระดับรัฐบาล
1	การกำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศที่ชัดเจน เพื่อรองรับและแข่งขันได้ใน สภาพโลกาภิวัตน์
2	ผู้นำประเทศต้องให้ความสำคัญ สนับสนุนและผลักดันการพัฒนาการจัด การศึกษา ให้พร้อมรับสภาพโลกาภิวัตน์
3	การกำหนดเป็นวิสัยทัศน์ระดับชาติให้เด็กไทยสามารถฟัง พูด อ่าน และเขียนได้ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
4	การกำหนดจุดยืนและนโยบายที่ชัดเจนในการเปิดเสรีทางการศึกษา การแก้ไข และกำหนดกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อการเปิดเสรีทางการศึกษา รวมถึงการเปิดรับ ฟังความคิดเห็นและสร้างเครือข่ายภาคประชาสังคมในการมีส่วนร่วมกำหนด ยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ในการรองรับการเปิดเสรีทางการศึกษา
5	การเร่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่เข้าถึงได้สะดวก รวดเร็ว มีความเท่าเทียม และราคาไม่แพงมาก
6	การสนับสนุนการวิจัยในสาขาที่จำเป็นต่อการพัฒนาและเพิ่มความสามารถใน การแข่งขันของประเทศ
7	การสนับสนุนให้งานวิจัย ผลงานด้านนวัตกรรมใหม่ ๆ ได้จดสิทธิบัตร หรือ จดลิขสิทธิ์
8	การกำหนดกฎหมาย มาตรการ ดำเนินการจริงจังในการนำเสนอสื่อสารมวลชน ทางสร้างสรรค์ รวมถึงสกัดกั้นและลงโทษสื่อที่ไม่เหมาะสม

ลำดับ	แนวทางระดับรัฐบาล
9	การสนับสนุนการขยายผลการปฏิบัติตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ประยุกต์สู่การพัฒนาการสอนผู้เรียน และสู่ภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคม
10	การสนับสนุนให้มีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัย รวมถึงสื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีคุณภาพ
11	การพัฒนาด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยที่มีคุณค่า
12	การส่งเสริมกิจกรรมแก่เด็กและเยาวชนในการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อการ สาธารณะ
13	การมีส่วนร่วมช่วยสนับสนุนการทำการตลาดและการประชาสัมพันธ์หลักสูตร การศึกษาไทยในต่างแดน

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยในโครงการศึกษาเรื่อง “ผลกระทบโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทยใน 5 ปี ข้างหน้า” มีข้อค้นพบระหว่างการวิจัยที่น่าสนใจ ดังนี้

1. การเตรียมพร้อมเชิงรุกตั้งแต่วันนี้ แนวโน้มโลกาภิวัตน์มีทั้งผลดีและผลไม่ดี/ไม่พึงประสงค์ที่หลีกเลี่ยงได้ยาก แต่การจะพัฒนาระบบการศึกษาไทยให้พร้อมต่อสภาพโลกาภิวัตน์ได้ จำเป็นต้องเตรียมพร้อมในเชิงรุกตั้งแต่วันนี้ โดยหาทางเข้าไปใช้ประโยชน์สูงสุดที่จะมาถึง และหลีกเลี่ยงหรือบรรเทาปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต

2. การกำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศที่ชัดเจน รัฐต้องกำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศไทยที่ชัดเจนว่า ไปทิศทางใดจึงจะสามารถแข่งขันและพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้ในสภาพยุคโลกาภิวัตน์ เพื่อจัดการศึกษาและทรัพยากรให้สนับสนุนตามเป้าหมายนั้น อย่างไรก็ตามการพัฒนาระบบการศึกษาไม่ควรมีเป้าหมายเพียงเพื่อสนับสนุนการสร้างความสำเร็จทางเศรษฐกิจภายใต้กรอบกระแสโลกาภิวัตน์เท่านั้น แต่ต้องเป็นการสร้างความเจริญที่ยั่งยืนให้แก่ประเทศไทยด้วย โดยเพิ่มความมั่นคงและหยั่งรากลึกบนจุดแข็งแกร่งของประเทศไทยเป็นหลัก หลักการหนึ่งควรยึดไว้เป็นแนวทางร่วมกับการพัฒนาตามกระแสโลกาภิวัตน์คือ การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ยั่งยืนตามแนวพระราชดำริของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง”

3. การกำหนดทิศทางการพัฒนากำลังคนบนความต้องการของประเทศ การกำหนดทิศทางการพัฒนากำลังคนเพื่อรองรับกับกระแสโลกาภิวัตน์ต้องอยู่บนพื้นฐานความต้องการในการพัฒนาประเทศ มิใช่เป็นการเปิดหลักสูตรตามความต้องการของผู้เรียน หรือเปิดตามความพร้อมของสถาบันอุดมศึกษาที่แข่งขันกันมาก ซึ่งเป็นการส่งสัญญาณที่ผิดเพราะมีฉะนั้นบางสาขาที่จำเป็นต่อการพัฒนาประเทศจะหายไป หรือไม่ได้คนเก่งเข้าไปศึกษา เช่น การเกษตรแบบผสมผสาน การพัฒนาป้าชายเลน การดูแลพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์หายาก ประวัติศาสตร์ โบราณคดี หรือการสังคมสงเคราะห์ ฯลฯ ดังนั้นหากสาขาเหล่านี้ไม่ได้มีความต้องการของตลาดมากนัก จำเป็นที่รัฐต้องเข้าไปอุดหนุนกลุ่มสาขาเหล่านี้ให้คงอยู่ โดยอาจปริมาณลดลง แต่เป็นไปอย่างมีคุณภาพ

4. เป้าหมายหลักคือพัฒนาผู้เรียนให้คิดเป็นและมีคุณธรรมจริยธรรม เป้าหมายหลักในการพัฒนาการศึกษาให้พร้อมรับต่อสภาพโลกาภิวัตน์ได้ คือ การพัฒนาผู้เรียนให้คิดเป็น เพราะแม้จะมีสภาพการเปลี่ยนแปลงไปในทิศใดก็ตาม และมีสิ่งที่เข้ามากระทบทั้งที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ ผู้เรียนจะสามารถคิดวิเคราะห์ ไตร่ตรอง ตีความ และเลือกตัดสินใจได้อย่างถูกต้องเหมาะสม อีกทั้งหากผู้เรียนมีทักษะการคิดที่ดี ย่อมเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน สามารถอยู่รอดและแข่งขันได้ และมีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งการคิดเป็นนี้ครอบคลุมถึงการคิดอยู่ในกรอบการเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมด้วย เพราะจะทำให้รู้ว่าสิ่งใดควรทำ ไม่ควรทำ และไม่ทำร้ายสังคม

5. ปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญ จากผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญในการพัฒนาการศึกษาให้พร้อมรับสภาพโลกาภิวัตน์ คือ ปัจจัยที่มีอิทธิพลมีระดับความไม่แน่นอนสูงหรือปัจจัยที่อาจปรับเปลี่ยนหรือแก้ไขได้ เพื่อให้ไปมีอิทธิพลกำหนดภาพอนาคตไปในทิศทางที่พึงประสงค์ หรือเพื่อแก้ไข บรรเทา หรือลดปัญหาที่เกิดจากแนวโน้มอนาคตได้ ซึ่งจากการศึกษา คือ กลุ่มปัจจัยด้านสถาบันการศึกษา เช่น วิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา ความเป็นมืออาชีพในการบริหารสถานศึกษา ฯลฯ และกลุ่มปัจจัยด้านรัฐต่อการจัดการศึกษาไทย เช่น การกำหนดวิสัยทัศน์ด้านการศึกษาของประเทศ การกำหนดยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์เปิดเสรีการศึกษา การกำหนดกฎหมาย กฎระเบียบ และมาตรการจูงใจภาคเอกชนเข้าร่วมจัดการศึกษา ฯลฯ ส่วนกลุ่มปัจจัยด้านแนวโน้มอนาคตสภาวะสังคมไทยและสังคมโลกนั้น มีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นอยู่แล้ว การปรับเปลี่ยนอาจทำได้ค่อนข้างยากหรือไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้มากนัก จึงไม่ขยับหรือปรับเปลี่ยนปัจจัยกลุ่มนี้

6. การเตรียมความพร้อมของแต่ละกลุ่มการศึกษาจะมีส่วนที่ต่างกัน สถาบันการศึกษาทุกกลุ่มต่าง ๆ คือ สถานศึกษาของรัฐ สถานศึกษาเอกชน สถานศึกษาในสังกัดการอาชีวศึกษา และสถาบันอุดมศึกษา จะได้รับผลกระทบจากสภาพโลกาภิวัตน์ในบางส่วนที่คล้ายกันและบางส่วนแตกต่างกัน ฉะนั้นการฉายภาพอนาคตและการกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาในแต่ละกลุ่ม เพื่อรองรับสภาพโลกาภิวัตน์ อาจมีแนวทางดำเนินการที่เหมือนและแตกต่างกันด้วย จึงควรมีการระบุให้ชัดเจน เพื่อมีแนวทางในการดำเนินการภาคปฏิบัติได้จริง

7. การมีส่วนร่วมจากทุกองค์พายัพ การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาให้พร้อมรับกระแสโลกาภิวัตน์ที่จะมาถึง จะต้องเป็นความร่วมมือของภาคีต่าง ๆ ในสังคมร่วมกัน มิใช่เป็นภาระหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นภาคีครอบครัว องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรธุรกิจเอกชน/สถานประกอบการ องค์กรชุมชน รวมถึงกระทรวงที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
คำชี้แจง	
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ก
สารบัญ	๓
บทที่ 1 บทนำ	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์	2
ขอบเขตการศึกษา	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
ระยะเวลาดำเนินการ	3
บทที่ 2 ระเบียบวิธีวิจัย	4
รูปแบบการศึกษา	4
กลุ่มตัวอย่าง	5
ขั้นตอนการดำเนินการผลกระทบโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทย ใน 5 ปีข้างหน้า	6
บทที่ 3 ผลการศึกษา	8
ขั้นตอนที่ 1 ประเด็นในการศึกษา	9
ขั้นตอนที่ 2 การสืบค้นปัจจัยหลักสำคัญ	11
ขั้นตอนที่ 3 การคาดการณ์แนวโน้มอนาคตด้านการศึกษา	63
ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์และตีความภาพอนาคตและปัจจัยที่มีอิทธิพล	85
ขั้นตอนที่ 5 การกำหนดแนวทาง/ข้อเสนอแนะ	90
บทที่ 4 บทสรุปและข้อเสนอแนะในการพัฒนา	112
บรรณานุกรม	115
ภาคผนวก	125
รายงานผลการสัมมนานำเสนอผลการวิจัยฯ เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2549	127
โครงการสัมมนา และกำหนดการสัมมนา	150
รายชื่อผู้เข้าร่วมสัมมนา	153
รายละเอียดคณะผู้วิจัย	159
คณะผู้ดำเนินการ	160

บทนำ

1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยได้รับอิทธิพลกระแสโลกาภิวัตน์เช่นเดียวกับประเทศอื่นทั่วโลก โดยเปิดรับการไหลบ่าของเทคโนโลยีสารสนเทศ วัฒนธรรม และองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ โดยเชื่อมโยงกับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ทั้งในด้านการติดต่อสื่อสาร การถ่ายเทสินค้า บริการ เงินตรา ข้อมูลข่าวสาร และวัฒนธรรม ฯลฯ ซึ่งประเทศไทยไม่สามารถหลีกเลี่ยงจากกระแสโลกาภิวัตน์นี้ได้ สภาพโลกาภิวัตน์เป็นปรากฏการณ์ที่สลายข้อจำกัดในมิติเวลาและพื้นที่ เกิดการเชื่อมโยงถึงกันอย่างไร้พรมแดน สิ่งที่เกิดขึ้น ณ ที่ใดที่หนึ่ง สามารถแผ่อิทธิพลไปส่วนอื่นของโลกได้รวดเร็วและกว้างขวาง อุปสรรคที่เคยกั้นขวางการปฏิสัมพันธ์ระหว่างประเทศต่าง ๆ ถูกลดทอน ทำให้แต่ละส่วนของโลกเข้าถึงกันได้ง่าย

มากกว่านั้น กระแสโลกาภิวัตน์มิได้ส่งผลกระทบต่อเฉพาะด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น แต่ได้ส่งผลกระทบต่อในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคมและประชากร ด้านเศรษฐกิจ ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม และด้านการเมือง สภาพการณ์เช่นนี้ ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของประเทศไทยในอนาคต ซึ่งหากประเทศไทยสามารถตั้งรับได้เป็นอย่างดี ประเทศไทยจะสามารถป้องกันปัญหาที่มาพร้อมกับกระแสโลกาภิวัตน์ สามารถพัฒนาและแข่งขันกับนานาประเทศได้ในทางตรงข้ามหากประเทศไทยไม่ตระหนัก และไม่ได้ตั้งรับกระแสโลกาภิวัตน์อย่างเท่าทัน จะเกิดปัญหาตามมาอย่างมาก เช่น ปัญหาคุณธรรมจริยธรรม ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาความรุนแรงทางการเมือง ปัญหาความล้าหลังของประเทศ ฯลฯ และอาจต้องเสียประโยชน์หรือถูกเอาเปรียบจากประเทศอื่นได้

ดังนั้น ประเทศไทยจำเป็นต้องตื่นตัว และเร่งพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ ให้เท่าทันสภาพโลกาภิวัตน์ โดยปัจจัยสำคัญที่สุด คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และสร้างองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ ซึ่งบทบาทหลักจะตกอยู่กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ที่ต่างต้องเร่งพัฒนากำลังคน ให้มีความสามารถ มีองค์ความรู้ที่จำเป็น มีทักษะการคิด มีทักษะการประกอบอาชีพ สามารถแก้ปัญหาของตนเอง และสังคม เพื่อรองรับสภาพการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นได้อย่างชาญฉลาด

อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่ประเทศไทยได้มีการปฏิรูปการศึกษา ในปี 2542 เป็นต้นมา พบว่า ระบบการศึกษาไทยยังมีปัญหาหลายประการ เช่น ปัญหาในการจัดทำและการใช้หลักสูตร ในสถานศึกษา ปัญหาการไม่สามารถพัฒนาเด็กให้คิดเป็น ปัญหาคุณภาพของผู้สอน รวมถึงปัญหาด้านคุณภาพทางการศึกษา ฯลฯ ซึ่งปัญหาประการหลังนี้ นับเป็นปัญหาที่ถูกวิพากษ์

วิจารณ์มากที่สุด จากการประเมินความสามารถในการแข่งขันนานาชาติของสถาบัน IMD (International Institute for Management Development) ในปี 2548 พบว่าการจัดการศึกษาของประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 46 จากทั้งหมด 60 ประเทศ

กระแสโลกาภิวัตน์ที่เข้ามากระทบประเทศไทย ได้ส่งผลให้เกิดปัญหาทางสังคมขึ้นอย่างมาก โดยเฉพาะปัญหาในกลุ่มเด็กและเยาวชนไทย ในขณะที่การจัดการศึกษายังไม่สามารถรองรับการพัฒนากำลังคนได้เท่าทันสภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากสภาพโลกาภิวัตน์ จากเอกสารสรุปสถานการณ์เด็กและเยาวชน ที่ต้องแก้ไขเร่งด่วนในช่วงปี 2546-2548 ของสำนักส่งเสริมและพิทักษ์เยาวชน รายงานว่า เกิดสภาพวิกฤตด้านปัญหาเรื่องเพศในกลุ่มวัยรุ่นไทย เด็กไทยมีประสบการณ์ทางเพศในช่วงอายุน้อยลงเรื่อย ๆ อยู่ช่วงอายุเพียง 9-10 ปี นอกจากนี้วัยรุ่นจำนวนมากมีค่านิยมทางเพศเปลี่ยนแปลงไปสู่การมีอิสระเรื่องเพศมากขึ้น นอกจากนี้การสำรวจสถานการณ์เด็กและเยาวชน ภาพสะท้อนสังคมไทย และนัยต่อทิศทางการพัฒนาเด็กและเยาวชน โดย ดร.อมรวิรัช นาคทรพร ผู้อำนวยการสถาบันรามจิตติ (3 มิถุนายน 2548) พบว่าเด็กถูกโอบล้อมด้วยพื้นที่ชั่วมากกว่าพื้นที่ดี สื่อลามก-เกมส์รุนแรง ทำให้เด็กจิตใจเร่าร้อน กระแสบริโภคนิยมสร้างค่านิยมเด็กแบบ “ ตัวกู-ของกู ” การศึกษาที่เน้นการแข่งขันทำให้เด็กเครียด อีกทั้งความรุนแรงทางการเมืองที่เกิดขึ้นทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ได้บ่มวิธีคิดสุดขั้ว “ ถูก-ผิด ” “ ต่ำ-ขาว ” “ แพ้-ชนะ ” ก่อให้เกิดรอยร้าวในจิตใจของเด็ก และนำเข้าสู่การแก้ปัญหาด้วยการใช้ความรุนแรง

สภาพปัญหาดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าเด็กและเยาวชนไทยไม่ได้รับการเตรียมพร้อมด้านทักษะความสามารถ องค์ความรู้ ทักษะการคิดที่มีคุณภาพมากเพียงพอ ส่งผลให้ไม่สามารถปรับตัวในการใช้ชีวิตในสภาพโลกาภิวัตน์ได้เท่าทัน โดยมีเด็กและเยาวชนจำนวนมากต้องตกเป็นเหยื่อ ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องที่ระบบการศึกษาไทย ควรเตรียมแผนรองรับสภาพการเปลี่ยนแปลงของยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งมีแนวโน้มจะสูงมากขึ้นในอนาคต

ดังนั้น การวิจัยนี้จึงสนใจศึกษาประเด็น “ ผลกระทบของโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทยใน 5 ปี ข้างหน้า ” โดยคาดหวังว่าผลการศึกษา จะสามารถใช้ประโยชน์ในการกำหนดนโยบายและวางแผนของกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อแก้ไข หลีกเลี่ยง และป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น รวมถึงพัฒนาระบบการศึกษาไทยให้สามารถปรับตัวได้เท่าทัน และสามารถเข้าใช้ประโยชน์สูงสุดจากอนาคตที่จะมาถึงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์

2. วัตถุประสงค์

2.1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและอนาคตของสังคมโลกและสังคมไทยภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ใน 5 ปีข้างหน้า

2.2 ศึกษาผลกระทบสังคมโลกและสังคมไทยภายใต้โลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทยใน 5 ปีข้างหน้า

2.3 จัดทำข้อเสนอสำหรับการศึกษาไทยเพื่อรองรับสภาพโลกาภิวัตน์ เพื่อใช้เป็นฐาน

ข้อมูลประกอบการกำหนดนโยบายและวางแผนการศึกษาไทยให้เหมาะสมกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์ที่จะเกิดขึ้นต่อไป

3. ขอบเขตการศึกษา

3.1 สภาพสังคมไทยและสังคมโลกภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ศึกษาด้านสังคม และประชากร เศรษฐกิจและการอุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม และการเมืองการปกครอง

3.2 สภาพการจัดการศึกษาไทย ศึกษาใน 5 ด้านตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่ให้ความสำคัญกับการปฏิรูปใน 5 ด้าน คือ ด้านระบบการศึกษา ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการบริหารและการจัดการศึกษา ด้านผู้บริหาร คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา และด้านทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

3.3 ระดับการศึกษา ศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาอุดมศึกษา การอาชีวศึกษา และการศึกษานอกโรงเรียน

3.4 ภาพอนาคตที่ศึกษา ประกอบด้วยภาพอนาคตที่น่าจะเป็น (probable future) และภาพอนาคตที่พึงประสงค์ (preferable future) โดยแต่ละภาพอนาคตจะศึกษาทั้งผลกระทบเชิงลบและผลกระทบเชิงบวกจากสภาพโลกาภิวัตน์

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อใช้ประโยชน์ในการประกอบการกำหนดนโยบายและวางแผนของกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เพื่อสามารถแก้ไข หลีกเลียง และป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น รวมถึงการกำหนดแนวทางเชิงรุก เพื่อสามารถปรับตัวได้เท่าทัน และใช้ประโยชน์อย่างสูงสุดจากสภาพโลกาภิวัตน์ที่จะมาถึง

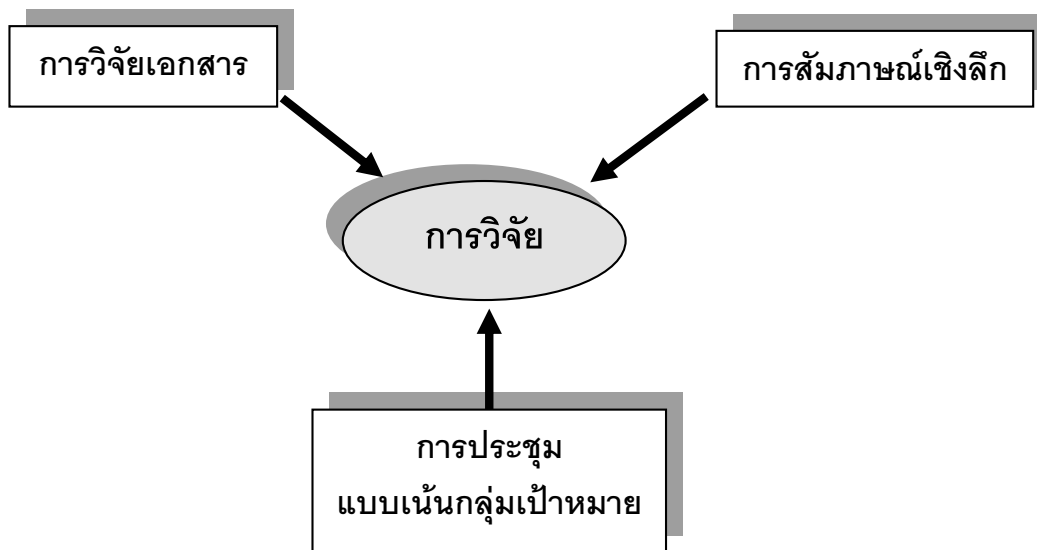
5. ระยะเวลาดำเนินการ

ดำเนินการวิจัยในช่วงเวลาตั้งแต่เดือนมิถุนายน – ตุลาคม 2549 และจัดสัมมนา นำเสนอผลการวิจัย ในวันจันทร์ที่ 25 กันยายน 2549

ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการศึกษา

การศึกษาวิจัยในลักษณะพหุวิธี (multi-methods) ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบวิจัยโครงการวิจัยเรื่อง ผลกระทบโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทยใน 5 ปีข้างหน้า

1.1 การวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

การวิจัยเอกสารเพื่อใช้เป็นข้อมูลและความรู้พื้นฐานในการสร้างความเข้าใจเบื้องต้นและการต่อยอดทางความคิด โดยประมวลและสังเคราะห์ความรู้และข้อถกเถียงที่เกี่ยวข้องกับประเด็นศึกษาของโครงการนี้ จากแหล่งข้อมูลทางวิชาการต่าง ๆ อาทิ เอกสารวิชาการ งานวิจัย บทความ บทสัมภาษณ์ ทั้งจากในและต่างประเทศ ซึ่งวิธีการวิเคราะห์เอกสารใช้ในหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการตรวจสอบภูมิหลังและข้อเท็จจริงต่าง ๆ การวิเคราะห์สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรม การวิเคราะห์เนื้อหาของข้อมูลที่รวบรวมมาได้ทั้งหมด โดยแยกให้เห็นถึงส่วนประกอบและความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบนั้น การเปรียบเทียบรูปแบบ

1.2 การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Groups)

การประชุมกลุ่มย่อยโดยเชิญตัวแทนที่เป็นผู้เชี่ยวชาญจากกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง มีความรู้

หรือมีส่วนได้ส่วนเสียในประเด็นเกี่ยวกับผลกระทบโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทย มาให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการที่จัดทำขึ้น เพื่อให้ได้ข้อมูลความคิดเห็นจากกลุ่มผู้เกี่ยวข้องในมุมมองต่าง ๆ ตามประเด็นที่ศึกษา โดยการประชุมแบบเน้นกลุ่มเป้าหมายนี้จะกำหนดกรอบทิศทางของประเด็นที่จะประชุมไว้ แต่เปิดโอกาสให้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีอิสระในการตอบได้ หากข้อมูลนั้นเป็นประโยชน์ต่อการวิจัย

1.3 การสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Interview)

การสัมภาษณ์เชิงลึกโดยสอบถามความเห็นจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เพื่อลงลึกในรายละเอียดเกี่ยวกับประเด็นที่น่าสนใจที่จะเป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัยเรื่องผลกระทบโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทยใน 5 ปีข้างหน้า

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ เป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิจากสาขาต่าง ๆ จำนวนทั้งหมด 62 ท่าน โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

2.1 กลุ่มตัวอย่างในการจัดประชุมแบบเน้นกลุ่มเป้าหมาย

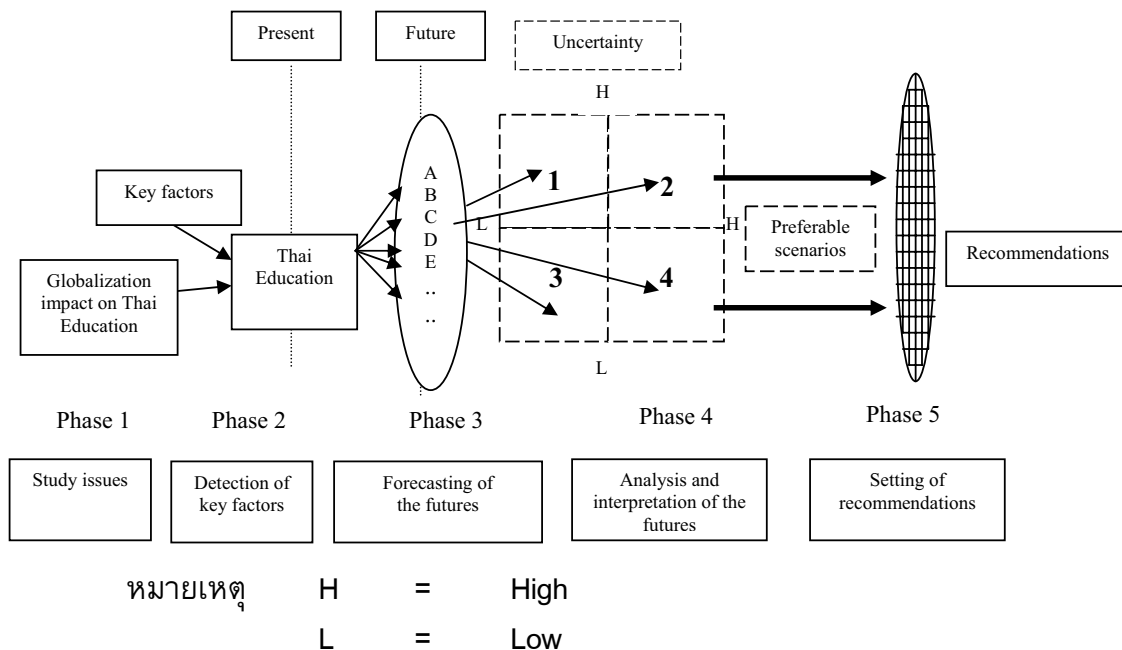
กลุ่มตัวอย่างในขั้นตอนการจัดประชุมแบบเน้นกลุ่มเป้าหมาย เป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมาจาก 5 กลุ่มหลัก กลุ่มละประมาณ 6-8 ท่าน รวม 35 ท่าน มาให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทย และสะดวกเดินทางเข้าร่วมประชุม โดยมี 5 กลุ่มหลัก ดังนี้

- 2.1.1 กลุ่มสังคมและประชากร
- 2.1.2 กลุ่มเศรษฐกิจการอุตสาหกรรม
- 2.1.3 กลุ่มวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม
- 2.1.4 กลุ่มการเมืองการปกครอง
- 2.1.5 กลุ่มการศึกษา

2.2 กลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์เชิงลึก

กลุ่มตัวอย่างในขั้นตอนการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญจากสาขาต่าง ๆ ใน 5 กลุ่มเช่นกัน โดยมีจำนวนผู้เชี่ยวชาญกลุ่มละ 5-6 ท่าน รวม 27 ท่าน

3. ขั้นตอนคาดการณ์ผลกระทบโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทยใน 5 ปีข้างหน้า

ภาพที่ 2 ขั้นตอนคาดการณ์แนวโน้มผลกระทบโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทยใน 5 ปีข้างหน้า

จากภาพที่ 2 เป็นขั้นตอนคาดการณ์อนาคตเชิงคุณภาพที่ปรับปรุงมาจากเทคนิคฉากทัศน์ (Scenarios) ในการศึกษาภาพอนาคต โดยมี 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ประเด็นในการศึกษา (Study issues) เป็นการศึกษาประเด็นทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทยใน 5 ปีข้างหน้า เพื่อเป็นพื้นฐานและเป็นกรอบสร้างความเข้าใจ การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ การคาดการณ์แนวโน้มอนาคตทางการศึกษา และการกำหนดแนวทางพัฒนาการศึกษาไทยให้พร้อมรับกับสภาพโลกาภิวัตน์ โดยประเด็นในการศึกษา ได้แก่ ความหมายของโลกาภิวัตน์ ลักษณะของโลกาภิวัตน์ แนวโน้มสภาวะแวดล้อมโลกและประเทศไทยที่เป็นผลมาจากสภาพโลกาภิวัตน์ แนวโน้มการศึกษาไทยในมิติต่าง ๆ ที่เป็นผลมาจากสภาพโลกาภิวัตน์ และแนวทางพัฒนาการศึกษาไทยให้รองรับต่อสภาพโลกาภิวัตน์

ขั้นตอนที่ 2 การสืบค้นปัจจัยหลัก (Detection of key factors) เป็นกระบวนการสืบค้นปัจจัยหลักกว่า มีปัจจัยใดที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดการศึกษาไทยใน 5 ปีข้างหน้า โดยปัจจัยเหล่านี้ต้องเป็นผลต่อเนื่องมาจากสภาพโลกาภิวัตน์ และเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลระดับสูงต่อการกำหนดภาพอนาคตการศึกษาไทยใน 5 ปีข้างหน้า เพราะหากนำเอาทุกปัจจัยมาพิจารณาโดยไม่คัดกรอง จะส่งผลให้ภาพอนาคตที่ได้ออกมามีจำนวนมาก มีความซับซ้อนและไม่ชัดเจน

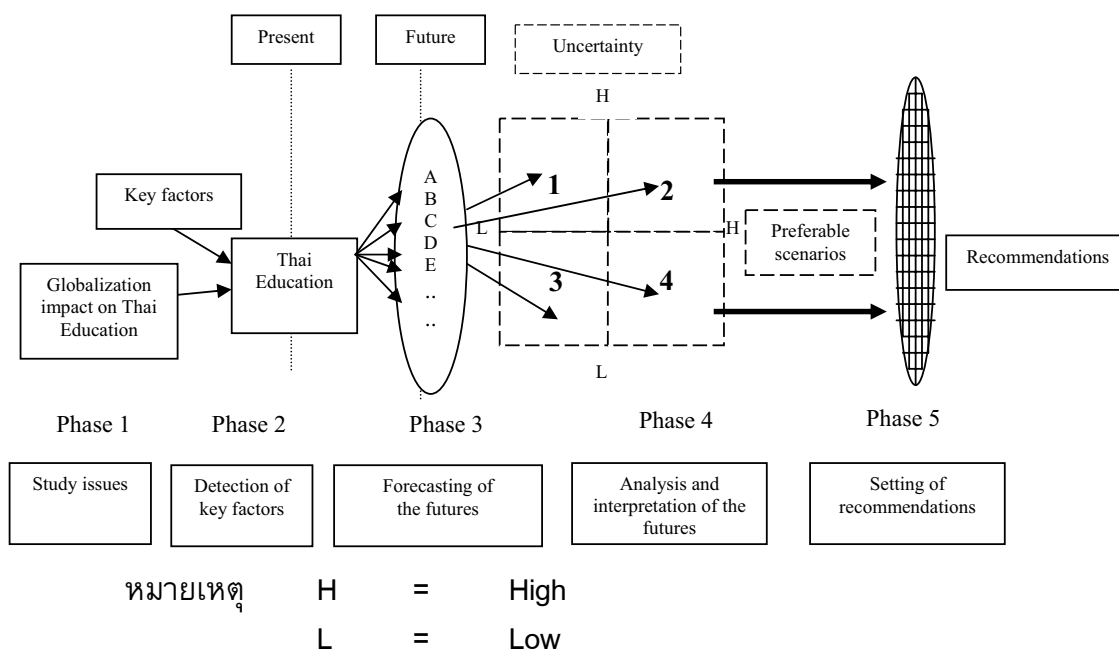
ขั้นตอนที่ 3 การฉายภาพอนาคต (Forecasting of futures) เป็นการฉายภาพแนวโน้มอนาคตทางการศึกษาที่จะเกิดขึ้นใน 5 ปีข้างหน้า ซึ่งมีโอกาสเกิดภาพอนาคตได้หลายภาพ โดยอาจเป็นภาพอนาคตที่มีแนวโน้มจะเกิดขึ้นได้ค่อนข้างมาก (probable futures) หรือภาพอนาคตที่มีแนวโน้มจะเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้นก็ได้ (possible futures) และเป็นภาพอนาคตที่เป็นทั้งภาพอนาคตที่พึงประสงค์ (preferable futures) และภาพอนาคตที่ไม่พึงประสงค์ (non preferable futures) โดยมีการขยายความและอธิบายรายละเอียดของแต่ละภาพอนาคต

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์และตีความภาพอนาคตและปัจจัยที่มีอิทธิพล (Analysis and interpretation of the futures) เป็นการนำเอาภาพอนาคตด้านการศึกษามาวิเคราะห์ ตีความ และจัดกลุ่มโดยมี 2 ขั้นตอนย่อยหลัก โดยขั้นตอนแรกคือ การวิเคราะห์และจัดกลุ่มโดยใช้ 2 เกณฑ์ คือ ระดับความไม่แน่นอนที่จะเกิดขึ้น และลักษณะภาพอนาคตนั้นว่าเป็นภาพอนาคตที่พึงประสงค์หรือไม่พึงประสงค์ ทำให้แบ่งภาพอนาคตได้ออกเป็น 4 กลุ่ม เช่น จากภาพที่ 2 หมายเลข 1 หมายถึง ภาพอนาคตด้านการศึกษาที่อาจจะเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้นก็ได้และเป็นภาพอนาคตที่ไม่พึงประสงค์ เป็นต้น และขั้นตอนที่สอง คือการวิเคราะห์ว่า แต่ละภาพอนาคตมีปัจจัยใดเป็นตัวหลักให้เกิดภาพอนาคตนั้นบ้าง โดยแบ่งกลุ่มปัจจัยออกเป็น กลุ่มปัจจัยที่มีความไม่แน่นอนระดับต่ำ (low uncertainty influence factors) และกลุ่มปัจจัยที่มีความไม่แน่นอนระดับสูง (high uncertainty influence factors)

ขั้นตอนที่ 5 การกำหนดแนวทาง/ข้อเสนอแนะ (Setting of recommendations) เป็นขั้นตอนนำเอากลุ่มปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดภาพอนาคตทางการศึกษาจากขั้นตอนที่ 4 มาวิเคราะห์หาแนวทางพัฒนาและเตรียมพร้อมในการจัดการศึกษา เพื่อให้ได้ภาพอนาคตที่พึงประสงค์ และหลีกเลี่ยงหรือบรรเทาปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น รวมถึงการเข้าใช้ประโยชน์สูงสุดจากอนาคตในสภาพโลกาภิวัตน์ที่จะมาถึง

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาได้มาจากการวิจัยเชิงเอกสาร การประชุมแบบเน้นกลุ่มเป้าหมาย และการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้เครื่องมือ/วิธีการคาดการณ์แนวโน้มอนาคตเชิงคุณภาพ (Qualitative forecasting method) ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ขั้นตอนในการศึกษาผลกระทบโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทยใน 5 ปีข้างหน้า

จากภาพที่ 3 เป็นเครื่องมือเชิงคุณภาพในการศึกษาภาพแนวโน้มอนาคต และแนวทางในการรองรับภาพแนวโน้มอนาคตที่จะเกิดขึ้น โดยขั้นตอนในการศึกษาผลกระทบโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทยใน 5 ปีข้างหน้า มี 5 ขั้นตอน ซึ่งได้อธิบายรายละเอียดไว้ในบทที่ 2 สรุปได้ดังนี้

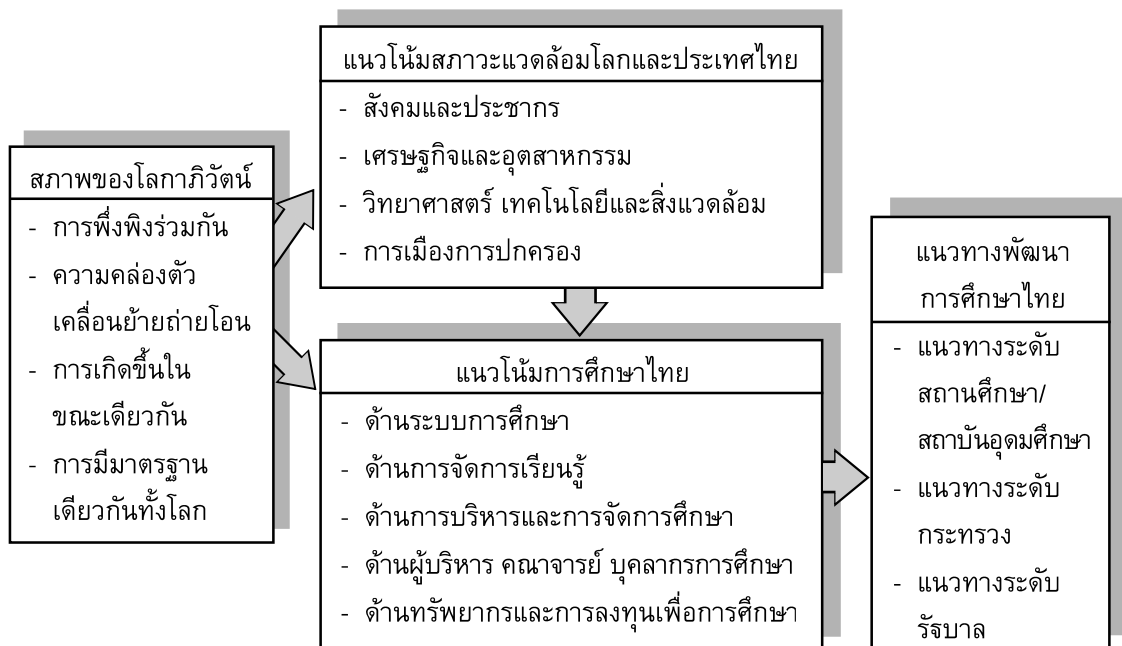
- ขั้นตอนที่ 1 ประเด็นในการศึกษา (Study issues)
- ขั้นตอนที่ 2 การสืบค้นปัจจัยหลัก (Detection of key factors)
- ขั้นตอนที่ 3 การฉายภาพอนาคต (Forecasting of futures)
- ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์และตีความภาพอนาคตและปัจจัยที่มีอิทธิพล (Analysis

and interpretation of the futures)

ขั้นตอนที่ 5 การกำหนดแนวทาง/ข้อเสนอแนะ (Setting of recommendations)

ขั้นตอนที่ 1 ประเด็นในการศึกษา

ขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาประเด็นทั้งหมดที่เกี่ยวกับผลกระทบโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทยใน 5 ปีข้างหน้า โดยศึกษาเกี่ยวกับ ความหมายของโลกาภิวัตน์ สภาพของโลกาภิวัตน์ แนวโน้มสภาวะแวดล้อมที่เป็นผลมาจากสภาพโลกาภิวัตน์ แนวโน้มการศึกษาไทย และแนวทางพัฒนาการศึกษาไทย ซึ่งแต่ละประเด็นเกี่ยวข้องกันและส่งผลกระทบต่อระหว่างกัน กล่าวคือสภาพโลกาภิวัตน์ จะส่งผลกระทบต่อแนวโน้มสภาวะแวดล้อมโลกและประเทศไทย ในขณะที่เดียวกันจะส่งผลกระทบต่อแนวโน้มการศึกษาไทยโดยตรงด้วย ในขณะที่แนวโน้มสภาวะแวดล้อมโลกและประเทศไทยจะส่งผลต่อแนวโน้มการจัดการศึกษาไทยด้วยเช่นกัน แล้วทั้งหมดนี้จะมีผลต่อการกำหนดแนวทางพัฒนาการศึกษาไทย ให้รองรับต่อสภาพโลกาภิวัตน์ ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 ประเด็นในการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทยใน 5 ปีข้างหน้า

1.1 ความหมายของโลกาภิวัตน์

โลกาภิวัตน์ เป็นปรากฏการณ์ของสังคมโลกที่เกิดการเชื่อมโยงถึงกันอย่างไร้พรมแดน สภาวะที่อุปสรรคกั้นขวางปฏิสัมพันธ์ถูกลดทอน ทำให้แต่ละส่วนของโลกเข้าถึงกันได้ง่ายขึ้น เกิดการถ่ายโอนเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ เงิน แรงงาน ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร ฯลฯ

ในขณะที่เดียวกันโลกาภิวัตน์มีผลโดยตรงต่อการสลายข้อจำกัดในมิติเวลาและพื้นที่ สิ่งที่เกิดขึ้นจุดหนึ่งสามารถแผ่อิทธิพลไปส่วนอื่นของโลกได้รวดเร็วกว้างขวาง และอาจขยายอิทธิพลครอบคลุมไปทั่วโลก

1.2 สภาพของโลกาภิวัตน์

การพึ่งพิงร่วมกัน (Interdependence) สภาวะแห่งการพึ่งพิงร่วมกัน เป็นผลจากการเชื่อมโยงถึงกันของประเทศต่าง ๆ ผ่านเครือข่ายสารสนเทศและการเปิดกว้างทางการค้าการลงทุน ทำให้ไม่มีประเทศหรือหน่วยสังคมใดที่จะคงอยู่ เปลี่ยนแปลง หรือดำเนินบทบาทและกิจกรรมด้านต่าง ๆ โดยไม่ถูกแรงกระทบจากภายนอก ส่งผลให้ไม่มีประเทศหรือหน่วยทางสังคมใดสามารถตัดสินใจได้อย่างอิสระ

ความคล่องตัวในการเคลื่อนย้ายถ่ายโอน (Mobility) โลกาภิวัตน์ก่อให้เกิดเสรีภาพในการเคลื่อนย้ายสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จากแหล่งหนึ่งไปยังอีกแหล่งหนึ่งโดยง่าย/มีอุปสรรคน้อยลง ตัวอย่างการเคลื่อนย้าย เช่น การเคลื่อนย้ายข้อมูลข่าวสาร การเคลื่อนย้ายการลงทุน การอพยพย้ายถิ่นของแรงงาน การเคลื่อนย้ายของสินค้าและบริการ ฯลฯ (Kanter, Rosabeth Moss & Pittinsky, Todd L., 40: 1995-1996, p1-4)

การเกิดขึ้นในขณะเดียวกัน (Simultaneity) เป็นสภาวะที่บางสิ่งเกิดขึ้นในเวลาเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน แม้จะอยู่ต่างพื้นที่ต่างภูมิภาค จะเห็นได้จากกรณีที่สินค้า บริการ หรือข่าวสารอย่างเดียวกัน สามารถพบได้ในที่ต่าง ๆ ทั่วโลก เช่น ภาพยนตร์เรื่องใหม่เปิดตัวในหลายประเทศพร้อมกัน หาซื้อสินค้าบางชนิดได้ในตลาดทั่วโลกในเวลาเดียวกัน ชมการถ่ายทอดสดกีฬาโอลิมปิกผ่านดาวเทียมได้พร้อมกันทุกประเทศทั่วโลก ฯลฯ (Kanter, Rosabeth Moss & Pittinsky, Todd L., 40: 1995-1996, p1-4)

การมีมาตรฐานเดียวกันทั้งโลก (Standardization) ยุคโลกาภิวัตน์ก่อให้เกิดชุดมาตรฐานบางประการที่คนทั่วโลกยอมรับและทำตาม อาทิ ยอมรับภาษาอังกฤษเป็นภาษสากล มาตรฐานสินค้าและบริการด้วยระบบ ISO มาตรฐานระบบคอมพิวเตอร์ที่เหมือนกันทั่วโลก มาตรฐานเรื่องสิทธิมนุษยชนหรือการรักษาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ไม่ได้หมายความว่าคนทั่วโลกจะยอมรับมาตรฐานเดียวกันเสมอไป “เนื่องจากความแตกต่างทางความคิดและวัฒนธรรม เช่น ตะวันตกกับอิสลามหรือเป็นรูปแบบวัฒนธรรมหลัก เช่น ขงจื้อ ฮินดู ละติน และแอฟริกัน” (ธีระ นุชเปี่ยม, 2541) จึงอาจก่อเกิดความขัดแย้งได้

1.3 แนวโน้มสภาวะแวดล้อมที่เป็นผลมาจากสภาพโลกาภิวัตน์ โดยแบ่งเป็นสภาวะแวดล้อมโลกและประเทศไทย โดยทำการศึกษาใน 4 ด้าน ได้แก่

1.3.1 ด้านสังคมและประชากร

1.3.2 ด้านเศรษฐกิจและการอุตสาหกรรม

1.3.3 ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม

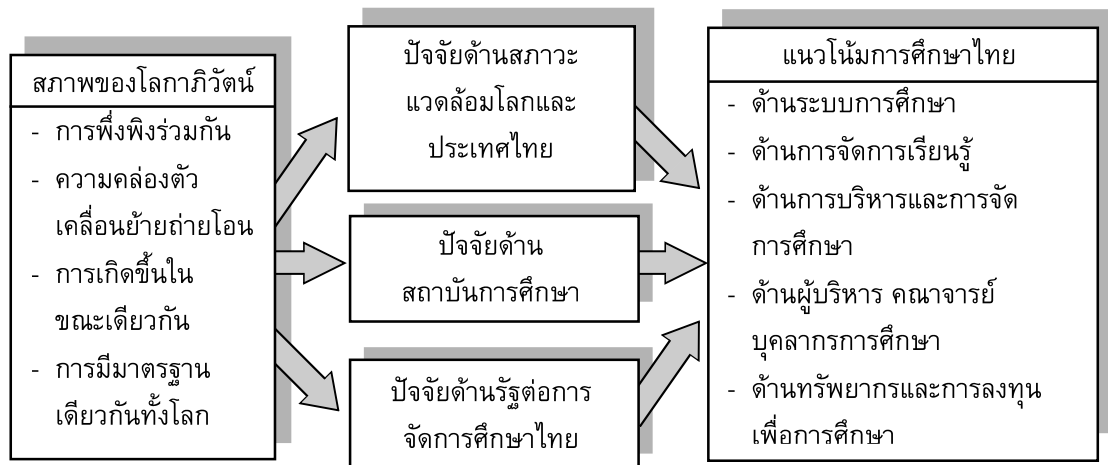
1.3.4 ด้านการเมืองการปกครอง

1.4 แนวโน้มการศึกษาไทย ซึ่งจะรวมถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานและการอุดมศึกษา โดยศึกษาใน 5 มิติหลักตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ให้ความสำคัญกับการปฏิรูป 5 ด้าน ได้แก่

- 1.4.1 ด้านระบบการศึกษา
- 1.4.2 ด้านการจัดการเรียนรู้
- 1.4.3 ด้านการบริหารและการจัดการศึกษา
- 1.4.4 ด้านผู้บริหาร คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา
- 1.4.5 ด้านทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การสืบค้นปัจจัยหลักสำคัญ

ขั้นตอนนี้เป็นกระบวนการค้นหาหรือสืบค้นปัจจัยหลัก เป็นการกำหนดว่าปัจจัยใดที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดการศึกษาไทยใน 5 ปีข้างหน้า โดยปัจจัยเหล่านี้ต้องเป็นผลต่อเนื่องมาจากสภาพโลกาภิวัตน์ และเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงต่อการกำหนดภาพอนาคตการศึกษาไทยใน 5 ปีข้างหน้า โดยการสืบค้นปัจจัยแบ่งเป็น 3 กลุ่มหลัก ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 การสืบค้นปัจจัยหลักเกี่ยวกับผลกระทบโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทยใน 5 ปีข้างหน้า

2.1 ปัจจัยด้านสภาวะแวดล้อมโลกและไทยภายใต้สภาพโลกาภิวัตน์

เนื่องด้วยสภาพโลกาภิวัตน์มีผลต่อเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง การพัฒนาทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ทั้งในระดับโลกและระดับประเทศไทยด้วย ซึ่งสภาวะแวดล้อมเหล่านี้ จะนับเป็นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการจัดการศึกษาไทย งานวิจัยนี้จึงมีขั้นตอนการศึกษาแนวโน้มของสภาพแวดล้อมโลกและประเทศไทยในด้านต่าง ๆ โดยใช้วิธีการศึกษาวิจัยเอกสาร การประชุมแบบเน้นกลุ่มเป้าหมาย และการสัมภาษณ์เชิงลึก โดย

พบว่าผลกระทบของโลกาภิวัตน์ต่อสภาวะแวดล้อมโลกและประเทศไทยใน 5-10 ปีข้างหน้า มีผลกระทบบางประการระหว่างสังคมโลกและประเทศไทยจะคล้ายกัน จะอธิบายไปพร้อมกัน แต่มีผลกระทบบางส่วนเป็นลักษณะของประเทศไทย จะอธิบายแยกเฉพาะออกมา ดังตารางที่ 1-4

2.1.1 ปัจจัยด้านสังคมและประชากร

ตารางที่ 1 ผลกระทบของโลกาภิวัตน์ต่อสังคมและประชากร

ผลกระทบต่อสังคมโลก	ผลกระทบต่อสังคมไทย
<ul style="list-style-type: none"> - สังคมเทคโนโลยีสารสนเทศ - สังคมการแข่งขัน - สังคมที่เกิดช่องว่าง - สังคมที่อยู่ในกรอบมาตรฐานสากล - สังคมที่เคารพในสิทธิมนุษยชน - สังคมผู้สูงอายุ 	<ul style="list-style-type: none"> - สังคมเทคโนโลยีสารสนเทศ - สังคมการแข่งขัน - สังคมที่เกิดช่องว่าง - สังคมที่อยู่ในกรอบมาตรฐานสากล - สังคมที่เคารพในสิทธิมนุษยชน - สังคมผู้สูงอายุ
	<ul style="list-style-type: none"> - สังคมที่มุ่งสร้างเอกลักษณ์ชุมชน - สังคมที่แสวงหาการเติมเต็มในจิตใจ

1. สังคมเทคโนโลยีสารสนเทศ

ยุคนี้เทคโนโลยีสารสนเทศก้าวหน้าไปมาก ไม่ว่าจะเป็นการแพร่ขยายเครือข่ายอินเทอร์เน็ต สื่อวิทยุ โทรทัศน์ที่เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายของสำนักข่าว โทรศัพท์มือถือ ฯลฯ ความก้าวหน้าดังกล่าวได้ก่อให้เกิด “ทางด่วนข้อมูลข่าวสาร” ซึ่งย่นมิติของระยะทางและมิติเวลา โดยส่งผลกระทบต่อสังคมทั้งด้านบวกและลบ ดังนี้

ผลกระทบเชิงบวก

เข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้มากขึ้น คือ คนในสังคมไทยจะได้รับความรู้ ข้อมูลข่าวสารที่เผยแพร่อย่างมากมาย หลากหลาย กว้างขวาง และรวดเร็วแล้ว คนในสังคมยังมีเสรีภาพในการเข้าถึงความรู้ ข้อมูลข่าวสารได้มากขึ้น ทำให้สังคมกลายเป็นสังคมความรู้และข้อมูลข่าวสาร (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2546)

เกิดวิถีชีวิตที่สะดวกรวดเร็ว วิถีชีวิตคนในสังคมไทยจะเข้าไปเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นด้านธุรกิจ การผลิต การบริโภค การศึกษา การฝึกอบรม

การรักษาพยาบาล การเมือง การเงิน-ธนาคาร การทำงาน ฯลฯ ผ่านการใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยถูกพัฒนาไปสู่การเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายขนาดยักษ์ ทั้งแบบมีสาย-ไร้สาย และในอนาคต อินเทอร์เน็ตจะถูกนำมาใช้ประโยชน์ในกิจกรรมหลายอย่าง ทำให้การใช้ชีวิตคนในสังคมสะดวก รวดเร็วขึ้น

เกิดวัฒนธรรมและศาสนาที่หลากหลาย เมื่อคนในสังคมรับรู้แนวคิด หลักปรัชญา วัฒนธรรม ฯลฯ จากที่ต่าง ๆ ทั่วโลกผ่านทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ประกอบกับการคมนาคมที่ทันสมัย โดยมีการเคลื่อนย้ายของคนในสังคมหนึ่งไปยังสังคมหนึ่ง ก่อให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรม เช่น การแต่งงานกับเชื้อชาติต่าง ๆ มากขึ้น เกิดคนสัญชาติผสม และส่งผลให้ผู้คนเริ่มยอมรับวัฒนธรรมและศาสนาอื่นมากขึ้น อีกทั้งคนในสังคมยึดติดกับวัฒนธรรมและศาสนาของตนลดลง

ประสานประโยชน์ได้ง่ายผ่านเครือข่ายสารสนเทศ คือ ทำให้ทุกสังคมเชื่อมโยงกันได้ง่าย ทั้งระดับรัฐต่อรัฐ องค์กรต่อองค์กร หรือระดับปัจเจกต่อปัจเจก ประเทศต่าง ๆ รวมทั้งไทยมีแนวโน้มถักทอเข้าหากัน เพื่อแสวงหาประโยชน์จากความร่วมมือในด้านเศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา เทคโนโลยี วัฒนธรรม ฯลฯ โดยมุ่งหมายเพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งของสมาชิกในเครือข่าย แบ่งปันจัดสรรทรัพยากร รวมทั้งสร้าง “มาตรฐานของคุณค่า” ที่เป็นเครื่องมือจัดระเบียบโลกให้อยู่ในกรอบที่สามารถอยู่ร่วมกันได้ เช่น สิทธิมนุษยชน การพัฒนาแนวคิดประชาธิปไตย การสร้างความโปร่งใส ลดกำลังทหาร/อาวุธ รักษาสิ่งแวดล้อม ฯลฯ

ช่วยเพิ่มช่องทางปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคม การนำเทคโนโลยีมาใช้จะเกิดประโยชน์ในการให้คำปรึกษาปัญหาสังคมได้ เช่น พ่อแม่ใช้เวลากับลูกผ่านทางโทรศัพท์ ศูนย์ให้คำปรึกษาทางโทรศัพท์ ครอบเรียนผ่านทางอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

ผลกระทบเชิงลบ

มีโอกาสรับข้อมูลข่าวสารและวัฒนธรรมไม่พึงประสงค์ เนื่องด้วยคนในสังคมสามารถบริโภคข้อมูลข่าวสารได้หลากหลายประเภท แต่ข้อมูลข่าวสารนั้น อาจไม่ได้มาพร้อมความถูกต้อง โดยหลายครั้งข้อมูลข่าวสารมาพร้อมกับค่านิยมไม่เหมาะสม เช่น ค่านิยมเสรีนิยมที่เกินขอบเขต ค่านิยมที่ยอมรับการทำผิดคุณธรรมจริยธรรม เช่น ทำแท้ง การรุมข่มขืน เปิดเสรีทางเพศ ฯลฯ อีกทั้งความมีอิสระในการเข้าถึงบริการอินเทอร์เน็ต ทำให้บางกลุ่มคนที่ไร้คุณธรรม นำเสนอข้อมูลข่าวสารที่ไม่เหมาะสมผ่านอินเทอร์เน็ต เช่น จากรายงานสภาพพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระบุว่า “เว็บไซต์ลามกอนาจารมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี” (สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2548) และจากการรายงานผลการรับแจ้งเว็บไซต์ผิดกฎหมายแบ่งตามประเภท ปี 2548 และปี 2549 ซึ่งเป็นข้อมูลสำนักงานตำรวจแห่งชาติแจ้งว่า “มีเว็บไซต์ผิดกฎหมายจำนวนมากนับหมื่นเรื่อง” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2548-2549)

เกิดความสับสนระหว่าง “ความจริงแท้” กับ “ความจริงเทียม” เนื่องด้วย

ข้อมูลข่าวสารจำนวนมากถูกถ่ายทอดอย่างรวดเร็วผ่านสื่อต่าง ๆ ซึ่งข้อมูลข่าวสารจำนวนมากมหาศาลนั้น อาจมีบางส่วนที่ไม่ถูกต้อง ไม่น่าเชื่อถือ หรือบิดเบือน ทำให้ยากจะประเมินได้ว่าเรื่องใดเป็นเรื่องจริงหรือเท็จ โดยเฉพาะกรณีที่มีการสื่อสารถูกนำไปใช้เพื่อโฆษณาชวนเชื่อ (Propaganda) ในขณะที่คนในสังคมจำนวนมากไม่สามารถใช้วิจารณญาณตัดสินได้ถูกต้อง ประกอบกับคนในสังคมรับข้อมูลข่าวสารจำนวนมากตลอดเวลาและรวดเร็ว ยิ่งส่งผลให้ไม่มีเวลาคุ่นคิด วิเคราะห์ แยกแยะระหว่างสิ่งที่จริงหรือมีประโยชน์ กับสิ่งเท็จที่อาจก่อผลเสีย จึงไม่แปลกใจที่ข้อมูลข่าวสารที่มีความคลาดเคลื่อน หรือข่าวลือ มักจะแพร่ไปได้ไกลอย่างรวดเร็ว (พระไพศาล วิสาโล, 2539) ฉะนั้น โอกาสเสี่ยงที่คนไทยจะไม่สามารถแยกแยะข้อมูลจริงกับข้อมูลลวงจึงมีมาก และไม่สามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูลได้เต็มที่และถูกต้อง อีกทั้งยังสามารถนำไปสู่ความขัดแย้งทางความคิดของคน 2 กลุ่ม ที่รับข้อมูลไม่ครบถ้วน และรับต่างนสรูป

เกิดการแสวงหาวัตถุนิยมมากขึ้น ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้เกิดการกระจายข้อมูลโฆษณาสินค้า การบริโภค ความงาม ความฟุ่มเฟือย ซึ่งเป็นแรงกระตุ้นที่ทำให้คนในสังคมจะมีลักษณะที่ชื่นชอบการบริโภค การจับจ่าย ซึ่งสามารถนำมาใช้แสวงหาความพอใจสูงสุดของตนเอง จึงเกิดค่านิยมวัตถุนิยมของคนในสังคม ซึ่งทำให้ค่านิยมของคนในสังคมวัดคุณค่า หรือความสำเร็จของคนในสังคมที่ วัตถุนิยมของ ตำแหน่ง เกียรติยศหรืออำนาจที่นำมาซึ่งอำนาจในการจัดหาวัตถุได้มากขึ้น

เกิดสภาพปัจเจกนิยมสูงขึ้น ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่งผลให้คนในสังคมสามารถดำเนินชีวิตภายใต้ “ไซเบอร์สเปซ” อาทิ การเงิน เพลง ภาพยนตร์ การศึกษา การเมือง ฯลฯ เครือข่ายไซเบอร์สเปซ สร้างช่องทางให้คนในสังคมมีรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบแยกส่วนจากคนอื่นในสังคม (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2537) เช่น สามารถสนทนากับอีกบุคคลได้ โดยที่ไม่เคยเห็นหน้า สามารถทำงาน หรือศึกษาต่อได้ที่บ้าน ฯลฯ โดยความสัมพันธ์ระหว่างคนด้วยกันลดลง ฉาบฉวย มีความเป็นตัวเอองสูง

อาชญากรรมผ่านเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ เนื่องด้วยในอนาคตเทคโนโลยีสารสนเทศทันสมัย จะมีกลุ่มคนบางกลุ่มอาศัยเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศในการประกอบอาชญากรรมมากขึ้น (ทวีศักดิ์ กอนันต์กุล, 2542) ไม่ว่าจะเป็นการแฮกที่ถูกนำมาใช้ล่อลวงเด็กและเยาวชนไปข่มขืนหรือชิงทรัพย์ การแฮกเกอร์เพื่อโจรกรรมข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์รวมถึงข้อมูลธุรกรรมการเงิน การซื้อขายอาวุธผ่านทางอินเทอร์เน็ต การตัดข้อมูลใหม่มาเป็นผลงานตน การทำลายคู่แข่งทางธุรกิจโดยปล่อยข่าวลือ ฯลฯ ซึ่งเทคโนโลยีสารสนเทศมีแนวโน้มถูกนำมาใช้ในทางที่ผิดมากขึ้นสามารถบ่อนทำลายเศรษฐกิจและความน่าเชื่อถือของประเทศได้ โดยที่ไม่สามารถหาตัวผู้กระทำผิดได้ (ครรชิต มาลัยวงศ์, 2549) ดังนั้นสังคมมีการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศให้มีความทันสมัยมากขึ้นเพียงใด สังคมยังต้องเตรียมพร้อมเพื่อแก้ไขและป้องกันด้านไม่ดีของเทคโนโลยีสารสนเทศมากขึ้น

วัฒนธรรมไทยบางส่วนถูกละเลยไม่ให้ความสำคัญ เมื่อเทคโนโลยีได้นำข้อมูล

ใหม่ ๆ เข้ามา ส่งผลให้เอกลักษณ์ความเป็นไทยและการรักษาจารีตประเพณีไทยลดลง ขาดการให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรมที่ดี เนื่องด้วยมีการเปิดรับวัฒนธรรมต่างชาติมากขึ้น และหากไม่สามารถแยกแยะว่าสิ่งใดดีเหมาะสม สิ่งใดไม่เหมาะสมกับสังคมไทย รวมถึงไม่มีการพัฒนาวัฒนธรรมไทยให้มีความร่วมสมัยมากขึ้น ย่อมจะส่งผลทำให้วัฒนธรรมไทยที่มีคุณค่าอาจสูญหายไป

2. สังคมการแข่งขัน

สภาพเศรษฐกิจเสรีที่มีการขยายขอบเขตกว้างขวาง จากเดิมที่เคยค้าและลงทุนภายในประเทศ กลายเป็นการค้าระหว่างประเทศในระดับนานาชาติมากขึ้น ผลที่เกิดขึ้นคือเกิดการแข่งขันเพิ่มมากขึ้นทั้งด้านการค้าการลงทุน ด้านการศึกษา ด้านการทำงาน ด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และมุ่งพัฒนาตนเองต่อเนื่อง ฯลฯ เพื่อเพิ่มผลิตภาพและผลผลิตของบุคคล องค์กร และประเทศชาติ ให้สามารถอยู่รอดและแข่งขันได้

ผลกระทบเชิงบวก

เพิ่มผลิตภาพและประสิทธิภาพการผลิต โดยองค์กรต่าง ๆ โดยเฉพาะภาคธุรกิจเอกชน จะมุ่งพัฒนากระบวนการผลิต เพื่อเพิ่มผลิตภาพและผลิตผลให้กับองค์กร อีกทั้งองค์กรต่าง ๆ จะมุ่งคัดเลือกบุคลากรที่มีคุณภาพ เพื่อสามารถแข่งขันและอยู่รอดได้ ส่งผลให้องค์กรและบุคคลในสังคมต่างหันมาพัฒนากำลังคนในด้านต่าง ๆ เช่น ภาษาต่างประเทศ ทักษะการสื่อสาร องค์กรความรู้ที่ใช้ในการทำงาน บุคลิกภาพ ฯลฯ ไม่เพียงเท่านั้น มีองค์กรจำนวนมากมุ่งพัฒนาการวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรม โดยทุ่มงบประมาณเพื่อการวิจัยได้มากขึ้น อันจะมีผลต่อการเพิ่มผลิตภาพและผลิตผลองค์กร

ผู้คนที่หันมาพัฒนาตนเองมากขึ้น การแข่งขันในทุกด้านที่เพิ่มขึ้น ย่อมส่งผลให้คนในสังคมต่างขวนขวายพัฒนาตนเองในทุกด้าน และพยายามเรียนต่อในระดับสูงขึ้น เพื่อสร้างความก้าวหน้าและความสำเร็จให้ตน นอกจากนี้สภาพการแข่งขันที่รุนแรงขึ้น ยังมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงค่านิยมของคนในสังคมไทยจำนวนมาก โดยเปลี่ยนจากการเชื่อในโชคชะตาหรือการเชื่อตามยถากรรม มาเป็นการเชื่อในเรื่องความก้าวหน้า การเชื่อในเรื่องความสามารถที่จะชนะสิ่งต่าง ๆ ได้ อันนำไปสู่การทำงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น และส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ผลกระทบเชิงลบ

คุณธรรมจริยธรรมของบุคคลลดลง เนื่องจากการแข่งขันที่รุนแรงขึ้น ทำให้บุคคลต้องแข่งขันกับตนเองแล้วยังต้องแข่งกับผู้อื่นในสังคม ส่งผลให้คนในสังคมเกิดความเห็นแก่ตัว เอาเปรียบผู้อื่นอย่างไม่ถูกต้องเหมาะสม และบางส่วนอาจมุ่งทำลายกัน เพื่อให้ได้มาซึ่งชัยชนะหรืออยู่รอด อีกทั้งสภาพสังคม ครอบครัวยุคใหม่ และสถาบันการศึกษา ต่างมุ่งพัฒนาความรู้ความสามารถทางวิชาการเป็นหลัก จนละเลยการพัฒนาด้านคุณธรรมในจิตใจ ส่งผลให้เด็กและเยาวชนไม่ได้รับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่มีคุณภาพ ประกอบกับการ

ต้องอยู่ในสภาพแวดล้อมที่แข่งขันสูงมีความเห็นแก่ตัวมาก ยิ่งมีแนวโน้มจะส่งผลให้ระดับคุณธรรมจริยธรรมของบุคคลลดลง

เกิดความเครียดและปัญหาสุขภาพ เนื่องด้วยผู้คนที่ต้องแข่งขัน มีเวลาพักผ่อนน้อยลง มีความกดดันจากการทำงานสูง ส่งผลให้เกิดปัญหาต่ออารมณ์และเกิดสภาพความเครียดมากขึ้น และอาจนำไปสู่ปัญหาสุขภาพร่างกายอื่น เช่น ความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ โรคหลอดเลือดตีบในสมอง หรือโรคทางจิตต่าง ๆ ฯลฯ (ปราโมทย์ ประสาทกุล, 2547 ก) และอาจฆ่าตัวตายได้ ในขณะที่เดียวกันจะมีบางกลุ่มคนที่ไม่สามารถแข่งขันได้หรือมีโอกาสน้อย เช่น คนที่มีระดับการศึกษาน้อย และกลุ่มคนที่ไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีหรือข้อมูลที่ทันสมัยและมีคุณภาพ ฯลฯ ส่งผลให้คนกลุ่มนี้ต้องทำงานหนักมากขึ้น มีความกดดันและความเครียดสูงมากขึ้น

ความสัมพันธ์ในครอบครัวลดลง เมื่อคนในสังคมต้องแข่งขัน ทำให้ผู้คนต่างต้องดิ้นรนทำมาหากิน เพื่อความอยู่รอด ส่งผลต่อความสัมพันธ์ในครอบครัวที่ห่างเหินมากขึ้น โดยโครงสร้างครอบครัวเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในอนาคต กลายเป็นครอบครัวเดี่ยว ซึ่งในปัจจุบันจะพบครอบครัวเดี่ยวมากกว่าครอบครัวขยาย คือ อยู่ด้วยกันระหว่างพ่อแม่ลูก อยู่ตามลำพังพี่น้องโดยไม่มีพ่อแม่อยู่ด้วย ประมาณร้อยละ 54.6 (ลัดดา เหมาะสุวรรณ และคณะ, 2547) ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างรุ่นสู่รุ่นลดลง ซึ่งการขาดความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดอาจจะก่อปัญหาอื่นตามมา

3. สังคมที่เกิดช่องว่าง

โลกาภิวัตน์ ก่อให้เกิดการถ่ายทอดรูปแบบของสังคมที่ทันสมัย โดยเฉพาะจากประเทศที่พัฒนาแล้ว ซึ่งกระทบต่อประเทศที่กำลังพัฒนารวมถึงไทยที่พยายามพัฒนาตนเองให้มีความทันสมัย แต่การพัฒนาไปสู่ความทันสมัยนั้น ไม่สามารถกระจายตัวได้อย่างทั่วถึงแม้ในปัจจุบันหรือไกลไปในอนาคตสักเท่าใดก็ตาม เนื่องจากแต่ละประเทศมีความจำกัด เช่น การมีงบประมาณจำกัด กลไกการกระจายความเจริญและการพัฒนาประเทศที่จำกัด ปัญหาความไม่สงบภายในประเทศ สภาพภูมิประเทศที่ไม่เอื้ออำนวย เป็นต้น

ผลกระทบเชิงลบ

เกิดช่องว่างระหว่างผู้มีการศึกษาสูงและผู้มีการศึกษาน้อย แม้ว่าแต่ละประเทศจะเปิดรับความทันสมัยเข้ามา แต่กลุ่มผู้ที่มีการศึกษา จะสามารถเข้าถึงความทันสมัยได้ เพราะมีความรู้ความสามารถและทักษะในการใช้เทคโนโลยี และมีโอกาสเข้าถึงและมีทรัพยากรเพียงพอที่จัดหาความทันสมัยต่าง ๆ ได้ ในขณะที่เดียวกัน ผู้ที่มีระดับการศึกษาน้อยหรือไม่สูงมากนักกลับขาดโอกาสนี้ ซึ่งปรากฏการณ์นี้จะเกิดขึ้นในทุกประเทศ แม้แต่ประเทศที่พัฒนาแล้ว

เกิดช่องว่างระหว่างความล้ำหลังกับความทันสมัย การพัฒนาความทันสมัยในด้านต่าง ๆ จะยังคงกระจุกตัวอยู่ในเมือง หรือในประเทศที่พัฒนาแล้ว ทั้งในด้านเทคโนโลยี

วิชาการความรู้ จะกระจุกตัวอยู่ในเมือง แต่ในชนบทมีแนวโน้มว่าจะยังคงอยู่ในสภาพที่ล้าหลัง เพราะประชาชนมีการศึกษาน้อย ขาดความรู้ที่จะเข้าถึงความทันสมัยด้านต่าง ๆ เช่น การใช้คอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

จากการสำรวจของ Internet World States Usage and Population Statistics การใช้อินเทอร์เน็ตทั่วโลก เมื่อเดือนกรกฎาคม 2548 พบว่าประเทศที่พัฒนาแล้วมีอัตราการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต มากกว่าประเทศที่กำลังพัฒนา เช่น สวีเดน 73.6 % ฮองกง 70.7 % สหรัฐอเมริกา 68.5 % เกาหลีใต้ 63.3 % ในขณะที่ในประเทศกำลังพัฒนา เช่น ทวีปแอฟริกา 2.6% อเมริกากลาง อเมริกาใต้ 13.9% และ 15.0% ตามลำดับ และทวีปเอเชีย 10.4% (Internet World States Usage and Population Statistics, 2006)

สำหรับไทย จากการสำรวจการใช้คอมพิวเตอร์ของประชาชนในประเทศของ NECTEC ปี 2544-2547 (National Electronics and Computer Technology Center, 2005) พบว่าคนกรุงเทพฯ ใช้คอมพิวเตอร์ และเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้มากกว่าคนภาคอื่น นอกจากนั้นสำนักงานสถิติแห่งชาติยังได้สำรวจอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศอื่น ๆ ที่มีในครัวเรือน ในช่วง พ.ศ. 2544-2547 โดยพิจารณาตามภาคแล้วพบว่ากรุงเทพฯ มีจำนวนครัวเรือนที่มีอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศมากที่สุด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2548)

เกิดช่องว่างระหว่างวัยเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งจะเกิดขึ้นมากในสังคมชนบทไทย ความทันสมัยที่เกิดขึ้นในสังคมก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างวัย เนื่องจากผู้สูงอายุขาดความเข้าใจในวิธีคิดและพฤติกรรมคนรุ่นใหม่ ตามไม่ทันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่พัฒนารวดเร็ว ตรงข้ามกับวัยรุ่นและคนหนุ่มสาว มีความพยายามเปลี่ยนแปลงและปรับตัวให้ทันกับความทันสมัย อันจะส่งผลนำมาซึ่งความไม่เข้าใจกันระหว่างวัยมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันมีผู้สูงอายุจำนวนมากที่มีการพัฒนาและปรับตัวในการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยได้ อีกทั้งมีกลุ่มที่มีระดับการศึกษาสูงกลายเป็นผู้สูงอายุมากขึ้น ส่งผลให้ผู้สูงวัยกลุ่มนี้สามารถเข้าใจเด็กและวัยรุ่นสมัยนี้ได้มากกว่ากลุ่มแรก

4. สังคมที่อยู่บนกรอบมาตรฐานสากล

ก่อนยุคความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการขนส่ง สังคมยังคงเอกลักษณ์ความเป็นตัวตนไว้มาก แต่เมื่อเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ ทุกสังคมทั่วโลกเชื่อมโยงกัน ทำให้เกิดชุดของมาตรฐาน (Set of standard) ที่เป็นสากล เป็นชุดมาตรฐานเกี่ยวกับ ค่านิยม อาหาร แฟชั่น ความบันเทิง สินค้าและบริการ กฎระเบียบ ข้อตกลง หรือกฎหมายที่ทุกสังคมใช้ร่วมกัน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเช่น ชุดมาตรฐานด้านภาษา โดยภาษาอังกฤษถือได้ว่าเป็นภาษาสากล ชุดมาตรฐานหลักสิทธิมนุษยชน ชุดมาตรฐานด้านอาหาร จากประเทศตะวันตก เช่น ร้าน McDonald ร้าน KFC ร้าน Pizza hut ฯลฯ ชุดมาตรฐานการแต่งกาย เช่น ชุดสูท ชุดมาตรฐานด้านการปกครอง คือการปกครองในระบบประชาธิปไตย ชุดมาตรฐานด้านการค้าการลงทุน คือการใช้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม แนวโน้มในอนาคต ชุด

มาตรฐานใด ๆ ก็ตาม อาจเปลี่ยนแปลงไปตามความเหมาะสม หรือตามปัจจัยด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ที่เข้ามากระทบ

ผลกระทบเชิงบวก

ทำให้ง่ายต่อการปรับตัว และการปฏิสัมพันธ์ การติดต่อสื่อสารระหว่างสังคม ซึ่งแต่เดิมมีความแตกต่างกันทางความคิดเห็นและวัฒนธรรม ส่งผลให้การปฏิสัมพันธ์อาจมีความเข้าใจที่ไม่ตรงกัน แต่เมื่อสังคมต่างมีปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้น ทำให้มีการกำหนดชุดมาตรฐานต่าง ๆ และเป็นที่ยอมรับ ส่งผลทำให้สภาพปัญหาการช็อกทางวัฒนธรรม (Culture shock) ลดลง มีการปฏิสัมพันธ์ การค้าขายการลงทุนที่รวดเร็วและมีการปรับตัวเข้าหากันได้ง่ายมากขึ้น

ผลกระทบเชิงลบ

เกิดการแพร่เข้ามาของค่านิยมไม่เหมาะสม การนำเสนอข้อมูลข่าวสารผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเฉพาะจากกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว ได้ถ่ายทอดชุดมาตรฐานที่ตนเองยึดถือ ผ่านเครือข่ายสารสนเทศในช่องทางต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาพยนตร์จากฮอลลีวูด รายการเพลง (MTV) รายการแฟชั่น (FTV) รายการสินค้าฟุ่มเฟือย ฯลฯ โดยที่ประเทศที่กำลังพัฒนารับชุดมาตรฐานดังกล่าวเข้ามาเป็นมาตรฐานของตน เช่น ค่านิยมเพศเสรี ไม่เคารพผู้ใหญ่ การใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา นิยมสินค้าราคาสูงจนเกินขอบเขต ฯลฯ (นฤมิตร สอดสุข, 2545)

เกิดการเลือนหายวัฒนธรรมดั้งเดิม ยุคโลกาภิวัตน์เกิดการถ่ายทอดชุดมาตรฐานวัฒนธรรมใหม่สู่สังคมทั่วโลกผ่านสื่อบันเทิงข้ามโลก (Global Media) ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม เช่น ค่านิยมอาหาร ค่านิยมการแต่งกาย รสนิยมอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง (ศิริพัฒน์ วิสัยทอง และคณะ, 2546) ก่อให้เกิดวัฒนธรรมลักษณะใกล้เคียงกันทั่วโลก โดยในอนาคตชุดวัฒนธรรมดั้งเดิมบางส่วนของสังคมจะค่อยเลือนหาย (สุริชัย หวันแก้ว, 2547) โดยเฉพาะวัฒนธรรมที่ไม่สามารถปรับเข้ากับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้ แม้จะรุนแรงก็ให้หันมารักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมก็ตาม

เกิดการไม่ยอมรับและนำสู่ความขัดแย้ง ความพยายามที่จะให้โลกทั้งโลกมีมาตรฐานเดียวกัน ให้อยู่ในรูปแบบเดียวกัน อาจนำไปสู่ความขัดแย้งได้ เนื่องด้วยแต่ละสังคมต่างเข้าใจและยอมรับในสาระชุดมาตรฐานต่างกันตามความคิด ค่านิยม บริบทและวัฒนธรรมท้องถิ่น (Amy B. Saijoo, 1997 อ้างใน วีระ นุชเปี่ยม, 2541) สังคมบางแห่งไม่ยอมรับชุดมาตรฐานและเกิดการต่อต้าน และอาจนำไปสู่ความรุนแรง ดังกรณีการเขียนการ์ตูนล้อเลียนศาสดาของบางศาสนา หรือการใช้กำลังทหารในการเข้าควบคุมการเมืองของบางประเทศ หรือการต้องอยู่ภายใต้กติกากาการเปิดเสรีทางการค้า จึงเกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อต่อต้านชุดมาตรฐานขึ้นมา รวมถึงการเกิดสภาพการก่อการร้ายเพิ่มมากขึ้นด้วย (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2546)

5. สังคมที่เคารพสิทธิมนุษยชน

เนื่องจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นชุดมาตรฐานหนึ่งของสังคมโลกกระจายไปทั่วโลก โดยเฉพาะในประเทศที่ถูกปกครองด้วยระบบเผด็จการที่มีความรุนแรงหรือประชาชนถูกลิดรอนสิทธิขั้นพื้นฐาน จะถูกกดดันให้ต้องเคารพสิทธิมนุษยชนมากขึ้น เพื่อให้สามารถคบค้าสมาคมและอยู่ร่วมกันในสังคมโลกได้ ประกอบกับสังคมโลกอยู่ภายใต้องค์กรกลางนานาชาติที่มีกติการ่วมกันในการรักษาและให้สิทธิขั้นพื้นฐานแก่ประชาชน และมีการนำหลักสิทธิมนุษยชนมาเป็นข้อกีดกันทางการค้า

ผลกระทบเชิงบวก

เห็นคุณค่าและเคารพสิทธิมนุษยชนมากขึ้น สภาพการเรียกร้องสิทธิมนุษยชนแพร่กระจายไปทั่วโลก โดยเฉพาะผู้คนในประเทศที่ยังไม่ได้มีปกครองแบบประชาธิปไตย ผู้คนจะเริ่มออกมาเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต และแม้ในประเทศที่เป็นประชาธิปไตยแล้วก็ตาม จะยังมีการเรียกร้องสิทธิเสรีภาพ และเคารพในสิทธิส่วนบุคคลมากขึ้นในทุกกลุ่มคนมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็น เด็ก ผู้ใหญ่ คนชรา คนรวย คนจน กลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคม เป็นต้น

ผลกระทบเชิงลบ

เกิดการเรียกร้องสิทธิอย่างเกินขอบเขต เมื่อสังคมทั่วโลกจะหันมาให้ความสำคัญกับสิทธิมนุษยชนกันมากขึ้น แต่มีข้อควรระวัง คือในอนาคตจะเกิดการเรียกร้องสิทธิเพื่อประโยชน์กลุ่มของตนอย่างมาก จนอาจจะเกินขอบเขตความเหมาะสมกับผลกระทบต่อสังคมส่วนรวม

เกิดการเผชิญหน้าความขัดแย้ง เนื่องจากการเรียกร้องสิทธิของคนในสังคมมากขึ้น จึงมีแนวโน้มที่อาจเกิดความขัดแย้งในด้านสิทธิมนุษยชนเพิ่มขึ้น อาจเกิดเป็นสภาพการรวมกลุ่มคัดค้านหรือแสดงความคิดเห็น หรือที่เรียกว่ามีอบ โดยเฉพาะความขัดแย้งที่เกิดจากการออกนโยบาย กฎหมายหรือข้อตกลงใดที่มีส่วนในการลิดรอนสิทธิของประชาชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง อาจนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งได้

6. สังคมผู้สูงอายุ

เนื่องจากยุคโลกาภิวัตน์ สตรีมีบทบาทสูงขึ้น เพราะมีการศึกษาสูงขึ้น สามารถพึ่งพาตนเองได้ทางเศรษฐกิจ การแต่งงานจึงไม่เป็นสิ่งจำเป็นมากในชีวิต จึงทำให้ผู้หญิงอยู่เป็นโสดมากขึ้น สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดลคาดว่าอีก 15 ปีข้างหน้า ไทยจะกลายเป็นสังคมผู้สูงอายุ มีอัตราเกิดน้อยลง เพราะผู้หญิงไทยที่มีอายุเฉลี่ย 15-49 ปี มีแนวโน้มไม่แต่งงานสูงขึ้น และจากการสำรวจสำมะโนประชากรล่าสุดปี 2543 พบว่าผู้หญิงกว่าร้อยละ 5.9 เป็นโสด (ศุทธิดา ชวนวัน, 2547) มากกว่านั้นแม้ผู้หญิงไทยที่แต่งงานแล้ว ยังมีอัตราการคุมกำเนิดถึงร้อยละ 75 ปัจจุบันอัตราการเกิดของเด็กไทยต่ำกว่าระดับ

ทดแทน คือ ผู้หญิง 1 คนมีบุตรเฉลี่ย 1.7-1.8 คน ไม่ถึงระดับทดแทนที่เหมาะสมคือ 2 คน (ปราโมทย์ ประสาทกุล, 2547 ข) การมีลูกน้อยทำให้อัตราการเพิ่มประชากรลดต่ำลงในปี 2548 เหลือเพียงร้อยละ 0.6 และแนวโน้มในอนาคตอัตราการเกิดของเด็กไทยยังคงลดลงอีก อาจเหลือศูนย์หรือติดลบ (ปราโมทย์ ประสาทกุล, 2548)

ดังนั้นจึงคาดว่า พ.ศ. 2565 ประชากรไทยถึงจุดอิมพัลส์ที่ประมาณ 65 ล้านคน อัตราการเกิดใกล้เคียงกับอัตราการตาย หลังจากนั้นอัตราการเพิ่มของประชากรไทยจะต่ำกว่าศูนย์ในปี 2564 จำนวนประชากรที่เป็นผู้สูงอายุจะมากกว่าประชากรวัยเด็ก และจำนวนผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นอีก 15 ปี สังคมไทยจะเป็นสังคมผู้สูงอายุ ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

สังคมผู้สูงอายุกำลังกลายเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วโลก ในทวีปยุโรป แต่ละประเทศมีภาวะการเจริญพันธุ์ที่ต่ำมาก หลายประเทศผู้หญิงมีลูกโดยเฉลี่ยน้อยกว่า 1.5 อัตราการเกิดของประเทศเหล่านี้อยู่ที่ประมาณ 10/1 พันคน ซึ่งใกล้เคียงกับอัตราการตาย อัตราการเกิดน้อยเช่นนี้ส่งผลให้ในอนาคตประเทศเหล่านี้กลายเป็นสังคมผู้สูงอายุ มีประชากรอายุต่ำกว่า 15 ปี ไม่ถึงร้อยละ 20 ในขณะที่ผู้สูงอายุ 60 ปี ขึ้นไปมีมากกว่าร้อยละ 20

นอกจากนี้ ในทวีปเอเชีย ภาวะการเจริญพันธุ์ต่ำมากอยู่ในไต้หวัน ญี่ปุ่น และสิงคโปร์ ทั้งสามประเทศมีลูกโดยเฉลี่ย 1.3 คน เท่านั้น ในญี่ปุ่นมีประชากรที่อายุต่ำกว่า 15 ปีร้อยละ 14 ในขณะที่ผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) มีถึงร้อยละ 25

โจเอล อี โคะเฮน ศาสตราจารย์ด้านประชากรศาสตร์ และหัวหน้าฝ่ายปฏิบัติการด้านประชากรศาสตร์ ร็อกกี้เฟลเลอร์ และมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย ได้กล่าวว่า หลังจากปี ค.ศ.2010 นานาประเทศจะเผชิญกับการเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุพุ่งสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว การเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุในอนาคต ไม่ได้กระจายตัวอย่างเท่าเทียมกัน ในทุกภูมิภาคของโลก ในกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว จะเผชิญสภาพนี้ก่อน ส่วนประเทศที่กำลังพัฒนาประชากรผู้สูงอายุจะค่อย ๆ เพิ่มขึ้น (Scientific American, 2549)

ผลกระทบเชิงบวก

เกิดการพัฒนานโยบาย มาตรการและสวัสดิการผู้สูงอายุมากขึ้น สังคมผู้สูงอายุ มีส่วนทำให้ผู้สูงอายุได้รับดูแลมากขึ้น ผ่านนโยบาย สวัสดิการ ต่าง ๆ แม้จะยังไม่พอเพียงและมีคุณภาพก็ตาม มีการพัฒนามาตรการในการดูแลผู้สูงอายุ ด้านเทคโนโลยี เกิดการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อผู้สูงอายุมากขึ้น

กระตุ้นให้เกิดการดูแลสุขภาพและการออมตั้งแต่วัยกลางคน เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตในช่วงสูงอายุ โดยผู้คนในสังคมเริ่มหันมาดูแลสุขภาพของตนเองเพิ่มมากขึ้น และเกิดการออมเพื่อบั้นปลายชีวิต โดยจะทำให้เงินออมภายในประเทศเพิ่มสูงขึ้น ตั้งแต่ช่วงวัยกลางคน

เกิดธุรกิจหรือกิจกรรมเกี่ยวกับผู้สูงอายุมากขึ้น เช่น ธุรกิจเนสเซอร์ผู้สูงอายุ การศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ การท่องเที่ยวสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ การสาธารณสุขสำหรับผู้สูงอายุ สปาสำหรับผู้สูงอายุ ฯลฯ

เกิดการดึงประสบการณ์หรือใช้ประโยชน์จากผู้สูงอายุมากขึ้น เช่น อาจารย์มหาวิทยาลัยที่เกษียณอายุไปแล้วจะถูกดึงมาสอนมากขึ้น

ผลกระทบเชิงลบ

ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งเพิ่มขึ้น เนื่องจากจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ประเทศมีการพัฒนาสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุที่จำกัด และอาจไม่สามารถดูแลได้ทั่วถึง อาจทำให้ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งไม่ได้รับการดูแลที่ดี โดยเฉพาะการทอดทิ้งผู้สูงอายุให้อยู่ในสถานสงเคราะห์ หรือต้องอยู่ลำพังในชนบท ประกอบกับในอนาคตมีผู้หญิงที่เป็นโสดจำนวนมาก โดยยังไม่รวมกับจำนวนผู้ชายที่เป็นโสด กลุ่มคนเหล่านี้ในอนาคตต้องอยู่เพียงลำพัง โดยไม่มีคนดูแลในยามเจ็บป่วย

เริ่มเกิดปัญหาในการดูแลผู้สูงอายุ ค่าใช้จ่ายเพื่อเป็นสวัสดิการผู้สูงอายุเริ่มขาดแคลน มีแนวโน้มที่อาจเป็นไปได้ว่าคนวัยแรงงานไม่ค่อยอยากเสียภาษีเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายดูแลผู้สูงอายุ ซึ่งปัญหานี้ได้เกิดขึ้นแล้วที่ญี่ปุ่น ญี่ปุ่นจึงหาทางออกโดยประดิษฐ์ ผลิตภัณฑ์ยนต์ดูแลผู้สูงอายุ หรือให้ผู้สูงอายุใช้ดูแลตนเองได้ นอกจากนี้ ก็มีการหาทางออกด้วยการให้ผู้สูงอายุไปพักอาศัยในต่างประเทศที่มีค่าใช้จ่ายต่ำเช่นประเทศไทย ทำให้ไทยกลายเป็นแหล่งธุรกิจรองรับกลุ่มผู้สูงอายุจากนานาประเทศ ซึ่งจะต้องระวังเรื่องการควบคุมโรคและปัญหาอื่นที่อาจจะเกิดตามมาเป็นอย่างดี

เกิดปัญหาเรื่องการขาดแคลนแรงงาน สภาพเป็นสังคมผู้สูงอายุ จะเกิดปัญหาเรื่องแรงงาน เพราะอัตราเกิดลดลง ทำให้ประชากรวัยแรงงานลดลงเช่นเดียวกันในอนาคต จำนวนผู้สูงอายุที่มากขึ้นไม่สามารถทำงานได้ ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศ ที่ต้องลดการผลิตสินค้าและบริการบางประเภท อีกทั้งจะทำให้ประเทศต้องสูญเสียงบประมาณมากขึ้น เพื่อจ้างแรงงานต่างชาติเข้ามาทดแทนแรงงานที่ขาดแคลน ซึ่งประเทศไทยจะเกิดปัญหานี้ในไม่เกิน 10-15 ปี ข้างหน้า

7. สังคมที่มุ่งสร้างเอกลักษณ์ชุมชน

การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ในโลกที่ไหลบ่าเข้าสู่ไทยอย่างยากที่จะปิดกั้น มีผลกระทบต่อวัฒนธรรมดั้งเดิม และแม้สังคมไทยได้รับวัฒนธรรมของต่างชาติเข้ามามาก แต่ขณะเดียวกันสังคมต่างมีปฏิริยาสะท้อนกลับ โดยทำให้เอกลักษณ์เฉพาะตัวกลับเข้มข้นและเด่นชัดขึ้น โดยนำวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเป็นพลังในการปกป้องจารีต ประเพณี เอกลักษณ์ และวิถีชีวิตของคนกลุ่มต่าง ๆ สร้างความเฉพาะเจาะจงของท้องถิ่นขึ้นมา (Particularizing, Localizing force) (เชษฐา พวงหัตถ์, 2545)

นอกจากนี้ปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนให้สังคมไทย หันกลับไปพัฒนาท้องถิ่นโดยพึ่งตนเองนั้น คือ การพัฒนาชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง อันเป็นแนวทางตามพระราชดำริของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ซึ่งทรงมีสายพระเนตรอันยาวไกลที่คัดค้านพัฒนาทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง และพัฒนาแนวทางที่เป็นรูปธรรมให้แก่ประชาชนในทุกหย่อม

หญ้า ทำให้ทิศทางพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจท้องถิ่น เป็นแนวโน้มที่กำลังได้รับการสนับสนุนมากขึ้น อย่างไรก็ตาม แม้เป็นธุรกิจท้องถิ่น หรือสินค้าที่ผลิตเพื่อขายในประเทศเท่านั้น ก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงผลกระทบจากการแข่งขันจากสินค้านำเข้าที่ผลิตจากต่างประเทศได้

ผลกระทบ

เกิดการพัฒนาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมชุมชน อาจทำให้เกิดการรักษาและพัฒนาวัฒนธรรมชุมชนที่สำคัญ ให้มีความร่วมสมัยและก่อให้เกิดประโยชน์มากขึ้น โดยอาจสร้างประโยชน์ในการแข่งขันด้านการค้าการลงทุน ซึ่งหลายประเทศรวมทั้งไทย ได้หันมาให้ความสำคัญกับการผลิตสินค้าและบริการที่มีความเป็นท้องถิ่น เพื่อนำมาเป็นจุดดึงดูดความสนใจและดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจในการสร้างรายได้ให้ชุมชนท้องถิ่น และประเทศชาติ

เกิดการพัฒนาค่านิยมตามแนววิถีเศรษฐกิจพอเพียง แนวโน้มหนึ่งที่จะเกิดขึ้นได้คือ การพัฒนาค่านิยมของคนไทยที่หันมาใช้วิถีแบบเศรษฐกิจพอเพียง รู้จักใช้จ่าย รู้จักออม โดยไม่ฟุ้งเฟ้อหรือมีความต้องการเกินตัวหรือเกินความพอดี อยู่ได้อย่างมีความสุขในสภาพที่ตนสามารถจะทำมาหากินมาได้ตามเรี่ยวแรงที่ได้ทำอย่างเต็มที่ อย่างไรก็ตาม แนวโน้มนี้จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนและมีแนวทางในการพัฒนาตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอย่างจริงจัง โดยเฉพาะการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปประยุกต์สอนในสถานศึกษา

8. สังคมที่แสวงหาการเติบโตทางจิตใจ

สภาพการแข่งขันด้านเศรษฐกิจ เพื่อความอยู่รอดของคนในสังคม ทำให้คนต้องดิ้นรนหาวิธีที่ทำให้ตัวเองอยู่รอด เพราะไม่มั่นใจในอนาคตของตนเอง การเกิดสภาพการเอารัดเอาเปรียบ และการทำร้ายกันของคนในสังคม เช่น การก่ออาชญากรรม การฉ้อโกง เป็นต้น คนในสังคมจึงพยายามหลีกเลี่ยงปัญหาดังกล่าว โดยการหลีกเลี่ยงหนีจากสังคมไปเป็นปัจเจกชนนิยมที่ไม่ยินดี ยินร้ายกับสังคม แต่ในขณะที่เดียวกันได้ก่อให้เกิดความโดดเดี่ยว มีปัญหาสุขภาพจิต และบางส่วนมุ่งค้นหาเครื่องยึดเหนี่ยวทางใจมากขึ้น เพื่อเติมเต็มทางจิตใจ เช่น การบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรืออื่น ๆ

ผลกระทบ เมื่อสังคมไทยเจอสภาวะการณ์เช่นนี้ ส่งผลให้คนสับสนต่ออนาคตของตนเอง คนในสังคมหันมาแสวงหาเครื่องยึดเหนี่ยวด้านจิตใจมากขึ้น เช่น พึ่งพาหมอดูเพราะต้องการรู้ว่าในอนาคตจะเกิดอะไรกับตนบ้าง การมุ่งรวยทางลัดโดยการซื้อหวยหรือสลากกินแบ่งรัฐบาลมากขึ้น การบูชาสิ่งที่แปลกประหลาด อาทิ ต้นไม้ที่มีลักษณะประหลาด สัตว์ที่คลอเคลียออกมาผิดปกติ หรือปรากฏการณ์ธรรมชาติที่ผิดปกติ เพื่อแสวงหาโชคลาภ โดยขาดการใช้เหตุผล หรือลงทุนลงแรงทำงานหนัก เป็นเพียงการหา “ที่พึ่ง” ทางหนึ่งเพื่อสร้างความสุขและความสบายใจให้ตนเอง

2.1.2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม

ตารางที่ 2 ผลกระทบของโลกาภิวัตน์ต่อเศรษฐกิจและการอุตสาหกรรม

เศรษฐกิจโลก	เศรษฐกิจประเทศไทย
<ul style="list-style-type: none"> ● เศรษฐกิจเสรี ● เศรษฐกิจเครือข่าย ● เศรษฐกิจดิจิทัล ● เศรษฐกิจฐานความรู้ 	<ul style="list-style-type: none"> ● เศรษฐกิจเสรี ● เศรษฐกิจเครือข่าย ● เศรษฐกิจดิจิทัล ● เศรษฐกิจฐานความรู้ ● เศรษฐกิจที่มีความไม่เป็นธรรมและเหลื่อมล้ำสูง ● เศรษฐกิจที่พึ่งพาดลาดภูมิภาคเอเชียมากขึ้น ● เศรษฐกิจที่พึ่งพาการส่งออก
	<ul style="list-style-type: none"> ● เศรษฐกิจพอเพียง

1. เศรษฐกิจเสรี

การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจเป็นกระแสที่เกิดขึ้นทั่วโลก *การเปิดเสรีทางการค้า* เป็นไปตามเงื่อนไขขององค์การการค้าโลก (WTO) ไทยในฐานะสมาชิกขององค์การดังกล่าวจำเป็นต้องลดกำแพงภาษีและยกเลิกกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีลด เพื่อเกิดการแข่งขันกันเสรี เส้นตายการเปิดเสรีทางการค้าสิ้นสุด พ.ศ. 2563 ซึ่งการค้าสินค้าทุกประเภทต้องเปิดเสรีทั้งหมดและเปิดเสรีทุกประเทศด้วยเงื่อนไขที่เท่าเทียมกัน *การเปิดเสรีทางการลงทุน* ไทยมีแนวโน้มเปิดเสรีการลงทุนตามข้อตกลงพหุภาคีทางการลงทุน ส่งผลให้ธุรกิจข้ามชาติเข้ามาลงทุนในไทยมากขึ้น โดยเฉพาะธุรกิจข้ามชาติขนาดใหญ่ที่มีเงินทุนมาก มีเครือข่ายทั่วโลก เทคโนโลยีทันสมัย และบุคลากรที่มีความรู้และประสบการณ์สูง

ปัจจุบันมีบริษัทข้ามชาติทั่วโลกมี 63,000 แห่งทั่วโลก (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2548) มีกิจกรรมในประเทศแม่ของตนและมีกิจกรรมในเครือข่ายต่างประเทศรวมกันถึง 147,000 แห่ง โดยกว่าร้อยละ 80 ของบริษัทเหล่านี้มีประเทศแม่อยู่ในกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว จากรายงาน World Investment Report ขององค์การสหประชาชาติรายงานว่า ปัจจุบันบริษัทข้ามชาติมีส่วนโดยตรงถึง 1 ใน 3 ของผลผลิตโลกทั้งหมด ซึ่งรวมถึงบริษัทข้ามชาติที่มีต้นกำเนิดอยู่ในประเทศกำลังพัฒนาด้วย

สภาพการณ์เช่นนี้ส่งผลให้เกิดการเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดระหว่างเศรษฐกิจไทยกับ

เศรษฐกิจโลก เศรษฐกิจไทยมีความไหวตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจโลกมากขึ้น รัฐบาลของแต่ละประเทศมีบทบาทและความสามารถในการแทรกแซงระบบเศรษฐกิจลดลง และพรมแดนการแข่งขันได้ขยายตัวจากระดับท้องถิ่นไปสู่ระดับโลกมากขึ้น เกือบทุกประเทศหันมาสร้างเสรีภาพทางเศรษฐกิจในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเป็นเครื่องมือการค้า พร้อมทั้งการลดอุปสรรค ลดภาษีนำเข้า ไม่เพียงเท่านั้น รัฐบาลในหลายประเทศ ต่างพยายามสร้างความได้เปรียบประเทศที่อยู่นอกกลุ่มคู่สัญญา ดังนั้น ประเทศที่ปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ย่อมเป็นผู้ที่มีแต้มต่อทางธุรกิจ (มัญญา อะทาโส, 2549)

นอกจากนี้ การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศท่ามกลางการเปิดเสรีทางการค้าและบริการ ส่วนสำคัญยังอยู่ที่ทรัพยากรบุคคล ที่ต้องถูกพัฒนาให้มีทักษะความเชี่ยวชาญ ซึ่งในจุดนี้นับว่าเป็นจุดอ่อนของประเทศไทย จากการจัดอันดับความสามารถในการแข่งขันประจำปี 2549 โดยสถาบันนานาชาติเพื่อการจัดการ หรือสถาบัน Institute for Management Development: IMD) พบว่า **ทักษะแรงงาน** ยังอยู่ในระดับต่ำ แม้ว่าประเทศไทยจะมีจุดแข็งที่แรงงานต่อจำนวนประชากรอยู่ในอันดับสูงแต่แรงงานที่มีฝีมืออยู่ในระดับต่ำ อีกทั้งภาวะสมองไหลเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ความสามารถในการแข่งขันของไทยลดลง (สำนักพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ, 2549)

ผลกระทบเชิงบวก

ผลิตสินค้าตามความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ (comparative advantage) เกิดการแข่งขันกันทำระหว่างประเทศตามความสามารถและความได้เปรียบ ทำให้เกิดประสิทธิภาพในระบบเศรษฐกิจและใช้ทรัพยากรมีประสิทธิภาพ และทำให้เกิดความชำนาญเฉพาะทาง

ผลักดันสู่การผลิตภายใต้กรอบมาตรฐานสากล เช่น ต้องได้ตามมาตรฐานสิ่งแวดล้อม มาตรฐานแรงงาน มาตรฐาน ISO ต่าง ๆ การต้องมีกฎระเบียบ กำกับตรวจสอบ และธรรมาภิบาลขององค์กรมากขึ้น ทำให้การบริหารในภาครัฐและในองค์กรธุรกิจ จะได้รับแรงกดดันให้ปรับตัว ต้องมีความโปร่งใสและตรวจสอบที่เข้มงวดขึ้น ฯลฯ เพื่อนำไปสู่การยอมรับในระดับนานาชาติ และมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น

พัฒนาคุณภาพการผลิตมากขึ้น เนื่องด้วยสินค้าที่ผลิตจากต่างประเทศที่มีศักยภาพในการแข่งขันสูงจะเข้ามาเจาะตลาดในไทย ทำให้ผู้ผลิตสินค้าในประเทศจำเป็นต้องปรับตัวและพัฒนาเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันและอยู่รอดได้

ผู้บริโภคในประเทศมีโอกาสใช้สินค้าที่ราคาถูกลงแต่คุณภาพดีและหลากหลายมากขึ้น แนวโน้มผู้บริโภคจะเลือกสินค้าในลักษณะดังกล่าวมากขึ้น ซึ่งสร้างแรงกดดันให้กับผู้ผลิตและผู้ขายที่ต้องผลิต และนำเข้าสินค้าคุณภาพดี แต่ราคาถูกลงมากขึ้น (Greenspan, Alan, 2004)

ดึงดูดให้ลงทุนในภูมิภาคเอเชียมากขึ้น เกิดการกระจายการลงทุนในด้านการผลิต

สินค้าและบริการในภูมิภาคเอเชียมากขึ้น เช่น จีน อินเดีย เวียดนาม ซึ่งรวมถึงไทยด้วย เนื่องจากค่าแรงที่ถูกกว่า และสภาพความพร้อมของวัตถุดิบในการผลิต

แรงงานพัฒนาทักษะฝีมือมากขึ้น โดยองค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ จะคัดเลือกพนักงานที่มีคุณภาพ มีระบบการทำงานตรวจสอบได้ และมีการแข่งขันนำเทคโนโลยีทันสมัยมาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน พนักงานจะตื่นตัวในการพัฒนาตนเอง และองค์กรจะพัฒนาพนักงานของตนมากขึ้นและอย่างต่อเนื่อง

ผลกระทบเชิงลบ

ลดความเป็นรัฐชาติลง สภาพเศรษฐกิจแบบตลาดเสรี มีแนวคิดว่าอิทธิพลต้องเหนืออุตสาหกรรมทางการเมือง การก่อเกิดลัทธิการตลาด (Market Fundamentalists' View) ไม่ยอมให้อำนาจรัฐเข้าแทรกแซงผลประโยชน์ โดยรวมตัวกลุ่มธุรกิจเพื่อปกป้องผลประโยชน์ตน และพยายามเข้าไปมีส่วนกำหนดนโยบายเศรษฐกิจ การตลาด การค้าและลงทุน ในช่องทางทางการเมือง โดยไม่สนใจถึงผลกระทบสังคม วัฒนธรรม รวมถึงอุตสาหกรรมแห่งชาติดั้งเดิม

ลดความสามารถในการพึ่งพาตนเอง หากเปิดเสรีโดยไม่ไตร่ตรอง ขาดการกำหนดยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ในการเปิด โดยอิงตามกระแสการพัฒนาในทิศเปิดเสรีทางเศรษฐกิจ พึ่งพาเทคโนโลยี นวัตกรรม การนำเข้า ทำสัญญาหรือรับเงื่อนไขเปิดเสรีที่ขาดความรอบคอบ จะทำให้เกิดสภาพการพัฒนาที่ขาดการพึ่งพาตนเอง

ส่งผลให้ธุรกิจและอุตสาหกรรมบางกลุ่มที่ไม่สามารถแข่งขันได้ปิดตัวลง เมื่อรัฐบาลเจรจาเปิดเสรีด้านใดจะผลักดันอุตสาหกรรมนั้น ดังนั้น ภาคธุรกิจอุตสาหกรรม มีแนวโน้มปรับแผนการตลาดตามนโยบายรัฐบาลมากขึ้น ธุรกิจที่เปิดกิจการสวนทางกับนโยบายรัฐบาล จะไม่ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควร ทั้งที่อาจเป็นธุรกิจหรือกลุ่มอุตสาหกรรมที่เป็นฐานสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ เช่น ด้านเกษตรกรรม เป็นต้น

พัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยียังจำกัดอยู่ในประเทศแม้มากกว่าประเทศที่เป็นฐานการผลิต เพราะบรรษัทข้ามชาติ มักเลือกลงทุนในกิจการที่ใช้ค่าแรงถูกและเคลื่อนย้ายฐานการผลิตไปที่อื่นได้ง่าย ส่วนกิจกรรมที่จะส่งผลแก่การถ่ายทอดเทคโนโลยี เช่น การวิจัยและพัฒนา มักจะดำเนินการในประเทศแม้มากกว่า ทำให้นวัตกรรมและความรู้ความชำนาญทางเทคโนโลยีมิได้ถูกถ่ายทอด หรือเกิดขึ้นในประเทศฐานการผลิต

ส่งผลกระทบต่อการใช้ทรัพยากรที่จะก่อให้เกิดปัญหาสภาพแวดล้อม เนื่องจากการเปิดเศรษฐกิจเสรีแบบสุดโต่ง โดยขาดการยับยั้งควบคุมการใช้ทรัพยากรที่สมดุลและมีประสิทธิภาพ แม้การเปิดการค้าเสรีจะทำให้ตัวเลขจีดีพีเพิ่มขึ้นให้กับหลายประเทศ แต่มิได้เป็นตัวชี้วัดความสิ้นเปลืองทรัพยากร สินค้าและบริการที่ซื้อไปต้องรวมต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อมร่วมด้วย แต่ตลาดการค้าการลงทุนไม่ได้สะท้อนภาพดังกล่าว ส่งผลให้ผู้ผลิตและผู้บริโภคไม่ใส่ใจสิ่งแวดล้อม สจ๊วต แอล คลินตัน เจนกินส์ และเจนกินส์ แห่งคณะโลกและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยดุก และผู้เชี่ยวชาญด้านนิเวศวิทยาเชิงอนุรักษ์ ให้ความเห็นว่า นอกจากการ

พัฒนาด้านเศรษฐกิจจะไม่ได้ช่วยประเทศที่ยากจนแล้ว บรรดาประเทศที่ร่ำรวยยังไม่สำนึกว่าได้ใช้เงินจำนวนมาก เพื่ออุดหนุนกิจกรรมที่ทำลายสภาพแวดล้อมโลก ทำลายแหล่งอาหารและแหล่งพลังงาน ทั้งพืชและสัตว์ต่างกำลังสูญพันธุ์ไปเรื่อย ๆ (Scientific American, 2549)

เกิดการกีดกันทางการค้า โดยเฉพาะกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว จะใช้มาตรการแทรกแซง เพื่อลดการนำเข้าสินค้าจากประเทศอื่นเข้าสู่ประเทศตน โดยใช้ประเด็นทางสังคมมากำหนดเป็นมาตรฐานเช่น มาตรฐานสิ่งแวดล้อม มาตรฐานแรงงาน การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา มาตรฐาน ISO ฯลฯ มาเป็นมาตรการกีดกัน โดยรู้และตระหนักดีว่าการค้าเสรีไม่ได้มาพร้อมกับการเคารพสิทธิมนุษยชน และประชาธิปไตยอย่างแท้จริง (Griswold, Deniel T., 2004)

เสียเปรียบในการเจรจาการค้าหากไม่เตรียมยุทธศาสตร์เจรจาต่อรอง ประเทศที่มีอำนาจต่อรองสูงและต้องการเรียกร้องผลประโยชน์จำนวนมากจากไทย โดยไทยถูกเอาเปรียบและไม่มีพลังต่อรองได้มากนัก ซึ่งปรากฏการณ์นี้จะเกิดขึ้นเมื่อขาดการวางยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ในการเปิดเสรีการค้าอย่างชาญฉลาด ตัวอย่างที่ไทยอาจเสียเปรียบ เช่น การบีบให้ต้องคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างเคร่งครัด การเปิดการค้าบริการ เปิดเสรีทางการเงิน สิทธิต่าง ๆ เกี่ยวกับการลงทุนของคนสหรัฐในไทย หรือความร่วมมือด้านการเมือง และความมั่นคงระหว่างประเทศ ซึ่งรวมถึงความร่วมมืออย่างใกล้ชิดปราบปรามการก่อการร้าย ฯลฯ

เกิดผลกระทบต่อผลประโยชน์ของชาติในภาพรวม เนื่องจากการเข้ามาถือหุ้นในธุรกิจชั้นนำของไทยโดยบริษัทข้ามชาติขนาดใหญ่ โดยเปิดโอกาสเพิ่มช่องทางให้ต่างชาติเข้ามามีกรรมสิทธิ์หรือถือหุ้นได้มากขึ้นผ่านกฎหมาย ทำให้บริษัทข้ามชาติเข้ามาถือหุ้นโดยเฉพาะในกลุ่มสื่อสารและโทรคมนาคม กลุ่มอุตสาหกรรมยานยนต์ รวมถึงกลุ่มธุรกิจการเงินและธนาคารซึ่งกลุ่มนี้ได้รับผลกระทบจากการเปิดการค้าเสรีนี้แล้วอย่างชัดเจน บางธนาคารได้ปรับตัวโดยการควบรวมกิจการ นอกจากนี้จากการเปิดเสรีทางการเงินยังทำให้ธนาคารในต่างประเทศ โดยเฉพาะจากสหรัฐอเมริกา เข้ามามีบทบาทในประเทศไทยมากขึ้น ประกอบกับนโยบายรัฐที่อนุญาตให้มีการเปิดธนาคารใหม่ และการอนุญาตให้ธุรกิจ Non-Bank สามารถทำธุรกรรมทางการเงินเทียบเท่ากับธนาคารพาณิชย์ เท่ากับเป็นการเพิ่มคู่แข่งมากยิ่งขึ้น (มนตรี ศรีวงศ์, 2549)

เกิดกระแสต่อต้านโลกาภิวัตน์ (Anti-globalization) เป็นมุมมองของผู้ที่ต้านกระแสการเปิดเสรีด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลมาจากโลกาภิวัตน์ เนื่องจากเห็นความไม่เป็นธรรมจากการเปิดเสรี โดยเฉพาะการเปิดเสรีการค้า การเงิน การลงทุน การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ การยกเลิกการควบคุมราคาและสิทธิในที่ดิน ที่กลุ่มประเทศพัฒนาจะเข้ามาเอาเปรียบกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา Amory Starr (Starr, Amory , 2001) ได้สรุปแนวความคิดการเคลื่อนไหวของกลุ่มต่อต้านโลกาภิวัตน์เป็น 3 กลุ่ม คือ 1) Contestation and Reform ประกอบไปด้วย

ขบวนการเคลื่อนไหวที่มุ่งต่อสู้เพื่อแก้ไขในระดับโครงสร้าง กลุ่มเพื่อสันติภาพและสิทธิมนุษยชน กลุ่มที่เรียกร้องให้มีการปฏิรูปที่ดิน กลุ่มที่ต่อต้านบรรษัทนิยมอย่างชัดเจน 2) Globalization from below กลุ่มนี้ Starr จำแนกเป็นขบวนการต่าง ๆ ได้แก่ กลุ่มเรียกร้องสิ่งแวดล้อม แรงงาน สังคมนิยม กลุ่มต่อต้านการเปิดเสรีทางการค้าและบริการ และกลุ่มชาปาติस्ता 3) Delinking/ Relocalization เป็นกลุ่มที่ต้องการการพัฒนาที่ยั่งยืน กลุ่มชาตินิยมศาสนา และกลุ่มเคลื่อนไหวของธุรกิจขนาดเล็ก เป็นต้น

2. เศรษฐกิจเครือข่าย (Networked Economy)

จากการประชุมเน้นกลุ่มเป้าหมายผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐกิจและการอุตสาหกรรม ให้ความคิดเห็นว่า แนวโน้มทางด้านเศรษฐกิจโลกเปลี่ยนจาก Vertical Supplied Chain (เส้นเดี่ยว) เป็นเครือข่าย (Network) มากขึ้น อุตสาหกรรมต้องพึ่งพากันมากขึ้น ใช้ Outsource มากขึ้น เพื่อตอบสนองให้ทันต่อความต้องการของโลก และการแลกเปลี่ยนทรัพยากรระหว่างกัน การเชื่อมโยงเศรษฐกิจต่าง ๆ จะเชื่อมโยงในรูปของสินค้าและบริการมากขึ้น

เศรษฐกิจแบบเครือข่ายระดับประเทศ กลุ่มเศรษฐกิจการค้าเริ่มมีความสำคัญมากขึ้น เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองในเวทีโลกและขยายโอกาสทางการค้า เพิ่มความสามารถในการแข่งขัน โดยประเทศต่าง ๆ เริ่มแสวงหาความร่วมมือระหว่างประเทศ ทั้งความร่วมมือแบบทวิภาคี ไตรภาคี หรือพหุภาคี โดยระดับการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจอาจแบ่งได้ 2 ลักษณะ คือ 1) ระบบความร่วมมือ (cooperation system) โดยองค์การความร่วมมือที่จัดตั้งขึ้นจะมีลักษณะเป็นเวทีแห่งการตัดสินใจร่วมกันในการดำเนินการด้านต่าง ๆ เช่น องค์การแห่งความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (OECD) , APEC, OPEC ฯลฯ 2) ระบบบูรณาการ (integration system) โดยองค์การในกรอบนี้จะต้องปรับโครงสร้างในการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจและการค้าระหว่างกลุ่มประเทศสมาชิก เป็นการรวมกลุ่มที่มุ่งเป้าหมายไปสู่การเป็นเขตการค้าเสรี (free trade area) เพื่อพัฒนาการไปสู่การบูรณาการในระดับที่สูงขึ้นคือการเป็นสหภาพศุลกากร (custom union) การเป็นตลาดร่วม (common market) และการเป็นสหภาพทางเศรษฐกิจ (economic union) (สุทัศน์ เศรษฐ์บุญสร้าง, 2545)

เศรษฐกิจแบบธุรกิจเครือข่าย เป็นการเชื่อมโยงระหว่างองค์กรธุรกิจเครือข่ายภายในประเทศหรือเครือข่ายข้ามชาติ เช่น การรวมกลุ่มเครือข่ายการผลิต เครือข่ายการตลาด เครือข่ายการพัฒนาบุคลากร เครือข่ายการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เครือข่ายการวิจัยและพัฒนา ฯลฯ เหตุที่องค์กรธุรกิจต่างต้องสร้างเครือข่าย เนื่องด้วยองค์กรธุรกิจต้องแข่งขันรุนแรง โดยธุรกิจต่าง ๆ จะปรับตัว สร้างความแข็งแกร่งให้ธุรกิจ เพื่อเอาชนะคู่แข่งด้วยการสร้างเครือข่าย อีกทั้งผู้ผลิตเพียงรายเดียวไม่สามารถตอบสนองความต้องการผู้บริโภคได้ครบถ้วน จึงจำเป็นต้องสร้างความร่วมมือกับธุรกิจ

ผลกระทบเชิงบวก

เพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน ในอนาคตศักยภาพการแข่งขันทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมขององค์กรทางการค้า มีได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยภายในองค์กรเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากความร่วมมือระหว่างองค์กรด้วย เช่น ผู้ผลิตรถยนต์รายใหญ่ 3 บริษัท ได้แก่ Chrysler Co., General Motors Co., และ Ford Motor Co., รวมถึง Automotive Industry Action Group (AIAG) ได้ร่วมกันจัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือ ระหว่างผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ผ่านผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต หรือเรียกว่า Automotive Network Exchange ตั้งแต่ปี ค.ศ.1994 โดยมีการถ่ายโอนข้อมูล และทำธุรกรรมระหว่างองค์กร ส่งผลให้ลดต้นทุนการสื่อสารลงกว่าร้อยละ 70 ลดต้นทุนการผลิตรถยนต์ต่อคัน และยังสามารถลดรอบเวลาสำหรับการออกแบบและการเข้าสู่ตลาดได้ด้วย (โกศล ดีศีลธรรม, 2549)

เสริมจุดอ่อนขององค์กรธุรกิจ การเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายขององค์กรธุรกิจสามารถนำจุดแข็ง มาจุดจุดอ่อนของกันและกันได้ ซึ่งจะมีประโยชน์เมื่อองค์กรใดต้องการขยายธุรกิจ แต่ไม่มีประสบการณ์ หรือมีทรัพยากรไม่เพียงพอ ก็อาศัยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางธุรกิจได้ ไม่ว่าจะเป็นความร่วมมือด้านการตลาด การขาย การผลิต การบริการลูกค้า และการวิจัยพัฒนา ฯลฯ (ธีรยุทธ วัฒนาศุภโชค, 2549)

ลดต้นทุนการผลิต โดยประเทศหรือองค์กรที่เป็นสมาชิกจะได้เปรียบในด้านต้นทุนเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศหรือองค์กรนอกกลุ่ม

ทำให้อำนาจการเจรจาต่อรองเพิ่มมากขึ้น

ยกระดับมาตรฐานของสินค้า

เปิดช่องทางการลงทุนใหม่ ๆ

กระจายความเสี่ยง (Diversification)

เพิ่มความสะดวกกับลูกค้า เพิ่มประโยชน์ให้ผู้บริโภค ฯลฯ

ผลกระทบเชิงลบ

ค้าขายนอกกลุ่มเครือข่ายได้ยากขึ้น สหภาพยุโรปเป็นตัวอย่างชัดเจน ยุโรปรวมเป็นตลาดเดียวกันมีเงินตราสกุลเดียวกัน ทำให้ประเทศต่าง ๆ ในยุโรปค้าขายกันเองมากขึ้น ไทยส่งสินค้าไปขายในกลุ่มยุโรปยากขึ้น การรวมกันในระดับภูมิภาคนี้ทำให้กำลังการต่อรองของสหภาพยุโรปสูงมาก สามารถเจรจาต่อรองรักษาผลประโยชน์ของประเทศสมาชิกได้เต็มที่ หรือกรณีเขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (NAFTA) เป็นการเปิดเสรีในระดับภูมิภาคที่มีผลต่อไทย ทำให้สินค้าที่ใช้แรงงานเข้มข้นของไทยส่งออกไปตลาดสหรัฐยากขึ้น เพราะต้องแข่งขันกับสินค้าจากประเทศเม็กซิโก

กีดกันทางการค้ากับประเทศนอกกลุ่ม ซึ่งไทยก็ได้รับผลกระทบนี้ด้วย เช่น ประเทศกลุ่มสมาชิกสหภาพยุโรป หันไปนำเข้าสินค้ากันเองภายในกลุ่ม และหันมากีดกันทางการค้ากับประเทศนอกกลุ่ม โดยตัดสิทธิพิเศษทางศุลกากร และการถูกกีดกันด้วยเงื่อนไขของมาตรฐานของสินค้าที่เกิดจากมติของกลุ่มเครือข่ายนี้

3. เศรษฐกิจดิจิทัล (Digital Economy)

เศรษฐกิจดิจิทัล คือ เศรษฐกิจยุคใหม่ ยุคที่มีการค้าอิเล็กทรอนิกส์ (E-Business) มีการเชื่อมโยงข้อมูลกันระหว่างองค์กร และสามารถแลกเปลี่ยน ตลอดจนค้นคว้าได้รวดเร็วผ่านอินเทอร์เน็ต จึงเป็นระบบเศรษฐกิจยุคใหม่ที่ไร้พรมแดน ทำให้ติดต่อสื่อสารผ่านเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ นับตั้งแต่ระบบการให้บริการออนไลน์ การซื้อขายสินค้าและบริการ การศึกษาแบบทางไกล การโอนย้ายสื่อแบบต่าง ๆ เช่น หนังสือดิจิทัล หนังสือพิมพ์ดิจิทัล การให้บริการห้องสมุดดิจิทัล ตลอดจนระบบการพิมพ์หรือการจัดทำเอกสารล้วนเป็นดิจิทัล โดยมีคอมพิวเตอร์เป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญ

ระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Commerce) เป็นการซื้อขายสินค้าและบริการระหว่างองค์กร ระหว่างบุคคลทั้งภายในและภายนอกประเทศ ผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ หรือเรียกว่า e-commerce ดร.ประสพโชค ประมงกิจ จากบริษัทไมโครซอฟต์ ประเทศไทย จำกัด แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ e-commerce ในไทยว่า แม้ไทยมีจำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตน้อย แต่อัตราการเจริญเติบโตของ e-commerce เพิ่มขึ้นปีละกว่าร้อยละ 30 ซึ่งสะท้อนว่าธุรกิจออนไลน์มีความสำคัญมากขึ้นทุกขณะต่อไทยในอนาคต หากมองธุรกิจและอุตสาหกรรมแบบกลุ่ม (Cluster) จะเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบทางเทคโนโลยีเป็นส่วนใหญ่ เช่น อุตสาหกรรมรถยนต์ กำลังมุ่งไปสู่เรื่องของ supply chain ซึ่งต้องอาศัยอินเทอร์เน็ต และ e-commerce รวมทั้งธุรกิจแฟชั่นยังสามารถนำเสนอสินค้าผ่านระบบออนไลน์ได้ และมีแนวโน้มว่าอนาคตจะมีการนำโทรศัพท์เคลื่อนที่มาใช้ในการทำธุรกิจมากขึ้น หรือเรียกว่า M-commerce เช่น การสั่งซื้อของทางมือถือ การชำระหนี้บัตรเครดิตด้วยมือถือ (M-payment) แต่ประเทศไทยยังมีจุดอ่อนเรื่องความรู้เทคโนโลยี และราคาเทคโนโลยีที่ยังค่อนข้างแพง (บรรพต แก้วสว่าง, 2549)

ปัจจุบันประเทศไทยมีเทคโนโลยีสนับสนุนกระบวนการสั่งซื้อ ส่งจ่ายสินค้าและบริการผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (e-procurement) ซึ่งมีการปรับปรุงระบบสนับสนุน โดยใช้ซอฟต์แวร์สนับสนุนกระบวนการ ตั้งแต่การค้นหาแคตตาล็อกออนไลน์ (On-line Catalogues) และสารสนเทศบนเว็บไซต์ ทำให้ผู้ใช้งานสามารถสืบค้นข้อมูล และติดตามสถานะการจัดซื้อผ่านเว็บไซต์ รวมทั้งสามารถจัดทำใบเรียกเก็บเงินปลายทางด้วยออนไลน์ฟอร์ม (Electronic form) ทำให้ลดต้นทุนงานเอกสาร และขจัดความสูญเปล่าทางธุรกรรม (โกศล ดีศีลธรรม, 2548)

นอกจากนี้ ยังมีระบบธุรกรรมแนวใหม่ที่สามารถประมวลผลข้อมูลด้านอุปสงค์ของลูกค้า ให้เป็นแผนงานส่งมอบสินค้าได้ แผนการผลิต หรือเรียกว่าระบบ ERP (Enterprise Resource Planning) เป็นระบบที่ทำให้ทราบสถานะของสินค้าและยอดจำหน่ายสินค้า ซึ่งมีประโยชน์ในการวางแผนการตลาด แผนการสร้างผลกำไร และการผลิตสินค้าที่หลากหลายเมื่อระบบดังกล่าวได้ถูกพัฒนาด้วยเทคโนโลยีบนเว็บ (Web Based Technology) และทำการเชื่อมโยงสารสนเทศระหว่างองค์กรกับองค์กร และองค์กรกับลูกค้า จะยิ่งสร้างความได้เปรียบ

ในการแข่งขันของธุรกิจยุคใหม่ (โกศล ดีศีลธรรม, 2549 ก)

ในกรณีตัวผลิตภัณฑ์ ปัจจุบันมีเทคโนโลยีระบุตัวตน หรือสถานะของวัตถุ โดยใช้คลื่นวิทยุ หรือ RFID (Radio Frequency Identification) และเลขรหัสสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Product Code: EPC) เทคโนโลยีนี้จะช่วยในการติดตาม สืบย้อนกลับสินค้าได้ ในหลายประเทศ เช่น ประเทศทางอเมริกาเหนือ ยุโรป ได้นำเทคโนโลยีมาใช้อย่างแพร่หลาย แต่ปัจจุบัน RFID และ EPC มีราคาสูง ไม่คุ้มค่างับราคาสินค้าที่ไม่สูงมาก รวมถึงการทำงานของระบบ RFID ยังติดกับวัตถุบางประเภทไม่ได้ แต่ในอนาคตจะมีการพัฒนาเทคโนโลยีนี้ ให้มีราคาถูกลงและใช้งานได้ง่ายขึ้น (Trade Issue, 2549)

นอกจากนี้อาจมีสภาพการพัฒนาและแปลงข้อมูลการค้าเพื่อเก็งกำไรผ่านเครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น เป็นการสร้างภาพทางธุรกิจ (Imaginative Business) ซึ่งในอนาคตจะมีมากขึ้น เป็นการค้ารูปแบบใหม่ในศตวรรษ 21 หรือกาสิโนเศรษฐกิจใหม่ (New Economic Casino) ซึ่งพัฒนาและเติบโตมาจากตลาดหุ้นตะวันตกที่ส่งอิทธิพลไปทั่วโลกรวมทั้งไทย เป็นลักษณะเศรษฐกิจที่ไม่มีภาคการผลิต เน้นเก็งกำไร เปลี่ยนแปลงข้อมูลทางธุรกิจผ่านเทคโนโลยีการเงิน ตกแต่งบัญชี รวมถึงการสร้างภาพอื่น ๆ เพื่อประโยชน์ในการลงทุน โดยบริษัทอาจไม่มีที่ดินหรือสภาพที่แน่นอน แต่มีองค์ประกอบสำคัญ คือ ข้อมูลข่าวสาร เทคโนโลยีสื่อสาร อินเทอร์เน็ต มีจิตวิทยากระตุ้นให้อยากลงทุน และกระบวนการสังเคราะห์เพื่อสร้างตัวเลขและภาพที่ดี (พิทยา ว่องกุล, 2547) ทำให้นักธุรกิจการเมืองและเครือข่ายธุรกิจกวาดกำไรมหาศาล และสร้างความมั่งคั่งให้บางกลุ่มบริษัทอย่างมาก และบางส่วนมีการหลอกลวง ส่งผลให้เกิดความเสียหายแก่ผู้บริโภค

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์จะมีความก้าวหน้าเพียงใด แต่หากบุคลากรไม่มีความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ ย่อมไม่มีประโยชน์ มีแต่จะส่งผลให้การทำธุรกิจล้มเหลว ไม่รองรับต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอนาคต ทั้งยังทำให้ต้นทุนการผลิตสูง จนไม่สามารถแข่งขันได้

ผลกระทบเชิงบวก

ส่งผลให้การบริหารจัดการและการบริการสะดวกรวดเร็วขึ้น เช่น การบริหารสินค้าคงคลัง การให้บริการของธนาคารผ่านเอทีเอ็ม การตรวจสอบบริการหรือสินค้า การซื้อสินค้าและบริการ ฯลฯ

โครงสร้างขององค์กรทั่วโลกติดต่อประสานงานได้สองทิศทาง องค์กรมีขนาดกะทัดรัดรูปแบบองค์กรแบนราบ แต่จะมีรูปแบบลักษณะเครือข่ายเพื่อการทำงานร่วมกันมากขึ้น เช่น สามารถทำงานที่บ้านโดยไม่ต้องเดินทาง การประชุมผ่านระบบ Video Conference การต่อราคาของผู้ซื้อและผู้ขายผ่านอินเทอร์เน็ต การดำเนินธุรกรรม จะตัดคนกลางหรือกิจกรรมตรงกลางออกไป ทำให้กิจกรรมมีลักษณะจากปลายสู่ปลาย เช่น จากผู้ผลิตสู่ผู้ใช้โดยตรงได้

ลดการผูกขาดทางการค้า เนื่องจากการแข่งขันสูงขึ้นและการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว

ให้ความสำคัญกับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ทั้งด้านเครื่องหมายทางการค้าและบริการ ความลับทางการค้า สิทธิบัตร และลิขสิทธิ์ เพื่อป้องกันการเป็นทั้งผู้ละเมิดและถูกละเมิดได้

ภาคธุรกิจตื่นตัวในการพัฒนาเทคโนโลยีมากขึ้น โดยเฉพาะการแข่งขันระหว่าง การแลกเปลี่ยนด้วยตัวเงิน (Money paper) กับเงินอิเล็กทรอนิกส์ (e-money) การปฏิวัติ รหัสอิเล็กทรอนิกส์มากยิ่งขึ้น (Andrieu, Michel, 2005)

ผลกระทบเชิงลบ

ต้นทุนสูง การลงทุนด้านดิจิทัลจำเป็นต้องใช้เงินหรือเงินทุนสูง เพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศ ซอฟต์แวร์ เครื่องมืออำนวยความสะดวก อุปกรณ์ต่าง ๆ รวมทั้งการลงทุนในการพัฒนาหรือให้ความรู้แก่ทรัพยากรบุคคลในการใช้เทคโนโลยี เช่น ระบบ ERP แม้ว่าจะมีข้อดีในการวางแผนการผลิต และการส่งมอบสินค้า แต่ต้องใช้เงินสูง เพราะต้องปรับเปลี่ยนระบบให้เข้ากับกระบวนการทำงานของบริษัท ซึ่งอาจต้องใช้เวลาเกินกว่า 1-2 ปี (มานพเพิ่มพูน, 2549)

เกิดความเหลื่อมล้ำและช่องว่างทางเศรษฐกิจ แนวโน้มช่องว่างทางเศรษฐกิจของประเทศพัฒนาและประเทศที่ด้อยกว่า รวมถึงช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยจะมีมากขึ้น เนื่องจากการกระจายตัวที่ไม่ทั่วถึงของโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีสารสนเทศ และการไม่มีโอกาสในการเข้าถึงเทคโนโลยี

เกิดการรวมกลุ่มของผู้บริโภคกลุ่มใหม่ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต สามารถสั่งซื้อผ่านโดยปกปิดข้อมูลได้ อันจะส่งผลให้การติดตามข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภคได้ยากขึ้น (Laudicina, Paul A., 2005)

4. เศรษฐกิจฐานความรู้

เศรษฐกิจฐานความรู้ หมายถึง เศรษฐกิจที่อาศัยการผลิต การแพร่กระจายและการใช้ความรู้ เป็นตัวขับเคลื่อนหลักที่ทำให้เกิดการเติบโต สร้างความมั่นคงและสร้างงานในอุตสาหกรรมทุกรูปแบบ (OECD, 1996) โดยเศรษฐกิจฐานความรู้จะมีขอบข่ายกว้างกว่า “เศรษฐกิจใหม่” หรือ “เศรษฐกิจสารสนเทศ” ในระบบเศรษฐกิจความรู้ที่แท้จริงทุกภาคเศรษฐกิจจะมีความเข้มข้นของความรู้

เศรษฐกิจฐานความรู้มีจุดเริ่มต้นมาจากการศึกษาของธนาคารโลก แต่เดิมการเติบโตของจีดีพีพิจารณาจากการเติบโตของ แรงงาน ทุน ผลิต ฯลฯ แต่ในระยะหลังพบว่าเทคโนโลยีเป็นปัจจัยหนึ่งของการเติบโตทางเศรษฐกิจด้วย เศรษฐกิจฐานความรู้ที่มีมาจากการเติบโตของเทคโนโลยี การจัดระบบฐานความรู้จะช่วยให้จีดีพีสูงขึ้น .01% และเมื่อพัฒนาสู่การจดสิทธิบัตร จะทำให้จีดีพีสูงอีก 3% ลักษณะสำคัญของเศรษฐกิจฐานความรู้ประกอบด้วย 5 มิติ ได้แก่

4.1) นวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี มีให้เห็นอย่างชัดเจนและ

ได้รับการสนับสนุนจาก “ระบบนวัตกรรมแห่งชาติ” ซึ่งคือเครือข่ายของสถาบันของรัฐและเอกชนที่มีกิจกรรมและปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ นำไปสู่การริเริ่ม นำเข้า การดัดแปลงและการแพร่กระจายของเทคโนโลยีและวิธีการปฏิบัติใหม่ ๆ

4.2) การพึ่งพิงการจดสิทธิบัตร/ลิขสิทธิ์มากขึ้น ทุกองค์ความรู้จะต้องเข้าสู่ระบบฐานความรู้ทั้งหมด ปัจจัยการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเปลี่ยนไปเป็นการนำความรู้มาใช้ทำให้เกิดนวัตกรรม

4.3) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีความสำคัญมากเพราะเป็นการสร้างและกระจายความรู้ ฉะนั้นการให้การศึกษาและการฝึกอบรม ต้องมีมาตรฐานสูงและเป็นไปอย่างกว้างขวางตลอดชีวิตการทำงานของคุณ

4.4) เทคโนโลยีสารสนเทศและโทรคมนาคม เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการประมวล เก็บรักษา ถ่ายโอนและสื่อสารข้อมูลทั้งในรูปข้อความ เสียงและภาพ เทคโนโลยีสารสนเทศและโทรคมนาคม ซึ่งเป็นโครงสร้างพื้นฐานสำคัญที่ทำให้ประชาชนและธุรกิจ เข้าถึงสารสนเทศจากทั่วทุกมุมโลกและดึงสารสนเทศนั้นออกมาเป็นความรู้ได้

4.5) สภาพแวดล้อมทางธุรกิจ นโยบายทางกฎหมายและเศรษฐกิจของรัฐบาล และรูปแบบของวิสาหกิจในระบบเศรษฐกิจที่ชาญฉลาด จะเอื้อประโยชน์และสนับสนุนการพัฒนาและเติบโตของวิสาหกิจอย่างเต็มที่ ส่งผลให้เกิดนวัตกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และเทคโนโลยีสารสนเทศกับโทรคมนาคม

ผลกระทบเชิงบวก

ตื่นตัวในการพัฒนาความรู้ องค์การธุรกิจจะมุ่งปรับและพัฒนาตนเองให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ มีการจัดการความรู้ภายในองค์กรอย่างเป็นระบบ มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างองค์กร บุคลากรได้รับการพัฒนาความรู้และทักษะอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและแข่งขันได้ โดยความรู้ของบุคคลจะเปลี่ยนจาก Division of Labor เป็น Cluster of Knowledge ผู้ที่มีความรู้ที่หลากหลายในตัวเอง จะอยู่รอดได้ในปัจจุบันและมีความจำเป็นในโลกอนาคตมากขึ้น (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2544)

เพิ่มมูลค่าสินค้าและบริการผ่านการพัฒนาองค์ความรู้ การผลิตสินค้าและบริการจะมุ่งพัฒนาองค์ความรู้นวัตกรรมเข้าไปด้วย ซึ่งมีส่วนเพิ่มมูลค่าของสินค้านั้น ดังเช่นปัจจุบันประเทศจีน หันมาเปิดเกมรุกในเวทีเศรษฐกิจ ด้วยการวิจัยและพัฒนาด้านการออกแบบสินค้าให้หน้าใช้ ใช้ง่าย และใช้คล่อง โดยขยายสถาบันการศึกษาทางด้านดีไซน์ ซึ่งปัจจุบันมีถึง 400 แห่ง สามารถผลิตนักออกแบบได้ประมาณปีละ 1 หมื่นคน ทั้งที่เมื่อ 5 ปีก่อนจีนผลิตได้ปีละ 1,500 คนเท่านั้น (สมภพ มานะรังสรรค์, 2549) หรือประเทศตะวันตกมีการพัฒนาสินค้าและบริการที่ใช้นวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง จนเป็นผู้นำด้านการผลิตสินค้าและบริการที่มีมูลค่าสูงเหล่านี้

ผลักดันสังคมให้หันมาบริโภคความรู้มากขึ้น เมื่อองค์ความรู้ได้รับการพัฒนาผ่านฐานความรู้ ทำให้การเข้าถึงโอกาสในการศึกษามีมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการเปิดเสรีทางการ

ศึกษาจะเป็นสินค้าที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้นตามไปได้

ผลกระทบเชิงลบ

ขาดความพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์ เพื่อรองรับการก้าวสู่เศรษฐกิจฐานความรู้ โดยกำลังคนจำนวนมาก ยังขาดความพร้อมด้านความรู้ทางเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ ขาดทักษะทางภาษา ความคิดสร้างสรรค์ จากข้อมูลสภาพพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2549) ซึ่งว่าปัจจุบันคุณภาพแรงงานไทยต่ำเมื่อเทียบกับประเทศพัฒนาแล้ว ร้อยละ 70 ของแรงงานไทย 34 ล้านคน จบต่ำกว่าการศึกษาภาคบังคับ และการผลิตกำลังคนป้อนสู่ภาคอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอุตสาหกรรมหลัก 13 สาขายังไม่สอดคล้องกันระหว่างการผลิตกำลังคน ความคิดเห็นของสุชาติ จันทรานาคราช ประธานสภาผู้ส่งสินค้าทางเรือแห่งประเทศไทย (สรท.) กล่าวว่าภาคอุตสาหกรรมต่างมีความต้องการบุคลากรด้านโลจิสติกส์ ว่า 2 แสนคน หรือปีละ 5 หมื่นคนในระยะเวลา 4 ปี ข้างหน้า (พ.ศ.2548-2551) แต่ไม่สามารถผลิตได้เพียงพอ ซึ่งถือเป็นช่องว่างสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน (Interview, 2548) อีกทั้งการผลิตกำลังคนของสถานศึกษาต้นตัวและมุ่งเน้นด้านปริมาณ แต่ยังไม่มีความคุณภาพเท่าที่ควร

สนับสนุนวิจัยเชิงธุรกิจน้อยไม่เพียงพอ การสร้างเศรษฐกิจฐานความรู้ของประเทศไทย จำเป็นต้องพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การวิจัย จำนวนบุคลากร กฎหมาย สภาพแวดล้อม แต่จากการจัดอันดับความสามารถในการแข่งขันประจำปี 2549 โดยสถาบันนานาชาติเพื่อการจัดการ (Institute for Management Development: IMD) พบว่า โครงสร้างพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์ของไทย แม้อันดับจะดีขึ้น แต่ยังอยู่ในอันดับต่ำมาก คือ อันดับที่ 53 จาก 60 ประเทศ งานวิจัยพื้นฐาน จำนวนสิทธิบัตรที่มีการบังคับใช้ จำนวนบทความด้านวิทยาศาสตร์ที่ตีพิมพ์ การเรียนรู้อุตสาหกรรมในโรงเรียน สภาพแวดล้อมทางกฎหมายที่เอื้ออำนวยต่อการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ และจำนวนนักวิจัยทั้งหมด 42,380 คน ยังต่ำกว่าค่าเฉลี่ยอยู่มาก (120,350 คน) ในขณะที่จุดอ่อนอยู่ที่การใช้จ่ายด้านการวิจัยและพัฒนา โดยเฉพาะในภาคเอกชน ในเรื่องจำนวนนักวิจัย จำนวนสิทธิบัตรที่ให้แก่คนในประเทศ จำนวนสิทธิบัตรที่ได้รับการคุ้มครองในต่างประเทศ ผลิตภาพของสิทธิบัตร และการบังคับใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งหากไทยต้องการพัฒนาประเทศไปสู่เศรษฐกิจฐานความรู้ ทั้งภาครัฐและเอกชนต้องลงทุนวิจัยพัฒนามากขึ้น (สำนักพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ, 2549)

5. เศรษฐกิจไม่เป็นธรรมและเหลื่อมล้ำสูงขึ้น

สภาพโลกาภิวัตน์มีการพัฒนาเศรษฐกิจรวดเร็วและแข่งขันสูง ส่งผลให้ประเทศต่างเร่งพัฒนาเพื่อไม่ให้ถูกเอาเปรียบ สามารถอยู่รอดแข่งขันได้ แต่ผลกระทบอื่นที่เกิดตามมาคือ เกิดสภาพความไม่เป็นธรรมจากการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วที่ไม่เท่าเทียมกัน การพัฒนาจะกระจุกตัวอยู่ในเมือง โดยหลายประเทศจะกระตุ้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดย

รวม จนรายได้เฉลี่ยประชากรสูงขึ้น แต่หากมีการกระจายรายได้ไม่ทั่วถึง บรรดากลุ่มคนยากจนจะไม่ได้รับประโยชน์มากนัก การที่รัฐบาลของประเทศที่มีรายได้น้อย พยายามลดรายจ่าย เพื่อกระตุ้นการลงทุนของภาคเอกชน เป็นแนวทางพัฒนาที่ไม่ได้ช่วยให้คนจนมีรายได้ที่สูงขึ้น หากรัฐยังละเลยการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน พัฒนาสาธารณสุข และสาธารณสุขภาค เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิต จัดการศึกษาอย่างทั่วถึง การพัฒนานวัตกรรมทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และมุ่งลงทุนไปในเขตพื้นที่ที่มีปัญหาความยากจน (Scientific American, 2549)

ผลกระทบเชิงลบ

เกิดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ (Income disparity) ในเมืองใหญ่มักมีบริษัทขนาดใหญ่และบริษัทข้ามชาติเข้ามาลงทุนมาก ทำให้โอกาสทางอาชีพคนในเมืองใหญ่มีมากกว่าชนบท ก่อให้เกิดช่องว่างด้านรายได้ระหว่างคนในเมืองกับในชนบท อีกทั้งช่องว่างระหว่างรายได้ยังพบในกลุ่มผู้มีการศึกษาสูงกับผู้มีการศึกษาต่ำ โดยผู้มีการศึกษาสูงสามารถเข้าถึงอาชีพที่มีรายได้สูง และสามารถลงทุนในธุรกิจบางอย่างได้ทำให้มีรายได้มากกว่ากลุ่มคนที่มีการศึกษาต่ำกว่า

เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างคนจนกับคนรวย ความไม่เท่าเทียมกันที่เกิดขึ้นระหว่างที่ชนชั้นนำทางเศรษฐกิจและบรรษัทต่าง ๆ ที่ได้รับผลประโยชน์จำนวนมาก แต่การกระจายความร่ำรวยไปสู่กลุ่มคนยากจนมีน้อยมาก เกิดสภาพความเหลื่อมล้ำระหว่างคนรวยกับคนจนที่กว้างมากขึ้น อีกทั้งสภาพการเอารัดเอาเปรียบของประเทศมั่งคั่ง จะบูดริดและใช้ทรัพยากรจากประเทศที่ยากจน และทิ้งความเสียหายให้สภาพแวดล้อมประเทศนั้นด้วย (เชษฐา พวงหัตถ์, 2545)

เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างอุตสาหกรรมที่แข่งขันได้และแข่งขันไม่ได้ การเจรจาเปิดเสรีการค้า ส่งผลให้เกิดปัญหาช่องว่างระหว่างอุตสาหกรรมที่แข่งขันได้และไม่ได้ การที่อุตสาหกรรมบางประเภทสามารถเข้าสู่ตลาดโลกได้เร็ว มาจากการกำหนดประเภทอุตสาหกรรมของรัฐ โดยแยกระหว่างอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพที่เติบโตได้ กับอุตสาหกรรมที่ไม่สามารถแข่งขันได้ออกจากกัน โดยการเจรจาเปิดเสรีการค้า และหันมาส่งเสริมอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพก่อน เช่น อุตสาหกรรมยานยนต์ อุตสาหกรรมคอมพิวเตอร์ ฯลฯ (ถนอม พิพิชยากร, 2548) ในขณะที่บางอุตสาหกรรมภายในประเทศที่ได้รับผลกระทบจากการแข่งขันมากและส่งผลถึงประชาชนจำนวนมากกลับไม่ได้รับการดูแลเท่าที่ควร เช่น ภาคเกษตรได้รับผลกระทบจากเปิดเสรีผักผลไม้จากจีน หรือนมที่นำเข้าจากออสเตรเลีย เป็นต้น

6. เศรษฐกิจที่พึ่งพาการส่งออก

จากการเปลี่ยนแปลงภาคเกษตรสู่ภาคอุตสาหกรรม และจากบทบาทของภาครัฐที่ผลักดันให้ระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไปใช้ฐานการผลิตด้านอุตสาหกรรมที่มุ่งการส่งออก ประกอบกับปัจจัยสำคัญเกิดจากการรวมตัวเจรจาทางด้านเศรษฐกิจทั้งในพหุภาคีและทวิภาคี ทั้งในระดับโลกและภูมิภาค ซึ่งจำเป็นต้องแลกเปลี่ยนทรัพยากร เทคโนโลยี ฯลฯ ระหว่างกัน

คาดว่าไทยจะส่งออกสินค้าไปยังต่างประเทศมากขึ้น ทั้งภูมิภาคเอเชียมากขึ้น สหรัฐอเมริกา และยุโรป รวมถึงการขยายตลาดใหม่ไปยังประเทศในแถบแอฟริกา ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโลกทั้งทางการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ผลกระทบเชิงบวก

สร้างรายได้ให้กับประเทศ ผ่านการส่งออกสินค้าที่เพิ่มขึ้น

ผลกระทบเชิงลบ

อาจส่งให้เกิดความเสื่อมโทรมด้านทรัพยากร ภายในประเทศเพื่อใช้ในการผลิตเพื่อการส่งออกเป็นจำนวนมาก โดยหากไม่ใช้อย่างระมัดระวังและมีประสิทธิภาพ จะทำให้เกิดความสิ้นเปลืองและเสื่อมโทรมได้อย่างรวดเร็ว

อาจเกิดความไม่มั่นคงด้านเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ เนื่องจากการต้องพึ่งพารายได้จาก การส่งออกเป็นสำคัญ และหากเศรษฐกิจโลกชะลอตัว จะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของไทยด้วย อย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้

7. เศรษฐกิจที่พึ่งพาภูมิภาคเอเชียมากขึ้น

การพึ่งพาเศรษฐกิจจะไปในทิศให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียมากขึ้น บทบาทเอเชียต่อเศรษฐกิจโลกมีความสำคัญขึ้น ซึ่งไม่เพียงแต่ประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่ ประเทศเศรษฐกิจก้าวหน้าอย่างญี่ปุ่น และประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในเอเชีย คือ ฮองกง เกาหลีใต้ ใต้หวัน สิงคโปร์ ต่างได้รับประโยชน์จากการขยายขอบเขตการค้าระดับภูมิภาคเอเชีย โดยมีการขยายทางเศรษฐกิจในช่วง ค.ศ. 1998–2005 แรงขับเคลื่อนของเศรษฐกิจในเอเชีย 9 ประเทศให้ก้าวหน้ารวดเร็ว ได้แก่ จีน ใต้หวัน เกาหลีใต้ ฮองกง สิงคโปร์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และไทย มีอัตราการเจริญเติบโตสูงขึ้นไปถึงร้อยละ 5.6 ในขณะที่เศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และยุโรป (กลุ่ม G-3) ขยายตัวเฉลี่ยเพียงร้อยละ 2.1 (กลุ่มการวิเคราะห์เศรษฐกิจมหภาคฯ, 2549) นอกจากนี้สภาพการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของประเทศเศรษฐกิจใหม่แถบเอเชียที่มีขนาดใหญ่ ได้แก่ จีน อินเดีย และรัสเซีย เป็นตลาดเอเชียที่มีจุดเด่นด้านค่าจ้างแรงงานถูก มีการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วรวมทั้งความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมที่ใกล้ชิด ซึ่งไทยเองหันกลับมาทำการค้าในกลุ่มประเทศเอเชียมากขึ้น

ผลกระทบเชิงบวก

ลดต้นทุนการผลิต กำแพงภาษี และการขนส่ง การค้าระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชีย มีต้นทุนการผลิต และการขนส่งที่ถูกกว่าการค้ากับภูมิภาคอื่น มีการช่วยเรื่องการค้ากำแพงภาษีระหว่างกัน อีกทั้งยังช่วยเพิ่มอำนาจการต่อรองและการแข่งขันทางการค้ากับกลุ่มประเทศตะวันตกมากขึ้น

เกิดการรวมตัวของประเทศในเอเชียเพื่อสู่ความผันผวนเศรษฐกิจโลก โดยเฉพาะด้านการเงิน จากผลกระทบค่าเงินดอลลาร์และเศรษฐกิจตะวันตกที่ผันผวนซึ่งมีผลต่อ

เศรษฐกิจโลก ดังนั้นจึงมีข้อเสนอเพื่อการรวมตัวด้านการเงินในระหว่างประเทศในเอเชีย เรียกว่าพันธบัตรเอเชีย เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนระยะยาวในเอเชีย โดยพัฒนาตลาดพันธบัตรในภูมิภาค เพื่อมีให้ผู้ประกอบการไปพึ่งพาเงินทุนระยะสั้นจากต่างประเทศ ซึ่งสามารถไหลออกได้อย่างรวดเร็วจนสร้างผลกระทบอย่างรุนแรงต่อเศรษฐกิจของภูมิภาค ซึ่งน่าจะเป็นการเสริมสร้างเสถียรภาพทางการเงินและความสามารถพึ่งพาตนเองของภูมิภาคเอเชียโดยรวม (กองสนเทศเศรษฐกิจ, 2548)

ผลกระทบเชิงลบ

สร้างอิทธิพลภายในเอเชียกันเอง มีการใช้เวทีการค้าเสรีในระดับภูมิภาคจะเกิดผลกระทบด้านความมั่นคงระหว่างประเทศ จากการพยายามสร้างอิทธิพลในระดับภูมิภาคเอเชียด้วย การที่ไทยได้เจรจาเขตการค้าเสรีกับจีนและอินเดีย แม้ช่วยให้ไทยสามารถขยายการส่งออกมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันจีนพยายามใช้บทบาทในเวทีนี้ เพื่อสร้างอิทธิพลในระดับภูมิภาคเอเชีย แข่งกับญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา รวมทั้งอินเดียด้วย

8. เศรษฐกิจพอเพียง

เนื่องจากผลกระทบเชิงสังคมที่เกิดจากทุนนิยมอุตสาหกรรม โดยเฉพาะผลกระทบที่มีต่อภาคการเกษตร จึงมีกระแสการลดความเป็นทุนนิยมอุตสาหกรรมลง โดยการหันมาให้ความสำคัญกับการพึ่งตนเองของประชาชน ภายใต้รากฐานทางวัฒนธรรมของตนเองมากขึ้น (Pierer, Heinrich Von, 2004) ส่วนประเทศไทยเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่ชาวไทย เพื่อรอดพ้นจากวิกฤติเศรษฐกิจและพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้มั่นคงและยั่งยืนได้ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ประกอบกับปฏิกิริยาสะท้อนกลับเนื่องจากการได้รับผลกระทบเชิงลบจากการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจ และการเกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างการพัฒนาเมืองและชนบท ส่งผลให้ชุมชนหันกลับมามุ่งพัฒนาตนเองตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

องค์ประกอบหลักของเศรษฐกิจพอเพียง คือ 1) พอเพียงกับความต้องการพื้นฐานหลักสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงเน้นความพออยู่พอกินของประชาชนเป็นพื้นฐาน เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่หมายความว่าทุกคนมีความพอดีของตัวเอง โดยอุดมคติของเศรษฐกิจแบบพอเพียงต้องการให้ทุกคนไม่ขาดแคลนในปัจจุบันพื้นฐานสำหรับการดำรงชีพแม้คนที่ยากจนที่สุดในสังคมก็ตาม ดังนั้นความพอเพียงจึงไม่ใช่เป็นความพอเพียงในบางคนหรือบางกลุ่มคนในประเทศแต่ทุก ๆ คนในประเทศด้วย 2) เหมาะสมกับอัตภาพของตนเอง รู้จักความเหมาะสม ความพอดีสำหรับตัวเอง 3) เรียนรู้เพื่อพัฒนา 4) พึ่งพาอาศัยกัน ระบบเศรษฐกิจจึงต้องอยู่บนการพึ่งพา มีการร่วมมือระหว่างบุคคล ชุมชน และองค์กร

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันแม้มีการบรรจุในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 9 แล้วก็ตาม แต่การพัฒนาที่ยังไม่เป็นรูปธรรมทำให้ทฤษฎีไม่สามารถแข็งแกร่งพอที่จะต่อต้านกระแสโลกาภิวัตน์ได้มากนัก ดังนั้นการจะทำให้เศรษฐกิจพอเพียงเกิดขึ้นได้จริงใน 5 ปีข้างหน้า

จำเป็นต้องมีรูปแบบเชิงปฏิบัติที่ชัดเจนและเอาจริงเอาจัง มีการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและชัดเจนเกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยในระยะต้นจำเป็นที่จะต้องได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ เพราะต้องใช้ทุนดำเนินการค่อนข้างมาก และดำเนินการในวงกว้างระดับประเทศ

ผลกระทบเชิงบวก

มีพัฒนาการที่หลากหลาย มิใช่มุ่งทิศการพัฒนาบนฐานทุนนิยมเท่านั้น โดยเศรษฐกิจพอเพียงมีการประยุกต์และพัฒนาในหลายด้าน เช่น ภาคธุรกิจ บริษัทใหญ่จะขายบริษัทลูกทิ้งเพราะเกินความพอดี เกษตรกรแบบผสมผสาน การเกษตรที่ลดการให้ปุ๋ยเคมีหันมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพื่อลดต้นทุนและผลทางคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เป็นต้น

สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เป็นการสร้างความแข็งแกร่งของระบบเศรษฐกิจบนฐานของความสามารถพึ่งพาตนเองในการผลิตสิ่งที่ทุกคนในประเทศต้องอุปโภคบริโภคอย่างเพียงพอและครบถ้วนตามความจำเป็น อันก่อให้เกิดเป็นรากฐานความมั่นคงทางเศรษฐกิจ แม้สภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจนอกประเทศจะเปลี่ยนแปลงไปก็ตาม

ช่วยบรรเทาวิกฤตการว่างงาน เมื่อภาคอุตสาหกรรมปรับโครงสร้างไปสู่การใช้เทคโนโลยีสูงขึ้น ส่งผลให้แรงงานจำนวนหนึ่งไม่สามารถยกระดับขึ้นไปสู่แรงงานฝีมือได้กลายเป็นผู้ว่างงานเรื้อรังและไม่มีแหล่งงานรองรับ ดังนั้นการผลักดันแรงงานกลุ่มดังกล่าวเข้าสู่การจัดทำเศรษฐกิจพอเพียง เป็นวิธีการหนึ่งที่ดูจับคนว่างงานได้ส่วนหนึ่ง เพราะการเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นแนวทางที่ทุกคนสามารถทำได้ โดยอาจไม่จำเป็นต้องมีระดับการศึกษาสูง หรือใช้ความรู้หรือทักษะฝีมือแรงงานสูงก็สามารถทำได้

ช่วยบรรเทาวิกฤตสังคมชนบท โดยทำให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชนบทมากขึ้น เป็นการสร้างงานและรายได้ให้ชาวชนบท ช่วยแก้ปัญหาการอพยพแรงงานเพื่อหางานทำในเมือง ส่งผลให้ครอบครัวชนบทมีความสมบูรณ์ขึ้น ลดปัญหาความแออัดของชุมชนเมือง นอกจากนี้การรวมกลุ่มของคนในชนบท ยังมีส่วนในการพัฒนาและเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าในท้องถิ่น และช่วยแก้ไขปัญหาการขาดแคลนเงินทุนในชนบทและหนี้สินเกษตรกร เนื่องจากชาวบ้านมีเงินออมเป็นของตนเอง และทำการผลิตและการตลาดร่วมกัน จะทำให้ได้รับเงินกู้และขายผลผลิตได้ง่ายกว่าดำเนินการเพียงลำพัง

2.1.3 ปัจจัยด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 3 ผลกระทบโลกาภิวัตน์ต่อวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม

ผลกระทบต่อสังคมโลก	ผลกระทบต่อสังคมไทย
<ul style="list-style-type: none"> ● อัตราการพัฒนา S&T ก้าวหน้ารวดเร็ว ● ทิศทางการพัฒนา S&T ● การพัฒนา S&T ที่ขัดต่อหลักคุณธรรมจริยธรรมเพิ่มขึ้น ● การให้ความสำคัญกับทรัพย์สินทางปัญญาและสิทธิบัตร ● การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรวดเร็วฟุ่มเฟือย* ● การเกิดวิกฤตธรรมชาติ ● การรวมกลุ่มเพื่อแก้ไขป้องกันพัฒนาทรัพยากรแวดล้อม ● การค้นหาพลังงานทดแทน 	<ul style="list-style-type: none"> ● อัตราการพัฒนา S&T ก้าวหน้ารวดเร็ว ● ทิศทางการพัฒนา S&T ● การพัฒนา S&T ที่ขัดต่อหลักคุณธรรมจริยธรรมเพิ่มขึ้น ● การให้ความสำคัญกับทรัพย์สินทางปัญญาและสิทธิบัตร ● การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรวดเร็วฟุ่มเฟือย ● การเกิดวิกฤตธรรมชาติ ● การรวมกลุ่มเพื่อแก้ไขป้องกันพัฒนาทรัพยากรแวดล้อม ● การค้นหาพลังงานทดแทนโดยเฉพาะไบโอดีเซล

1. อัตราการพัฒนา S&T ก้าวหน้ารวดเร็ว

สภาพสังคมการแข่งขันและสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ ถูกขับเคลื่อนโดยความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (S&T) ซึ่งพัฒนาอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะเทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์ เทคโนโลยีสื่อสารและสารสนเทศ เทคโนโลยีวัสดุใหม่และเทคโนโลยีชีวภาพ ฯลฯ หลายประเทศประกาศวิสัยทัศน์แห่งชาติ เพื่อแสดงทิศทางการนำประเทศให้เป็นผู้นำด้าน S&T ตัวอย่างอเมริกา เป็นผู้นำการสร้างนวัตกรรมด้าน S&T ของโลก โดยตีพิมพ์บทความทางวิทยาศาสตร์มากกว่าสองแสนเรื่องต่อปี (ขณะที่ไทยมีประมาณพันกว่าเรื่องต่อปี) แคนาดาประกาศเป็นผู้นำทางนวัตกรรมและสร้างระบบเศรษฐกิจที่ตั่งบนฐานความรู้ทาง S&T

นอกจากนี้ประเทศอุตสาหกรรมใหม่ เช่น ไต้หวัน สิงคโปร์ จีน ฯลฯ ต่างเร่งพัฒนา S&T จนเป็นปัจจัยขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศให้กลายเป็นประเทศอุตสาหกรรมชั้นนำระดับโลก ได้ โดยภาครัฐกิจและรัฐสนับสนุนการวิจัยจำนวนมาก มีการถ่ายโอนความรู้และวิจัยร่วมกัน

ผลการประเมินของ International Institute for Management Development (2005) ในปี พ.ศ. 2548 จัดอันดับความสามารถในการแข่งขันด้านโครงสร้างพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ของไทยอยู่อันดับ 56 จาก 60 ประเทศ และโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี อยู่อันดับ 45 จาก 60 ประเทศ สาเหตุสำคัญที่ทำให้ความสามารถในการแข่งขันของไทยต่ำ เนื่องจากความอ่อนแอในการพัฒนา S&T เพราะขาดแคลนทรัพยากรบุคคลด้าน S&T ที่เพียงพอและมีคุณภาพ โดยบุคลากรด้านการวิจัยและพัฒนาของไทยใน พ.ศ. 2548 อยู่ในอันดับ 33 จาก 60 ประเทศ โดยมีจำนวนนักวิจัย 24.5 คนต่อประชากรพันคน (ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ย คือ 121.1 คนต่อประชากรพันคน) ประกอบกับการลงทุนวิจัยและพัฒนาของไทยมีน้อยจากการจัดอันดับไทยอยู่ในอันดับ 58 จาก 60 ประเทศ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2549 ค) และมีแนวโน้มว่าอีก 5 ปีข้างหน้า การขยับของอันดับจะไม่รวดเร็วมากนัก แม้จะมีความพยายามกำหนดวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ชาติ ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกับวิสัยทัศน์ในการพัฒนาประเทศไทยในปี 2020 ในการพัฒนา S&T ทั้งด้านการวิจัยและพัฒนา การถ่ายทอดเทคโนโลยี กำลังคนทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โครงสร้างพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การบริหารระบบการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ด้านสารสนเทศทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีก็ตาม (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2543)

2. ทิศทางการพัฒนา S&T

อนาคตเทคโนโลยีมีแนวโน้มจะพัฒนามากยิ่งขึ้น เพื่อมีส่วนเพิ่มความสามารถในการแข่งขันด้านเศรษฐกิจ และเพิ่มระดับของคุณภาพชีวิต (National Intelligence Council, 2004) โดยคาดการณ์ว่าทิศทางการพัฒนา S&T ที่สำคัญมี 4 ด้าน ดังนี้

2.1) เทคโนโลยีสารสนเทศ (IT technology) อนาคตเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ จะมีความก้าวหน้ามากขึ้น อาทิ การพัฒนาคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Computer Assisted Introduction:CAI) จะอยู่ในรูปแบบมัลติมีเดียอย่างสมบูรณ์ (Full Multimedia) และมีความรวดเร็ว เป็นการศึกษาเสมือนจริง (Virtual Education) เกิดขึ้นทั่วโลก การแปลภาษาด้วยคอมพิวเตอร์มีการพัฒนาจนผู้ใช้ตอบโต้ด้วยภาษาไทยกับอีกภาษาหนึ่งได้ เทคโนโลยีระบบข้อมูลเชิงพื้นที่ เช่น ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (Geographic Information System: GIS) และระบบการวิเคราะห์ข้อมูลระยะไกลเพื่อสำรวจทรัพยากรธรรมชาติ (Remote Sensing Analysis: RS) นำมาใช้งานระดับปฏิบัติการ แบบจำลอง และการจำลองสถานการณ์ เช่น แบบจำลองระบบการผลิต สภาพแวดล้อมทางเกษตร ทั้งในประเทศและต่างประเทศ สามารถเข้ามาทำงานร่วมกับระบบข้อมูลเชิงพื้นที่ เช่น ข้อมูล

ทางเศรษฐศาสตร์ สังคม การเมืองได้สมบูรณ์ ทำให้การจำลองสถานการณ์สมจริง ตามภาวะการเปลี่ยนแปลงของโลก เป็นต้น (ธีรพัฒน์ วิลัยทอง, 2546)

ตัวชี้วัดหนึ่ง ที่ช่วยสะท้อนการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศได้คือ การเติบโตของตลาด ICT ในกลุ่มของ ฮาร์ดแวร์ ซอฟต์แวร์ คอมพิวเตอร์เซอร์วิส และการสื่อสาร ซึ่งคาดการณ์กันว่า ในอีก 3 (2549-2551) ปีข้างหน้า จะเติบโตเฉลี่ยประมาณร้อยละ 20 โดยมูลค่าตลาดรวมจะอยู่ที่ประมาณ 4.9 ถึง 7.3 แสนล้านบาท โดยคาดว่าตลาดสื่อสารและตลาดซอฟต์แวร์ จะเติบโตมากที่สุด ทั้งนี้ การเติบโตที่แท้จริงยังขึ้นอยู่กับปัจจัยบวกและลบที่จะเกิดขึ้นในอนาคตด้วย เช่น นโยบายของรัฐบาลในการส่งเสริมการให้ไอซีทีในโรงเรียน และในองค์กรภาครัฐ ปัจจัยด้านการลดภาษีสินค้าไอทีเหลือร้อยละ 0 ซึ่งส่งผลให้ราคาถูกลงและแข่งขันที่รุนแรงขึ้น ในขณะที่ปัจจัยลบยังคงเป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ราคาน้ำมันที่ปรับตัวสูง อัตราแลกเปลี่ยนไม่คงที่ ฯลฯ ทำให้เกิดการชะลอตัวการใช้จ่าย ทั้งนี้ยังรวมไปถึงความไม่ชัดเจนของกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการประกอบการธุรกิจด้านสื่อสารและโทรคมนาคม ได้แก่ การให้ใบอนุญาตประกอบกิจการโทรศัพท์เคลื่อนที่ระบบ 3G (Third Generation) การพิจารณาให้ใบอนุญาตผู้ให้บริการเกตเวย์ (Gateway) ออกต่างประเทศ รวมไปถึงการแข่งขันที่สูงขึ้น อันเนื่องจากการจะเปิดเสรีทางการค้า อย่างไรก็ตาม การแข่งขันที่สูงขึ้นส่งผลให้ภาคเอกชนต้องปรับตัว เพื่อเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขัน ด้วยการนำเทคโนโลยีมาช่วยบริหารจัดการและดำเนินการ ให้มีต้นทุนต่ำ รวมถึงพัฒนาการบริการที่มีคุณภาพ แปลกใหม่ ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค

ตั้งแต่ปี 2549 เป็นต้นไปนั้น กลุ่มที่คาดว่าจะมีการลงทุนหลักในภาคเอกชน ได้แก่ กลุ่มสื่อสารและกลุ่มธนาคาร โดยกลุ่มสื่อสาร จะลงทุนเพื่อยกระดับความสามารถของเครือข่าย ในขณะที่กลุ่มธนาคาร จะให้ความสำคัญด้านการบริการความเสี่ยง รวมถึงระบบรักษาความปลอดภัยของข้อมูล (Security) สำหรับการเติบโตในกลุ่มซอฟต์แวร์และบริการ คาดว่าจะมีการเติบโตจากภาคธุรกิจขนาดกลางและขนาดใหญ่ ที่ต้องลงทุนเพื่อรับมือกับการแข่งขัน โดยตลาดสื่อสารและภาครัฐจะเป็นตัวผลักดันหลักในการลงทุนด้าน Business Solution ทั้งในระบบบริหารทรัพยากรองค์กร ระบบจัดการความสัมพันธ์ลูกค้า (Customer Relationship Management : CRM) และการสร้างองค์ความรู้ และการเชื่อมโยงบูรณาการข้อมูลระหว่างระบบ (Enterprises Application Integration) โดยเฉพาะในระดับองค์กร เนื่องจากรวมทั้งเสียง ข้อมูล และวีดีคอนเฟอเรนซ์ในโซลูชันเดียวกัน ช่วยลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในการติดต่อสื่อสารผ่านระบบโทรศัพท์ ไม่มีข้อจำกัดเรื่องสถานที่และเวลา (Mobility) และลดค่าใช้จ่ายในการเดินทาง นอกจากนี้ เทคโนโลยีไวแมกซ์ หรือการเชื่อมต่อแบบไร้สายที่รวดเร็วต่อเนื่อง รองรับการส่งผ่านข้อมูลขนาดใหญ่ทั้งข้อมูลเสียง และวีดีโอสตรีมมิ่งเชื่อมต่อในทุกที่ที่ต้องการ ทำให้ผู้ให้บริการทุกระบบทั้งโทรศัพท์พื้นฐาน โทรศัพท์เคลื่อนที่ และอินเทอร์เน็ตบรอดแบนด์เริ่มให้ความสนใจที่จะนำเอาเทคโนโลยีดังกล่าวมาใช้เป็นส่วนเสริมในการให้บริการบรอดแบนด์แก่ผู้บริโภค ส่วนการบริการด้านคอนเทนต์ที่แนวโน้มในตลาด

บริการด้านสื่อสารจะเติบโตต่อเนื่อง ในขณะที่การบริการเสียงจะมีอัตราการเติบโตที่ลดลง เนื่องจากจำนวนผู้ใช้มือถือถือใกล้ที่จะถึงจุดอิ่มตัวแล้ว (สำนักงานส่งเสริมอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์แห่งชาติ, และสมาคมอุตสาหกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศไทย, 2549)

อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยยังมีจุดอ่อนด้านโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยี ซึ่งจะมีผลต่อการพัฒนาประเทศในอนาคต จากการจัดอันดับความสามารถในการแข่งขันประจำปี 2549 โดยสถาบันนานาชาติเพื่อการจัดการ (IMD) พบว่า โครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีของประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 48 (จาก 61 อันดับ) เนื่องจากมีจุดอ่อนตรงที่ปัจจัยด้านต้นทุนการต่ออินเทอร์เน็ต ต้นทุนค่าบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ และการส่งออกสินค้าประเภทไฮเทค นอกจากนี้แล้ว การลงทุนในโทรคมนาคม ค่าบริการโทรศัพท์ระหว่างประเทศ จำนวนผู้ที่มีโทรศัพท์มือถือ เทคโนโลยีการสื่อสารตรงความต้องการของธุรกิจ จำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ต จำนวนผู้มีบรอดแบนด์ ทักษะด้านไอที ความร่วมมือทางเทคโนโลยีระหว่างบริษัท การประยุกต์และพัฒนาเทคโนโลยีได้ รับการสนับสนุนจากระบบกฎหมาย อยู่ในอันดับที่ต่ำ และลดลงเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้ ปัจจัยที่มีการปรับตัวดีขึ้น ได้แก่ จำนวนสายโทรศัพท์ สัดส่วนการใช้คอมพิวเตอร์ จำนวนคอมพิวเตอร์ต่อหัว การสนับสนุนด้านเงินทุนเพื่อการพัฒนาเทคโนโลยี กฎระเบียบทางเทคโนโลยี และความปลอดภัยบนไซเบอร์ อย่างไรก็ตาม ยังมีอันดับต่ำกว่าค่าเฉลี่ย (สำนักพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ, 2549)

2.2) นาโนเทคโนโลยี (Nanotechnology) (Anton, Philip S., Silbergliitt, Richard, and Schneider, James, 2004) เป็นเทคโนโลยีการสร้างอุปกรณ์ต่าง ๆ ขนาดระดับนาโนเมตร จากการคาดการณ์ในปี ค.ศ.2015 ตลาดวัสดุที่มีโครงสร้างนาโนจะมีมูลค่าถึง 340 พันล้านบาท โดยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์และอุปกรณ์เกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารมีมูลค่าถึง 600 พันล้านบาท และ nano-pharmaceutical มีมูลค่า 180 พันล้านบาท (Tucker, Patrick, 2006)

ปัจจุบันเทคโนโลยีนาโนเข้ามามีบทบาทมากขึ้น มีการใช้เทคโนโลยีนาโนวัดปริมาณความร้อนที่เซลล์กล้ามเนื้อหัวใจปล่อยออกมาเพื่อตรวจวัดความแตกต่างระหว่างเซลล์สุขภาพดีกับเซลล์ผิดปกติ การสร้างอุปกรณ์ตรวจจับแผ่นดินไหวที่ทำนายล่วงหน้านับเดือน การผลิตเส้นลวดที่บางที่สุดในโลกเส้นผ่าศูนย์กลาง 10 นาโนเมตรนำไปทำเป็นตัวนำยิ่งยวดในวงจรคอมพิวเตอร์ โดยในอนาคตนาโนเทคโนโลยีจะเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของมนุษย์มากขึ้น จะถูกนำมาใช้เป็นส่วนประกอบการผลิตสินค้าและบริการ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านอาหารและการเกษตร อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ การคำนวณ การดูแลสุขภาพ พลังงานและสินค้าฟุ่มเฟือย ฯลฯ จากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีนาโน อาจเป็นไปได้ว่าในอนาคตอีกไม่นาน มนุษย์จะสามารถสร้างเครื่องจักรโมเลกุล ที่สามารถเข้าไปในร่างกายเพื่อทำลายเซลล์ร้าย ขจัดไขมันอุดตันในเส้นเลือด หรือซ่อมแซมเซลล์เสื่อมสภาพหรือบกพร่อง ฯลฯ

ดร.ธวัช วีรัตติพงษ์ นักวิจัยจากองค์การบริหารการบินและอวกาศแห่งชาติสหรัฐฯ (นาซา) ได้กล่าวไว้ในงานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ ประจำปี 2549 ว่า ช่วง 20-

30 ปีข้างหน้า จะมีความเปลี่ยนแปลงใหม่ด้านเทคโนโลยีที่จะก้าวกระโดดจากปัจจุบันอย่างมาก โดยเฉพาะนาโนเทคโนโลยี ปัจจุบันมีการใช้นาโนเทคโนโลยีบ้างแล้ว ด้านเสื้อผ้าสิ่งทอ คุณสมบัติพิเศษและเครื่องสำอาง แต่อนาคตอาจเห็นความก้าวหน้าในการนำนาโนเทคโนโลยี ไปใช้กับวิทยาศาสตร์แขนงอื่น เช่น คอมพิวเตอร์ที่มีความฉลาดมากกว่าปัจจุบันนับล้านเท่า การออกแบบยานอวกาศอัจฉริยะที่คิดแก้ปัญหาได้โดยลำพัง หรือแม้แต่การนำโลหะอนุภาคนาโนมาใช้ในการผลิตชิ้นส่วนรถยนต์ให้มีความยืดหยุ่น และรองรับแรงกระแทกได้มาก ทำให้เมื่อเกิดอุบัติเหตุแล้วจะมีความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินน้อยลง อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของงานด้านนี้จะขึ้นอยู่กับว่า จะสามารถสร้างเครื่องมือควบคุมความแม่นยำในระดับอะตอม สามารถออกแบบ ผลิตตัวต้นแบบ และทดสอบ รวมถึงสามารถทำการผลิตระดับอุตสาหกรรม (ศูนย์นาโนเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2549)

2.3) เทคโนโลยีชีวภาพ (Biotechnology) (Anton, Philip S., Silbergliitt, Richard, and Schneider, James, 2004) เนื่องจากการเปิดเสรีทางการค้า ทำให้หลายประเทศต้องเร่งพัฒนาการผลิต ให้เท่าทันกับกระแสโลกที่เปลี่ยนแปลงไป เป็นเทคโนโลยีที่เกี่ยวกับการนำสิ่งมีชีวิตและผลผลิตมาใช้ประโยชน์อันมีวิทยาศาสตร์เป็นรากฐานประกอบด้วยหลายสาขาวิชาผสมผสานกันอยู่ ตั้งแต่ชีววิทยา เคมีไปจนถึงวิศวกรรม อาจเรียกได้ว่าเป็นสหวิทยาการที่นำความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสิ่งมีชีวิตไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ตั้งแต่เรื่องการขยายและปรับปรุงพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย เช่น การทำโคลนนิ่ง การตัดต่อยีน พันธุวิศวกรรม การนำผลผลิตจากสิ่งมีชีวิตไปแปรรูปเป็นอาหาร (BCPC Forum report, 2003) หรือยา (Brunt, Jennifer Van , 2006) รวมถึงกระบวนการที่ใช้แปรรูปผลผลิตดังกล่าวในระดับโรงงานและกระบวนการที่ใช้สิ่งมีชีวิตเช่นจุลชีพบำบัดน้ำเสียหรือนำของเสียไปใช้ประโยชน์เช่นนำไปทำปุ๋ย ฯลฯ

นอกจากนี้ ในอนาคตประเทศต่าง ๆ รวมถึงไทย จำเป็นต้องป้องกันโรคต่าง ๆ จึงทำให้เกิดความสนใจในการผลิตวัคซีน เพื่อแข่งขันกับการเปลี่ยนแปลงของเชื้อโรคที่ก่อตัวใหม่เรื่อย ๆ ทั้งในมนุษย์และสัตว์ แต่ไทยยังต้องเพิ่มเรื่องการวิจัยและสร้างบุคลากรให้เชี่ยวชาญเนื่องจากการผลิตวัคซีนใช้เองในประเทศยังมีน้อย ส่วนใหญ่ต้องพึ่งพาการนำเข้าอยู่

อย่างไรก็ตาม ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีชีวภาพ ยังต้องดูแลอย่างใกล้ชิด เพื่อป้องกันผลเสียที่จะเกิดขึ้นกับมนุษย์และสัตว์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาพืชจีเอ็มโอ หรือพืชสายพันธุ์ใหม่ในอนาคตต้องมีการประเมินและติดตามอย่างใกล้ชิด เพราะอาจส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพลดลงและมีผลกระทบต่อพืชท้องถิ่น ภายใน 5 ปีน่าจะมีเทคนิควิธีการควบคุมที่รัดกุมมากขึ้น อย่างไรก็ตามผลกระทบที่จะเกิดขึ้นเป็นการยากที่จะคาดเดาได้ เนื่องจากระบบนิเวศของไทยมีความสลับซับซ้อน แต่ในต่างประเทศ มีการปลูกพืชจีเอ็มโอกันมากขึ้น ซึ่งปี ค.ศ.2005 นับเป็นปีที่ 10 ของการผลิตเชิงการค้าพืชจีเอ็มโอหรือพืชดัดแปลงพันธุกรรม ซึ่งปัจจุบันนิยมเรียกว่าพืชไบโอเทค ปี ค.ศ.2005 ได้มีการปลูกพืชไบโอเทคในเชิงการค้าในพื้นที่ 1,000 ล้านเอเคอร์เทียบเท่ากับ 400 ล้านเฮคแตร์ โดยเกษตรกร 8.5 ล้าน

คนใน 21 ประเทศ จากที่มีเพียง 2 ประเทศในปี ค.ศ.1996 พื้นที่ปลูกพืชไบโอเทคในปี ค.ศ.2005 คิดเป็น 90 ล้านเฮกแตร์ หรือ 222 ล้านเอเคอร์ เพิ่มขึ้นจากปี 2004 ซึ่งมีการปลูกบนพื้นที่ 81 ล้านเฮกแตร์ หรือ 200 ล้านเอเคอร์ เพิ่มขึ้น 9.0 ล้านเฮกแตร์หรือ 22 ล้านเอเคอร์ คิดเป็นอัตราการเพิ่ม 11% ในปี ค.ศ.2005 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าเกษตรกรนับล้านคนยอมรับเทคโนโลยีชีวภาพด้านพืชมากขึ้น

ปี ค.ศ. 2005 สหรัฐอเมริกา อาร์เจนตินา บราซิล แคนาดา และจีน ยังคงเป็นประเทศหลักที่มีการใช้พืชไบโอเทค สหรัฐอเมริกามีพื้นที่ปลูก 49.8 ล้านเฮกแตร์ (55% ของการปลูกพืชไบโอเทคของโลก) ประมาณ 20% เป็นพืชไบโอเทคที่มี 2-3 ยีน ซึ่งพืชไบโอเทคที่มี 3 ยีน เริ่มทดลองใช้เป็นครั้งแรกในข้าวโพดในปี ค.ศ. 2005 ผลิตภัณฑ์ที่มียีนผสมในปัจจุบันนี้มีใช้ในสหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย เม็กซิโก แอฟริกาใต้ และฟิลิปปินส์ นับว่ามีความสำคัญและมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น ประเทศที่เพิ่มพื้นที่ปลูกมากที่สุดในปี ค.ศ. 2005 คือ บราซิล เพิ่มขึ้นประมาณ 4.4 ล้านเฮกแตร์ (จาก 5 ล้านเฮกแตร์ในปี ค.ศ. 2004 เป็น 9.4 ล้านเฮกแตร์ในปี ค.ศ. 2005) รองลงมา คือสหรัฐอเมริกา 2.2 ล้านเฮกแตร์ อาร์เจนตินา 0.9 ล้านเฮกแตร์ และอินเดีย 0.8 ล้านเฮกแตร์ อินเดียนับว่ามีการเพิ่มในแต่ละปีสูงสุด โดยเพิ่มขึ้นเกือบ 3 เท่า จาก 500,000 เฮกแตร์ในปี ค.ศ. 2004 เป็น 1.3 ล้านเฮกแตร์ในปี ค.ศ. 2005

ในระยะสิบปีแรกนับจากปี ค.ศ. 1996-2005 ลักษณะความต้านทานต่อยาปราบวัชพืช ยังคงเป็นลักษณะเด่นของพืชไบโอเทค ตามด้วยลักษณะความต้านทานต่อแมลง และชุดยีนผสม 2 ลักษณะ พืชไบโอเทคที่มียีนผสมเป็นกลุ่มที่ขยายตัวสูงถึง 49% ระหว่างปี ค.ศ. 2004-2005 เมื่อเทียบกับพืชต้านทานยาปราบวัชพืชที่ขยายตัว 9% และพืชต้านทานแมลง 4% ตามลำดับ

อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า 90% ของเกษตรกรที่ได้รับผลประโยชน์จากเทคโนโลยี เป็นเกษตรกรที่ยากจนในประเทศกำลังพัฒนา รายได้ที่เพิ่มขึ้นจากการปลูกพืชไบโอเทคมีส่วนช่วยลดความยากจน ในปี ค.ศ. 2005 ประมาณว่าเกษตรกรที่ยากจน 7.7 ล้านคน (เพิ่มขึ้นจากเดิม 7.5 ล้านคนในปี ค.ศ. 2004) ได้รับประโยชน์จากพืชไบโอเทค ส่วนใหญ่อยู่ในจีน 6.4 ล้านคน ในอินเดีย 1 ล้านคน หลายพันคนในแอฟริกาใต้ซึ่งรวมถึงบรรดาผู้หญิงปลูกฝ้ายบีที และอีก 50,000 คนในฟิลิปปินส์ นอกนั้นกระจายอยู่ในประเทศกำลังพัฒนา ประเทศที่ปลูกพืชไบโอเทคในปี ค.ศ. 2005 การที่พืชไบโอเทคเข้ามา จะมีส่วนช่วยลดความยากจนของประชากรลง 50%

ปี ค.ศ. 2015 จะเป็นการพัฒนาที่มีความสำคัญและมีศักยภาพสูง ซึ่งจะเกิดขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 2 ของการปลูกพืชไบโอเทคในเชิงการค้า ระหว่างปี ค.ศ. 2006-2015 โดยจำนวนประเทศที่ใช้พืชไบโอเทคจะเพิ่มขึ้น รวมทั้งจำนวนพื้นที่ปลูกและเกษตรกรที่ปลูกจะเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน ในขณะที่พืชไบโอเทครุ่นแรกจะถูกใช้อย่างแพร่หลาย แต่พืชไบโอเทครุ่น 2 จะมีลักษณะ และการใช้ประโยชน์แตกต่างผลิตภัณฑ์เกษตรแบบธรรมดา (อาหาร

อาหารเลี้ยงสัตว์และเส้นใย) ผลิตภัณฑ์เกษตรชนิดใหม่ที่จะเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในอนาคต เช่น ยา วัคซีน สารเคมีพิเศษบางชนิด ตลอดจนใช้เป็นแหล่งพลังงานทดแทน ตลาดพืชไบโอเทคที่มียื่นผลมในประเทศอุตสาหกรรมจะขยายตัวเพิ่มขึ้น พร้อมกับการเพิ่มศักยภาพให้กับพืชไบโอเทค เพื่อเพิ่มมูลค่า และตอบสนองความต้องการผู้ผลิตและผู้บริโภคในการแสวงหาอาหารหรืออาหารสัตว์ที่คุณค่าทางโภชนาการปลอดภัยและราคาไม่สูงเกินไป ซึ่งคาดว่าจะมีการใช้พืชไบโอเทคมากขึ้นในทศวรรษหน้า (ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ, 2548)

2.4) วัสดุศาสตร์ (Materials science) เป็นการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์และวิศวกรรมมาศึกษา เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบพื้นฐานของวัสดุ และการจัดเรียงตัวในระดับอะตอมและสมบัติของวัสดุ ความรู้ที่นำมาใช้จะมีลักษณะเป็นสหวิทยาการ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ทางฟิสิกส์ เคมี วิศวกรรม ชีววิทยา ไฟฟ้า คณิตศาสตร์ หรือการแพทย์ ซึ่งความเข้าใจดังกล่าวสามารถตอบคำถามว่า เมื่อนำไปผ่านกระบวนการผลิตแล้ว ผลิตภัณฑ์ที่ได้จะมีสมรรถนะการใช้งานอย่างไร

วัสดุศาสตร์เป็นเทคโนโลยีที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับชีวิตประจำวัน อาทิ การแพทย์ โลหะวัสดุ ถือว่าเป็นวัสดุกลุ่มหนึ่งที่น่าสนใจนำมาใช้งานผลิตอุปกรณ์มากมาย ทั้งอุปกรณ์ที่ช่วยผ่าตัด ไปจนถึงอุปกรณ์ที่ฝังเข้าไปในร่างกาย ในอนาคตจะมีการพัฒนาให้ทนต่อการกัดกร่อนมากขึ้น (จินตมัย สุวรรณประทีป, 2547) **ยานยนต์** เช่น ยางรถยนต์ ก่อนหน้านี้มีการใช้ยางอีลาสโตเมอร์ ชนิดที่มีโพลีโอเลฟินและเอทิลีนเป็นเนื้อหลัก เป็นวัสดุประเภทยางที่ทนทานต่อรังสีอัลตราไวโอเล็ต มีความคงตัว ราคาถูก แต่หากมีการผลิตโพลีโอเลฟินที่มีอนุภาคแบบ core-shell เมื่อไปผสมกับยางจะช่วยเพิ่มการยึดเกาะระหว่างยางกับพลาสติก อนุภาคยางที่ฝังตัวอยู่จะช่วยดูดซับพลังงานจากการกระแทกโดยไม่แตกหัก (ฐาปนี อินทรทัต, 2549) **การก่อสร้าง** ด้วยการประยุกต์ใช้โลหะโพลีเมอร์ที่มีโครงสร้างไม่เหมือนโลหะทั่วไป โครงสร้างจะมีลักษณะเป็นรูพรุน ซึ่งสามารถดูดซับพลังงานได้สูง มีน้ำหนักเบา นักออกแบบตกแต่งภายในใช้โลหะโพลีเมอร์ช่วยในการตกแต่ง นอกจากนี้โลหะโพลีเมอร์ยังสามารถใช้ในอุตสาหกรรม เช่น เครื่องจักรกลที่มีน้ำหนักเบาแต่แข็งแรง (มาริสา คุณชนวงศ์, 2549)

อนาคตจะมีการพัฒนาวัสดุโลหะระดับอนุภาคขนาดนาโนเมตร (10^{-9}) ซึ่งมีสมบัติทั้งทางเคมี กายภาพ และทางกลที่พิเศษ สามารถนำไปใช้ทำผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ได้มากมาย เช่น

ชิปคอมพิวเตอร์ ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ เช่น ทรานซิสเตอร์ ตัวต้านทาน และตัวเก็บประจุ

อาวุธปืนรูปแบบใหม่ กระทรวงกลาโหมของสหรัฐอเมริกา ให้ความสนใจทำวิจัยปืนแบบ railguns โดยใช้วัสดุคอมโพสิตที่มีผลึกระดับนาโนที่ทำจากทังสเตน ทองแดง และไททาเนียมไดโบไรด์

วัสดุฉนวนที่มีสมบัติดีขึ้น วัสดุที่มีผลึกระดับนาโนที่เรียกว่า แอโรเจล (aerogels)

ซึ่งมีลักษณะพรุน น้ำหนักเบา สามารถรับน้ำหนักได้มากถึง 100 เท่าของน้ำหนักของมันเอง ปัจจุบันถูกนำไปใช้เป็นวัสดุฉนวนในอาคารสำนักงาน และบ้านเรือน เพราะช่วยประหยัดพลังงาน และลดมลภาวะแวดล้อม

วัสดุเซรามิกที่ตัดแต่งได้ง่ายและไม่เปราะ เซรามิกที่มีผลึกระดับนาโนอย่างซิลิคอนไนไตรด์และซิลิคอนคาร์ไบด์ ถูกนำไปใช้เป็นสปริงที่แข็งแรง ใช้ทำตลับลูกปืนเม็ดกลม ลูกกระต๊อกลิ้นในรถยนต์ นอกจากนี้ ยังเหมาะที่จะใช้เป็นชิ้นส่วนในเตาอุณหภูมิสูงอีกด้วย

วัสดุที่กำจัดสารก่อมลภาวะ วัสดุที่มีผลึกระดับนาโน จะมีผนังขอบเกรน (grain boundaries) ขนาดใหญ่ ดังนั้นวัสดุนาโนจึงมีความไวมากในเรื่องของสมบัติทางเคมี กายภาพ และทางกล วัสดุนาโนสามารถใช้เป็นตัวเร่งปฏิกิริยาที่ใช้ในปฏิกิริยากับแก๊สที่เป็นอันตรายหรือเป็นพิษ

แบตเตอรี่ความหนาแน่นพลังงานสูง (High Energy Density Batteries) วัสดุที่มีผลึกระดับนาโนที่สังเคราะห์ขึ้นด้วยวิธีโซล-เจล เป็นวัสดุที่เหมาะสมจะนำมาใช้ทำแผ่น separator plates ในแบตเตอรี่ เพราะมีโครงสร้างที่มีลักษณะคล้ายโฟม หรือแอโรเจล ซึ่งสามารถเก็บพลังงานได้มากกว่า ต้องการการประจุไฟใหม่ด้วยจำนวนครั้งที่น้อยกว่า และมีอายุการใช้งานที่ยาวนานกว่า

เซ็นเซอร์ที่มีความไวสูง เซ็นเซอร์ที่ทำจากวัสดุที่มีผลึกระดับนาโน ย่อมมีความไวอย่างยิ่งวด ต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม ตัวอย่างเช่น ตัวตรวจจับควัน ตัวตรวจจับน้ำแข็งบนปีกเครื่องบิน เซ็นเซอร์วัดประสิทธิภาพเครื่องยนต์ เป็นต้น

ยานยนต์ที่ใช้เชื้อเพลิงได้อย่างมีประสิทธิภาพมาก เช่น การเคลือบกระบอกสูบเครื่องยนต์ด้วยวัสดุเซรามิกที่มีผลึกระดับนาโน เช่น เซอร์โคเนียและอะลูมินา จะช่วยรักษาความร้อนไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นผลให้เผาไหม้เชื้อเพลิงเกิดขึ้นได้สมบูรณ์

ดาวเทียมที่มีอายุการใช้งานยาวนาน มีความเป็นไปได้ที่จะนำวัสดุนาโน เช่น คอมโพสิตชนิดทังสเตน-ไททาเนียม ไดอะบอไรด์-คอปเปอร์ มาใช้เป็นวัสดุสำหรับตัวจุดระเบิดเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและอายุการใช้งาน

วัสดุเทียมที่มีอายุการใช้งานที่ยาวนาน ปัจจุบัน วัสดุเทียมที่ฝังในร่างกาย เช่น วัสดุทางออร์โธปิดิกส์ทดแทนกระดูก และลิ้นหัวใจเทียม เพราะมีน้ำหนักเบา ความแข็งแรงสูงมาก มีความแข็งที่เป็นเลิศ ทนทานต่อการสึกกร่อน ไม่ทำปฏิกิริยากับของเหลวในร่างกาย (ฐาปณี อินทรทัต, 2548)

ประเทศไทยมีการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศมากขึ้น แต่จะไปในทิศระดับการใช้งานมากกว่าการสร้างนวัตกรรม ส่วนนาโนเทคโนโลยี เทคโนโลยีชีวภาพ และวัสดุศาสตร์ที่มีความซับซ้อนนั้น อาจยังไม่ก้าวหน้ามากที่ควร เนื่องด้วยความจำกัดด้านบุคลากรและนักวิจัยที่ขาดแคลนอย่างมาก อีกทั้ง อุปกรณ์วิจัยมีราคาแพง การลงทุนสูง ผู้วิจัยไม่กล้าลงทุนเอง ประกอบกับการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางด้านนี้จากประเทศตะวันตกหรือที่พัฒนาแล้ว มีความจำกัด และเป็นไปได้ยาก

3. การพัฒนา S&T ที่ขัดต่อหลักคุณธรรมจริยธรรม

เนื่องจากการเร่งพัฒนาเทคโนโลยีด้านต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน โดยขาดการตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นเกี่ยวกับมนุษย์ เช่น มีการคาดการณ์เอาไว้ว่าในปี 2015 จะมีการผลิตอาวุธยุทโธปกรณ์ที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง เช่น อาวุธนิวเคลียร์ อาวุธเชื้อโรค ฯลฯ ที่ทำลายเผ่าพันธุ์มนุษย์อย่างร้ายแรง โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศมหาอำนาจ เช่น สหรัฐอเมริกา หรือกลุ่มประเทศตะวันออกกลาง ฯลฯ การทำโคลนนิ่งที่มีผลโดยตรงต่อการให้คุณค่าและการดำรงรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของมนุษย์ การทำเด็กหลอดแก้ว พยายามผลิตมนุษย์สายพันธุ์ดี โดยคัดเลือกพันธุ์และแยกส่วนที่เป็นเซลล์สายพันธุ์บกพร่องออกไป การสร้างมนุษย์สายพันธุ์ใหม่ที่ฉลาดขึ้น/อัจฉริยะขึ้น โดยผู้มีลักษณะด้อยอาจถูกคัดออกไม่ให้สืบพันธุ์ การทำการุณยฆาต การทดลองยาหรือสารที่ไม่ถูกต้องในมนุษย์ อีกทั้งในอนาคตผู้หญิงจะไม่เป็นเพียงแม่ของลูกบางคน แต่จะกลายเป็นการผลิตเพื่อมวลชน รวมทั้งการชำมดลูกเพื่อขายลูก นอกจากนี้ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่งผลให้เกิดอาชญากรรมดิจิทัลมากขึ้น เช่น การล่อลวงผ่านอินเทอร์เน็ต การโจรกรรมข้อมูลที่ซับซ้อนขึ้น ฯลฯ

กรณีของไทยใน 5 ปีข้างหน้า ปัญหาการเกิดอาชญากรรมทางเครือข่ายสารสนเทศอาจเพิ่มมากขึ้นต่อเนื่อง แต่ปัญหาการพัฒนา S&T ที่ขัดต่อหลักคุณธรรมจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณค่ามนุษย์ เช่น การทำโคลนนิ่ง การทำเมตตามรณะ การเป็นแม่ผู้ผลิต ฯลฯ จะมีความเป็นไปได้ค่อนข้างน้อย เนื่องด้วยสังคมไทยมีพื้นฐานด้านคุณธรรมจริยธรรมและการศาสนา เป็นรากฐานมายาวนาน และไม่ยอมรับต่อการดำเนินการในลักษณะดังกล่าวได้ง่าย

4. การให้ความสำคัญกับทรัพย์สินทางปัญญาและสิทธิบัตร

การพัฒนาเข้าสู่เศรษฐกิจฐานความรู้ที่เข้มข้นมากขึ้น ซึ่งใช้ความรู้ทั้งด้านการผลิต ความรู้ การส่งต่อความรู้และการถ่ายทอดความรู้ ส่งผลให้เกิดการปกป้องสิทธิประโยชน์ทางการค้า ป้องกันการลอกเลียนแบบทางความคิดและผลิตภัณฑ์ ซึ่งในต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศตะวันตกที่เป็นต้นคิดและพัฒนาทางนวัตกรรม ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้มาก โดยใช้กฎหมายและการเจรจาต่อรอง เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา รวมถึงมีการนำมาใช้กีดกันทางการค้ากับประเทศคู่ค้าอื่นด้วย

ในกรณีไทยที่ได้รับผลกระทบจากการถูกละเมิดเครื่องหมายการค้าโดยผู้ประกอบการต่างชาติ การถูกใช้ทรัพย์สินทางปัญญาที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านโดยไม่ได้ผลตอบแทน การเสียเปรียบในการรับการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่มีเงื่อนไขที่ไม่เป็นธรรม ในอนาคตประเด็นทรัพย์สินทางปัญญาและสิทธิบัตรจะเป็นสิ่งที่สังคมให้ความสำคัญมากขึ้น โดยจะต้องมุ่งให้ผู้ประดิษฐ์ไปจดสิทธิบัตรในสินค้าและผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ การจดสิทธิบัตรระหว่างประเทศ การขยายขอบเขตของทรัพย์สินทางปัญญาที่ได้รับการคุ้มครองโดยคุ้มครองข้อมูลในฐานข้อมูล

การคุ้มครองชื่อ โดเมน หรือการคุ้มครองการออกกฎหมายและการออกกฎระเบียบต่าง ๆ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การคุ้มครองสิทธิทางปัญญาในไทยใน 5 ปีข้างหน้า จะเกิดขึ้นหรือมีความเป็นไปได้ต่อเมื่อ มีการเพิ่มโทษ การเพิ่มความเข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมาย การพัฒนาความสามารถในเทคนิคการเจรจาต่อรอง ข้อหลีกเลี่ยงและวิธีการร่างสัญญาที่จะไม่ถูกเอาเปรียบ เพื่อสามารถได้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่จะนำไปใช้ประกอบธุรกิจหรือปกป้องทรัพย์สินทางปัญญาของบุคคล องค์กรและประเทศได้

5. การเกิดวิกฤตธรรมชาติ

จากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือย เพื่อผลิตสินค้าและบริการ ในยุคที่มีการค้าเสรี จะส่งผลเสียในอนาคต โดยทำให้ระบบนิเวศน์เกิดภาวะขาดสมดุลอย่างรุนแรง ในขณะที่ความพยายามพิทักษ์สิ่งแวดล้อมตามไม่ทันการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งปัจจุบันเริ่มส่งสัญญาณในหลายเรื่อง อาทิ **การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ ปัญหาดินเสื่อมโทรม** การขยายตัวของการผลิตสินค้าและบริการ นำไปสู่การบุกรุกพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ เช่น พื้นที่ป่า ป่าชายเลน ฯลฯ **ปัญหาน้ำ** โดยก่อให้เกิดความเครียดทางน้ำได้ในอนาคต เช่น เกิดการแทรกเข้ามาของน้ำเค็ม ระดับน้ำใต้ดินลดลงแผ่นดินทรุด การปนเปื้อนสารไม่พึงประสงค์ในแหล่งน้ำ ปัจจุบันประชากร 1 ใน 3 ของโลกต้องเผชิญความเครียดทางน้ำ ประมาณว่าใน 25 ปีข้างหน้า การใช้น้ำเพื่อการอุตสาหกรรมจะเพิ่มขึ้นกว่า 2 เท่า และมลพิษทางน้ำที่เกิดจากอุตสาหกรรมจะเพิ่มขึ้น 4 เท่า **ปัญหาขยะและสารพิษ** อนาคตระบบเศรษฐกิจยังต้องการให้มีการเติบโตทั้งทางการบริโภคและการผลิต การเคลื่อนย้ายของประชากรโลกมากเท่าไร ปัญหาขยะและสารพิษจะขยายตัวตามไปด้วย **ภาวะโลกร้อนและการเปลี่ยนแปลงทางภูมิอากาศ** ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อรุนแรงขึ้นตามการขยายตัวของความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เช่น ปรากฏการณ์เอลนีโญ การเกิด green house effect จะยิ่งรุนแรงยิ่งกว่าครั้งใดที่ผ่านมา กระทบต่อระบบนิเวศทั้งในเขตร้อนและเขตอบอุ่น กระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งโรคเมือร้อนอาจขยายตัวออก ระดับน้ำทะเลสูงขึ้น **มลพิษทางอากาศ** รศ.ดร.บัณฑิต พุ่มธรรมสาร ผู้อำนวยการบัณฑิตวิทยาลัยร่วมด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อม กล่าวว่าปัจจุบันก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ในบรรยากาศ ซึ่งสัมพันธ์กับภาวะโลกร้อน ได้เพิ่มขึ้นเป็น 400 ส่วนในล้านส่วน (ppm) เป็นสถิติสูงที่สุดในรอบ 650,000 ปี และอาจสูงถึง 500 ppm ใน พ.ศ.2550 หากไม่มีมาตรการแก้ไขจริงจัง รศ.ดร.สิรินทรเทพ เต่าประยูร ประธานสายสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัยร่วมด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อม (JGSEE) ให้ข้อมูลว่าในไทยมี 3 ภาคหลัก ๆ ที่ปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์สู่ชั้นบรรยากาศ คือ ภาคการผลิตไฟฟ้า 43 % ภาคการขนส่ง 32 % และภาคอุตสาหกรรม 25 % ทั้งนี้เพราะการเป็นประเทศกำลังพัฒนา ทำให้มีความพยายามเพิ่มจีดีพี จึงจะทำให้การใช้พลังงานเพิ่มขึ้น ซึ่งมีถ่านหินเป็นเชื้อเพลิงหลักในโรงไฟฟ้าและโรงกลั่น

ทำให้การปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์เพิ่มขึ้น (Science & Technology, 2549)

จากการจัดอันดับความสามารถในการแข่งขันประจำปี 2549 โดยสถาบันนานาชาติเพื่อการจัดการ (IMD) พบว่า ประสิทธิภาพของภาครัฐในการจัดการปัญหาสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ลดลงมาอยู่อันดับที่ 48 จากอันดับที่ 46 ในปี 2548 (จากทั้งหมด 60 อันดับ) การมีสุขภาพดีของคนไทยอยู่ในอันดับที่ 50 และไทยมีปัญหามลพิษอยู่ในอันดับที่ 45 โดยที่กฎหมายสิ่งแวดล้อมของไทย ยังไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่งมีผลต่อความสามารถในการแข่งขันของบริษัทในไทย เนื่องจากผู้ประกอบการมีความรับผิดชอบต่อสังคมในประเด็นสุขภาพและสิ่งแวดล้อมต่ำ (สำนักพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ, 2549) ในอนาคตไทยจำเป็นต้องปรับปรุงประสิทธิภาพการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการปรับปรุงกฎหมายสิ่งแวดล้อม

6. การรวมกลุ่มเพื่อแก้ไขและรักษาทรัพยากรแวดล้อม

ในอนาคตปัญหาสิ่งแวดล้อมจะกลายเป็นเรื่องสากล โดยประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกได้ประสบปัญหาความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อทั้งหมด จากการพัฒนาด้านเศรษฐกิจที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติจนเกินพอดี และเกิดปัญหาความขาดแคลนเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว วิกฤตและความห่วงใยสิ่งแวดล้อมโลก ทำให้ภาครัฐและองค์กรภาคเอกชนรวมทั้งภาคประชาชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมป้องกันการกระทำที่กระทบต่อสิ่งแวดล้อม ประกอบกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีได้ทำให้กลุ่มองค์กรที่มีจุดประสงค์เพื่อดูแล ปกป้องและพัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม สามารถติดต่อสื่อสารและรวมตัวผ่านเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศได้สะดวกรวดเร็ว อีกทั้งมีส่วนร่วมกระตุ้นและผลักดันนโยบายที่รัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ให้มีส่วนดูแลและรักษาสิ่งแวดล้อม ตัวอย่างกลุ่มองค์กรด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่มีเครือข่ายทั่วโลก เช่น กลุ่ม Green peace และ World Wild Life Fund ฯลฯ พยายามผลักดันนโยบายของรัฐ ในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (อนุสรณ์ ลิมมณี, 2542)

7. ทรศับทพลังงานทดแทน

อนาคตทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะน้ำมันจะประสบภาวะวิกฤตรุนแรงขึ้น ในสภาพโลกาภิวัตน์ที่มีการค้าเสรีที่เร่งกำลังการผลิต อีกทั้งการเปิดตัวของประเทศที่มีกำลังการผลิตสูง เช่นประเทศจีนและอินเดียยิ่งส่งผลให้การใช้ปริมาณน้ำมันเพิ่มขึ้นมหาศาล (National Intelligence Council, 2004) ประกอบกับสภาพความไม่สงบในดินแดนแหล่งผลิตน้ำมันขนาดใหญ่แถบตะวันออกกลาง ซึ่งส่งผลกระทบต่อการผลิตและราคาน้ำมันที่อาจผันผวน

สภาพการณ์เหล่านี้ส่งผลให้น้ำมันขาดแคลนราคาน้ำมันพุ่งทะยานขึ้นรวดเร็ว ทำให้ทั่วโลกหันมาให้ความสำคัญกับพลังงานทดแทนมากขึ้น ซึ่ง ศูนย์รวมองค์ความรู้ด้านพลังงานกระทรวงพลังงานได้รวบรวมพลังทดแทนไว้หลายประเภท เช่น พลังงานลม พลังงานแสง

อาทิตย์ พลังงานน้ำ พลังงานความร้อนใต้พิภพ พลังงานจากพืช เช่น น้ำมันปาล์ม น้ำมันสบู่ดำ พลังงานจากเศษวัสดุจากภาคอุตสาหกรรม ภาคการเกษตรกรรม ตลอดจนสิ่งปฏิกูลจากมนุษย์ และสัตว์ สามารถนำมาใช้เป็นพลังงานทดแทนได้ โดยการหาพลังงานทดแทนจะกลายเป็นประเด็นที่ทั่วโลกต่างหันมาให้ความสำคัญในช่วงทศวรรษนี้และทศวรรษหน้า (Brown, Lester, 2003)

สถาบัน Rocky Mountain Institute ในสหรัฐอเมริกา เป็นสถาบันศึกษาวิจัยด้านพลังงาน (RIM) ได้วิเคราะห์ว่า หากสหรัฐปรับปรุงประสิทธิภาพการใช้พลังงานเต็มรูปแบบทั้งในภาคอุตสาหกรรม บ้านเรือน และยานพาหนะ ภายในปี พ.ศ. 2568 จะสามารถลดการใช้ น้ำมันลงได้ 28 ล้านบาร์เรลต่อวัน และหากส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทน เช่น เอทานอล ซึ่งผลิตจากเนื้อไม้และพืชบางชนิด ก๊าซธรรมชาติ พลังงานแสงอาทิตย์ และพลังงานลม ก่อนหน้าปี พ.ศ. 2593 สหรัฐอเมริกาจะสามารถยุติการใช้น้ำมันลงได้อย่างสิ้นเชิง ทั้งนี้ การใช้พลังงานทดแทน ต้องได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลอย่างจริงจัง (Scientific American, 2549)

ส่วนไทยการผลิตพลังงานทดแทนที่มีความซับซ้อนมาก จะเป็นไปได้ยาก แต่หากเป็นการผลิตพลังงานทดแทนที่ไม่ซับซ้อนมากนัก โดยใช้ทรัพยากรที่มีในประเทศให้เกิดประโยชน์ จะเป็นแนวโน้มที่มีความเป็นไปได้มากที่จะเกิดขึ้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงสนพระทัยเกี่ยวกับการคิดค้นหาวิธีการนำพลังงานทดแทนมาใช้ เพื่อประชาชนและการพัฒนาชาติไทยให้รอดพ้นจากวิกฤติ โดยพระราชทานพระราชดำริให้ศึกษาทดลองการนำพลังงานจากลมน้ำและแสงแดดมาใช้ประโยชน์ในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ต่อมาได้พระราชทานพระราชดำริให้ศึกษาทดลองการนำพลังงานจากผลผลิตการเกษตรมาใช้แทนน้ำมัน คือ การผลิตก๊าซโซฮอลล์ พร้อมกันนี้ได้มีพระราชดำริให้ศึกษาทดลองการนำน้ำมันจากพืชอื่นใช้แทนน้ำมันดีเซลในเครื่องจักรกล จึงมีพระราชดำริให้ศึกษาทดลองการนำน้ำมันปาล์มมาทดแทนอย่างจริงจัง และประสบความสำเร็จ จนปัจจุบันรัฐได้โครงการสนับสนุนการผลิตน้ำมันจากพืชต่าง ๆ ทั้งจากน้ำมันปาล์ม สบู่ดำ มันสำปะหลัง ฯลฯ เพื่อลดการพึ่งพาการนำเข้าน้ำมันจากต่างประเทศ (สมบุญ วงศ์ภาค, 2546)

2.1.4 ปัจจัยด้านการเมืองการปกครอง

ตารางที่ 4 ผลกระทบโลกาภิวัตน์ต่อการเมืองการปกครอง

ระดับโลก	ระดับประเทศ
<ul style="list-style-type: none"> ● การเมืองก้าวสู่ประชาธิปไตยมากขึ้น ● การเมืองที่คำนึงอิทธิพลของกติการะหว่างประเทศ ● การเมืองที่อิทธิพลของภาคธุรกิจและบริษัทข้ามชาติมีมากขึ้น ● การพยายามเพิ่มกลไกความคุ้มครองผลประโยชน์ประเทศมากขึ้น ● การสันถลอนความมั่นคงจากการก่อการร้าย 	<ul style="list-style-type: none"> ● การเมืองก้าวสู่ประชาธิปไตยมากขึ้น ● การเมืองที่คำนึงอิทธิพลของกติการะหว่างประเทศ ● การเมืองที่อิทธิพลของภาคธุรกิจและบริษัทข้ามชาติมีมากขึ้น ● การพยายามเพิ่มกลไกความคุ้มครองผลประโยชน์ประเทศมากขึ้น ● การเพิ่มความระมัดภัยจากการก่อการร้าย
	<ul style="list-style-type: none"> ● การเมืองมีการทุจริตคอร์รัปชันมีแนวโน้มลดลง ● การเมืองที่ใช้แรงกดดัน

1. การเมืองก้าวสู่ประชาธิปไตยมากขึ้น

แนวคิดการปกครองแบบระบอบประชาธิปไตยแพร่สะพัดไปทั่วโลก เนื่องด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศที่แพร่กระจายแนวคิดประชาธิปไตยจากกลุ่มประเทศตะวันตกไปยังกลุ่มคนทั่วโลก แม้ในกลุ่มประเทศที่ไม่ได้ปกครองแบบประชาธิปไตย อีกทั้งการที่ประเทศต่าง ๆ เข้าสู่เศรษฐกิจโลกที่เป็นเศรษฐกิจทุนนิยม การต้องเปิดประเทศเพื่อการค้า ซึ่งการปกครองแบบประชาธิปไตย จะมีส่วนสนับสนุนการค้าและลงทุนให้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว นอกจากนั้นการที่องค์กรกลางต่าง ๆ นำเงื่อนไขด้านสิทธิมนุษยชนขึ้นมาใช้ในการค้า และการที่รัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ไม่สามารถผูกขาดการใช้เทคโนโลยี ประการหลังได้ส่งผลให้ภาคประชาสังคมเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายและเข้มแข็งขึ้น จากท้องถิ่นสู่ระดับภูมิภาค ระดับชาติและระดับนานาชาติ (จรัล ดิษฐาอภิชัย, 2545)

สิทธิมนุษยชนและสิทธิเสรีภาพแพร่ขยายมากขึ้น ในยุคโลกาภิวัตน์ สิทธิมนุษยชน

จะแพร่กระจายไปทั่วโลก มีช่องทางการสื่อสารหลายช่องทางในการนำเสนอสถานการณ์ทางการเมือง ก่อให้เกิดการตื่นตัวในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เช่น สิทธิทางการเมืองเพิ่มขึ้น สิทธิเสรีภาพของสื่อ สิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และสิทธิเสรีภาพในเรื่องอื่น ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด โดยมีการรวมตัวขององค์กรภาคประชาชนที่มีจุดประสงค์เพื่อเรียกร้องและผลักดันนโยบายของรัฐในเรื่องสิทธิมนุษยชน เช่น องค์กร Amnesty International (อนุสรณ์ ลีมมณี, 2542) จนสามารถผลักดันให้รัฐบาลบางประเทศเปลี่ยนแปลงนโยบายบางประการที่ละเมิดสิทธิประชาชน และพัฒนาสู่แนวทางประชาธิปไตยมากขึ้น

การกระจายอำนาจทางการเมืองสู่ท้องถิ่น จากความต้องการสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ส่งผลให้เกิดการตื่นตัวของประชาชนในการเมืองภาคประชาชน ไม่เพียงแต่การเมืองในระดับประเทศเท่านั้น ยังส่งผลไปถึงการเมืองในท้องถิ่นอีกด้วย (ผู้ว่าราชการ ส.ก. ส.ข. อบต. อบจ. เทศบาล) ประชาชนจะตื่นตัวต่อการกระจายอำนาจ (ถ้ารัฐบาลไม่ผูกขาดอำนาจ) เกิดการเรียนรู้ ปรับตัว เพื่อรองรับการกระจายอำนาจ ประชาชนจะหันมาให้ความสำคัญกับการตรวจสอบการบริหารงาน ตรวจสอบความโปร่งใสของนักการเมืองท้องถิ่นมากขึ้น ซึ่งเป็นการกระตุ้นการทำงานของท้องถิ่น นอกจากนี้ กลุ่มการเมืองในท้องถิ่นจะหันมาให้ความสำคัญกับการคัดเลือกตัวผู้สมัครในการเลือกตั้งท้องถิ่น เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ เหมาะกับการพัฒนาท้องถิ่นนั้นมากขึ้น

การเมืองการปกครองไทยโปร่งใสมากขึ้น ในอนาคตการเมืองการปกครองจะเกิดความโปร่งใสมากขึ้น (Good Government) เนื่องจากช่องทางการกระจายข่าวสารของสื่อมวลชน ที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นมีการตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้น หันมาให้ความสนใจในการบริหารงานของรัฐบาล จนนำไปสู่องค์กรภาคประชาชนที่มีความเข้มแข็งเพื่อจุดประสงค์ในการรักษาผลประโยชน์ของตน ทำให้รัฐบาลที่เข้ามาบริหารประเทศต้องมีความโปร่งใสในการบริหารประเทศมากขึ้น ในไทย ภาคประชาชนตื่นตัวและมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น ตั้งแต่ใช้รัฐธรรมนูญ 2540 โดยพิจารณาจากพฤติกรรมการเลือกตั้งที่สูงเพิ่มขึ้น การนำบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญมาใช้ในภาคปฏิบัติ เช่น การรวบรวมรายชื่อ 50,000 คนในการเสนอกฎหมายที่เกี่ยวข้องปัญหาต่าง ๆ หรือการเรียกร้องให้รัฐเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร เพื่อความโปร่งใสในโครงการต่าง ๆ รวมถึงการเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาสังคม (civil society) ที่มีการจัดตั้งเครือข่ายประชาชนต่าง ๆ จำนวนมากที่เกี่ยวกับการเมือง

จิตสำนึกประชาธิปไตยของประชาชนอาจลดลง โดยถูกกระทบด้วยปัจจัยการค้าที่แข่งขันสูง ผลักดันให้ประชาชนต้องทำงาน มีกินมีใช้ ทำให้ประชาชนในสังคมส่วนหนึ่งไม่อาจหลุดจากวงจรของการทำงานออกมาเคลื่อนไหว ในอนาคตจึงเป็นไปได้ที่ความรู้สึก ความคิด จิตใจและค่านิยมทางการเมือง ที่ประกอบไปด้วยความเสมอภาค เสรีภาพ ความยุติธรรม จะเปลี่ยนเข้าสู่ยุคไร้อุดมการณ์ทางการเมือง (จรัล ดิษฐาอภิชัย, 2545) ตัวอย่าง ประเทศสหรัฐอเมริกา ที่พลั้งประชาชนเริ่มสูญหายไป เนื่องจากกระแสปัจเจกชนนิยม ที่ขับเคลื่อน

ด้วยกลไกตลาดเสรี กลไกของตลาดได้สร้างมนุษย์พันธุ์ใหม่ที่เป็น “ อภิสถิชนอำนาจ ” (Power Elite) คนเหล่านี้มีโอกาสในชีวิต มีการศึกษาระดับสูง มักเป็นมืออาชีพแบบใหม่ และนักบริหารสมัยใหม่ บริโภคสินค้าแบรนด์เนม และการเป็นสมาชิกสโมสรหรูหรา จึงไม่สนใจรัฐที่ตนอาศัยอยู่ และไม่มีส่วนร่วมทางการเมือง ไม่ผูกพันกับรัฐของตน (Lash, Christopher, 1995 อ้างใน ชัยวัฒน์ ธีระพันธ์, 2547)

2. การเมืองที่คำนึงถึงอิทธิพลของกติการะหว่างประเทศ

สภาพโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้เศรษฐกิจของภูมิภาคต่าง ๆ ต้องเกี่ยวโยงและพึ่งพาซึ่งกันและกันมากขึ้น ตลอดจนการเพิ่มขึ้นของการลงทุนระหว่างประเทศ เกิดการล่มสลายของคอมมิวนิสต์ทำให้ระบบทุนนิยมโลกแผ่ขยายออกไปครอบคลุมเกือบทุกส่วนของโลก กระแสการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจโลกมีหลายกระแสสำคัญที่มีผลทำให้การเมืองต้องคำนึงถึงอิทธิพลของกติการะหว่างประเทศ คือ (จุลชีพ ชินวรรณ, 2542)

การจัดระเบียบการค้าโลก นับตั้งแต่การสิ้นสุดของสงครามเย็น การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างทางการเมืองโลกได้นำมาสู่การจัดระเบียบทางเศรษฐกิจใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระเบียบการค้าใหม่ของโลก และส่งผลต่อการขยายตัวของการค้า การลงทุน การเงินระหว่างประเทศ การจัดระเบียบเศรษฐกิจและการค้าโลกใหม่ในยุคหลังสงครามเย็น หมายถึง การขยายตัวของการค้าสินค้าและการแข่งขันการค้า บริการ การเจรจาการค้าพหุภาคี (GATT) รอบอุรุกวัย เมื่อปี ค.ศ.1986 จนนำไปสู่การค้าจัดตั้งองค์การการค้าโลก (World Trade Organization) เมื่อปี 1994 กรอบการค้าพหุภาคีใหม่ ตลอดจนองค์การการค้าโลกคงมีส่วนช่วยผลักดันการค้าเสรีของโลกให้มีความเป็นธรรมมากขึ้น ตลอดจนเป็นกลไกแก้ไขข้อพิพาททางการค้าระหว่างประเทศ

การปฏิรูปเศรษฐกิจให้เสรี (Liberalization) สภาพโลกาภิวัตน์มีการขยายตัวด้านการแข่งขันทางเศรษฐกิจและการค้า แรงกดดันจากการแข่งขัน ทำให้ธุรกิจเอกชนต้องดิ้นรนไปสู่ทั่วทุกจุดของโลก เพื่อชิงความได้เปรียบในเชิงการแข่งขัน ประเทศต่าง ๆ พากันปฏิรูปเศรษฐกิจให้เสรี เพื่อเตรียมพร้อมต่อการแข่งขันทางเศรษฐกิจที่เข้มข้นขึ้น โดยเปิดประเทศให้นักธุรกิจต่างชาติเข้ามาลงทุนและค้าขาย โดยลดข้อจำกัดต่าง ๆ เพื่อให้เสรียิ่งขึ้น

การกีดกันทางการค้า (Protectionism) แม้การเปิดเสรีถือเป็นกระแสหลักในปัจจุบัน แต่หลายประเทศยังดำเนินนโยบายที่ตรงกันกับการเปิดเสรี อันหมายถึง การกีดกันการปกป้องการค้า (Protectionism) ที่กำลังขยายตัวคู่ขนานไปกับกระแสการเปิดเสรี ประเทศมหาอำนาจบางประเทศได้หาทางออกเพื่อปกป้องธุรกิจ และอุตสาหกรรมภายในประเทศของตน ด้วยการสร้างอุปสรรคประเภทอื่น ๆ ที่มีใช้ภาษาซับซ้อนอย่างที่ไม่เป็นธรรม เช่น กีดกันในรูปของการใช้มาตรการการ 301 ของสหรัฐอเมริกา การตั้งกำแพงภาษีต่อต้านการทุ่มตลาด หรือการตั้งกำแพงภาษีต่อต้านการอุดหนุน นอกจากนี้ยังมีการกีดกันในรูปของข้ออ้างของมาตรฐานสินค้า ข้ออ้างของการปกป้องสภาพแวดล้อมและการพิทักษ์สิทธิมนุษยชน จึง

เป็นกระแสแห่งการกีดกันที่กำลังดำเนินอยู่และประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทยยังคงต้องเผชิญอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

กล่าวโดยสรุป ภายใต้ระเบียบเศรษฐกิจโลกใหม่ ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งในหลายประเทศที่ขาดอำนาจการต่อรองในเวทีเศรษฐกิจระดับโลก ดังนั้น การเมืองจะถูกครอบงำอยู่ภายใต้การคุมเกม โดยจะต้องดำเนินวิถีทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ผ่านกติการะเบียบโลกใหม่ (New world order) ซึ่งกลุ่มมหาอำนาจทางเศรษฐกิจอยู่เบื้องหลังอำนาจและความเป็นอิสระในการดำเนินนโยบายต่าง ๆ ของรัฐไทย จะเริ่มถูกบังคับด้วยกติกาของกลุ่มทางการค้าที่ไทยเข้าเป็นสมาชิก หากไม่ดำเนินการตามนโยบายดังกล่าว จะถูกกีดกันทางการค้า โดยแทบไม่มีอำนาจในการต่อรอง ดังนั้น การดำเนินนโยบายต่าง ๆ ของรัฐไทยจะต้องคำนึงถึงและปฏิบัติตามกติการะเบียบโลกใหม่มากขึ้นอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้

3. การเมืองที่อิทธิพลของภาคธุรกิจและบรรษัทข้ามชาติมีมากขึ้น

ยุคโลกาภิวัตน์ ได้เกิดการก่อตัวของ “ตลาดทุนโลก” (Global Capital Market) กลุ่มบริษัทข้ามชาติ (Multi-national Corporation) สามารถเข้าลงทุนในประเทศต่าง ๆ ได้เสรีมากขึ้น ประกอบกับนานาประเทศต่างต้องการดึงดูดการลงทุนเข้าสู่ประเทศตน เพื่อกระตุ้นการจ้างงานและรายได้เข้าสู่รัฐ ส่งผลให้ทั่วโลกหันมาติดต่อกับชายข้ามพรมแดนกันมากขึ้น บรรดาบริษัทข้ามชาติต่าง ๆ จึงมีอำนาจต่อรองเหนือรัฐประเทศต่าง ๆ ทำให้การกำหนดนโยบายของรัฐ ต้องสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มบริษัทข้ามชาติ (ปาฐกถาของเสน่ห์ จามริก อังโน ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (บรรณาธิการ), 2542) รัฐซึ่งเคยเป็นตัวแทนเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน กลายเป็นตัวแทนของกลุ่มบริษัท (เทียนชัย วงศ์สุวรรณ, 2539) สภาพการณ์ที่การเมืองที่อิทธิพลของเอกชนและบริษัทข้ามชาติมีมากขึ้น ส่งผลดังนี้

การตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนของภาครัฐลดลง ภายใต้สภาพดังกล่าว ในอนาคตรัฐจะลดบทบาทในการควบคุมการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสาร การค้า และเงินตรา และหันมาส่งเสริมการแข่งขันทางการค้า จัดระบบการบริการเพื่อเอื้อความสะดวกแก่ภาคธุรกิจ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขันของประเทศ (ธงชัย สันติวงษ์, 2539) การค้าระหว่างประเทศสามารถดำเนินงานอยู่นอกเหนือขอบข่ายของอำนาจรัฐ และความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ เพราะบริษัทต่าง ๆ จะดำเนินการเพื่อตอบสนองความต้องการของตน (นฤมิตร สอดสุข, 2543) ซึ่งอาจไม่ได้เป็นไปตามความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศ และเมื่อเกิดความเสียหายต่อธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณภาพชีวิตของประชาชน บรรดาบริษัทข้ามชาติหรือองค์กรเหนือรัฐ จะไม่รับผิดชอบ (อนุสรณ์ ลีมณดี, 2542)

การโอนกิจการบางอย่างของรัฐให้แก่เอกชน ในอนาคตรัฐจะมีบทบาทหลักในการป้องกันประเทศ ส่วนด้านอื่น ๆ มีแนวโน้มที่รัฐจะลดบทบาทลง โดยให้เอกชนมาดำเนินการ

แทน ตัวอย่าง รัฐบาลในประเทศสวีเดน ได้ปรับบทบาทของภาครัฐ ให้สอดคล้องกับสภาพทางเศรษฐกิจในยุคโลกาภิวัตน์ โดยจำกัดขนาดของภาคราชการ และระบบบริการสังคม เพื่อให้ภารกิจของภาครัฐบาลเป็นไปตามกลไกของตลาด และแปรสภาพภารกิจบางอย่างไปเป็นบริษัท เช่นเดียวกับประเทศญี่ปุ่น และนิวซีแลนด์ ได้ลดบทบาทภาคราชการ และโอนกิจการที่ภาคเอกชนทำได้ดีกว่าให้เอกชน (สำนักงานคณะกรรมการปฏิรูประบบราชการ, 2541) แต่สิ่งที่น่าเป็นห่วง คือ การแปรสภาพกิจการบางอย่างให้อยู่ในรูปบริษัท จะส่งผลให้ประชาชนไม่ไว้วางใจรัฐบาล เนื่องจากการกระทำดังกล่าว เป็นการเพิ่มโอกาสในการคอร์รัปชัน ผลประโยชน์ของคนทั้งประเทศจะกลายเป็นผลประโยชน์ของคนบางกลุ่ม อีกทั้งเป็นความพยายามของบรรษัทข้ามชาติที่ต้องการให้เปลี่ยนการบริหารประเทศ ให้อยู่ในรูปโลกาภิวัตน์ทั้งหมด เพื่อจะสามารถเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรของประเทศอื่นได้ง่ายขึ้น (เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ, 2545)

รัฐบาลขาดอิสระในการกำหนดนโยบาย ในยุคของการค้าเสรีระหว่างประเทศ การดำเนินนโยบายใด ๆ ของรัฐ ต้องขึ้นอยู่กับประเทศคู่ค้าหรือบรรษัทข้ามชาติ ในรูปของการพึ่งพิงตลาดส่งออก การพึ่งพิงสินค้านำเข้าประเภทวัตถุดิบเพื่อการผลิต เช่น น้ำมัน เทคโนโลยีเครื่องจักร รวมทั้งการพึ่งพิงเงินทุนจากภายนอกประเทศ ผลของความสัมพันธ์แบบพึ่งพิงนี้ ทำให้รัฐบาลอำนาจการต่อรองกับประเทศคู่ค้า เนื่องจากมีผลโดยตรงต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ หากรัฐบาลดำเนินนโยบายที่ขัดกับการเปิดเสรีการค้า จะส่งผลให้ประเทศคู่ค้าหันไปลงทุนในประเทศอื่น หรือส่งผลเสียต่อภาคเศรษฐกิจของประเทศนั้นได้ (เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา, 2548)

นอกจากนั้น จากการประชุมแบบเน้นกลุ่มเป้าหมายในกลุ่มการเมืองการปกครอง กลุ่มผู้เชี่ยวชาญได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม เกี่ยวกับแนวโน้มทางการเมืองในอีก 5 ปีข้างหน้า เพิ่มเติมในอีก 2 ประเด็น คือ

พรรคการเมืองจะได้รับการสนับสนุนโดยกลุ่มทุน เนื่องจากการดำเนินการทางการเมืองของพรรคการเมืองต้องอาศัยเงินทุนสนับสนุนจำนวนมาก ดังนั้นจึงเป็นที่มาของการแทรกแซงทางการเมืองของกลุ่มทุนต่าง ๆ ที่ให้การสนับสนุน หรือเข้ามาเป็นนักการเมืองในพรรคเอง พรรคการเมืองที่ได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มทุน กลุ่มทุนดังกล่าวจะเกี่ยวข้อง กับผลประโยชน์ทางธุรกิจในประเทศและระหว่างประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มธุรกิจ โทรคมนาคม กลุ่มธุรกิจก่อสร้าง กลุ่มธุรกิจเครื่องอุปโภคบริโภค เป็นต้น ซึ่งเมื่อได้เป็นรัฐบาล จะสามารถให้ผลประโยชน์แก่กลุ่มทุน ผ่านทางนโยบายของรัฐบาล หรือเมื่อกลุ่มทุนต้องการโครงการใดของรัฐจะนำเงินเข้ามาอุดหนุน นำไปสู่การกำหนดนโยบายที่เอื้อต่อผลประโยชน์พวกพ้อง กลายเป็นผลประโยชน์ทับซ้อน เช่น โครงการก่อสร้างรถไฟฟ้า การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ เป็นต้น

นอกจากนี้ ไม่นับรวมธุรกิจข้ามชาติ ที่จะเข้ามาในไทย ยิ่งทำให้การเมืองไทยยุ่งกับการรักษาผลประโยชน์ทางธุรกิจของกลุ่มทุนมากกว่าผลประโยชน์ของประชาชน กลุ่มทุน

ดังกล่าว จะมีอำนาจการต่อรองในรัฐบาล ดังนั้น กลุ่มทุนจะเข้ามากุมอำนาจการเมือง การเมือง จึงจะมีลักษณะผูกขาด เพื่อทำนโยบายที่เอื้อประโยชน์ของตนเองและพวกพ้อง

อย่างไรก็ตาม เมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 คณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ได้เข้ายึดการปกครองประเทศ โดยประกาศเจตนารมณ์ในการปฏิรูปภายในระยะเวลา 1 ปี เพื่อปรับเปลี่ยนกฎหมาย และ กวาดล้างระบบการคอร์รัปชันต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งจะมีผลต่อการสลายตัวอำนาจทางการเมือง ที่มีนายทุนสนับสนุนมากได้ แต่ต่อไปอีก 1 ปี หลังจากเข้าสู่การเมืองในสภาวะปกติ การเมือง จะถูกแทรกแซงจากกลุ่มทุนมากหรือน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นกับว่านักการเมืองที่เข้ามาจะมีอุดมการณ์ในการทำเพื่อประเทศมากน้อยเพียงใด แต่มีแนวโน้มว่าในที่สุดแล้วกลุ่มนายทุน ก็อาจจะกลับเข้ามามีอำนาจจนถึงระดับสั่งซ้ายขวารัฐบาลได้ แต่อาจจะต้องใช้ระยะเวลา มากกว่า 4-5 ปี ที่จะถึงนี้

การล่มสลายขององค์ประกอบของรัฐ ตามหลักการเมืองการปกครอง ความ เป็นรัฐ ประกอบไปด้วย 4 ส่วน ได้แก่ ประชากร ดินแดน รัฐบาล และอำนาจอธิปไตย แต่ ในอนาคตความเป็นดินแดนของรัฐจะลดน้อยลง เนื่องจากการเชื่อมต่อกับกลุ่มทุนข้ามชาติ ของรัฐบาล เข้ามาเป็นตัวกำหนดความเป็นไปของรัฐหรือเรียกว่า “ทุนาธิบดี” เช่น การ เลือกลงในประเทศกัมพูชา ต้องอาศัยงบประมาณที่มาจากเงินทุนหรือการสนับสนุนจากภายนอกประเทศ หากหมดเงินทุนจากต่างประเทศ การเลือกลงจะไม่มี อีกทั้งอำนาจของ ประชาชนจะลดลง เนื่องจากกลุ่มประชาชนที่ไม่มีอำนาจจัดการ หรือ “กลุ่มคนชายขอบ” จะไม่มีสิทธิกำหนดความเป็นไปของรัฐ แต่กลุ่มทุนจะมีสิทธิเข้ามากำหนด แต่อย่างไรก็ตาม แนวโน้มนี้เป็นภาพอนาคตที่อาจจะเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้นได้ (possible futures) และหากจะเกิดขึ้นต้องใช้เวลามากกว่า 10 ปี ขึ้นไป

4. การพยายามเพิ่มกลไกควบคุมผลประโยชน์ประเทศมากขึ้น

ยุคโลกาภิวัตน์ การเปิดเสรีทางการค้าเป็นไปอย่างกว้างขวาง ประเทศต่าง ๆ หันมา เปิดเสรีการค้าและลดเงื่อนไขบางประการ เพื่อเอื้อประโยชน์ในการส่งออกสินค้า และให้ ต่างชาติเข้ามาลงทุน แต่มีใช้ว่ารัฐบาลในประเทศต่าง ๆ จะไม่ตระหนักถึงปัญหาที่จะตามมา จากการเปิดการค้าเสรี ไม่ว่าจะเป็นการเสียเปรียบต่างชาติ ที่อาจเข้ามาตัดดวงเอา ผลประโยชน์ และสร้างปัญหาอีกมากมาย อาทิ ปัญหาสังคม ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหา การละเมิดสิทธิมนุษยชน ปัญหาคุณภาพชีวิต เป็นต้น และอำนาจอธิปไตยของประชาชน

การเชื่อมโยงถึงกันของรัฐบาลประเทศต่าง ๆ ไม่ได้หมายความว่าเราปรับ ได้ประโยชน์ หรือมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันเสมอไป ในทางตรงข้ามรัฐบาลแต่ละประเทศ กลับ ต้องเพิ่มมาตรการเพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ และอำนาจอธิปไตยของประชาชนในรัฐ (Pijitra Suppasawatgul, 2004) ไม่ให้ถูกรบกวนจากเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ในโลกที่มีความ เป็นพลวัต มีความซับซ้อน และเต็มไปด้วยความไม่แน่นอน ดังนั้นในอนาคตรัฐบาลใน

หลายประเทศรวมถึงไทยด้วย จะหันมาตั้งกลไกด้านกฎระเบียบ หรือกฎหมาย เพื่อป้องกันผลประโยชน์ของรัฐ มิให้รัฐเสียเปรียบมากเกินไป เช่น มาตรการใหม่ที่คุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการออกกฎหมายเพื่อควบคุมอาชญากรรม การคอร์รัปชันข้ามชาติ ที่มาพร้อมกับการค้าเสรี (เซาวันะ ไตรมาส, 2543) อย่างไรก็ตามการที่รัฐจะออกกฎหมาย หรือมาตรการใด ๆ ต้องชั่งน้ำหนักระหว่าง ความเสียเปรียบต่างชาติดกับการถอนการลงทุนของกลุ่มบริษัทไปยังประเทศอื่น (สมพงษ์ ชูมาก, 2540)

ตัวอย่าง มาตรการระดับประเทศ ที่รัฐบาลในหลายประเทศจะนำออกมาใช้เพื่อป้องกันธุรกิจ และอุตสาหกรรมภายในประเทศ เช่น ตั้งกำแพงภาษีต่อต้านการทุ่มตลาด กำแพงภาษีต่อต้านการอุดหนุน มาตรการด้านสิ่งแวดล้อม มาตรการด้านสิทธิมนุษยชน มาตรการในระดับภูมิภาค ที่เข้ามารวมตัวกัน หรืออาจสร้างความเข้มแข็งในกลุ่มที่มีอยู่เพิ่ม เพื่ออาศัยความได้เปรียบของกันและกัน เพื่อเสริมศักยภาพในการแข่งขัน เช่น OSCE (Organization of Security and Cooperation in Europe) ในยุโรป ARF (ASEAN Regional Forum) ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (จุลชีพ ชินวรรโณ, 2542) ออกกฎหมายและข้อกำหนดร่วมกับประเทศต่าง ๆ เพื่อปกป้องสิทธิประโยชน์ระดับประเทศมากขึ้น เช่น อนุสัญญาพิธีสารเรื่องการปราบปรามการค้ามนุษย์โดยเฉพาะการค้าหญิงและเด็กกับองค์การสหประชาชาติ ข้อตกลงการส่งผู้ร้ายข้ามแดน สนธิสัญญาเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา สนธิสัญญาด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น (จักรภพ เพ็ญแข, จุดยืนประเทศไทยในเวทีโลกอนาคตอนาคตประเทศไทย 2552)

5. การสั่นคลอนความมั่นคงจากการก่อการร้าย

จากสภาพโลกาภิวัตน์ที่มีการแสวงหาประโยชน์ โดยใช้ระบบทุนนิยมของกลุ่มประเทศที่มีศักยภาพด้านเงินทุน เช่น สหรัฐอเมริกา ฯลฯ ได้สร้างความไม่พอใจต่อกลุ่มประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มประเทศทางตะวันออกกลาง รวมถึงกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา โดยมีสาเหตุสำคัญ (ธัญวัต ชูสงแสง, การก่อการร้าย) คือ

การเข้ามาเอาควบคุมและเอาเปรียบกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาและตะวันออกกลาง ปัญหาระบบองค์กรสากลที่พยายามเปลี่ยนแปลงการปกครองของรัฐ หลังระบบทุนนิยมได้แพร่เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจเกือบทุกประเทศทั่วโลก กลุ่มประเทศที่มีอำนาจทางการเงินได้ริเริ่มจัดตั้งองค์กรสากลกลางต่าง ๆ เพื่อเป็นกลไกดำเนินการทางเศรษฐกิจให้ทุก ๆ ประเทศเดินไปในทิศทางและมาตรฐานเดียวกัน คอยควบคุมกำกับให้องค์กรออกกฎระเบียบที่เอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มประเทศตน ด้วยวิธีการนี้ส่งผลให้ประเทศที่มีทุนน้อยไม่สามารถต่อสู้แข่งขันกับประเทศที่มีเงินทุนมากได้ จนเกิดสงครามอุตสาหกรรมกระจายไปทั่วโลก เพราะการแบ่งฝักฝ่ายของกลุ่มประเทศตำรวจ และกลุ่มประเทศแบบกองโจร การแสวงหาประโยชน์จากแหล่งพลังงาน และทรัพยากรธรรมชาติของกลุ่มประเทศร่ำรวย เมื่อเทียบอัตราส่วนของจำนวนประชากรกับการบริโภคทรัพยากร โดยเฉพาะพลังงาน

พบว่า กลุ่มประเทศที่ร่ำรวยมีการบริโภคในอัตราที่สูง นอกจากนั้น แม้กลุ่มประเทศร่ำรวย จะมีแหล่งทรัพยากรพลังงานอยู่ แต่กลับสงวนไว้เป็นแหล่งพลังงานสำรองภายในประเทศ สิ่งเหล่านี้ยิ่งกระตุ้นความไม่พอใจ สภาพความไม่เท่าเทียมระหว่างประเทศที่ร่ำรวยกับประเทศยากจนรวมถึงประเทศทางตะวันออกกลางให้ขยายกว้างมากขึ้น ส่งผลให้มีการตอบโต้การเอารัดเอาเปรียบจากระบบทุนนิยมด้วยวิธีการก่อการร้ายเกิดขึ้นทั่วโลก โดยเฉพาะการก่อการร้ายในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศในยุโรป และนานาประเทศก็เริ่มตระหนักและระแวดระวังความปลอดภัยในเรื่องการก่อการร้ายมากขึ้น

ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มประเทศร่ำรวยและกลุ่มประเทศยากจน โลกาภิวัตน์เป็นปัจจัยกระตุ้นให้เกิดการแข่งขัน หรือถ้าเป็นการแบ่งปัน ก็เป็นการแบ่งเพื่อเป็นการให้โอกาสในการแข่งขัน และเป็นไปได้ยากที่การแข่งขัน จะสามารถก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนทุกกลุ่ม ประเทศที่พัฒนาแล้ว สามารถที่จะฉวยเอาผลประโยชน์ประเทศที่กำลังพัฒนา และเป็นผู้ส่งออกผลผลิตได้มากกว่าประเทศที่กำลังพัฒนา เนื่องจากสินค้ามีคุณภาพมากกว่า จนกลายเป็นช่องว่างของศักยภาพการแข่งขัน นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มประเทศที่ยากจน กับกลุ่มประเทศร่ำรวย กลุ่มประเทศที่มีปัจจัยการผลิต กับกลุ่มประเทศที่นำเข้า

ปัจจัยสนับสนุนการก่อการร้าย เนื่องด้วยการคมนาคมขนส่งที่รวดเร็วและมีให้เลือกหลายทางในยุคปัจจุบัน ผู้ก่อการร้ายจึงสามารถเคลื่อนไหวกิจกรรมต่าง ๆ ได้ง่าย ประกอบกับสามารถใช้อุปกรณ์เครือข่ายสื่อสารที่ทันสมัยในการรับส่งข้อมูล สั่งการและติดตามผล การติดตามร่องรอยของผู้ก่อการร้ายจึงเป็นเรื่องยาก การจะเข้าถึงองค์กรหรือตัวผู้ก่อการร้ายจึงอาจต้องใช้การรวบรวมข่าวกรองจากหลายแหล่ง และใช้เวลานาน ซึ่งบางครั้งก็แทบไม่ประสบผลเลย ผู้ก่อการร้ายบางกลุ่มในปัจจุบันเป็นผู้ก่อการร้ายภายใต้การจัดตั้งหรือได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลหรือรัฐประเทศต่าง ๆ เพื่อจะใช้ประโยชน์ในการดำเนินนโยบายทางการเมือง (ธัญวัต ชูส่งแสง: การก่อการร้าย)

6. การเมืองที่การทุจริตคอร์รัปชันมีแนวโน้มลดลง

การทุจริต คอร์รัปชัน การติดสินบน ฯลฯ มีแนวโน้มลดลง เนื่องด้วยการทุจริตคอร์รัปชัน ฯลฯ สามารถถูกเปิดโปงได้ผ่านสื่อมวลชน ทั้งในและนอกประเทศ และการที่มีการปฏิรูปการปกครอง โดยคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ได้เข้ายึดการปกครองประเทศ โดยประกาศเจตนารมณ์ในการปฏิรูปภายในระยะเวลา 1 ปี เพื่อปรับเปลี่ยนกฎหมาย และกวาดล้างระบบการคอร์รัปชันต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น รวมถึงการปลดปล่อยให้คณะกรรมการต่าง ๆ ขององค์กรอิสระ มีความเป็น "อิสระ" มากขึ้น สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้แนวโน้มการคอร์รัปชันมีแนวโน้มลดลง

แต่อย่างไรก็ตาม การทุจริตคอร์รัปชันจะไม่ได้สูญหายหรือหมดสิ้นไป เนื่องด้วยมีนักการเมืองบางส่วนยังคงมีเป้าหมายในการแสวงหาผลประโยชน์ ทั้งในนักการเมืองรุ่นเก่า

และนักการเมืองรุ่นใหม่ที่เป็นกลุ่มทุน ที่เข้ามาเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตน ประกอบกับในอนาคตนักการเมืองจะพัฒนารูปแบบและช่องทางในการทุจริตมากขึ้น โดยใช้เทคนิคไร้หลักฐานในการเอาผิด และซับซ้อนมากขึ้น

7. เมืองที่ใช้แรงกดดัน

อนาคตกระแสการต่อต้านโลกาภิวัตน์จากประชาชน จะก่อตัวขึ้นทั่วโลก (ยุค ศรีอาริยะ, 2546) เพราะเมื่อความไร้พรมแดน ได้ทำลายความสมดุลของระบบเศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อมภายในชุมชน และภายในประเทศ ประชาชนไม่สามารถเข้าไปควบคุมได้ เนื่องจากรัฐอยู่ภายใต้ต้นนโยบายขององค์กรระหว่างประเทศ อาทิ UN, IMF, World Bank, WTO ซึ่งไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ทั้งหมด (Khanna, Parag, 2004) รวมทั้งการอยู่ภายใต้อิทธิพลของบริษัทข้ามชาติ ทำให้รัฐบาลต้องคล้อยตามนโยบายของกลุ่มบริษัท โดยอาจจะเลยการปกป้องผลประโยชน์ให้กับประชาชนของตน (เดวิด ซี คอร์ทเทน, 2545) ส่งผลให้ประชาชนถูกเอารัดเอาเปรียบ และประสบปัญหาความยากจนจากการแสวงหาผลประโยชน์ของบริษัทข้ามชาติ (อนุช อาภาภิรม, 2544) จะเริ่มรวมตัวเคลื่อนไหวเพื่อให้มีการยกเลิกนโยบาย หรือโครงการที่ก่อให้เกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิที่จะจัดการทรัพยากรด้วยตัวเอง ท้ายสุดอาจจะนำไปสู่การลุกขึ้นของประชาชน เพื่อเปลี่ยนแปลงรูปแบบบริหารที่เอื้อให้เกิดความยุติธรรมต่อประชาชน (พิทยา ว่องกุล, 2542)

ปรากฏการณ์ทางการเมืองบางส่วนได้ปรากฏขึ้นแล้วในปัจจุบัน และในอนาคตจะมีการใช้แรงกดดันสูงมาก ประชาชน/ประชาสังคมและกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ใช้แรงกดดันแทนการใช้ rule-base politics โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้วิธีการเดินขบวนประท้วง การก่อกบฏ เช่น การก่อความวุ่นวาย มีการข่มขู่ ใช้อาวุธสวาทอย่างมีอารมณ การปิดถนนเป็นเวลาหลายชั่วโมงจนสร้างความเดือดร้อนกับผู้สัญจรไปมา การใช้ความรุนแรง ทำลายข้าวของสาธารณะเสียหาย และเผาสถานที่ราชการ การใช้กำลังเข้าปะทะทำร้ายกัน โดยไม่ได้ดำเนินการให้ถูกต้องตามกฎหมาย และไม่ใช้การเจรจาโดยสันติวิธี เพื่อให้ได้ข้อยุติที่พึงพอใจทั้งสองฝ่าย

ในอดีตประชาชนถูกจำกัดสิทธิ และไม่มีเวทีในการเรียกร้อง แต่หลังจากเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ประชาชนเริ่มหันมาจัดตั้งกลุ่ม เพื่อเรียกร้องสิทธิบางประการ ประกอบกับมีผู้นำ โดยเฉพาะกลุ่ม NGOs ที่คอยจุดประเด็น และเป็นแกนนำการชุมนุมประท้วง ซึ่ง NGOs เหล่านี้มีเครือข่ายกับสื่อ และได้รับเงินสนับสนุนจากในและต่างประเทศ ทำให้มีพลังในการสร้างแรงกดดัน และแม้ว่าปัจจุบันรัฐธรรมนูญใหม่ ได้สร้างกลไกที่ทำให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น แต่ไม่สามารถลดการใช้แรงกดดันของประชาชน ที่ใช้วิธีการชุมนุมประท้วง เนื่องจากรัฐธรรมนูญใหม่ มีผลเพียงด้านจิตวิทยาเท่านั้น และไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การรวบรวมรายชื่อ 50,000 คน ในการถอด

ถอนรัฐมนตรี ยังไม่มีผลต่อการลงโทษผู้ทำผิดได้จริง ทำให้ประชาชนยังคงเลือกใช้วิธีกดดันด้วยความรุนแรง อีกทั้ง ประชาชนส่วนหนึ่ง ขาดความเข้าใจการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบอื่น เช่น การประชาพิจารณ์ การเสนอกฎหมาย การใช้สิทธิตาม พ.ร.บ. ข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น ดังนั้น หากรัฐบาลไม่ทำตามสัญญา ที่ให้ไว้กับประชาชน อนาคตแรงกดดันของประชาชนต่อรัฐบาลจะเพิ่มมากขึ้นด้วย

ประเด็นหลัก ๆ ของการสร้างแรงกดดัน ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต จะมีสาเหตุหลักมาจากปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ที่เกิดจากการบริหารงานของรัฐที่ไร้ประสิทธิภาพ (National Intelligence Council, 2004) และปัญหาที่มาพร้อมกับการพัฒนาเศรษฐกิจภายใต้การค้าเสรี เช่น ปัญหาที่ดินทำกิน ราคาพืชผลเกษตรที่ตกต่ำ ปัญหาสิ่งแวดล้อม การปิดบังข้อมูลข่าวสารทางราชการเกี่ยวกับการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ หรือความไม่พอใจในการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐ เช่น ตำรวจที่รีดไถในจังหวัดสงขลา ชาวบ้านทำลายสถานที่ราชการในการทำประชาพิจารณ์ โครงการท่อก๊าซ การประท้วงโครงการโรงไฟฟ้าหินกรูด เป็นต้น

2.2 ปัจจัยด้านสถาบันการศึกษาไทย

เนื่องด้วยปัจจัยด้านสถาบันการศึกษามีอิทธิพลต่อการกำหนดภาพอนาคตการจัดการศึกษาใน 5 ปีข้างหน้าด้วย เพราะเป็นหน่วยปฏิบัติการโดยตรง ซึ่งมีความแตกต่างด้านประเภท ขนาด และศักยภาพในการจัดการศึกษาที่ต่างกัน ส่งผลให้ภาพอนาคตด้านการศึกษาไทยแตกต่างกันได้ โดยปัจจัยด้านสถาบันการศึกษาไทย ดังนี้

2.2.1 **ระดับสถานศึกษา** คือ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยแบ่งเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานสายสามัญ การอาชีวศึกษา และการอุดมศึกษา ซึ่งรวมถึงการศึกษานอกโรงเรียน

2.2.2 **ประเภทของสถาบันการศึกษา** คือ สถาบันการศึกษาของภาครัฐหรือภาคเอกชน

2.2.3 **ทรัพยากรของสถาบันการศึกษา** คือ ทรัพยากรตั้งต้นของสถาบันการศึกษาที่มีความจำกัดและความพร้อมแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรด้านเทคโนโลยี เงินทุน ความมีชื่อเสียงของสถานศึกษา สถานที่ อุปกรณ์ และเครือข่ายของสถานศึกษา ฯลฯ

2.2.4 **ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถาบันการศึกษา** คือ ความรู้ ทักษะและความสามารถของผู้บริหารสถาบันการศึกษาในด้านการมีภาวะผู้นำการกำหนดวิสัยทัศน์ การบริหารการเปลี่ยนแปลง การบริหารความขัดแย้ง การบริหารเชิงรุก การบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ฯลฯ

2.2.5 **ครู** คือ คุณภาพของครูผู้สอน โดยเป็นความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้การสอน ความสามารถในการสอน การพัฒนาทักษะการคิด การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การให้คำปรึกษา ความสามารถในการบริหารเวลาและบริหารงาน ฯลฯ

2.2.6 การกำหนดทิศทางและวิสัยทัศน์ของแต่ละสถาบันการศึกษา คือ การที่แต่ละสถาบันการศึกษา กำหนดทิศทางและวิสัยทัศน์การจัดการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ การสร้างชื่อเสียง รวมถึงการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันและการสามารถอยู่รอดได้ โดยเฉพาะกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาที่รับเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ และสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่บริหารจัดการโดยมีโรงเรียนเป็นฐานซึ่งมีอิสระบริหารจัดการบางด้านมากขึ้น รวมถึงสถานศึกษาเอกชน (แต่อยู่ภายใต้กรอบภารกิจจัดการศึกษาและการควบคุมคุณภาพการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ)

2.3 ปัจจัยด้านรัฐต่อการจัดการศึกษาไทยภายใต้สภาพโลกาภิวัตน์

แนวโน้มการจัดการศึกษาไทยใน 5 ปีข้างหน้าจะมีแนวโน้มเป็นอย่างไร ปัจจัยสำคัญขึ้นอยู่กับ การกำหนดทิศทาง นโยบาย และแผนงานดำเนินการของภาครัฐในการพัฒนาการศึกษาไทย ได้แก่

2.3.1 ภาวะผู้นำของผู้บริหารรัฐบาล เป็นปัจจัยด้านผู้นำประเทศที่มีความสำคัญในการนำทิศทางและผลักดันการพัฒนาการศึกษา หากผู้นำมีวิสัยทัศน์และให้ความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษาอย่างจริงจัง ย่อมนำพาการศึกษาให้ก้าวหน้า เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสภาพโลกาภิวัตน์

2.3.2 การกำหนดวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์การศึกษาชาติ เป็นปัจจัยด้านเป้าหมาย ความคาดหวัง และความต้องการของรัฐรวมถึงคนในสังคมเกี่ยวกับการกำหนดทิศทาง การจัดการศึกษาไทยที่มีคุณภาพและเอื้อต่อการรองรับสภาพโลกาภิวัตน์มากขึ้นเพียงใด โดยปัจจัยกลุ่มนี้จะเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการเป็นหลัก รวมถึงกระทรวงอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เช่น กระทรวงมหาดไทย กระทรวงแรงงาน กระทรวงการพัฒนาและความมั่นคงของมนุษย์ ฯลฯ

2.3.3 การกำหนดจุดยืนและแนวทางปฏิบัติต่อการเปิดเสรีทางการศึกษา เป็นปัจจัยเชิงนโยบายเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการเข้ามาแข่งขันบริการด้านการศึกษา ซึ่งมีผลอย่างมากต่อแนวโน้มการศึกษาไทยใน 5 ปีข้างหน้า หากรัฐกำหนดจุดยืนที่ชัดเจน และมีลำดับขั้นตอนการเปิดเสรีทางการศึกษาอย่างชาญฉลาด ย่อมเป็นการลดความเสี่ยงเปรียบต่างต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น และเป็นการเตรียมความพร้อมให้สถาบันการศึกษาไทย ให้สามารถปรับตัวและแข่งขันได้

2.3.4 การนำสู่ภาคปฏิบัติ เป็นปัจจัยสำคัญมากในการกำหนดภาพอนาคตทางด้านการศึกษา เพราะหากนำเอาวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ไปแปลงสู่การปฏิบัติได้จริง ย่อมทำให้ภาพการจัดการศึกษาไปในทิศทางที่พึงประสงค์ตามกำหนด ดังนั้นปัจจัยด้านหน่วยปฏิบัติการ จึงต้องถูกนำมาพิจารณาว่า มีศักยภาพ ความพร้อม วิธีการ รวมถึงกลไกชักจูงสนับสนุน หรือผลักดันให้เกิดในภาคปฏิบัติได้จริงหรือไม่และอย่างไร

2.3.5 การประเมินติดตามผล เป็นปัจจัยในการกำกับ ดูแล ติดตามประเมินผล

การทำงานของหน่วยปฏิบัติการว่า ทำได้ตามเป้าหมายหรือไม่ และก้าวหน้าไปมากน้อยเพียงใด ประเทศที่พัฒนาแล้วหน่วยงานนี้จะมีบทบาทมากในการฉายภาพให้เห็นความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการจัดการศึกษาและมีส่วนกระตุ้นเตือนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องรับผิดชอบและแก้ไขพัฒนาให้ได้ตามเป้าหมาย

2.3.6 การกำหนดกฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง เป็นปัจจัยพื้นฐานในการกำหนดให้เกิดหรือไม่เกิดการพัฒนาหรือสนับสนุนการจัดการศึกษาในด้านใดบ้าง หรือการเข้าไปมีส่วนร่วมจัดการศึกษา การเรียกร้องสิทธิในการรับการศึกษา หรือเข้าตรวจสอบการจัดการศึกษา ฯลฯ ไม่ว่าจะเป็นประมวลรัษฎากร พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง และกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การอุดหนุนค่าใช้จ่ายทางการศึกษา การยกเว้นหรือการลดหย่อนภาษี สำหรับสถานประกอบการเพื่อจูงใจเข้าร่วมการจัดการศึกษา สิทธิในการรับข้อมูลข่าวสาร การกำกับดูแลการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ที่จะเอื้อต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เพื่อการเรียนรู้และการสกัดกั้นสื่อไม่พึงประสงค์ เป็นต้น

2.3.7 การเชื่อมโยงด้านยุทธศาสตร์ แผนงานและทรัพยากรกับภาคีอื่น เป็นปัจจัยสนับสนุนจากภาคีอื่นที่มีผลต่อการพัฒนาการจัดการศึกษา เช่น การพัฒนาการปกป้องทรัพย์สินทางปัญญา การพัฒนาครอบครัวให้เอื้อต่อการสอนบุตรหลานให้เท่าทันสภาพโลกาภิวัตน์ การวิเคราะห์ความต้องการกำลังคนจากภาคการผลิตและบริการต่าง ๆ การเชื่อมโยงกับการวัฒนธรรม หรือ การนำเอาเศรษฐกิจชุมชน เศรษฐกิจพอเพียงประยุกต์เข้าสู่กระบวนการจัดการเรียนการสอน เป็นต้น

2.4 สรุปปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดภาพอนาคตการศึกษาใน 5 ปี ข้างหน้า

สรุปปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดภาพอนาคตการศึกษาใน 5 ปี ข้างหน้าทั้งหมด 43 ปัจจัย

2.4.1 ปัจจัยด้านสภาวะแวดล้อมโลกและไทยภายใต้สภาพโลกาภิวัตน์ มี 30 ปัจจัย ได้แก่

- 1) สังคมเทคโนโลยีสารสนเทศ
- 2) สังคมการแข่งขัน
- 3) สังคมที่เกิดช่องว่าง
- 4) สังคมที่อยู่ภายใต้กรอบมาตรฐานสากล
- 5) สังคมที่เคารพในสิทธิมนุษยชน
- 6) สังคมผู้สูงอายุ
- 7) สังคมที่มุ่งสร้างเอกลักษณ์ของชุมชน
- 8) สังคมที่แสวงหาการเติมเต็มทางจิตใจ
- 9) เศรษฐกิจเสรี

- 10) เศรษฐกิจเครือข่าย
- 11) เศรษฐกิจดิจิทัล
- 12) เศรษฐกิจฐานความรู้
- 13) เศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรมและเหลื่อมล้ำสูงขึ้น
- 14) เศรษฐกิจที่พึ่งพาการส่งออก
- 15) เศรษฐกิจที่พึ่งพากรุณาภาคเอเชียมากขึ้น
- 16) เศรษฐกิจพอเพียง
- 17) อัตราการพัฒนา S&T ก้าวหน้ารวดเร็ว
- 18) ทิศทางการพัฒนา S&T (ด้าน IT นาโนเทคโนโลยี เทคโนโลยีชีวภาพ

วัสดุศาสตร์)

- 19) การพัฒนา S&T ที่ขัดต่อหลักคุณธรรมจริยธรรม
- 20) การให้ความสำคัญกับทรัพย์สินทางปัญญาและสิทธิบัตร
- 21) การเกิดวิกฤตธรรมชาติ
- 22) การรวมกลุ่มเพื่อแก้ไขและรักษาทรัพยากรแวดล้อม
- 23) การค้นหาพลังงานทดแทน
- 24) การเมืองก้าวสู่ประชาธิปไตยมากขึ้น
- 25) การเมืองที่คำนึงถึงอิทธิพลของกติการะหว่างประเทศ
- 26) การเมืองที่อิทธิพลของภาคธุรกิจและบรรษัทข้ามชาติมีมากขึ้น
- 27) การพยายามเพิ่มกลไกความคุ้มครองผลประโยชน์ประเทศมากขึ้น
- 28) การสั่นคลอนความมั่นคงจากการก่อการร้าย
- 29) การเมืองที่การทุจริตคอร์รัปชันมีแนวโน้มลดลง
- 30) การเมืองที่ใช้แรงกดดัน

2.4.2 ปัจจัยด้านสถาบันการศึกษา มี 6 ปัจจัย ได้แก่

- 1) ระดับสถานศึกษา
- 2) ประเภทของสถาบันการศึกษา
- 3) ทรัพยากรของสถาบันการศึกษา
- 4) ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถาบันการศึกษา
- 5) ครู
- 6) การกำหนดทิศทางและวิสัยทัศน์ของแต่ละสถาบันการศึกษา

2.4.3 ปัจจัยด้านรัฐต่อการจัดการศึกษาไทยภายใต้สภาพโลกาภิวัตน์ มี 7 ปัจจัย ได้แก่

- 1) ภาวะผู้นำของผู้นำรัฐบาล
- 2) การกำหนดวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์การศึกษาชาติ
- 3) การกำหนดจุดยืนและแนวทางปฏิบัติต่อการเปิดเสรีทางการศึกษา

- 4) การนำสู่ภาคปฏิบัติ
- 5) การประเมินติดตามผล
- 6) การกำหนดกฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง
- 7) การเชื่อมโยงด้านยุทธศาสตร์ แผนงานและทรัพยากรกับภาคอื่น

ขั้นตอนที่ 3 การคาดการณ์แนวโน้มอนาคตด้านการศึกษา

ขั้นตอนนี้เป็นการนำปัจจัยขับเคลื่อนในขั้นตอนที่ 2 มาใช้คาดการณ์แนวโน้มอนาคตด้านการศึกษา ด้วยการระดมความคิดเห็นจากการประชุมแบบเน้นกลุ่มเป้าหมาย และการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยวิเคราะห์ใน 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านระบบการศึกษา 2) ด้านการจัดการเรียนรู้ 3) ด้านการบริหารและการจัดการศึกษา 4) ด้านผู้บริหาร คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา และ 5) ด้านทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา และคาดการณ์แนวโน้มอนาคตด้านการศึกษา โดยแบ่งเป็น 7 กลุ่ม ได้แก่ 1) การศึกษาขั้นพื้นฐานสายสามัญของรัฐ 2) การศึกษาขั้นพื้นฐานสายสามัญของเอกชน 3) การอาชีวศึกษาของรัฐ 4) การอาชีวศึกษาเอกชน 5) การศึกษานอกโรงเรียน 6) การอุดมศึกษาของรัฐ และ 7) การอุดมศึกษาของเอกชน ซึ่งในแต่ละกลุ่มจะระบุว่าเป็นภาพอนาคตที่มีแนวโน้มจะเกิดขึ้นค่อนข้างแน่นอน (probable futures) หรือภาพอนาคตที่อาจจะเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้นได้ (possible futures) ขึ้นกับเงื่อนไขและปัจจัยที่แตกต่างกัน

ภาพแนวโน้มอนาคตทางการศึกษาที่ได้จากการศึกษานี้ ได้ทั้งหมด 64 ภาพอนาคต แต่ได้คัดเลือกมาเฉพาะภาพที่มีผลกระทบสูง (strong impact) ต่อการจัดการศึกษาไทยใน 5 ปีข้างหน้า และเป็นภาพอนาคตที่จะมีผลต่อการกำหนดแนวทางจัดการศึกษา เพื่อรองรับต่อสภาพโลกาภิวัตน์ที่เกิดขึ้นทั้งหมด 43 ภาพอนาคต ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แนวโน้มอนาคตการศึกษาใน 5-10 ปีข้างหน้า

ข้อ	แนวโน้มอนาคตการศึกษาไทย ใน 5 ปี ข้างหน้า	กศ.ชั้น พื้นฐานสาย สามัญ-รัฐ	กศ.ชั้นพิเศษ สายสามัญ เอกชน	การ ของรัฐ	การ ของเอกชน	การ ศึกษา นอก โรงเรียน	การ อุดมศึกษา รัฐ	การ อุดมศึกษา เอกชน
3.1	ด้านระบบการศึกษา							
(1)	ระดับการศึกษาโดยเฉลี่ยสูงขึ้น	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
(2)	ความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสทางการศึกษา ลดลง	✓	☑	✓	☑	✓	☑	☑
(3)	โอกาสรับบริการการศึกษาที่มีคุณภาพ เพิ่มขึ้น	☑	✓	☑	✓	☑	✓	✓
(4)	การเพิ่มช่องว่างด้านคุณภาพในการจัด การศึกษา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
(5)	โอกาสทางการศึกษาในบางสาขาที่ไม่ใช่ ความต้องการของตลาดถูกจำกัดอยู่ใน เฉพาะมหาวิทยาลัยบางแห่ง***						✓	
(6)	การศึกษาสำหรับกลุ่มคนทำงานเพิ่มขึ้น	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
(7)	การอาชีพศึกษามีบทบาทมากขึ้น			✓	✓			
(8)	การศึกษานอกระบบมีบทบาทมากขึ้น					✓		
(9)	การผลิตบัณฑิตเกินความต้องการ***						✓	✓
3.2	ด้านการจัดการเรียนรู้							
(10)	การศึกษาที่เกิดหลักสูตรใหม่จำนวนมาก	☑	✓	✓	✓	☑	✓	✓
(11)	การศึกษาที่มีความเป็นสากล***	☑	✓	☑	✓	☑	✓	✓

ข้อ	แนวโน้มอนาคตการศึกษาไทย ใน 5 ปีข้างหน้า	กศ.ชั้น พื้นฐานสาย สามัญ-รัฐ	กศ.ชั้นพื้นฐาน สายสามัญ เอกชน	การ อาชีวศึกษา ของรัฐ	การ อาชีวศึกษา ของเอกชน	การศึกษา นอก โรงเรียน	การ อุดมศึกษา รัฐ	การ อุดมศึกษา เอกชน
(12)	การเปิดหลักสูตรนานาชาติมากขึ้น	✓	✓	✓	✓		✓	✓
(13)	การศึกษาที่ผู้เรียนเป็นผู้เรียนเป็นสำคัญ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
(14)	การมุ่งสอนวิชาการศึกษาแต่ยังไม่สามารถ ปลูกฝังรักการเรียนรู้	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
(15)	การสอนด้านทักษะการคิดและทักษะทาง อารมณ์ยังไม่มีความ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
(16)	การสอนด้านคุณธรรมจริยธรรมยังไม่ มีความ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
(17)	การสอนด้านภาษาต่างประเทศยังไม่ มีความ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	☑
3.3	ด้านการบริหารและการจัดการศึกษา							
(18)	การศึกษาระบบฐานอิเล็กทรอนิกส์	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
(19)	การศึกษาที่มุ่งแสวงหาเอกลักษณ์ด้าน คุณภาพหรือด้านความแตกต่าง		✓		✓		✓	✓
(20)	การศึกษาที่เชื่อมโยงเป็นเครือข่าย	☑	✓	✓	✓	☑	✓	✓
(21)	การก้าวสู่การเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับ ของรัฐมากขึ้น						✓	
(22)	การศึกษาที่ซื้อต้นแบบ (Franchise)		✓		✓		✓	✓
(23)	การขยายตลาดการศึกษาไทยไป ต่างประเทศ***			☑	✓		✓	✓

ข้อ	แนวโหม่อนาคตการศึกษาไทย ใน 5 ปี ข้างหน้า	กศ.ชน พื้นฐานสาม สมัยรัฐ	กศ.ชนพื้นฐาน สายสามัญ เอกชน	การ อาชีวศึกษา ของรัฐ	การ อาชีวศึกษา ของเอกชน	การศึกษา นอก โรงเรียน	การ อุดมศึกษา รัฐ	การ อุดมศึกษา เอกชน
(24)	การพัฒนาสู่มหาวิทยาลัยเฉพาะทาง***						✓	✓
(25)	การพัฒนาสู่มหาวิทยาลัยที่มุ่งผลิต งานวิจัย***						☑	✓
(26)	สถาบันการศึกษาที่แข่งขันไม่ได้ต้องปิด ตัวหรือควมรวมกิจการ		✓		✓		☑	✓
(27)	การศึกษามุ่งเชิงพาณิชย์มากขึ้น		✓		✓		✓	✓
(28)	การศึกษาที่อาจจะเลิกบริการสังคม						☑	✓
(29)	การวิจัยยังไม่พัฒนาก้าวหน้าไปเท่าที่ควร						✓	✓
3.4	ด้านผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากร ทางการศึกษา							
3.4.1	ด้านผู้บริหาร							
(30)	การพัฒนาผู้บริหารมืออาชีพ	☑	✓	☑	✓	☑	✓	✓
(31)	การเกิดกลุ่มผู้บริหารรุ่นใหม่	☑	✓	☑	✓	☑	✓	✓
(32)	การเกิดกลุ่มผู้บริหารตฤยุค	✓	☑	✓	☑	✓	✓	☑
3.4.2	ด้านครู/คณาจารย์							
(33)	การที่ครูพัฒนาตนเองมากขึ้น	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
(34)	การเกิดครูเก่งไหลออกจากระบบ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
(35)	การเกิดกลุ่มครู part time มากขึ้น		✓		✓		✓	✓

ข้อ	แนวให้มื่อนาคตการศึกษาไทย ใน 5 ปีข้างหน้า	กต.ชั้น พื้นฐานสาย สามัญ-รัฐ	กต.ชั้นพื้นฐาน สายสามัญ เอกชน	การ อาชีวศึกษา ของรัฐ	การ อาชีวศึกษา ของเอกชน	การศึกษา นอก โรงเรียน	การ อุดมศึกษา รัฐ	การ อุดมศึกษา เอกชน
3.5	ด้านทรัพยากรและการลงทุนเพื่อ การศึกษา							
(36)	การยังคงพึงพิงการอุดหนุนจากรัฐสูง	✓	☒	✓	☒	✓	✓	☒
(37)	การเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากร	☒	✓	☒	✓	☒	✓	✓
(38)	การขาดความสมดุลในการพัฒนา Hard ware soft ware และ people ware	✓	✓	✓	✓	✓		
(39)	ความเหลื่อมล้ำในการพัฒนาเทคโนโลยี ทางการศึกษาเพิ่มขึ้น	✓	☒	✓	☒	✓		
(40)	การผลิตกำลังคนบางสาขายังไม่สอดคล้อง กับความต้องการตลาด			✓	✓		✓	✓
(41)	การศึกษาที่สถาบันประกอบการมีบทบาท มากขึ้น	☒	✓	✓	✓		✓	✓
(42)	การศึกษาที่ภาคประชาสังคมมีส่วนร่วม มากขึ้น	✓	☒	✓	☒	✓	☒	☒
(43)	การศึกษาที่กระจายอำนาจสู่องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น	✓		✓				

หมายเหตุ = ภาพอนาคตที่มั่นใจว่าจะเกิดขึ้นค่อนข้างแน่นอน (probable futures)

= ภาพอนาคตที่อาจเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้นได้ (possible futures)

*** = แนวโน้มอนาคตนี้อาจจะเกิดขึ้นภายใน 5-10 ปี

3.1 ด้านระบบการศึกษา

(1) ระดับการศึกษาโดยเฉลี่ยจะสูงขึ้น

เนื่องด้วยการก้าวสู่เศรษฐกิจความรู้ที่มีการแข่งขันสูง ความรู้จะเป็นหัวใจในการสร้างความได้เปรียบและเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน ส่งผลให้ผู้คนต่างเข้าเรียนในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะให้เหมาะกับเศรษฐกิจที่เน้นแรงงานที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะเจาะจงและในระดับสูง หากพิจารณาการประมาณแนวโน้มเป้าหมายผู้เรียน โดยพบว่าจำนวนประชากรที่มีการศึกษาระดับต่าง ๆ ปีการศึกษา 2547-2548 (ปีการศึกษาเฉลี่ย 8.3 ปี) 2548-2549 (ปีการศึกษาเฉลี่ย 8.6 ปี) 2549-2550 (ปีการศึกษาเฉลี่ย 9.0 ปี) 2550-2551 (ปีการศึกษาเฉลี่ย 9.5 ปี) และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2549 ก)

(2) ความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสทางการศึกษาลดลง

เนื่องจากสภาพการเรียกร้องสิทธิมนุษยชนที่เป็นกระแสระดับโลกเกิดขึ้นควบคู่กับคลื่นประชาธิปไตยแผ่ขยายวงกว้างถึงไทย รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่ส่งเสริมการเพิ่มสิทธิเสรีภาพแก่ประชาชน ประกอบกับประชาชนมีระดับการศึกษาสูงขึ้น ผู้คนปกป้อง รักษา และเรียกร้องสิทธิที่พึงได้มากขึ้น อีกทั้งสภาพการใช้เทคโนโลยีส่งเสริมการเรียนการสอน รวมถึงมีแนวโน้มการวางระบบสาธารณูปโภคพร้อมสำหรับการสอนผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศมากขึ้น ทำให้ช่องทางการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเข้าถึงคนไทยได้อย่างกว้างขวาง รวมถึงการให้ทุนทางการศึกษาเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการมีกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษาที่ผูกกับรายได้ในอนาคต (กรอ.) ประกอบกับการพัฒนาระบบการเรียนนอกระบบและตามอัธยาศัย สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสทางการศึกษาลดลงในกลุ่มประชาชนทั่วไป รวมถึงผู้ด้อยโอกาสกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มคนยากจน ที่สามารถได้รับการบริการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยที่รัฐต้องให้การสนับสนุนการศึกษา กลุ่มผู้ที่อยู่ในท้องถิ่นห่างไกล สามารถได้รับการศึกษาในช่องทางที่หลากหลายมากขึ้น เช่น การพัฒนาระบบการศึกษานอกโรงเรียน การศึกษาแบบทางไกลหรือผ่านเครือข่ายสารสนเทศ กลุ่มคนพิการ เนื่องด้วยคนกลุ่มนี้จะเรียกร้องการบริการทางการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเท่าเทียมและมีคุณภาพจากรัฐ อีกทั้งการพัฒนาเทคโนโลยีทางการศึกษาใหม่สำหรับผู้พิการก้าวหน้ามากขึ้น โดยสามารถเรียนผ่านอินเทอร์เน็ตหรือเทคโนโลยีสื่อสารอื่น การค้นหาข้อมูลง่ายขึ้น สามารถลงทะเบียนหรือติดต่อประสานงานผ่านระบบออนไลน์ และเรียนรู้ด้วยเครื่องมือและเทคโนโลยีใหม่ ๆ

อย่างไรก็ตาม มีแนวโน้มที่อาจเป็นไปได้ว่า ความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสทางการศึกษาจะลดลงในกลุ่มการศึกษาขั้นพื้นฐานสายสามัญของรัฐ การอาชีวศึกษาของรัฐ และการศึกษานอกโรงเรียน ส่วนการจัดการศึกษาโดยสถาบันการศึกษาเอกชนในทุกๆระดับ รวมถึงมหาวิทยาลัย อาจมีโอกาสในการเข้ารับบริการทางการศึกษาลดลงได้ เนื่องจากค่าเล่าเรียนมีราคาแพง อาจส่งผลให้ผู้เรียนหรือผู้ปกครองที่ไม่มีกำลังทรัพย์เพียงพอ ไม่สามารถ

เข้าเรียนได้

(3) โอกาสรับบริการทางการศึกษาที่มีคุณภาพเพิ่มขึ้น

เมื่อเปิดเสรีทางการศึกษา จะก่อให้เกิดการแข่งขันในการจัดการศึกษาทั้งจากสถาบันการศึกษาในและต่างประเทศมากขึ้น หากพิจารณาในแง่บวก การเปิดเสรีทางการศึกษา เป็นการสร้างโอกาสให้คนไทยได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ เนื่องด้วยสถาบันแต่ละแห่งจะแข่งด้านคุณภาพมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม มิได้หมายความว่าทุกคนจะมีโอกาสรับการศึกษาที่มีคุณภาพ แต่เฉพาะผู้มีโอกาสเท่านั้น เช่น ผู้เรียนที่มาจากครอบครัวที่มีความพร้อม เพราะค่าใช้จ่ายทางการศึกษาจะสูงขึ้นตามคุณภาพการศึกษา

อย่างไรก็ตาม โอกาสรับการศึกษาที่มีคุณภาพ จะเพิ่มขึ้นค่อนข้างมากและอย่างรวดเร็วในกลุ่มสถาบันการศึกษาที่มีแรงกดดันต้องแข่งขัน เช่น สถาบันอุดมศึกษา สถาบันอาชีวศึกษา และสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของภาคเอกชน ในขณะที่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานสายสามัญของรัฐ การศึกษานอกโรงเรียนหรือการอาชีวศึกษานั้น ส่งผลให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาไม่ได้มาจากแรงกดดันต้องแข่งขันมากนัก แต่ขึ้นกับปัจจัยด้านนโยบายของกระทรวงศึกษา การสนับสนุนของภาครัฐ รวมถึงวิสัยทัศน์ เป้าหมายและความสามารถในการพัฒนาคุณภาพในการจัดการศึกษาของแต่ละสถาบันการศึกษามากกว่า

(4) การเพิ่มช่องว่างด้านคุณภาพในการจัดการศึกษา

แม้ว่าสภาพการแข่งขันทางการศึกษาที่รุนแรงขึ้น เป็นแรงผลักดันให้สถาบันการศึกษาต่างเร่งพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนมากขึ้น แต่เนื่องด้วยทรัพยากรตั้งต้นของแต่ละสถาบันการศึกษามีความแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นความรู้ความสามารถและปริมาณของบุคลากรการศึกษา งบประมาณ เงินทุน เทคโนโลยี สถานที่ คุณภาพของผู้เรียน ความมีชื่อเสียง ฯลฯ ส่งผลให้โอกาสพัฒนาคุณภาพการศึกษาย่อมแตกต่างกันด้วย โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาขนาดเล็ก หรือสถาบันการศึกษาที่ยังไม่มีความพร้อม/มีทรัพยากรตั้งต้นไม่มาก ส่งผลให้สถาบันการศึกษาที่มีความพร้อม ย่อมสามารถพัฒนาคุณภาพและแข่งขันได้มากกว่า อันก่อให้เกิดช่องว่างในการพัฒนาคุณภาพในการจัดการศึกษาได้

(5) โอกาสทางการศึกษาในบางสาขาที่ไม่ใช่ความต้องการของตลาด ถูกจำกัดอยู่ในเฉพาะมหาวิทยาลัยบางแห่ง

เนื่องด้วยมหาวิทยาลัยต่างแข่งขันเปิดสาขาที่เป็นความต้องการของผู้เรียนและตลาดแรงงานเป็นสำคัญ เพื่อดึงดูดให้มีผู้เข้าเรียนจำนวนมาก ในขณะที่บางสาขาที่ไม่เป็นที่นิยมหรือไม่เป็นความต้องการของตลาด เช่น ประวัติศาสตร์ วรรณคดี โบราณคดี การสังคมสงเคราะห์ การอนุรักษ์ธรรมชาติและป่าไม้ ฯลฯ อาจถูกปิดตัวไปหรือไม่มีการเปิดสอนหลักสูตรเหล่านี้โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยเอกชน แต่อย่างไรก็ตาม หลักสูตรเหล่านี้จะ

ยังคงปรากฏอยู่เฉพาะในบางมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยขนาดใหญ่ของรัฐที่มีชื่อเสียง และมีการเปิดสอนในสาขาเหล่านี้มาเป็นเวลานาน จากสภาพการณ์เช่นนี้ ส่งผลให้ผู้เรียนที่อยากเข้าศึกษาในสาขาเหล่านี้ ต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นในการไปศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยที่มีการเปิดสาขาเหล่านี้

(6) การศึกษาสำหรับกลุ่มคนทำงานมากขึ้น

การเปิดเสรีทางการค้าและการแข่งขันในระดับโลก มีส่วนในการกดดันให้สังคมไทยต้องเข้าสู่เวทีการแข่งขันระดับโลกอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ โดยสะท้อนในลักษณะการแก่งแย่งแข่งขันในการเข้าทำงาน การแข่งขันทางการศึกษา การแข่งขันระหว่างหน่วยธุรกิจต่าง ๆ ทำให้มีผู้เรียนกลุ่มคนทำงานจำนวนมาก เข้าสู่ระบบการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น เพื่อรับการพัฒนาฝีมือแรงงาน (retraining) อันจะมีส่วนยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น โดยบางคนพยายามเรียนหลายปริญญา เพื่อยกระดับความสามารถของตนให้โดดเด่นและเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน ส่งผลให้สถาบันการศึกษาให้ความสำคัญกับตลาดกลุ่มคนที่ทำงาน (working students) มากขึ้น

(7) การเข้าสู่การอาชีวศึกษามากขึ้น

ปัจจุบันพบว่าภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมหลายประเภท มีความขาดแคลนกำลังคนระดับอาชีวศึกษาจำนวนมาก จากรายงานผลการศึกษาความต้องการกำลังคนของกลุ่มอุตสาหกรรม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2549) พบว่า ขาดแคลนกำลังคนระดับกลางหรือระดับปฏิบัติการค่อนข้างมาก โดยเฉพาะผู้จบระดับ ปวช.-ปวส. ซึ่งพบว่ากว่าร้อยละ 80 มักจะศึกษาต่อระดับปริญญาตรี และจากการศึกษาสภาพการณ์และความต้องการกำลังคนใน 5 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2548 - 2552) ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติพบว่า สถานการณ์ความต้องการกำลังคนใน 3 กลุ่มอุตสาหกรรมหลักของประเทศคือ กลุ่มอุตสาหกรรมภาคการผลิต กลุ่มอุตสาหกรรมภาคบริการ และกลุ่มโลจิสติกส์ ต้องการกำลังคนเพิ่มจาก 4.6 ล้านคนในปี 2547 เป็น 5.5 ล้านคนในปี 2552 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2549 ข) และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอนาคตอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้แนวโน้มการศึกษาต่อระดับอาชีวศึกษามากขึ้นได้ คือนโยบายของรัฐว่า สามารถจูงใจและพัฒนาภาพลักษณ์ที่ดีต่อการเรียนในสายอาชีวศึกษาได้ไม่น้อยเพียงใด

(8) การศึกษานอกระบบมีบทบาทมากขึ้น

สภาพสังคมและเศรษฐกิจบนฐานความรู้ ที่ความรู้คืออำนาจ ส่งผลให้ผู้คนต่างมุ่งพัฒนาตนเองและเรียนต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มคนทำงานจะมุ่งพัฒนาตนเอง แต่เนื่องด้วยสภาพความรัดตัวทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้มีกลุ่มผู้เรียนจำนวนมากที่ต้องทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ส่งผลให้การศึกษานอกระบบจะมีบทบาทมากขึ้น

โดยเฉพาะในรูปแบบการศึกษาทางไกล

(9) การผลิตบัณฑิตเกินความต้องการของตลาด

เนื่องด้วยความต้องการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษามีสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งการพัฒนาไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐที่ต้องหาเลี้ยงตนเอง มีอิสระในการบริหารและเปิดหลักสูตรเพื่อหาผู้เรียนเข้าเรียนให้ได้จำนวนมาก ประกอบกับการประกาศใช้กองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษาที่ผูกกับรายได้ในอนาคต แม้ว่าจะเป็นการเพิ่มโอกาสในการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา แต่สิ่งเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อระยะยาว คือ มีบัณฑิตจบเป็นจำนวนมาก ในขณะที่ตลาดแรงงานไม่สามารถรองรับได้หมด สอดคล้องกับแนวคิดของเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2548) เสนอไว้ว่ามีแนวโน้มเกิดภาวะแรงงานที่จบการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีล้นตลาด เนื่องจากผลิตบัณฑิตจำนวนมากแต่ขาดคุณภาพและไม่สอดคล้องตลาดแรงงาน โดยกลุ่มแรงงานระดับอุดมศึกษาที่ไม่มีคุณภาพหรือไม่จบจากสาขาที่ตลาดแรงงานต้องการจะถูกผลักสู่แรงงานนอกระบบ หรือหาทางออกโดยเรียนต่อระดับสูงขึ้น ซึ่งอาจก่อให้เกิดภาวะแรงงานระดับปริญญาโทและเอกไม่มีคุณภาพและล้นตลาดตามมาเช่นกัน นอกจากนี้ ยังอาจเกิดสภาพนักศึกษาต่างชาติที่เข้ามาศึกษาในไทย แล้วไม่กลับไปทำงานในประเทศตน ยิ่งส่งผลให้สภาพบัณฑิตล้นตลาดแรงงานเพิ่มขึ้น

3.2 ด้านการจัดการเรียนรู้

(10) การศึกษาที่เกิดหลักสูตรใหม่จำนวนมาก

สภาพเทคโนโลยีสารสนเทศเชื่อมโยงโลกเข้าด้วยกัน การแข่งขันด้านต่าง ๆ และการเผยแพร่กระจายแนวคิดประชานิยมไทย ส่งผลให้คนในสังคมให้ความสนใจกับหลักสูตรที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง และเป็นที่ต้องการของตลาด เพื่อเพิ่มความสามารถการแข่งขันให้ตนเอง และเป็นการตอบสนองความชอบ ความต้องการของแต่ละบุคคลมากขึ้น ส่งผลให้สถาบันการศึกษามุ่งแข่งขันพัฒนาหลักสูตรใหม่ ๆ เช่น การพัฒนาและเปิดสอนหลักสูตรที่บูรณาการระหว่างสองศาสตร์ขึ้นไป โดยหลักสูตรที่เป็นศาสตร์ Pure Science น้อยลง เช่น ระดับอาชีวศึกษาหลักสูตรเดียวจะมีหลายสาขาวิชา เรียนช่วงย่นต์จะผนวกการตลาดและการบัญชีเข้าไปด้วย การเปิดหลักสูตรที่ให้ปริญญาบัตร 2 ใบ หรือการเปิดหลักสูตรที่นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้โดยตรง และโดยพัฒนาปรับเปลี่ยนให้ทันสมัยตลอดเวลา อาทิ การเปิดหลักสูตรสาขาสุขภาพ หลักสูตรสำหรับผู้สูงอายุ หรือความสวยความงาม การแก้ปัญหาการจราจรในบริบทใหม่ การป้องกันการก่อการร้าย และการเจรจาต่อรอง เป็นต้น

(11) การศึกษาที่มีความเป็นสากล

สภาพโลกาภิวัตน์ที่มีการเชื่อมโยงในทุกด้านร่วมกันทั่วโลก ประกอบกับปัจจัยกระตุ้นที่มาจากการเปิดเสรีทางการศึกษา ส่งผลให้เกิดการเคลื่อนย้ายองค์ความรู้

กฎกติกา การดำเนินการด้านต่าง ๆ ทั้งการค้า การลงทุน การศึกษา เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เชื่อมต่อถึงกัน มีการกำหนดมาตรฐานสินค้า การบริการ และกติกาต่าง ๆ ที่เป็นที่ยอมรับร่วมด้วย ประกอบกับการหลั่งไหลหลักสูตรการเรียนการสอน บุคลากรด้านการสอน หลักสูตร องค์ความรู้ และเทคโนโลยีจากของสถาบันการศึกษาต่างประเทศเข้าสู่ประเทศไทย มีผลให้เกิดการเปรียบเทียบ กระตุ้น และผลักดันให้สถาบันการศึกษาไทยต้องพัฒนาการจัดการศึกษาที่มีความเป็นสากลที่เป็นที่ยอมรับ อีกทั้งการเปิดเสรีทางการค้า การลงทุนทำให้มีผู้คนหลั่งไหลจากทั่วโลกเข้าสู่ไทย ในขณะที่เดียวกันคนไทยต้องไปติดต่อธุรกิจ ทำการค้าและลงทุนในต่างแดนด้วยเช่นกัน ส่งผลให้เกิดความต้องการรับบริการทางการศึกษาที่มีคุณภาพและมาตรฐานทัดเทียมในระดับสากล

(12) การเปิดหลักสูตรนานาชาติมากขึ้น

เนื่องจากสภาพยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการเชื่อมโยงด้านต่าง ๆ ทั่วถึงกันทั่วโลก อีกทั้งตลาดแรงงานในอนาคต ต้องการคนที่มีความสามารถด้านภาษาต่างประเทศ ประกอบกับสภาพการณ์ที่กลุ่มคนจากทั่วโลกเดินทางเข้าสู่ไทยเพื่อท่องเที่ยวและติดต่อด้านการค้าการลงทุนมากขึ้น ส่งผลให้ความต้องการการศึกษาที่เป็นภาษาสากลมีมากขึ้น นอกจากนั้นสภาพการเปิดโอกาสให้สถาบันการศึกษาจากต่างประเทศ เข้ามาแข่งขันลงทุนจัดการศึกษาและเปิดหลักสูตรภาษาต่างประเทศได้มากขึ้น เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่น ฯลฯ ยิ่งมีส่วนกระตุ้นให้หลักสูตรศึกษานานาชาติมีแนวโน้มได้รับความนิยมมากขึ้น แต่เนื่องจากหลักสูตรนานาชาติมีค่าใช้จ่ายสูง ดังนั้น การเรียนในหลักสูตรนี้ยังคงจำกัดอยู่ในกลุ่มผู้เรียนที่มีฐานะดี อย่างไรก็ตาม

(13) การศึกษาที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีผลบังคับใช้ โดยยึดหลักการปฏิรูปการจัดการศึกษาตามแนวทางที่เน้นผู้เรียนเป็นหัวใจสำคัญ และมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีการปรับเปลี่ยนการจัดการศึกษาอย่างมาก ทั้งด้านนโยบาย แผน หลักสูตร กระบวนการจัดการเรียนรู้ การประเมินผล การบริหาร ครูและบุคลากร รวมถึงการมีส่วนร่วมของภาคีอื่นในการจัดการเรียนรู้ โดยผู้เกี่ยวข้องเริ่มมีความเข้าใจและเห็นผลจากสภาพการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และมีแนวโน้มที่สภาพการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จะมีการดำเนินการต่อเนื่อง เนื่องด้วยเป็นแนวทางพัฒนาผู้เรียนได้ตามศักยภาพ และมีคุณภาพ

(14) การมุ่งสอนวิชาการแต่ยังไม่สามารถปลูกฝังรักการเรียนรู้

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลทั้งในและต่างประเทศด้วยตนเองได้มากขึ้น แต่การเข้าถึงข้อมูลและความรู้ได้ผ่าน

เครือข่ายสารสนเทศ อาจไม่ได้ทำให้ผู้เรียนทุกคนรักการเรียนรู้ได้ แม้ว่าการปะทะข้อมูลที่มาขึ้นอาจส่งผลกระตุ้นให้อยากเรียนรู้ แต่ยังมีปัจจัยอื่นที่สำคัญร่วมด้วย เช่น การสอนทักษะการคิดของสถานศึกษา การที่ผู้เรียนต้องมีเวลาใคร่ครวญ คิดวิพากษ์ และวิเคราะห์ในเรื่องนั้นอย่างจริงจัง การตั้งคำถามคำตอบต่อสิ่งนั้น รวมถึงการที่พ่อแม่ผู้ปกครองหรือคนใกล้ชิดให้กำลังใจสนับสนุนในการเรียนรู้ ทดลอง ลองผิดลองถูกในเรื่องต่าง ๆ จนเกิดเป็นนิสัยที่อยากจะพิสูจน์ แสวงหา และเรียนรู้ นอกจากนี้ ยังพบว่าผู้เรียนจำนวนมากเรียนเพื่อทำข้อสอบให้ผ่านหรือเพื่อสอบเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาให้ได้ มากกว่าการเรียนเพื่อรู้และเข้าใจ ส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากระบบการประเมินผลการจัดการเรียนรู้มุ่งให้ผู้เรียนท่องจำและสอบให้ผ่าน ส่งผลให้การปลูกฝังการรักการเรียนรู้อาจไม่สำเร็จเท่าที่ควร โดยมีผู้เรียนจำนวนมากตกอยู่ในสภาวะการณ์เช่นนี้

(15) การสอนทักษะการคิดและทักษะทางอารมณ์ยังไม่มีคุณภาพ

สภาพเศรษฐกิจที่มุ่งแข่งขัน ทำให้การจัดการศึกษามุ่งพัฒนาทางวิชาการเป็นสำคัญ ในขณะที่ระบบการศึกษายังไม่สามารถพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียนได้เท่าที่ควร เนื่องด้วยการจัดการเรียนการสอน ยังมุ่งสอนให้คนคิดตามผู้สอนป้อนความรู้ (Feeding of Knowledge) มากกว่าให้คิดสิ่งใหม่ ๆ และยังมียึดติดวัฒนธรรมการสอนแบบเดิมที่ผู้เรียนคิดสวนทางหรือไม่ตรงกับความคิดของผู้สอน จะได้คะแนนไม่ค่อยดี อีกทั้งผู้สอนมีภาระงานสอนมาก อันอาจส่งผลละเลยการพัฒนาบุคคลในด้านอื่น เช่น การพัฒนาเชิงสังคม รวมถึงการพัฒนาทักษะทางอารมณ์ ประกอบกับการใช้เทคโนโลยีในกิจวัตรประจำวันหรือใช้ในการเรียนการสอนทำให้การปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์ลดลง ส่งผลให้ช่องทางการพัฒนาทักษะทางอารมณ์และทักษะทางสังคมของผู้เรียนลดลงด้วย ประกอบกับสภาพสังคมที่สมาชิกในครอบครัวไม่มีเวลาให้กัน ยิ่งทำการพัฒนาด้านทักษะทางอารมณ์บกพร่อง นอกจากนี้แล้ว จากความคิดเห็นจากการประชุมแบบเน้นกลุ่มเป้าหมายให้ความเห็นว่า แม้เทคโนโลยีสารสนเทศจะนำผู้เรียนเข้าสู่แหล่งข้อมูลจำนวนมากมหาศาล แต่ปัญหาที่ตามมา คือ ผู้เรียนดึงข้อมูลมาใช้โดยขาดการใช้ทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดประยุกต์ และต่อยอดความรู้ ฯลฯ ดังจะเห็นได้จากการทำรายงานของผู้เรียน ซึ่งได้ไปค้นหาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตใส่ไปในรายงาน โดยขาดความเข้าใจและการวิเคราะห์ว่า ข้อมูลดังกล่าวเป็นจริงและน่าเชื่อถือเพียงใด ขาดการวิเคราะห์ต่อยอดองค์ความรู้

(16) การสอนคุณธรรมจริยธรรมยังไม่มีคุณภาพ

แนวคิดของทุนนิยมที่มุ่งแข่งขันได้แพร่กระจายไปทั่วโลก โดยมุ่งเน้นและให้ความสำคัญในการคัดเลือก การตีความหมายของคนว่า เป็นกระบวนการเพิ่มผลผลิตและการบริโภคนิยม ส่งผลให้ผู้คนต่างมุ่งแข่งขัน และพัฒนาความรู้ความสามารถ เพื่อความก้าวหน้าในหน้าที่การงานและมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น อีกทั้งสื่อต่าง ๆ มุ่งนำเสนอแฟชั่น

ดารา ภาพยนตร์ เนื้อหาที่แฝงด้วยวัตถุนิยม รวมถึงค่านิยมที่ไม่เหมาะสม ประกอบกับ สถาบันการศึกษาจำนวนมากมุ่งพัฒนาความรู้ทางวิชาการ การมุ่งพัฒนาหลักสูตรใหม่ ๆ เพื่อ ดึงดูดผู้เรียน และวัดผลที่ความสามารถทางวิชาการ จนอาจจะเลยการพัฒนาผู้เรียนให้มี คุณธรรมจริยธรรม นอกจากนั้นการไม่ได้มีผู้สอนที่มีความรู้เชี่ยวชาญด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยตรง หรือสอนได้อย่างมีคุณภาพ ย่อมส่งผลให้วิชาที่สอนคุณธรรมจริยธรรม หรือวิชาที่ บูรณาการสอดแทรกการสอนคุณธรรมจริยธรรม อาจจะเป็นไปอย่างไม่มีคุณภาพ

(17) การสอนภาษาต่างประเทศยังไม่มีคุณภาพ

การก้าวสู่โลกไร้พรมแดนมากขึ้นเท่าใด ผู้มีความรู้ด้านภาษาต่างประเทศที่ หลากหลาย ย่อมมีความได้เปรียบในการติดต่อสื่อสารและมีความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ได้มากกว่า โดยเฉพาะภาษาสากลต่าง ๆ เช่น ภาษาอังกฤษ หรือภาษาจีนที่ผู้คนส่วนใหญ่ ในโลกใช้ติดต่อสื่อสาร เจรจาต่อรอง การค้า การศึกษา ฯลฯ แต่ปัญหาที่พบคือ การสอน ภาษาอังกฤษของการศึกษาไทยไม่มีคุณภาพเท่าที่ควร ครูผู้สอนภาษาอังกฤษมีความสามารถ ทางภาษาค่อนข้างต่ำ โดยเฉพาะครูผู้สอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ครูจำนวนมากไม่ ได้จบเอกด้านภาษาอังกฤษโดยตรง การสอนลักษณะเน้นไวยากรณ์และท่องจำ ฯลฯ ซึ่งล้วน เป็นสาเหตุจากระบบการศึกษาไทยที่พัฒนาการสอนภาษาอังกฤษล้มเหลว และมีแนวโน้ม ว่าในอีก 5 ปีข้างหน้า การพัฒนาการสอนทักษะภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ แม้จะมีความตื่นตัวมากขึ้น แต่จะยังไม่ก้าวหน้าไปมากเท่าที่ควร เพราะทรัพยากรด้านบุคลากร สอนภาษาต่างประเทศนี้ขาดแคลนมาก โดยเฉพาะในกลุ่มการศึกษาขั้นพื้นฐาน อันจะเป็น อุปสรรคต่อการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษให้ผู้เรียนไทยอย่างมาก

3.3 ด้านการบริหารและการจัดการศึกษา

(18) การศึกษาบนฐานอิเล็กทรอนิกส์

เนื่องจากความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้การเรียนแบบ e-education หรือ e-learning เป็นที่นิยมมากขึ้น ประกอบกับ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีเพื่อการศึกษามาใช้อย่างจริงจัง ประกอบกับในอนาคตจะมีการวิจัยและพัฒนาสื่อการเรียนการสอน เนื้อหาหลักสูตรบนฐานอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น มีการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสร้างความสามารถในการแข่งขัน การอยู่รอด การดึงดูดผู้เรียน การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน และการผลิตผู้เรียนให้เป็นที่ ต้องการของตลาดแรงงาน ซึ่งเน้นคุณลักษณะบางด้านให้พิเศษมากขึ้น การพัฒนาห้องสมุด ที่มีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยรองรับการศึกษาค้นคว้าและการเรียนรู้

ในระดับมหาวิทยาลัย มีการใช้อินเทอร์เน็ต ทำให้เกิดกิจการที่เป็นธุรกิจขนาดใหญ่ และธุรกิจข้ามชาติ จนเกิดเป็นมหาวิทยาลัยที่ไม่มีสถานที่ตั้ง แต่มีเครือข่ายครอบคลุม กว้างขวาง เรียกว่า มหาวิทยาลัยเสมือน (Virtual University) ซึ่งจะมีประโยชน์ในการเพิ่ม

โอกาสเข้าสู่การอุดมศึกษามากขึ้น รวมถึงเพิ่มโอกาสสำหรับผู้อยู่ในพื้นที่ห่างไกล อีกทั้งยังมีผลต่อการลดอัตราการขยายตัวของการจัดตั้งวิทยาเขต อย่างไรก็ตาม ข้อพึงระวังในการจัดการศึกษารูปแบบนี้ คือ คุณภาพการจัดการศึกษา และอาจนำไปสู่การเอารัดเอาเปรียบ หลอกลวง (คณาจารย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548)

(19) การศึกษาที่มุ่งแสวงหาเอกลักษณ์ด้านคุณภาพหรือด้านความแตกต่าง

สภาพการแข่งขันด้านการศึกษาที่รุนแรงขึ้น ในขณะที่สถาบันการศึกษามีทรัพยากรที่จำกัด อีกทั้งผู้เรียนมีความต้องการการศึกษาที่มีคุณภาพและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และผู้เรียนมีโอกาสเลือกสถาบันการศึกษาได้มากขึ้น ส่งผลให้สถาบันการศึกษาต่างพยายามพัฒนาตนเองให้แข่งขันได้ ด้วยเหตุนี้สถาบันการศึกษาจึงต้องค้นหาเอกลักษณ์เฉพาะที่ถนัด ทำได้ดี มีความเชี่ยวชาญ และมีประสิทธิภาพที่สุด เพื่อมุ่งทรัพยากรในการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนที่เป็นจุดเด่นนั้นได้อย่างมีคุณภาพ และแตกต่างจากสถาบันการศึกษาคือ อาทิ สถานศึกษาบางแห่งมีจุดเด่นการสอนภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยที่เน้นด้านการท่องเที่ยว โดยการสอนทุกสาขาควรมีแกนหลักวิ่งเข้าหาเรื่องท่องเที่ยวทั้งหมด เช่น สาขาบริหารธุรกิจที่เฉพาะสำหรับการท่องเที่ยวเป็นหลักมีใช้การบริหารธุรกิจทั่วไป เศรษฐศาสตร์เป็นการศึกษาด้านเศรษฐศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยว เป็นต้น (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2548 ข)

(20) การศึกษาที่เชื่อมโยงเป็นเครือข่าย

สภาพของความจำกัดทางทรัพยากร และการแข่งขันทางการศึกษาที่รุนแรง ประกอบกับความต้องการขยายตลาดทางการศึกษาไปยังกลุ่มคนต่าง ๆ ให้มากขึ้น ส่งผลให้สถาบันการศึกษาต่างมุ่งสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกมากขึ้น เพื่อเสริมจุดอ่อนจุดแข็งกันและกัน แบ่งปันหรือระดมทรัพยากร ทำวิจัย หรือแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร ผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้เรียน ฯลฯ เป็นการเพิ่มอำนาจการเจรจาต่อรองในประเด็นต่าง ๆ โดยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือหรือการสร้างหุ้นส่วน มีอยู่ในหลายระดับ อาทิ การค้า ลิขสิทธิ์ เครือข่ายและการรวมกลุ่ม การร่วมลงทุน และควบหรือรวมกิจการ ฯลฯ โดยมีแนวโน้มพัฒนาในการสร้าง Brand name ร่วมกันระหว่างเครือข่าย

(21) การก้าวสู่การเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

นโยบายการปรับสถานะของมหาวิทยาลัยไปสู่มหาวิทยาลัยในกำกับ ถือเป็นจุดหักเหของนโยบายการศึกษาที่สำคัญของประเทศ อันจะส่งผลกว้างขวางต่อการอุดมศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาในระดับที่สำคัญยิ่ง อีกทั้งยังมีส่วนโดยตรงต่อการกำหนดอนาคตของประเทศในระยะยาว ผ่านผลผลิตของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ แนวโน้มนี้ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะแรงกดดันจากต่างประเทศ สืบเนื่องมาจากปัญหาสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำที่เกิดขึ้น

ในภูมิภาคเอเชีย รัฐบาลจึงได้มีการลงนามในสัญญาเงินกู้ในหนังสือแสดงเจตจำนงขอรับความช่วยเหลือจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund: IMF) รวมทั้งเมื่อ วันที่ 26 มกราคม 2541 รัฐบาลได้ไปขอเงินกู้เพื่อใช้ในการพัฒนาสังคมและการศึกษาจากธนาคารเพื่อการพัฒนาเอเชีย (Asian Development Bank: ADB) ซึ่ง ADB ได้ตั้งเงื่อนไขในการให้เงินกู้ยืมในครั้งนี้ โดยตั้งเงื่อนไขตามแผนพัฒนาอุดมศึกษา 15 ปี สถาบันอุดมศึกษาของรัฐต้องเปลี่ยนสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ โดยปัจจุบันมีหลายมหาวิทยาลัยได้เปลี่ยนและอยู่ระหว่างการเปลี่ยนสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง

(22) การศึกษาที่ซื้อต้นแบบ (Franchise)

การขยายตัวด้านการลงทุนทางการศึกษาที่แข่งขันมากขึ้น จนกลายเป็นการแข่งขันระดับเวทีโลก โดยสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียงระดับโลก พยายามทำตลาดการศึกษาไปยังประเทศต่าง ๆ รวมถึงไทย ในขณะที่คนในสังคมไทยต่างต้องการหลักสูตรการศึกษาที่มีคุณภาพที่มีความน่าเชื่อถือระดับสากล เพื่อนำไปใช้พัฒนาความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน ส่งผลให้มีแนวโน้มการนำเข้าหลักสูตรการเรียนการสอน การฝึกอบรมแบบสำเร็จรูปที่เน้นความชำนาญเฉพาะด้านจากสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียงต่างประเทศ ซึ่งมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับทั้งในระดับสากล โดยสถาบันการศึกษาที่นำเข้าหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบนี้ จะมีการปรับเปลี่ยนไปตามความต้องการขององค์กร ตลาดแรงงานและความต้องการผู้เรียน

(23) การขยายตลาดการศึกษาไปยังต่างประเทศ

การเปิดเสรีทางการศึกษา เป็นช่องทางให้เกิดการขยายสาขาวิชาที่ไทยแกร่งหรือมีความพร้อมไปสู่ต่างประเทศได้ แต่หากพิจารณาจากสภาพความเป็นจริง ต้องยอมรับว่าการเปิดเสรีทางการศึกษาของไทยไปยังต่างแดนนั้น ไทยยังไม่มีความพร้อมเพียงพอเนื่องด้วยมีข้อจำกัดในเรื่องอำนาจการต่อรอง กฎระเบียบต่าง ๆ รวมถึงความสามารถในการแข่งขันกับประเทศที่พัฒนาแล้วที่มีคุณภาพมากกว่า ด้วยเหตุนี้ใน 5 ปีข้างหน้า มีแนวโน้มที่ประเทศไทยจะสามารถขยายตลาดการศึกษาไทยไปต่างแดนได้ อาจจะเป็นเฉพาะสาขาที่เป็นเอกลักษณ์ที่ไทยเด่น เช่น โรงเรียนสอนการทำอาหารไทย ดนตรีไทย รำไทย หัตถกรรมไทย ภาษาไทย มวยไทย ฯลฯ

(24) การพัฒนาสู่มหาวิทยาลัยเฉพาะทาง

การจะก้าวสู่เศรษฐกิจฐานความรู้ ปัจจัยสำคัญคือการพัฒนากลุ่มแรงงานที่มีคุณภาพระดับสูง มีความรู้ความสามารถเฉพาะเจาะจงและเป็นที่ต้องการของตลาด โดยมีแนวโน้มว่าจะมีบางมหาวิทยาลัยมุ่งจัดการศึกษาเฉพาะที่เป็นการลงลึกระดับเชี่ยวชาญ อัน

เป็นการพัฒนาการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพระดับสูงและเป็นการเพิ่มความสามารถแข่งขันให้มหาวิทยาลัย เพื่อดึงดูดกลุ่มผู้เรียนที่สนใจเจาะจงจากทั่วโลก คณาจารย์ที่เก่งและมีความเชี่ยวชาญ รวมถึงโครงการวิจัยต่าง ๆ เข้าสู่มหาวิทยาลัย ตัวอย่างของมหาวิทยาลัยเฉพาะทางนี้ได้เกิดขึ้นหลายแห่งทั่วโลก ตัวอย่างเช่น มหาวิทยาลัยของบริษัทต่าง ๆ เช่น มหาวิทยาลัยผลิตรถยนต์ยี่ห้อต่าง ๆ ประเทศสหรัฐ มีมหาวิทยาลัยแฮมเบอร์เกอร์ (Hamburger University) ก่อตั้งโดยบริษัทแมคโดนัลด์ ประเทศจีนมีมหาวิทยาลัยการแพทย์ (China Medical University) ในญี่ปุ่นมีมหาวิทยาลัยโตเกียวด้านศาสตร์และเทคโนโลยีทางการทะเล (Tokyo University of Marine Science and Technology) ซึ่งมีผู้คนจำนวนมากจากทั่วโลกหลั่งไหลไปเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2549 ข) ที่เคยเสนอไว้ว่า ในอนาคตมีแนวโน้มที่ประเทศไทย จะมีการพัฒนาและเปิดมหาวิทยาลัยเฉพาะทาง เช่น มหาวิทยาลัยการท่องเที่ยวในเขตร้อน มหาวิทยาลัยข้าว หรือมหาวิทยาลัยยางพารา เป็นต้น

(25) การพัฒนาสู่มหาวิทยาลัยที่มุ่งผลิตงานวิจัย

ความต้องกำลังคนและองค์ความรู้ที่มีคุณภาพในการพัฒนาประเทศที่มีมากขึ้น และสภาพการแข่งขันในการจัดการศึกษาที่รุนแรงขึ้น เพื่อสร้างชื่อเสียงและดึงดูดผู้เรียนและคณาจารย์ที่มีคุณภาพ ส่งผลให้มหาวิทยาลัยบางแห่งอาจปรับยุทธศาสตร์ไปสู่ทิศการมุ่งผลิตผลงานวิจัยที่มีคุณภาพ โดยสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมใหม่ ๆ ทำหน้าที่บุกเบิกการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ มุ่งพัฒนานวัตกรรม โดยเร่งพัฒนาความสามารถทางการวิจัยและโครงการวิจัยจำนวนมาก จนเป็นที่รู้จักและยอมรับ และเป็นช่องทางหนึ่งในการสร้างรายได้เข้าสู่มหาวิทยาลัยด้วย อย่างไรก็ตามการพัฒนาสู่การเป็นมหาวิทยาลัยวิจัย ยังมีลักษณะของมหาวิทยาลัยที่มีการจัดการเรียนการสอนควบคู่ไปกับการผลิตผลงานวิจัยที่มีคุณภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2547 ก ; 2547 ข ; 2548 ก ; 2548 ข) ที่เคยนำเสนอไว้

(26) สถาบันการศึกษาที่แข่งขันไม่ได้ต้องปิดตัวหรือควมรวมกิจการ

การแข่งขันด้านการศึกษาไม่ถูกจำกัดอยู่ในขอบเขตพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งอีกต่อไป แต่จะขยายสู่การแข่งขันระดับภูมิภาคและระดับโลกมากขึ้น อีกทั้งสภาพการจัดการศึกษาผ่านระบบสื่อสารสนเทศ ส่งผลให้การแข่งขันการศึกษาจะทวีความรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับผู้ปกครองและผู้เรียนซึ่งเป็นผู้บริโภค ต้องการการศึกษาที่ได้มาตรฐานและคุณภาพมากขึ้น สถาบันการศึกษาจึงต้องเร่งพัฒนาระบบบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาเพื่อดึงดูดผู้เรียน โดยสถาบันการศึกษาต่าง ๆ โดยเฉพาะสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของเอกชน และสถาบันอุดมศึกษา ต้องเข้าสู่การแข่งขันในสภาพธุรกิจทางการศึกษา หากสถาบันการศึกษาใดไม่สามารถเร่งพัฒนาเทคโนโลยี พัฒนาคุณภาพ

หรือมีจุดเด่นที่น่าดึงดูดมากเพียงพอ ย่อมจะทำให้ไม่สามารถแข่งขันได้ และอาจต้องปิดตัวหรือควมรวมกิจการกับมหาวิทยาลัยอื่นไปในที่สุด

(27) การศึกษามุ่งเชิงพาณิชย์มากขึ้น

การแข่งขันด้านการศึกษาที่รุนแรงขึ้นที่สถาบันการศึกษาต่างต้องมุ่งเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน เพื่อสามารถอยู่รอดและแข่งขันได้ ประกอบกับการเปลี่ยนสถานะไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ โดยสถาบันการศึกษาจำเป็นต้องมุ่งแสวงหารายได้เข้าสถาบันมากขึ้น โดยพัฒนาไปสู่การดำเนินกิจการเพื่อมุ่งทางธุรกิจหรือเพื่อการพาณิชย์มากขึ้น โดยจะเกิดขึ้นในกลุ่มสถานศึกษาเอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สถาบันการอาชีวศึกษา รวมถึงสถาบันอุดมศึกษาของภาครัฐและเอกชนที่ต่างต้องแข่งขัน โดยการพัฒนาระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น การมุ่งทำวิจัยหรือการจัดโครงการต่าง ๆ ในเชิงพาณิชย์ การแสวงหาผลกำไรจากช่องทางและด้วยรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจัดทำโฆษณา สถาบันการศึกษา การเปิดหลักสูตรจำนวนมากเพื่อรองรับนักศึกษามากขึ้น ฯลฯ อันเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้จ่าย และเป็นการเพิ่มรายได้เข้าสถาบัน เพื่อนำมาพัฒนาปรับปรุงคุณภาพการจัดการศึกษา และเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายในการฟังฟังงบประมาณจากภาครัฐมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็อาจส่งผลกระทบเชิงลบตามมา หากสถาบันการศึกษานั้นขาดการคำนึงถึงคุณภาพในการจัดการศึกษา รวมถึงอาจเกิดสภาพการทำผิดจรรยาบรรณวิชาชีพผู้สอน เช่น การปล่อยเกรด การซื้อเกรด การสอนในชั้นเรียนหรือการสอนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่มีผู้เรียนจำนวนมากแต่ขาดคุณภาพ การไม่ได้ให้ความสำคัญกับการเป็นที่ปรึกษาในการทำวิทยานิพนธ์ โดยปล่อยให้ผลิตผลงานวิทยานิพนธ์ที่ไม่มีคุณภาพแล้วให้จบการศึกษา เป็นต้น

(28) การศึกษาที่อาจละเลยการบริการสังคม

สถาบันการอุดมศึกษาต่างต้องหารายได้เพื่อเลี้ยงตนเองได้ตามเงื่อนไขการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ประกอบกับการต้องแข่งขันกับสถาบันอุดมศึกษาอื่นทั้งในและต่างประเทศ ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งมีแนวโน้มมุ่งจัดการศึกษาที่มุ่งเชิงพาณิชย์มากขึ้น จนอาจลดค่าใช้จ่าย ไม่ให้ความสำคัญ หรือละเลยพันธกิจในการพัฒนาและรับใช้สังคมชุมชน รวมถึงการทำประโยชน์ต่อสาธารณะอื่น และประเทศชาติได้

29) การวิจัยยังไม่พัฒนาก้าวหน้าไปเท่าที่ควร

เนื่องด้วยการแข่งขันระหว่างสถาบันอุดมศึกษาที่มีมากขึ้น และการต้องหารายได้เข้ามหาวิทยาลัยมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการพยายามหารายได้ในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเปิดหลักสูตรการเรียนการสอน การทำวิจัย และการบริการวิชาการรูปแบบต่าง ๆ แต่เส้นทางที่มีแนวโน้มที่จะได้รายได้เป็นกอบเป็นกำได้มาก คือการเปิดหลักสูตรการเรียน

การสอน ส่วนการทำวิจัยนั้นอาจมีความไม่แน่นอนหากไม่ได้มีการพัฒนางานด้านวิจัยในมหาวิทยาลัยอย่างเป็นระบบ และจะเกิดขึ้นเฉพาะในมหาวิทยาลัยที่มีความพร้อม ประกอบกับจำนวนคณาจารย์ที่เป็นนักวิจัยหรือทำงานด้านการวิจัยมีไม่มากนัก และทำงานได้จำกัด เนื่องจากมีภารกิจงานสอนมาก อีกทั้งการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐในการวิจัยไม่เพียงพอ ซึ่งหากเทียบกับประเทศต่าง ๆ ไทยสนับสนุนการวิจัยน้อยมาก (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2549 ค) ส่งผลให้การพัฒนางานวิจัยในสาขาต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัยมีแนวโน้มจะไม่ก้าวหน้าไปมากเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโอกาสการสนับสนุนการวิจัยจากรัฐ จะมีเฉพาะบางด้านเท่านั้น งานวิจัยที่เห็นผลในระยะสั้น จะได้รับการสนับสนุนสูงกว่าการผลิตงานวิจัยเชิงประยุกต์ (Applied Research) ยังคงน้อยอยู่ และไม่สามารถดึงงานวิจัยมาเพื่อการพัฒนาและแข่งขันได้ อีกทั้งครู อาจารย์หน้าใหม่ นักวิจัยหน้าใหม่ มีโอกาสการเข้าถึงแหล่งเงินทุนน้อย ส่วนปัญหาการวิจัยในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จะพบว่าบรรยากาศการเรียนการสอนยังไม่เอื้อให้เด็กทำวิจัย เพราะคณาจารย์ ยังไม่เป็นแบบอย่างในการทำวิจัยได้

3.4 ด้านผู้บริหาร คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา

3.4.1 ด้านผู้บริหาร

(30) การพัฒนาสู่ผู้บริหารมืออาชีพ

สภาพการแข่งขันทางการศึกษาที่สูงขึ้น ส่งผลให้ผู้บริหารต้องมีการพัฒนาตนเองให้มีความเป็นมืออาชีพมากขึ้น โดยมีวิสัยทัศน์ มีความสามารถในการบริหารการเปลี่ยนแปลง ความรู้ในเชิงการตลาด สามารถบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพขึ้น สร้างจุดขายให้สถาบัน โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาเอกชน รวมถึงสถาบันอุดมศึกษาเมื่อต้องออกนอกระบบราชการ ซึ่งจะอยู่รอดได้ ต้องปรับเปลี่ยนการบริหารเป็นแบบเชิงธุรกิจ ทางออกหนึ่งของการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการที่สถาบันการศึกษาจะให้ความสำคัญมากขึ้น คือ การคัดเลือกผู้บริหารมืออาชีพเข้ามาหนึ่งตำแหน่ง ซึ่งอาจเป็นการจัดจ้างบุคคลภายนอก อีกทั้งผู้บริหารระดับสูงจะไม่ได้เป็นกลุ่มผู้บริหารที่มาจากสายวิชาการดังเช่นที่เคยเป็นมา

(31) การเกิดกลุ่มผู้บริหารรุ่นใหม่

กลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ยุ่่น้อย (Young leaders) เริ่มเข้ามามีบทบาทในการบริหารองค์กรมากขึ้น รวมถึงสถาบันการศึกษาไทยด้วย เนื่องจากกลุ่มผู้บริหารรุ่นใหม่ที่ยุ่่น้อยไม่มากกลุ่มนี้ มีแนวคิดนอกกรอบ มีความคิดเชิงสร้างสรรค์ใหม่ ๆ กล้าคิดกล้าทำ และได้รับแนวคิดทางการศึกษาใหม่ที่ทันสมัย ฯลฯ อีกทั้งการวัดผลงาน จะพิจารณาความรู้ความสามารถ (มากกว่าการพิจารณาตามความอาวุโส) ประกอบกับพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 เปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกที่มีความรู้ความสามารถ เข้าเป็นผู้บริหารสถานศึกษาได้ จึงทำให้เกิดระบบการพัฒนาผู้บริหารรุ่นใหม่

จากภายนอกเข้ามาบริหารได้ มีการจ้างหรือแลกเปลี่ยนตัวผู้บริหารที่มีความเชี่ยวชาญในการบริหารจากหน่วยงานภายนอกทั้งจากในและต่างประเทศ จึงทำให้มีแนวโน้มที่กลุ่มผู้บริหารสถาบันการศึกษา จะเป็นกลุ่มผู้บริหารที่มีอายุน้อยมากขึ้น

(32) การเกิดกลุ่มผู้บริหารตกยุค

สภาพการแข่งขันที่รุนแรงส่งผลให้ผู้แข่งขันที่ไม่สามารถพัฒนาตนเองให้ทันการเปลี่ยนแปลงแล้ว ส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวนหนึ่ง โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐ ที่ไม่สามารถพัฒนาทักษะการบริหารจัดการสมัยใหม่ที่มีประสิทธิภาพขาดความสามารถในการบริหารเชิงรุก ขาดกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาด ขาดทักษะการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ยึดติดกับระบบราชการ ขาดความยืดหยุ่น จะกลายเป็นผู้ที่ตกขอบจากการแข่งขัน โดยผู้บริหารกลุ่มนี้จะถูกขับเคลื่อนโดยแรงกดดันจากผู้บริหารระดับสูง และกฎระเบียบของราชการ จนในที่สุดจะกลายเป็นกลุ่มที่ขาดความก้าวหน้าทางอาชีพ แต่อาจจะยังคงอยู่ในสถาบันการศึกษานั้นต่อไปจนเกษียณอายุ หรือลาออกก่อนการเกษียณอายุ

3.4.2 ด้านครู/คณาจารย์

(33) การที่ครูพัฒนาตนเองมากขึ้น

ความสะดวกรวดเร็วในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลโดยใช้เทคโนโลยี ระบบการทำงานและประเมินผลงานที่มุ่งเน้นผลงานมากขึ้น สภาพแข่งขันที่มากขึ้นเพื่อความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน อีกทั้งการเปิดเสรีทางการศึกษาที่จะมีบุคลากรทางการศึกษาจากต่างประเทศไหลเข้าสู่ไทย สถาบันการศึกษาต่างมุ่งคัดเลือกครูที่มีคุณภาพเข้าสู่สถาบันการศึกษา และสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เริ่มให้ความสำคัญในการพัฒนาครูด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านทักษะเทคโนโลยี การพัฒนาความรู้ และภาษาต่างประเทศ เพื่อรองรับการเปิดหลักสูตรหรือความร่วมมือที่ใช้ทักษะเหล่านี้ สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยกระตุ้นให้ครูต่างมุ่งพัฒนาตนเองมากขึ้น โดยเฉพาะการพัฒนาทักษะด้านอาชีพ องค์กรความรู้ ทักษะการสอน และเทคโนโลยี แต่อย่างไรก็ตามอาจมีกลุ่มครูบางกลุ่ม ซึ่งมักเป็นกลุ่มครูที่ค่อนข้างมีอายุ โดยเฉพาะในสถานศึกษาของรัฐ อาจไม่ตื่นตัวในการพัฒนาตนเองมากนัก อย่างไรก็ตามปัจจัยสำคัญที่จะมีผลกระตุ้นให้ครูมุ่งพัฒนาตนเองมากขึ้นเพียงใด ขึ้นกับแรงจูงใจ กล่าวคือ หากครูผู้สอนขาดแรงจูงใจในการประกอบอาชีพ ภาระของครูมาก ความรับผิดชอบสูงแต่เงินเดือนน้อย อาจส่งผลให้การพัฒนาตนเองของครูไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควรได้

(34) ครูเก่งไหลออกจากระบบ

ครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถ อาจไหลออกจากระบบการศึกษา เนื่องจากผลตอบแทนในการประกอบอาชีพอื่นมากกว่า โดยเฉพาะภาคธุรกิจเอกชนน่าจูงใจ

มากกว่า และเมื่อมีการเปิดเสรีทางการค้า จะยิ่งส่งผลให้ตลาดงานต้องการกำลังคนที่มีคุณภาพเข้าสู่ระบบจำนวนมาก ทำให้ทุกฝ่ายต่างคาดหวังว่าครูจะสามารถสอนได้อย่างมีคุณภาพ ประกอบกับสถานประกอบการหลายแห่ง มีความพร้อมด้านเครื่องมือ เทคโนโลยี และอุปกรณ์ที่ทันสมัย มีโครงการวิจัยและมีทุนในการวิจัย ในขณะที่สถาบันการศึกษามีความจำกัดค่อนข้างมาก ทั้งด้านการขาดแคลนเทคโนโลยีและความพร้อมต่าง ๆ ที่ไม่ทันสมัย และผลตอบแทนไม่น่าพอใจมากพอ ส่งผลให้ครูที่มีความรู้ความสามารถจำนวนมาก เกษียณก่อนอายุราชการ หรือไหลออกจากระบบการศึกษาได้

(35) การเกิดกลุ่มครู part time มากขึ้น

ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ระหว่างอาชีพครูกับอาชีพอื่น เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้ครูจำนวนมากเกษียณก่อนอายุราชการและเกิดการไหลออกนอกระบบตั้งที่กล่าวไว้ข้างต้น ส่งผลให้สภาพความขาดแคลนครูที่มีคุณภาพในทุกระดับการศึกษายังคงมีอยู่ต่อเนื่อง แม้รัฐจะพยายามคืนตำแหน่งให้สถานศึกษาที่มีการเกษียณอายุราชการก่อนกำหนดก็ตาม ประกอบกับผลตอบแทนของครูอาจจะไม่จูงใจมากพอ ในขณะที่มีความต้องการทางการศึกษาที่มีคุณภาพและมีความหลากหลายมากขึ้น ทางออกหนึ่งของสถาบันการศึกษาที่มีแนวโน้มเป็นไปได้ในอนาคต คือการจ้างครูอัตราจ้าง หรือ ครูผู้สอนที่ทำงานแบบ Part time แนวโน้มนี้จะเป็นไปได้มากในสถาบันการศึกษาเอกชนและสถาบันอุดมศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการจ้างผู้ที่มีความรู้ความสามารถจากภายนอกมาเป็นอาจารย์พิเศษ อีกทั้งมีแนวโน้มที่สถาบันการศึกษาจะจ้างผู้เชี่ยวชาญที่มีชื่อเสียงจากภาคเอกชนหรือหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาสอนในลักษณะ part time มากกว่าเต็มเวลา

3.5 ด้านทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

(36) การยังคงพึ่งพิงการอุดหนุนจากรัฐสูง

ในอนาคตการศึกษาขั้นพื้นฐานยังคงต้องพึ่งพิงการอุดหนุนจากรัฐสูง การแบกรับภาระของภาครัฐนี้ยังคงเกิดขึ้น โดยเป็นผลต่อเนื่องจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดกรอบให้รัฐต้องรับภาระทางการศึกษาสูง ทั้งค่าใช้จ่ายรายบุคคลของผู้เรียน เงินอุดหนุนการศึกษาแก่สถาบันการศึกษา กองทุนสำหรับพัฒนาครูอาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา เงินกู้ยืมเพื่อการศึกษา ประกอบกับมีมหาวิทยาลัยของรัฐอีกจำนวนมากยังไม่เปลี่ยนสถานะไปสู่มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ อีกทั้งยังไม่มีกลไกภาคปฏิบัติที่ชัดเจนในการระดมทุนจากแหล่งอื่น นอกเหนือจากการพึ่งพิงรัฐเป็นหลัก ก่อเกิดเป็นภาระต่องบประมาณของรัฐ และส่งผลการพัฒนาคุณภาพที่ขับเคลื่อนได้ช้า ประกอบกับแนวโน้มการบริจาคเพื่อการศึกษาจากภาคีอื่น เช่น ภาคธุรกิจ หรือสถานประกอบการให้สถานศึกษาไทยยังมีไม่มากนัก

(37) การเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากร

การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรของสถาบันการศึกษามีหลายช่องทาง ทั้งด้านการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งมีสาเหตุจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะการพัฒนาเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ที่เอื้อประโยชน์ให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ผ่านเครือข่าย เป็นการขยายการศึกษาไปยังผู้เรียนได้ในปริมาณมากขึ้น อีกทั้งผู้เรียนสามารถเข้าไปค้นหาข้อมูลความรู้ได้สะดวกและรวดเร็ว เทคโนโลยีสารสนเทศและการพัฒนาซอฟต์แวร์ทางการศึกษาต่าง ๆ มีการพัฒนาก้าวหน้ามากขึ้น มีกลุ่มบริษัทเอกชนจำนวนมาก เข้ามาแข่งขันผลิตและพัฒนาสื่ออิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษาที่ทันสมัย น่าสนใจ และง่ายต่อการเรียนรู้ มากขึ้น อันเป็นการสร้างประสิทธิภาพการเรียนการสอนมากขึ้น การเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการแข่งขันทางการศึกษาทุกระดับ กระแสการเรียกร้องความโปร่งใสในการบริหารจัดการ รวมถึงความต้องการด้านคุณภาพในการเรียนการสอน ส่งผลให้สถาบันการศึกษาพัฒนาการบริหารจัดการ ด้วยการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุน ซึ่งจะปรากฏเด่นชัดในสถานศึกษาเอกชนและสถาบันอุดมศึกษา เนื่องด้วยแรงกดดันจากการแข่งขัน และการมีความเป็นอิสระบริหารจัดการมากกว่า ต่างจากสถานศึกษาของรัฐที่ติดกับระบบราชการ และมีงบประมาณจำกัด ส่งผลให้สถานศึกษากลุ่มนี้ อาจไม่สามารถพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการได้ ก้าวหน้าและรวดเร็วเท่าที่ควร เมื่อเทียบกับสถานศึกษาเอกชน และสถาบันอุดมศึกษา การเพิ่มประสิทธิภาพในการบริการวิชาการ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ และการขยายตัวของเครือข่ายวิชาการ ส่งผลให้การเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารและข้อมูลทางวิชาการไปยังหน่วยงานต่าง ๆ สะดวกรวดเร็ว เป็นการขยายช่องทางการให้บริการทางการศึกษาแก่ผู้ ที่สนใจ อาทิ การบริการข้อมูลข่าวสารทางวิชาการผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ห้องสมุดเสมือนจริงผ่านเครือข่ายสารสนเทศ การหาข้อมูลผ่านเว็บไซต์การวิจัย การทดลอง การประชุมเสมือนจริง ระบบตรวจสอบวัดผลผ่านคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

(38) การขาดความสมดุลในการพัฒนา Hard ware soft ware และ people ware

ความจำเป็นในการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อรองรับความต้องการที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว กลายเป็นความจำเป็นเร่งด่วนที่ทุกประเทศต่างให้ความสำคัญรวมถึงประเทศไทยด้วย แต่ที่ผ่านมามีการพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของไทย มุ่งพัฒนา Hard ware เป็นหลัก เช่น การจัดซื้อคอมพิวเตอร์เพื่อการศึกษาจำนวนมาก แต่ขาดการพัฒนาเชิงคุณภาพรองรับ เช่น การพัฒนาคุณภาพครูผู้สอน และขาดการเตรียมความพร้อมด้านซอฟต์แวร์เพื่อการศึกษาและการเรียนรู้ ส่งผลให้แม้สถาบันการศึกษาจะมีอุปกรณ์ที่ทันสมัย แต่ยังคงขาดแคลนผู้มีความรู้ความชำนาญในการใช้เทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิภาพ โดยยังคงมีแนวโน้มจะเกิดสภาพการณ์เช่นนี้ต่อเนื่องไปในอีก 5 ปี ข้างหน้า ซึ่งการจะเปลี่ยนทิศทางแนวโน้มได้หรือไม่ขึ้นกับเงื่อนไขด้านนโยบายของรัฐบาลในการพัฒนา

ทั้ง Hard ware Soft ware และ people ware ได้อย่างสอดคล้องกัน

(39) ความเหลื่อมล้ำในการพัฒนาเทคโนโลยีทางการศึกษาเพิ่มขึ้น

ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ มีสาเหตุมาจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานยังไม่ทั่วถึงโดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทห่างไกล อีกทั้งยังมีบางกลุ่มคนยังขาดทักษะการใช้เทคโนโลยีการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ประกอบกับสถาบันการศึกษาบางแห่งมีงบประมาณไม่เพียงพอ และขาดครูที่มีความสามารถในการใช้และสอนเทคโนโลยี โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาขนาดเล็กซึ่งมีทรัพยากรจำกัด ส่งผลให้เกิดช่องว่างการเข้าถึงเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาาระหว่างสถาบันการศึกษาที่มีความพร้อมต่างกัน ยิ่งกว้างมากขึ้น

(40) การผลิตกำลังคนบางสาขายังไม่สอดคล้องกับความต้องการตลาด

กระแสตุนิยม และการเติบโตทางเศรษฐกิจที่รวดเร็ว เป็นผลให้สังคมยอมรับค่านิยมทางด้านวัตถุ ตลอดจนสถาบันอุดมศึกษามุ่งเน้นการแสวงหารายได้ โดยเปิดสาขาตามความต้องการผู้เรียน นับเป็นการส่งสัญญาณผิด ทั้งในด้านการผลิตกำลังคนที่สอดคล้องความต้องการประเทศ และสนับสนุนให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความต้องการของตลาดและให้ผลตอบแทนสูง โดยไม่ได้คำนึงถึงความชอบ ความถนัด โดยผู้เรียนเรียนในสิ่งไม่ถนัด ทำให้ไม่สามารถได้รับการพัฒนาตามศักยภาพ ทั้งยังทำให้เกิดการขาดแคลนบุคลากรบางสาขาที่จำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ นับเป็นการสูญเสียทรัพยากรทางการศึกษาที่ไม่คุ้มค่า ซึ่งปัจจุบันปัญหาการผลิตกำลังคนทางด้านสายสังคมศาสตร์เกินความต้องการตลาด ในขณะที่กำลังคนด้านวิทยาศาสตร์ขาดแคลน และมีแนวโน้มขาดแคลนมากขึ้นต่อเนื่อง

(41) การศึกษาที่สถานประกอบการมีบทบาทมากขึ้น

แนวโน้มการจัดการศึกษาในอนาคต เปิดโอกาสให้ภาคเอกชนโดยเฉพาะกลุ่มสถานประกอบการเข้ามามีบทบาทจัดการศึกษามากขึ้น เพื่อลดภาระการจัดการศึกษาของรัฐ เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการศึกษา ทำให้เกิดความหลากหลายในการจัดการศึกษา ผลิตรากำลังคนที่มีคุณสมบัติเชี่ยวชาญเฉพาะทางที่เจาะจงสำหรับสถานประกอบการ อีกทั้งส่งเสริมการพัฒนากลุ่มคนทำงานให้ได้รับการยกระดับฝีมือแรงงาน โดยรัฐมีแนวโน้มใช้มาตรการสนับสนุนที่น่าจูงใจมากขึ้น อาทิ การลดหย่อนหรือและยกเว้นภาษี การอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ เช่น ลดระเบียบขั้นตอนที่ยุงยากของการดำเนินการขอจัดตั้งสถานศึกษา จัดสรรด้านสาธารณูปโภคต่าง ๆ สำหรับสถานประกอบการในการจัดตั้งสถานศึกษา โดยสนับสนุนให้สถานประกอบการขนาดใหญ่จัดการศึกษาเอง หรือจัดการศึกษาร่วมกับสถานศึกษา ฯลฯ

(42) การศึกษาที่ภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมมากขึ้น

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไว้ในมาตรา 8 (2) และมาตรา 9 (6) ว่า ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา อีกทั้งจัดระบบการศึกษา โครงสร้าง กระบวนการจัดการศึกษาที่ยืดการมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชน องค์กรชุมชน สถาบันทางสังคม ฯลฯ ประกอบกับผู้คนมีความตื่นตัวด้านสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานในการรับการศึกษาที่มีคุณภาพ มีการรวมตัวของกลุ่มคนต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ภาคประชาสังคมต่าง ๆ เข้ามามีส่วนโดยมีสิทธิในการจัดการศึกษา และเข้ามามีส่วนในการตรวจสอบการทำงานของสถาบันการศึกษาได้ รวมถึงการเข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายทางการศึกษาได้มากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามพบว่าผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการศึกษาส่วนใหญ่ จะเป็นกลุ่มคนที่มีความรู้ มีการศึกษา ในขณะที่ประชาชนและภาคประชาสังคมจำนวนไม่น้อยกลับไม่ได้สนใจในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา หรือมีส่วนร่วมในการนำเสนอและตรวจสอบด้านการจัดการศึกษาเท่าที่ควร ต่างจากภาคประชาชนในประเทศที่พัฒนาแล้วโดยเฉพาะกลุ่มประเทศตะวันตกที่ต่างให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมค่อนข้างมาก

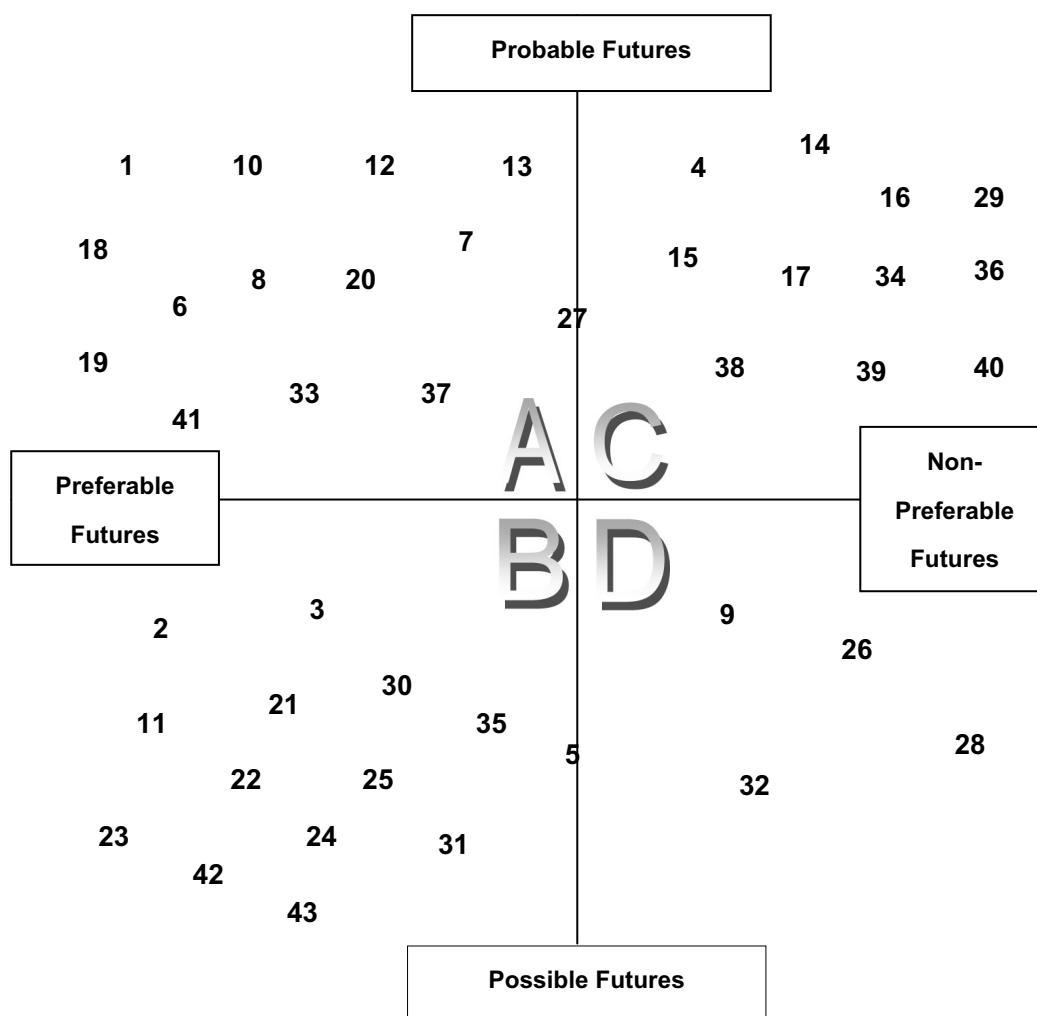
(43) การศึกษาที่กระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ถ่ายโอนสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) มีกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กล่าวถึงการกระจายอำนาจด้านการจัดการศึกษาสู่ท้องถิ่น ไว้ในมาตรา 9(2) “มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” แต่กระนั้นที่ผ่านมากการดำเนินการอยู่ภายใต้ความเห็นที่ขัดแย้งหลายด้าน อย่างไรก็ตาม การกระจายอำนาจการศึกษาสู่ อปท. มีแนวโน้มถูกนำมาวิจัยและพัฒนาเพื่ออุดช่องโหว่และปัญหาต่าง ๆ เพราะตามหลักการแล้ว การกระจายอำนาจทางการศึกษา ส่งผลดีต่อการจัดการศึกษาได้สอดคล้องความต้องการท้องถิ่นมากกว่า อีกทั้งมีกระแสนับสนุนการถ่ายโอน และมีสถานศึกษาหลายแห่งที่มีความพร้อมในการถ่ายโอนไปยัง อปท. แต่เงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้แนวโน้มการถ่ายโอนสถานศึกษาไปยัง อปท. ได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการของภาครัฐ ในการกำหนดแนวทางการถ่ายโอน การรับฟังความเห็นของประชาชน และการให้ความสำคัญในการแก้ไขประเด็นความขัดแย้งที่สังคมตั้งคำถามไม่ว่าจะเป็นความพร้อมของ อปท. ในการรับการศึกษาโอน ผลกระทบต่อสวัสดิการของครูบุคลากรทางการศึกษาในท้องถิ่น การขาดระบบการตรวจสอบที่เข้มแข็ง การขาดมาตรการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ความอ่อนแอของวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น ฯลฯ

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์และตีความภาพอนาคตและปัจจัยที่มีอิทธิพล (Analysis and interpretation of the futures)

ขั้นตอนนี้เป็นการนำเอาภาพอนาคตด้านการศึกษามาจากขั้นตอนที่ 3 มาวิเคราะห์ตีความ และจัดกลุ่มโดยมี 2 ขั้นตอนย่อย ดังนี้

4.1 การวิเคราะห์และตีความภาพอนาคต เป็นการวิเคราะห์และจัดกลุ่มภาพอนาคตโดยใช้ 2 เกณฑ์ คือ เกณฑ์แรกคือ เกณฑ์ภาพอนาคตที่มีแนวโน้มจะเกิดขึ้นค่อนข้างแน่นอนหรือเป็นภาพอนาคตที่อาจจะเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้นได้ และเกณฑ์ที่สอง คือ เกณฑ์ภาพอนาคตพึงประสงค์หรือภาพอนาคตที่ไม่พึงประสงค์ โดยนำเอาภาพอนาคตที่ได้จากขั้นตอนที่สองมาวิเคราะห์และแยกกลุ่มได้ ดังภาพที่ 6

ภาพที่ 6 การวิเคราะห์และจัดกลุ่มภาพอนาคตโดยใช้เกณฑ์ ภาพอนาคตที่อาจจะเกิดขึ้นค่อนข้างแน่นอน-อาจจะเกิดหรือไม่เกิด และภาพพึงประสงค์-ไม่พึงประสงค์

หมายเหตุ: ภาพอนาคตด้านการศึกษาที่เป็นผลกระทบจากสภาพโลกาภิวัตน์ใน 5 ปีข้างหน้า

A = ภาพอนาคตที่มีแนวโน้มจะเกิดขึ้นค่อนข้างแน่นอน (Probable Futures) และเป็นภาพอนาคตที่พึงประสงค์ (Preferable Futures) ซึ่งมีภาพอนาคตดังนี้

- 1 = ระดับการศึกษาโดยเฉลี่ยสูงขึ้น
- 6 = การศึกษาสำหรับกลุ่มคนทำงานเพิ่มขึ้น
- 7 = การอาชีวศึกษามีบทบาทมากขึ้น
- 8 = การศึกษานอกระบบมีบทบาทมากขึ้น
- 10 = การศึกษาที่เกิดหลักสูตรใหม่จำนวนมาก
- 12 = การเปิดหลักสูตรนานาชาติมากขึ้น
- 18 = การศึกษานานาชาติอิเล็กทรอนิกส์
- 19 = การศึกษาที่มุ่งแสวงหาเอกลักษณ์ด้านคุณภาพหรือด้านความแตกต่าง
- 20 = การศึกษาที่เชื่อมโยงเป็นเครือข่าย
- 33 = การที่ครูพัฒนาตนเองมากขึ้น
- 37 = การเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากร
- 41 = การศึกษาที่สถานประกอบการมีบทบาทมากขึ้น

B = ภาพอนาคตที่มีแนวโน้มจะเกิดขึ้นหรืออาจไม่เกิดขึ้น (Possible Futures) และเป็นภาพอนาคตที่พึงประสงค์ (Preferable Futures) ซึ่งมีภาพอนาคตดังนี้

- 2 = ความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสทางการศึกษาลดลง
- 3 = โอกาสรับบริการการศึกษาที่มีคุณภาพเพิ่มขึ้น
- 11 = การศึกษาที่มีความเป็นสากล
- 13 = การศึกษาที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 21 = การก้าวสู่การเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐมากขึ้น
- 22 = การศึกษาที่ซื้อต้นแบบ (Franchise)
- 23 = การขยายตลาดการศึกษาไทยไปต่างประเทศ
- 24 = การพัฒนาสู่มหาวิทยาลัยเฉพาะทาง
- 25 = การพัฒนาสู่มหาวิทยาลัยที่มุ่งผลิตงานวิจัย
- 30 = การพัฒนาสู่ผู้บริหารมืออาชีพ
- 31 = การเกิดกลุ่มผู้บริหารรุ่นใหม่
- 35 = การเกิดกลุ่มครู part time มากขึ้น
- 42 = การศึกษาที่ภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมมากขึ้น
- 43 = การศึกษาที่กระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

C = ภาพอนาคตที่มีแนวโน้มจะเกิดขึ้นค่อนข้างแน่นอน (Probable Futures) และเป็นภาพอนาคตที่ไม่พึงประสงค์ (Non -Preferable Futures) ซึ่งมีภาพอนาคต

ดังนี้

4 = การเพิ่มช่องว่างด้านคุณภาพในการจัดการศึกษา

14 = การมุ่งสอนวิชาการแต่ยังไม่สามารถปลูกฝังรักการเรียนรู้

15 = การสอนด้านทักษะการคิดและทักษะทางอารมณ์ยังไม่มีคุณภาพ

16 = การสอนด้านคุณธรรมจริยธรรมยังไม่มีคุณภาพ

17 = การสอนด้านภาษาต่างประเทศยังไม่มีคุณภาพ

29 = การวิจัยยังไม่พัฒนาก้าวหน้าไปเท่าที่ควร

34 = การเกิดครูเก่งไหลออกจากระบบ

36 = การยังคงพึ่งพิงการอุดหนุนจากรัฐสูง

38 = การขาดความสมดุลในการพัฒนา Hard ware soft ware และ people ware

39 = ความเหลื่อมล้ำในการพัฒนาเทคโนโลยีทางการศึกษาเพิ่มขึ้น

40 = การผลิตกำลังคนบางสาขายังไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด

D = ภาพอนาคตที่มีแนวโน้มจะเกิดขึ้นหรืออาจไม่เกิดขึ้น (**Possible Futures**) และเป็นภาพอนาคตที่ไม่พึงประสงค์ (**Non -Preferable Futures**) ซึ่งมีภาพอนาคตดังนี้

9 = การผลิตบัณฑิตเกินความต้องการ

26 = สถาบันการศึกษาที่แข่งขันไม่ได้ต้องปิดตัวหรือควมรวมกิจการ

28 = การศึกษาที่อาจละเลยการบริการสังคม

32 = การเกิดกลุ่มผู้บริหารตกยุค

อยู่ระหว่าง **A** และ **C** = ภาพอนาคตที่มีแนวโน้มจะเกิดขึ้นค่อนข้างแน่นอน (**Probable Futures**) โดยอาจเป็นทั้งภาพอนาคตที่พึงประสงค์หรือไม่พึงประสงค์ได้ ซึ่งมีภาพอนาคตดังนี้

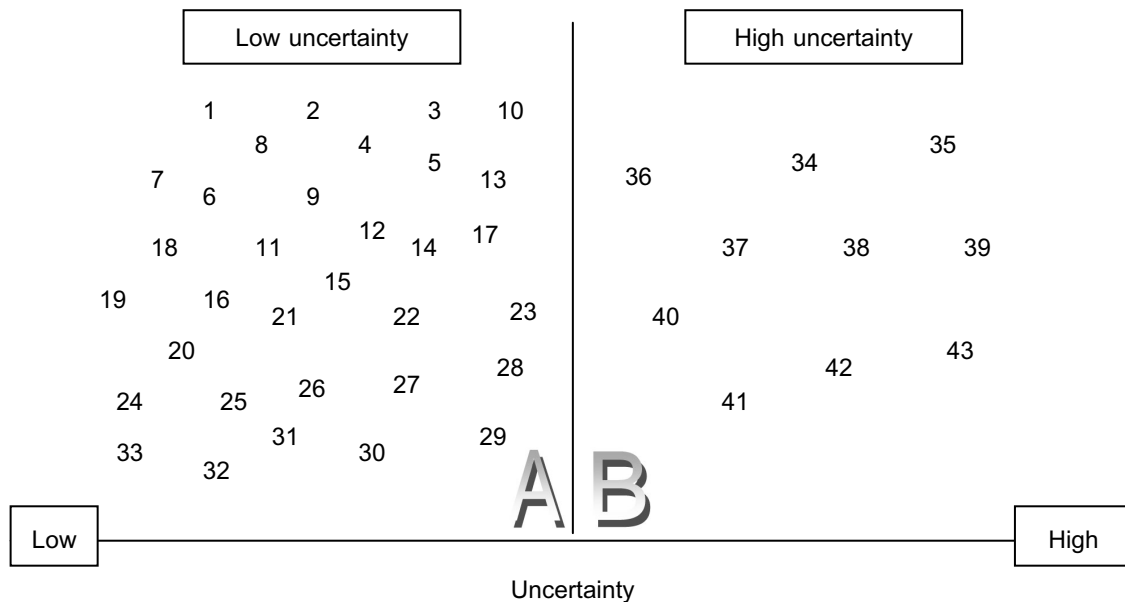
27 = การศึกษามุ่งเชิงพาณิชย์มากขึ้น

อยู่ระหว่าง **B** และ **D** = ภาพอนาคตที่มีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้นก็ได้ (**Possible Futures**) โดยอาจเป็นทั้งภาพอนาคตที่พึงประสงค์หรือไม่พึงประสงค์ได้ ซึ่งมีภาพอนาคตดังนี้

5 = โอกาสทางการศึกษาในบางสาขาที่ไม่ใช่ความต้องการตลาด ถูกจำกัดอยู่ในเฉพาะมหาวิทยาลัยบางแห่ง

4.2 การวิเคราะห์และตีความปัจจัยที่มีอิทธิพล เป็นการวิเคราะห์ปัจจัย โดยแบ่งกลุ่มปัจจัยออกเป็นกลุ่มปัจจัยที่มีความไม่แน่นอนระดับต่ำ (low uncertainty influence factors) คือ ปัจจัยที่เกิดขึ้นค่อนข้างแน่นอน โดยปรับเปลี่ยนหรือแก้ไขปัจจัยนั้นได้ยาก อันทำให้สามารถคาดการณ์ภาพแนวโน้มอนาคตที่เกิดจากปัจจัยนั้นได้ค่อนข้างแน่นอน และกลุ่มปัจจัยที่มีความไม่แน่นอนระดับสูง (high uncertainty influence factors) คือ ปัจจัยนั้น

อาจเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้นก็ได้ หรือมีทิศทางไม่แน่นอนว่าจะเกิดขึ้นไปในทิศทางใด ส่งผลให้การคาดการณ์ภาพแนวโน้มอนาคตที่เป็นผลมาจากปัจจัยนั้นมีความไม่แน่นอนสูงว่าจะเกิดไปในทิศทางใด ดังภาพที่ 7 การแยกเป็นกลุ่มปัจจัยที่มีความไม่แน่นอนที่จะเกิดขึ้นหรือไม่นั้น จะมีผลต่อการกำหนดแนวทาง/ข้อเสนอแนะในการจัดการศึกษาเพื่อพร้อมรับต่อสภาพโลกาภิวัตน์ ซึ่งจะอธิบายรายละเอียดในขั้นตอนที่ 5

ภาพที่ 7 การวิเคราะห์ปัจจัยโดยแบ่งเป็นกลุ่มปัจจัยที่มีความไม่แน่นอนระดับสูง และกลุ่มปัจจัยที่มีความไม่แน่นอนระดับต่ำ

หมายเหตุ: ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษา

A = กลุ่มปัจจัยที่มีความไม่แน่นอนระดับต่ำ (low uncertainty influence factors) มีดังนี้

- 1 = สังคมเทคโนโลยีสารสนเทศ
- 2 = สังคมการแข่งขัน
- 3 = สังคมที่เกิดช่องว่าง
- 4 = สังคมที่อยู่ภายใต้กรอบมาตรฐานสากล
- 5 = สังคมที่เคารพในสิทธิมนุษยชน
- 6 = สังคมผู้สูงอายุ
- 7 = สังคมที่มุ่งสร้างเอกลักษณ์ของชุมชน
- 8 = สังคมที่แสวงหาการเติมเต็มทางจิตใจ
- 9 = เศรษฐกิจเสรี

- 10 = เศรษฐกิจเครือข่าย
- 11 = เศรษฐกิจดิจิทัล
- 12 = เศรษฐกิจฐานความรู้
- 13 = เศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรมและเหลื่อมล้ำสูงขึ้น
- 14 = เศรษฐกิจที่พึ่งพาการส่งออก
- 15 = เศรษฐกิจที่พึ่งพากรุณีภาคเอเชียมากขึ้น
- 16 = เศรษฐกิจพอเพียง
- 17 = อัตราการพัฒนา S&T ก้าวหน้ารวดเร็ว
- 18 = ทิศทางการพัฒนา S&T (ด้าน IT นาโนเทคโนโลยี เทคโนโลยีชีวภาพ วัสดุศาสตร์)
- 19 = การพัฒนา S&T ที่ขัดต่อหลักคุณธรรมจริยธรรม
- 20 = การให้ความสำคัญกับทรัพย์สินทางปัญญาและสิทธิบัตร
- 21 = การเกิดวิกฤตธรรมชาติ
- 22 = การรวมกลุ่มเพื่อแก้ไขและรักษาทรัพยากรแวดล้อม
- 23 = การค้นหาพลังงานทดแทน
- 24 = การเมืองก้าวสู่ประชาธิปไตยมากขึ้น
- 25 = การเมืองที่คำนึงถึงอิทธิพลของกติการะหว่างประเทศ
- 26 = การเมืองที่อิทธิพลของภาครัฐกิจและบรรษัทข้ามชาติมีมากขึ้น
- 27 = การพยายามเพิ่มกลไกความคุ้มครองผลประโยชน์ประเทศมากขึ้น
- 28 = การสั่นคลอนความมั่นคงจากการก่อการร้าย
- 29 = การเมืองที่การทุจริตคอร์รัปชันมีแนวโน้มลดลง
- 30 = การเมืองที่ใช้แรงกดดัน
- 31 = ระดับสถานศึกษา
- 32 = ประเภทของสถาบันการศึกษา
- 33 = ทรัพยากรของสถาบันการศึกษา
- B = กลุ่มปัจจัยที่มีความไม่แน่นอนระดับสูง (high uncertainty influence factors) มีดังนี้**
- 34 = ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถาบันการศึกษา
- 35 = การกำหนดทิศทางและวิสัยทัศน์ของสถาบันการศึกษา
- 36 = ผู้สอน
- 37 = ภาวะผู้นำของผู้บริหารรัฐบาล
- 38 = การกำหนดวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์การศึกษาชาติ
- 39 = การกำหนดจุดยืนและแนวทางปฏิบัติต่อการเปิดเสรีทางการศึกษา
- 40 = การนำสู่ภาคปฏิบัติ

41 = การประเมินติดตามผล

42 = การกำหนดกฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง

43 = การเชื่อมโยงด้านยุทธศาสตร์ แผนงาน และทรัพยากรกับภาคีอื่น

ขั้นตอนที่ 5 การกำหนดแนวทาง/ข้อเสนอแนะ

5.1 หลักการในการจัดทำแนวทาง/ข้อเสนอแนะ

ขั้นตอนนี้เป็นการนำเอาปัจจัยที่มีอิทธิพลที่ผ่านการจัดกลุ่มข้างต้น มากำหนดแนวทางหรือข้อเสนอแนะในการพัฒนาการจัดการศึกษาไทยให้พร้อมรับต่อสภาพโลกาภิวัตน์ โดยใช้หลักการในการกำหนดแนวทาง ดังนี้

กรณีที่ปัจจัยที่มีอิทธิพลมีระดับความไม่แน่นอนสูง หรือปัจจัยที่อาจมีการปรับเปลี่ยนหรือแก้ไขปัจจัยนั้นได้ เพื่อให้ไปมีอิทธิพลกำหนดภาพอนาคตให้ไปในทิศที่พึงประสงค์ หรือเพื่อแก้ไข บรรเทา หรือลดปัญหาที่เกิดจากภาพอนาคตนั้นได้ ดังนั้นผู้เกี่ยวข้องกับการกำหนดปัจจัยเหล่านี้ จึงต้องให้ความสำคัญในการกำหนดทิศทางของปัจจัยเหล่านี้ให้มาก เพราะเป็นปัจจัยที่อาจทำให้เกิดภาพอนาคตที่แตกต่างได้ หรือที่เรียกว่า เป็นจุดเปลี่ยนการเกิดภาพอนาคต ซึ่งมักเป็นกลุ่มปัจจัยด้านรัฐต่อการจัดการศึกษาไทย และกลุ่มปัจจัยด้านสถาบันการศึกษา

กรณีที่ปัจจัยที่มีอิทธิพลมีระดับความไม่แน่นอนต่ำ หรือปัจจัยที่ปรับเปลี่ยนหรือแก้ไขได้ยาก เพราะเป็นแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นค่อนข้างแน่นอน ซึ่งหากปัจจัยที่มีอิทธิพลนั้น ส่งผลให้เกิดภาพอนาคตไม่พึงประสงค์ การจะแก้ไขหรือปรับเปลี่ยนภาพอนาคตให้พึงประสงค์ หรือบรรเทาปัญหาได้ จะต้องใช้วิธีการปรับกลไกสนับสนุนอื่น ๆ โดยการปรับปัจจัยที่มีอิทธิพลอื่น ๆ ที่มีผลทั้งทางตรงและทางอ้อม ให้ไปลดหรือบรรเทาภาพอนาคตที่ไม่พึงประสงค์นั้นให้น้อยลง กลุ่มปัจจัยที่มีอิทธิพลมักจะเป็นกลุ่มปัจจัยที่เป็นสภาวะแวดล้อมโลกและประเทศไทย ซึ่งเป็นผลมาจากโลกาภิวัตน์ที่มีแนวโน้มจะเกิดขึ้นและปรับเปลี่ยนได้ยาก เพราะเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ที่ถาโถมเข้ามา

5.2 แนวทางข้อเสนอแนะในการพัฒนาการศึกษาไทยให้สภาพโลกาภิวัตน์

5.2.1 แนวทางระดับสถาบันการศึกษา

แนวทางการระดับสถานศึกษาและสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งมีกรอบพิจารณาและกำหนดขึ้นบนฐานภารกิจและเป้าหมายจัดการศึกษาของแต่ละกลุ่มสถานศึกษา กล่าวคือ สถานศึกษาของรัฐระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีเป้าหมายในการจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและเพื่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาเป็นหลัก โดยไม่ได้มุ่งแข่งขันทางการศึกษาเพื่ออยู่รอดได้เป็นเป้าหมายหลัก ในขณะที่สถานศึกษาเอกชนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สถาบันอาชีวศึกษาเอกชน และสถาบันอุดมศึกษา จะมีประเด็นการแข่งขันในการจัดการศึกษาเข้ามารวมด้วย ดังตารางที่ 5 เป็นการนำเสนอแนวทางที่สถาบันการศึกษาแต่ละกลุ่มควรดำเนินการ

ตารางที่ 5 แนวทางระดับสถาบันการศึกษา

ด้าน	แนวทางระดับสถานศึกษา	กศ.ขั้นพื้นฐาน สามัญ-รัฐ	กศ.ขั้นพื้นฐาน สายสามัญ เอกชน	การอาชีว ศึกษา รัฐ	การอาชีว ศึกษา เอกชน	การศึกษานอก โรงเรียน	การอุดม ศึกษา รัฐ	การอุดม ศึกษา เอกชน
1. ด้าน ระบบการ ศึกษา	การพัฒนาการศึกษาสำหรับกลุ่มคนทำงานเพื่อยกระดับฝีมือแรงงาน ซึ่งสำคัญมากในการอาชีวศึกษา ที่ทำร่วมกับสถานประกอบการ การศึกษานอกโรงเรียนและการอุดมศึกษา ฯลฯ โดยอาจเป็นหลักสูตรระยะสั้น หลักสูตรนอกเวลาทำงานหลักสูตรที่เรียนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2. ด้านการ จัดการ เรียนรู้	การพัฒนาหลักสูตรใหม่ ที่หลากหลายน่าสนใจและตอบสนองความต้องการของตลาด เช่น หลักสูตรการพัฒนาพลังงานทดแทน หลักสูตรสำหรับผู้สูงอายุ หลักสูตรเกี่ยวกับเทคโนโลยีชีวภาพใหม่ ๆ หลักสูตรการ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ด้าน	แนวทางระดับสถานศึกษา	กศ.ขั้นพื้นฐาน สามัญ-รัฐ	กศ.ขั้นพื้นฐาน เอกชน	การศึกษา รัฐ	การศึกษา เอกชน	การศึกษานอก โรงเรียน	การอุดม ศึกษา รัฐ	การอุดม ศึกษา เอกชน
	วิเคราะห์และป้องกันการก่อการร้ายชาย							
	การพัฒนาหลักสูตรให้ได้คุณภาพ มาตรฐาน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การพัฒนาหลักสูตรที่เป็นความ เชี่ยวชาญเฉพาะของสถาบันการศึกษา นั้นให้โดดเด่น		✓		✓		✓	✓
	การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาร่วมกับ สถาบันการศึกษาต่างประเทศที่มี ชื่อเสียง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การพัฒนาหลักสูตรการศึกษานานาชาติ ที่มีคุณภาพ	✓	✓	✓	✓		✓	✓
	การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่มุ่ง พัฒนาทักษะการคิดมิติต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อ การอยู่ในยุคโลกาภิวัตน์ ทั้งด้านความคิด สร้างสรรค์ การคิดกลยุทธ์ การคิดอนาคต การตีวิพากษ์ การคิดสังเคราะห์ ฯลฯ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่ พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมควบคู่ความรู้ ทางวิชาการ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ด้าน	แนวทางระดับสถานศึกษา	กศ.ชั้น พื้นฐานสาย สามัญ-รัฐ	กศ.ชั้นพื้นฐาน สายสามัญ เอกชน	การอาชีว ศึกษา รัฐ	การอาชีว ศึกษา เอกชน	การศึกษานอก โรงเรียน	การอุดม ศึกษา รัฐ	การอุดม ศึกษา เอกชน
	การพัฒนาเนื้อหาการสอนที่ร่วมสมัย และเท่าทันการเปลี่ยนแปลง โดยพัฒนา เนื้อหาอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การพัฒนาการสอนด้านความฉลาดทาง อารมณ์ (EQ)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
3. ด้านการ บริหารและ การจัด การศึกษา	การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และ ความเสี่ยงของสถาบันการศึกษาเพื่อ กำหนดทิศทางการจัดการศึกษา ที่สามารถ อยู่รอด แข็งแรง และพัฒนาคุณภาพ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มุ่ง พัฒนาคุณภาพหรือความแตกต่าง เพื่อ แข่งขันได้ โดยเฉพาะสถานศึกษาเอกชน ต้องมุ่งพัฒนาคุณภาพที่สูงกว่า หรือมีจุด แตกต่าง เช่น เด่นด้านการดนตรี ด้าน คอมพิวเตอร์ ด้านการสร้างนักพูด ด้าน ศิลปะ เป็นต้น		✓		✓			
	การพัฒนามหาวิทยาลัยตามจุดแกร่ง เช่น มหาวิทยาลัยบางแห่งมุ่งพัฒนาด้าน การเกษตร ด้านภาษา ด้านเทคโนโลยี สารสนเทศ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น						✓	✓

ด้าน	แนวทางระดับสถานศึกษา	กศ.ขั้นพื้นฐานสายสามัญ-รัฐ	กศ.ขั้นพื้นฐานสายสามัญ	การอาชีวศึกษา	การอาชีวศึกษาเอกชน	การศึกษานอกโรงเรียน	การอุดมศึกษา	การอุดมศึกษาเอกชน
	การพัฒนาสู่มหาวิทยาลัยเฉพาะทาง เช่น มหาวิทยาลัยท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยด้าน การทะเลเขตร้อน ฯลฯ						✓	✓
	การพัฒนาการศึกษาโดยซื้อต้นแบบ (Franchise) จากสถาบันการศึกษาต่างประเทศที่มีชื่อเสียง		✓	✓			✓	✓
	การพัฒนาสู่มหาวิทยาลัยวิจัย โดยเน้น ผลิตรายงานวิจัยเป็นสำคัญ และมักจะเป็น งานวิจัยที่เป็นที่ต้องการตลาด สามารถทำ เชิงพาณิชย์ได้						✓	✓
	การสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อ พัฒนาคุณภาพ หรือเพิ่มความสามารถ ในการแข่งขัน กับสถาบันการศึกษาอื่น หรือภาคอื่นทั้งในและต่างประเทศ ในการ วิจัย การพัฒนาหรือแลกเปลี่ยนคณาจารย์ การระดมทรัพยากร หรือการจัดทำหลักสูตร ร่วมกัน ฯลฯ	✓			✓	✓	✓	✓
	การรวมกลุ่มเพื่อสร้างพลังในการต่อรอง เพราะหากทำตามลำพังอาจไม่มีพลังมากในการเจรจาต่อรอง เช่น การรวมกลุ่มของ						✓	✓

ด้าน	แนวทางระดับสถานศึกษา	กศ.ชั้น พื้นฐานสาย สามัญ-รัฐ	กศ.ชั้น พิเศษ เอกชน	การอาชีว ศึกษา รัฐ	การอาชีว ศึกษา เอกชน	การศึกษ นอก โรงเรียน	การอุดม ศึกษา รัฐ	การอุดม ศึกษา เอกชน
	นักวิชาการบางสาขาในการเจรจาเพื่อให้ได้โครงการวิจัยขนาดใหญ่จากต่างประเทศหรือองค์กรกลางระหว่างประเทศ การรวมกลุ่มของมหาวิทยาลัยไทยในการเรียกร้องให้รัฐบาลต้องรักษาสถาปัตยกรรมของสถาบันอุดมศึกษาไทยในบางเรื่อง เป็นต้น							
	การพัฒนาการศึกษาที่เรียนรู้ทางเครือข่ายสารสนเทศ เช่น การเรียนแบบออนไลน์ หรือการค้นคว้า การส่งงานผ่านเครือข่ายสารสนเทศ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การบริหารจัดการความรู้ เพื่อสนับสนุนงานข้อมูลและองค์ความรู้เกี่ยวกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์ การพัฒนาหลักสูตร และเทคนิคการสอนให้ครูและผู้เกี่ยวข้อง โดยพัฒนาระบบรวบรวม จัดเก็บ แลกเปลี่ยน และกระจายองค์ความรู้ โดยสร้างช่องทางและเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความรู้ภายในสถาบัน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การบริหารระบบทัศน์วัฒนธรรมการทำงานของสถาบันการศึกษา ให้เอื้อ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ด้าน	แนวทางระดับสถานศึกษา	กศ.ขั้นพื้นฐาน สามัญ-รัฐ	กศ.ขั้นพื้นฐาน สามัญ-เอกชน	การอาชีว ศึกษา รัฐ	การอาชีว ศึกษา เอกชน	การศึกษ นอก โรงเรียน	การอุดม ศึกษา รัฐ	การอุดม ศึกษา เอกชน
	ต่อการจัดการศึกษาได้เท่าทันสภาพโลกาภิวัตน์ เช่น มุ่งเชิงรุก เป็นพลวัตสูง ยืดหยุ่นปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลง มุ่งทำงานที่เน้นประสิทธิภาพ ฯลฯ							
4. ด้านผู้บริหาร บุคลากรการศึกษา								
4.1 ผู้บริหาร	การตัดสินใจและพัฒนาผู้บริหารมืออาชีพที่มีความสามารถบริหารจัดการสมัยใหม่เท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีความสามารถสร้างเครือข่าย การประสานประโยชน์ การระดมทรัพยากรจากเครือข่าย ฯลฯ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การเปิดโอกาสให้ผู้บริหารมืออาชีพจากภายนอกเข้าบริหาร โดยอาจนำเข้าจากหน่วยงานภายในหรือต่างประเทศ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
4.2 ด้าน ผู้สอน	การสนับสนุนให้ครูมีความรู้ วิชาชีพ และทักษะที่ถูกต้องเกี่ยวกับสภาพโลกาภิวัตน์ และมีความสามารถประยุกต์การจัดการสอนได้สอดคล้องสภาพการเปลี่ยนแปลง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การสนับสนุนให้ครูได้รับการพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีในการสอน และ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ด้าน	แนวทางระดับสถานศึกษา	กศ.ขั้นพื้นฐาน สามัญ-รัฐ	กศ.ขั้นพื้นฐาน เอกชน	การอาชีว ศึกษา รัฐ	การอาชีว ศึกษา เอกชน	การศึกษานอก โรงเรียน	การอุดม ศึกษา รัฐ	การอุดม ศึกษา เอกชน
	การทำงาน							
	การสนับสนุนให้ครูได้รับการพัฒนาทักษะการคิดและการสอนผู้เรียนให้คิดเป็น	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การสนับสนุนให้ครูได้รับการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ และความสามารถในการสอนภาษาอังกฤษ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การสนับสนุนให้ครูได้รับการพัฒนาความสามารถในการสอนความฉลาดทางอารมณ์ (EQ)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การส่งเสริมสนับสนุนให้ครูเป็นแบบอย่างของผู้มีคุณธรรมจริยธรรม และมีความสามารถในการสอนคุณธรรมจริยธรรม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การเปิดโอกาสให้มีคณาจารย์ part time ที่เป็นผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกเข้ามาสอนได้	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การเปิดโอกาสให้คณาจารย์ชาวต่างประเทศ เข้ามาร่วมสอนได้	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ด้าน	แนวทางระดับสถานศึกษา	กศ.ชั้น พื้นฐานสาย สามัญ-รัฐ	กศ.ชั้น พื้นฐาน เอกชน	การอาชีว ศึกษา รัฐ	การอาชีว ศึกษา เอกชน	การศึกษา นอก โรงเรียน	การอุดม ศึกษา รัฐ	การอุดม ศึกษา เอกชน
	การสร้างความร่วมมือในการแลกเปลี่ยน คณาจารย์ผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การจัดโครงสร้างเวลาให้ครูผู้สอนระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐาน มีโอกาสทำวิจัยใน การพัฒนาการเรียนการสอนและกิจกรรม เพื่อรองรับและเท่าทันสภาพโลกาภิวัตน์	✓	✓	✓	✓	✓		
	การสนับสนุนให้คณาจารย์จัดทำและ นำเสนอผลงานวิจัยให้มากขึ้นและผลักดัน ให้ลงในวารสารระดับนานาชาติ โดยจัด โครงสร้างเวลาและสิ่งอำนวยความสะดวก ให้คณาจารย์ได้ทำวิจัย			✓	✓		✓	✓
5. ด้าน ทรัพยากร และการ ลงทุนเพื่อ การศึกษา	การพัฒนาเทคโนโลยี สำหรับการบริหาร และการจัดการศึกษา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการบริหาร การจัดการ ศึกษา	✓		✓	✓	✓	✓	✓
	การพัฒนาช่องทางให้ภาคีอื่นเข้ามีส่วน ร่วมในการจัดการศึกษา หรือเข้าร่วม เสนอความคิดเห็น	✓		✓	✓	✓	✓	✓

ด้าน	แนวทางระดับสถานศึกษา	กศ.ชั้น พื้นฐานสาย สามัญ-รัฐ	กศ.ชั้น พื้นฐาน เอกชน	การอาชีว ศึกษา รัฐ	การอาชีว ศึกษา เอกชน	การศึกษ นอก โรงเรียน	การอุดม ศึกษา รัฐ	การอุดม ศึกษา เอกชน
	การมุ่งวิจัยเชิงพาณิชย์ที่เป็นจุดแกร่ง ของมหาวิทยาลัย โดยเป็นความต้องการ ของตลาดที่สามารถได้ผลประโยชน์ได้ด้วย เช่น การวิจัยพลังงานทดแทน การวิจัยเพื่อ พัฒนาเทคโนโลยีด้านต่าง ๆ ฯลฯ						✓	✓
	การจัดตั้งหน่วยประยุกต์นวัตกรรม เพื่อ นำนวัตกรรมที่ได้ไปใช้ประโยชน์และทำการ เชิงพาณิชย์ เพื่อสร้างรายได้เข้าสถาบัน การศึกษา			✓	✓		✓	✓
	การพัฒนาความสามารถในการทำ การตลาดทางการศึกษาทั้งในประเทศ และต่างประเทศมากขึ้น				✓		✓	✓

5.2.2 แนวทางระดับกระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาจะมีบทบาทในการกำหนดทิศทางและนโยบายทางการศึกษาเป็นหลัก เพื่อเป็นกรอบแนวทางให้สถาบันการศึกษา
ดำเนินการตาม และสนับสนุนสถาบันการศึกษา ให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพและเท่าเทียมเปลี่ยนแปลงในยุคโลก
ภิวัตน์ โดยกระทรวงศึกษายังคงมีบทบาทในการสนับสนุนกลุ่มการศึกษาขั้นพื้นฐานค่อนข้างมาก ส่วนระดับการอุดมศึกษาเป็นลักษณะ
การให้กรอบทิศทาง ดังตารางที่ 6 เป็นการนำเสนอว่าแนวทางระดับกระทรวงศึกษาด้านใดมีผลต่อสถาบันการศึกษามากบ้าง

ตารางที่ 6 แนวทางระดับกระทรวงศึกษาดำเนินการ

ด้าน	แนวทางการระดับกระทรวงศึกษาดำเนินการ	กศ.ขั้นพื้นฐาน สามัญ-รัฐ	กศ.ขั้นพื้นฐาน สายสามัญ เอกชน	การอาชีว ศึกษา รัฐ	การอาชีว ศึกษา เอกชน	การศึกษ นอก โรงเรียน	การอุดม ศึกษา รัฐ	การอุดม ศึกษา เอกชน
1. ด้าน ระบบ การศึกษา	การกำหนดทิศทางการผลิตกำลังคน โดยกำหนดเป็นแผนระยะ 5-10 ปี ในทุกระดับการศึกษา โดยเฉพาะการอุดมศึกษาและการอาชีวศึกษา โดยสำรวจความต้องการกำลังคนในสาขาต่าง ๆ และหามาตรการจูงใจและผลักดันให้เกิดขึ้น	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การมีส่วนร่วมกำหนดจุดยืนและนโยบายในการเปิดเสรีทางการศึกษา โดยร่วมมือระหว่าง สกอ. สพฐ. กับกรมเจรจาการค้า และกระทรวงต่างประเทศในการกำหนดยุทธศาสตร์และกลยุทธ์เพื่อพร้อมรับการเปิดเสรีทางการศึกษา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การกำหนดมาตรการเพิ่มโอกาสและความเท่าเทียมทางด้านการศึกษา เช่น การกำหนดให้แต่ละสถานศึกษาเอกชน หรือสถาบันอุดมศึกษา ต้องมีโควตาสำหรับเด็กด้อยโอกาสเข้าศึกษาต่อ หรือรัฐอาจต้องเข้ามาอุดหนุนในบางกรณี ฯลฯ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การให้ความสำคัญกับการพัฒนา					✓		

ด้าน	แนวทางระดับกระทรวงศึกษาธิการ	กศ.ขั้นพื้นฐาน สามัญ-รัฐ	กศ.ขั้นพื้นฐาน สามัญ เอกชน	การอาชีว ศึกษา รัฐ	การอาชีว ศึกษา เอกชน	การศึกษานอก โรงเรียน	การอุดม ศึกษา รัฐ	การอุดม ศึกษา เอกชน
	การศึกษานอกโรงเรียนให้มีความหลากหลาย และมีส่วนร่วมเสริมการประกอบวิชาชีพได้อย่างเกิดผล							
	การกำหนดมาตรการสร้างภาพลักษณ์และจุดใจให้เกิดการเข้าเรียนในอาชีวศึกษา			✓	✓			
2. ด้านการจัด การเรียนรู้	การสนับสนุนการเปิดสาขาวิชาที่จำเป็นต่อการพัฒนาประเทศไทยยุคโลกาภิวัตน์ เช่น หลักสูตรเกี่ยวกับ <u>global literacy</u> ได้แก่ ภาษาอังกฤษ, คอมพิวเตอร์ การใช้เทคโนโลยี สื่อสารสารสนเทศ, กฎหมายระหว่างประเทศ, นักพัฒนาธรรมาภิบาล, ฯลฯ หลักสูตรเพิ่มความสามารรถสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงไปทั่วโลก เช่น หลักสูตรในการสร้างหุ้นส่วน นักเจรจาต่อรอง, นักประสานประโยชน์ เป็นต้น	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การพัฒนาโครงการต้นแบบและแนวทางในการพัฒนาปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนและกิจกรรม เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เท่าทัน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ด้าน	แนวทางระดับกระทรวงศึกษาธิการ	กศ.ชั้น พื้นฐานสาย สามัญ-รัฐ	กศ.ชั้นพื้นฐาน สายสามัญ เอกชน	การอาชีว ศึกษา รัฐ	การอาชีว ศึกษา เอกชน	การศึกษ นอก โรงเรียน	การอุดม ศึกษา รัฐ	การอุดม ศึกษา เอกชน
	สภาพโลกาภิวัตน์							
	การพัฒนาโครงสร้างระบบและแนวทาง ในการพัฒนาวิธีการสอนด้านทักษะการ คิด โดยอาจแยกเป็นรายวิชาพัฒนาทักษะ การคิดประเภทต่าง ๆ หรือสอดแทรกการ พัฒนาทักษะการคิดเข้าไปในรายวิชาต่าง ๆ เพื่อเป็นการอบให้สถานศึกษานำไป ประยุกต์ใช้	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การพัฒนาโครงสร้างระบบและแนวทาง วิธีการสอนภาษาอังกฤษที่มีประสิทธิภาพ และประสิทธิภาพในทุกระดับการศึกษา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การพัฒนาโครงสร้างระบบและแนวทาง ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่ร่วม สมัยและเกิดผลควบคู่การพัฒนาทาง วิชาการ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การพัฒนาโครงสร้างระบบและแนวทาง ในการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ในทุกระดับการศึกษา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การสนับสนุนการขยายผลการปฏิบัติ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ด้าน	แนวทางการระดับกระทรวงศึกษาธิการ	กศ.ขึ้น พื้นฐานสาย สามัญ-รัฐ	กศ.ขึ้นพื้นฐาน สายสามัญ เอกชน	การอาชีว ศึกษา รัฐ	การอาชีว ศึกษา เอกชน	การศึกษ นอก โรงเรียน	การอุดม ศึกษา รัฐ	การอุดม ศึกษา เอกชน
	ตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ประยุกต์สู่การพัฒนาการสอนผู้เรียน							
	การสนับสนุนด้านจัดการศึกษาเพื่อสร้าง ความเสมอภาค เพื่อรองรับความ หลากหลายของกลุ่มคนที่แตกต่างกัน และ เพื่อมีส่วนแก้ปัญหา 3 จังหวัดชายแดน ภาคใต้	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การพัฒนาาระบบประเมินคุณภาพ การศึกษาที่ได้มาตรฐานคุณภาพและมี ประสิทธิภาพ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การพัฒนาผู้ประเมินที่เป็นมืออาชีพ (ตัวอย่างในการอุดมศึกษาประเทศ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ใช้ผู้ประเมินมือ อาชีพประมาณ 100 คน แต่ประเทศไทยใช้ ถึง 1,000 คน เป็นต้น)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การพัฒนาาระบบการค้นหาค้นหาศักยภาพ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้ถูกพัฒนาในสิ่งที่ตนชอบ หรือถนัด อันเป็นการเพิ่มคุณภาพในการ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ด้าน	แนวทางระดับกระทรวงศึกษาดิจิทัล	กศ.ขั้นพื้นฐาน สามัญ-รัฐ	กศ.ขั้นพื้นฐาน เอกชน	การอาชีว ศึกษา รัฐ	การอาชีว ศึกษา เอกชน	การศึกษา นอก โรงเรียน	การอุดม ศึกษา รัฐ	การอุดม ศึกษา เอกชน
	เรียนและเป็นการใช้ทรัพยากรทางการศึกษา ได้มีประสิทธิภาพ							
3. ด้านการ บริหารและ การจัด การศึกษา	การจัดทำฐานข้อมูลส่วนกลางในการ กระจายข้อมูลและองค์ความรู้ที่สนับสนุน การจัดการศึกษาในยุคลูกโลกาภิวัตน์ เป็นแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร วิธีสอน การบริหาร การใช้เทคโนโลยีเพื่อ เพิ่มประสิทธิภาพจัดการศึกษา แนวทางเพิ่ม ความสามารถแข่งขัน การสร้างเครือข่าย กฎหมายและกฎระเบียบเกี่ยวกับทรัพย์สิน ทางปัญญา ความรู้และข้อมูลเปิดเสรี การศึกษา ข้อมูลโครงการต้นแบบ ฯลฯ โดย เข้าถึงได้สะดวก รวดเร็ว ค่าใช้จ่ายไม่สูงนัก	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา เกี่ยวกับบริหารจัดการศึกษาที่สอดคล้อง และรองรับต่อสภาพโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะประเด็นใหม่ที่สังคมไทยไม่เคย เผชิญมาก่อน เช่น การเปิดเสรีทางการ ศึกษา การถกเถียงเข้ามาของปัญหาจริยธรรม ใหม่ ๆ ปัญหาคุณภาพการจัดการศึกษาทาง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ด้าน	แนวทางระดับกระทรวงการศึกษาธิการ	กศ.ช.ช. พื้นที่ สามัญ-รัฐ	กศ.ช.ช. พื้นที่ สามัญ เอกชน	การอาชีว ศึกษา รัฐ	การอาชีว ศึกษา เอกชน	การศึกษ นอก โรงเรียน	การอุดม ศึกษา รัฐ	การอุดม ศึกษา เอกชน
	เครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์ ฯลฯ							
	การสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา เกี่ยวกับ การเพิ่มความสามารถในการ แข่งขันของสถาบันการศึกษา กลุ่มต่าง ๆ เพื่อให้สามารถอยู่รอด และแข่งขันได้อย่างมี คุณภาพ		✓	✓	✓		✓	✓
	การตั้งศูนย์ปรึกษาและกองทุนช่วยเหลือ สถาบันการศึกษา ที่ได้รับผลกระทบต่อการ เปิดเสรีทางการศึกษา		✓	✓			✓	✓
	การสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มเครือข่าย ของสถาบันอุดมศึกษา เพื่อแลกเปลี่ยน ทรัพยากร และสร้างพลังต่อรองกับหน่วย งานหรือสถาบันการศึกษาต่างประเทศ						✓	✓
	การให้โอกาสกลุ่มผู้เรียนที่มี ความสามารถพิเศษให้ได้รับโอกาสทาง การศึกษาที่มีคุณภาพ และพัฒนาแนวทง รองรับคนกลุ่มนี้สู่ระบบการทำงาน สมองให้ไปนอกประเทศ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ด้าน	แนวทางระดับกระทรวงศึกษาธิการ	กศ.ชน พื้นฐาน สามัญ-รัฐ	กศ.ชน พื้นฐาน เอกชน	การอาชีว ศึกษา รัฐ	การอาชีว ศึกษา เอกชน	การศึกษ นอก โรงเรียน	การอุดม ศึกษา รัฐ	การอุดม ศึกษา เอกชน
	การจัดอันดับกลุ่มมหาวิทยาลัยไทย โดยใช้เกณฑ์ได้มาตรฐานและเป็นที่ยอมรับ เหมาะสมกับสภาพบริบทไทย สามารถวัดได้จริง เพื่อกระตุ้นให้เกิดการแข่งขันและพัฒนาคุณภาพ						✓	✓
4. ด้านผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากรการศึกษา								
4.1 ผู้บริหาร	การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้มีความรู้ ระบุและมีทักษะที่ถูกต้องเกี่ยวกับสภาพโลกาภิวัตน์ และมีความสามารถประยุกต์การบริหารได้ สอดคล้องสภาพการเปลี่ยนแปลง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
4.2 ด้าน ผู้สอน	การสนับสนุนการเร่งการผลิตและบรรจุครูคณาจารย์ให้เพียงพอในทุกกลุ่ม การศึกษา โดยเฉพาะการอาชีวศึกษา ควรปรับตำแหน่งครูอัตราจ้างมาเป็นครูประจำการ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การพัฒนาครูก่อนประจำการและครูประจำการ ให้มีความสามารถสอนทักษะการคิด การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม	✓	✓	✓	✓	✓		

ด้าน	แนวทางระดับกระทรวงศึกษาธิการ	กศ.ชน พื้นฐานสาย สามัญ-รัฐ	กศ.ชนพื้นฐาน สายสามัญ เอกชน	การอาชีว ศึกษา รัฐ	การอาชีว ศึกษา เอกชน	การศึกษ นอก โรงเรียน	การอุดม ศึกษา รัฐ	การอุดม ศึกษา เอกชน
	ความสามารถในการประยุกต์การสอนได้ ร่วมสมัยทันกระแส และใช้เทคโนโลยีเพื่อ พัฒนาการจัดการเรียนการสอนได้							
	การปลูกฝังแนวคิดการดำเนินชีวิตอย่าง พอเพียง ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อลดปัญหาหนี้สินครู	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การปรับระบบผลตอบแทนและแรงจูงใจ ให้ครู เพื่อพัฒนาการสอนที่มีคุณภาพ และ ให้ครูมีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีแรงจูงใจอยาก เป็นครู	✓	✓	✓	✓	✓		
	การยกระดับฐานะอาจารย์ด้านการ อาชีพศึกษาให้ทัดเทียมกับอาจารย์ใน กลุ่มการศึกษ้อื่น			✓	✓			
5. ด้าน ทรัพยากร และการ ลงทุนเพื่อ การศึกษา	การอุดหนุนสหสาขาวิชาที่จำเป็นต่อการ พัฒนาประเทศแต่ไม่เป็นที่ต้องการของ ตลาด เช่น วรรณคดี ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ การวัฒนธรรมต่าง ๆ โบราณคดี การสังคมนาฬิกา ฯลฯ เพราะ เป็นสาขาพื้นฐานในการพัฒนาประเทศ และ			✓	✓		✓	✓

ด้าน	แนวทางระดับกระทรวงการศึกษาธิการ	กศ.ชน พื้นฐาน สามัญ-รัฐ	กศ.ชน พื้นฐาน เอกชน	การอาชีว ศึกษา รัฐ	การอาชีว ศึกษา เอกชน	การศึกษ นอก โรงเรียน	การอุดม ศึกษา รัฐ	การอุดม ศึกษา เอกชน
	จำเป็นจะต้องมีต้นแบบกระจายอยู่ในสาขาเหล่านี้							
	การปรับการอุดหนุนการศึกษาที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพการจัดการศึกษา เช่น การพัฒนาระบบอุดหนุนที่ส่งเสริมให้เกิดโรงเรียนชั้นนำ(elite school) การสนับสนุนสถานศึกษาขนาดเล็กให้มีความสามารถในการพัฒนาคุณภาพให้ได้มาตรฐาน เป็นต้น	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การกำหนดมาตรการสนับสนุนและจูงใจพัฒนาการศึกษาที่ไม่ได้ผลตอบแทนเชิงพาณิชย์ แต่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ เช่น การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในผู้เรียน การพัฒนาสื่อการศึกษาเพื่อผู้พิการประเภทต่าง ๆ การอุดหนุนให้สถาบันอุดมศึกษาให้การบริการสาธารณะสู่สังคม การสนับสนุนให้มีการพัฒนาครอบครัวศึกษา เป็นต้น	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การสนับสนุนให้ภาคเอกชนโดยเฉพาะ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ด้าน	แนวทางระดับกระทรวงการศึกษาธิการ	กศ.ขึ้น พื้นฐานสาย สามัญ-รัฐ	กศ.ขึ้นพื้นฐาน สายสามัญ เอกชน	การอาชีว ศึกษา รัฐ	การอาชีว ศึกษา เอกชน	การศึกษ นอก โรงเรียน	การอุดม ศึกษา รัฐ	การอุดม ศึกษา เอกชน
	สถานประกอบการเข้าจัดการศึกษาหรือ ลงทุนทางการศึกษาที่หลากหลายตาม ความชำนาญ โดยรัฐพยายามลดบทบาท ไม่เข้าไปแข่งขันกับเอกชนในด้านที่เอกชน สามารถจัดการศึกษาได้มีคุณภาพและ ประสิทธิภาพ และมีมาตรการที่จริงจังมาก เพียงพอ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การสนับสนุนให้ภาคอื่นในสังคมมีส่วน ร่วมจัดการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว ชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กร วิชาชีพ สถาบันทางศาสนา และสถาบัน ทางสังคมอื่น ฯลฯ	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	การสนับสนุนให้มีการแข่งขันผลิตและ พัฒนาตำราเรียนและสื่อการศึกษา ประเภทต่าง ๆ ที่ร่วมสมัยและทันสมัย โดยจูงใจให้เอกชนเข้ามาแข่งขันอย่างเป็น ธรรม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

5.2.3 แนวทางระดับรัฐบาล

แนวทางการระดับรัฐบาลเป็นการกำหนดการผลิตและพัฒนากำลังคนผ่านระบบการศึกษาในภาพรวมทั้งประเทศ รวมถึงนโยบายและทิศทางต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการต่างประเทศที่เป็นความสัมพันธ์หรือการเจรจาระหว่างรัฐต่อรัฐ เช่น การเปิดเสรีทางการศึกษา รวมถึงเกี่ยวข้องกับการบริหารและการดำเนินงานของกระทรวงอื่นที่จะมีส่วนสนับสนุนการจัดการศึกษาไทยให้สอดคล้องกับสภาพโลกาภิวัตน์ที่จะมาถึง ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 แนวทางการระดับรัฐบาล

ลำดับ	แนวทางการระดับรัฐบาล
1	การกำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศที่ชัดเจน เพื่อรองรับและแข่งขันได้ในสภาพโลกาภิวัตน์ เพื่อจะสามารถจัดการศึกษาและทรัพยากรให้สนับสนุนเป้าหมายนั้น
2	ผู้นำประเทศต้องให้ความสำคัญ สหับสนุนและผลักดันการพัฒนาการศึกษา ให้พร้อมรับสภาพโลกาภิวัตน์ มีใบของการพัฒนาด้านการศึกษาเป็นนโยบายรอง
3	การกำหนดเป็นวิสัยทัศน์ระดับชาติให้เด็กไทยสามารถฟัง พูด อ่าน และเขียนได้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
4	การกำหนดจุดยืนและนโยบายที่ชัดเจนในการเปิดเสรีทางการศึกษา การแก้ไขและกำหนดกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อการเปิดเสรีทางการศึกษา รวมถึงการเปิดรับฟังความคิดเห็นและสร้างเครือข่ายภาคประชาสังคมในการมีส่วนร่วมกำหนดยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ในการรองรับการเปิดเสรีทางการศึกษา เพื่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบต่อประเทศไทยน้อยที่สุด และเข้าใช้ประโยชน์สูงสุดจากการเปิดเสรีการศึกษา
5	การเร่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่เข้าถึงได้สะดวก รวดเร็ว มีความเท่าเทียม และราคาไม่แพงมาก รวมถึงการมุ่งพัฒนา hard ware, soft ware และ people ware อย่างสมดุล ไม่ได้มุ่งพัฒนา hard ware เป็นหลัก
6	การสนับสนุนการวิจัยในสาขาที่จำเป็นต่อการพัฒนาและเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยรัฐต้องเร่งให้การสนับสนุน เช่น การจัดจ้างมหาวิทยาลัยในการทำวิจัยโครงการต่าง ๆ รวมถึงการสนับสนุนการพัฒนาภาควิชาต่าง ๆ ที่มีคุณภาพ
7	การสนับสนุนให้ทางวิจัย ผลงานด้านนวัตกรรมใหม่ ๆ ได้จดสิทธิบัตร หรือจดลิขสิทธิ์ โดยออกกฎหมายคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่รัดกุม ปล่อยให้ผลงานของคนไทยกลายไปเป็นของต่างชาติหรือบริษัทเอกชนอย่างไม่เป็นธรรม การประชาสัมพันธ์ถึงปัจจัยประโชชนในการปกป้อง

ลำดับ	แนวทางระดับรัฐบาล
	ทรัพย์สินทางปัญญาของตน
8	การกำหนดกฎหมาย มาตราการ และดำเนินการจริงจึงให้การทำเสนอเอกสารมวลชนต่าง ๆ ทางสร้างสรรค์ รวมถึงการสกัดกั้นและลงโทษสื่อที่ไม่เหมาะสม/ไม่พึงประสงค์
9	การสนับสนุนการขยายผลการปฏิบัติตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงประยุกต์สู่การพัฒนาการสอนผู้เรียน และสู่ภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคม เพื่อกระตุ้นให้เห็นความสำคัญและได้รับประโยชน์จากการค้าเงินตามแนวทางนี้
10	การสนับสนุนให้มีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามอัยค้าย รวมถึงสื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีคุณภาพ โดยร่วมมือกับหน่วยงานรัฐ วิชาชีพ สภาทศกิจ ภาคเอกชน เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย มีคุณภาพ และมีจำนวนมาก เพื่อให้คนในสังคมมีโอกาสได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และเป็นนวัตกรรมที่ดีมีชีวิต
11	การพัฒนาต้นวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยที่มีคุณค่า ให้มีการพัฒนาและประยุกต์ได้อย่างร่วมสมัย มีส่วนนำมาใช้ในการพัฒนาการจัดการศึกษาให้ผู้เรียน รวมถึงมีระบบป้องกันการใช้ภูมิปัญญาไทยไปเป็นของต่างชาติ
12	การส่งเสริมกิจกรรมแก่เด็กและเยาวชนในการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสาธารณธารณะ เพื่อปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมและการเห็นประโยชน์แก่ส่วนรวม
13	การมีส่วนร่วมสนับสนุนการประชาสัมพันธ์หลักสูตรการศึกษาไทยในต่างแดน โดยอาจดำเนินการผ่านสถานทูต หรือกรมเจรจาการค้า การจัดการต่าง ๆ

บทสรุปและข้อเสนอแนะในการพัฒนา

จากการวิจัยในโครงการศึกษาเรื่อง “ผลกระทบโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทย ใน 5 ปี ข้างหน้า” มีข้อค้นพบระหว่างการวิจัยที่น่าสนใจ ดังนี้

1. การเตรียมพร้อมเชิงรุกตั้งแต่วันนี้ แนวโน้มโลกาภิวัตน์มีทั้งผลดีและผลไม่ดี/ไม่พึงประสงค์ซึ่งหลีกเลี่ยงได้ยาก แต่การจะพัฒนาระบบการศึกษาไทยให้พร้อมต่อสภาพโลกาภิวัตน์ได้ จำเป็นต้องเตรียมพร้อมในเชิงรุกตั้งแต่วันนี้ โดยหาทางเข้าไปใช้ประโยชน์สูงสุดที่จะมาถึง และหลีกเลี่ยงหรือบรรเทาปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต เช่น รัฐควรลงทุนเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาให้มากขึ้น การมุ่งพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง กระทรวงศึกษาธิการไวต่อการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของสภาพยุคโลกาภิวัตน์ การดึงศักยภาพของบุคลากรภายในสถาบันการศึกษามาใช้ให้มากขึ้น การสนับสนุนทุนวิจัย หรือการสร้างเครือข่ายวิจัยให้เกิดความร่วมมือระหว่างสถาบัน เป็นต้น

2. การกำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศที่ชัดเจน รัฐจำเป็นต้องกำหนดวิสัยทัศน์ การพัฒนาประเทศไทยที่ชัดเจนว่า จะไปทิศทางใดจึงจะสามารถแข่งขันและพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้ในสภาพยุคโลกาภิวัตน์ เพื่อจัดการศึกษาและทรัพยากรให้สนับสนุนตามเป้าหมายนั้น อย่างไรก็ตามการพัฒนากระบวนการศึกษาไม่ควรมีเป้าหมายเพียงเพื่อการไปสนับสนุนการสร้าง ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจภายใต้กรอบกระแสโลกาภิวัตน์เท่านั้น แต่ต้องเป็นการสร้างความเจริญที่ยั่งยืนให้ประเทศไทยด้วย โดยเป็นการเพิ่มความมั่นคงและหยิ่งรากลึกลงจุดแกร่งของประเทศ โดยหลักการหนึ่งควรยึดไว้เป็นแนวทางร่วมกับการพัฒนาตามกระแสโลกาภิวัตน์ คือ การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ยั่งยืนตามแนวพระราชดำริของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว “เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง”

3. การกำหนดทิศทางการพัฒนากำลังคนบนความต้องการของประเทศ การกำหนดทิศทางในการพัฒนากำลังคนเพื่อรองรับกับกระแสโลกาภิวัตน์ต้องอยู่บนพื้นฐานความต้องการในการพัฒนาประเทศ มิใช่เป็นการเปิดหลักสูตรตามความต้องการของผู้เรียนหรือเปิดตามความพร้อมของสถาบันอุดมศึกษาที่แข่งขันกันมาก ซึ่งเป็นการส่งสัญญาณ

ที่ผิด เพราะมีฉะนั้นบางสาขาที่จำเป็นต่อการพัฒนาประเทศจะหายไป หรือไม่ได้คนเก่งเข้าไปเรียน เช่น ด้านการเกษตรแบบผสมผสาน การพัฒนาป้าชายเลน การดูแลพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์หายาก ประวัติศาสตร์ โบราณคดี หรือการสังคมสงเคราะห์ ฯลฯ ดังนั้นหากสาขาเหล่านี้ไม่ได้มีความต้องการของตลาดมากนัก จำเป็นที่รัฐต้องเข้าไปอุดหนุนหรือส่งเสริมการจัดศึกษาในกลุ่มสาขาเหล่านี้ให้คงอยู่ โดยอาจปริมาณลดลง แต่มีคุณภาพสูง

4.เป้าหมายหลักคือพัฒนาผู้เรียนให้คิดเป็นและมีคุณธรรมจริยธรรม เป้าหมายหลักในการพัฒนาการศึกษาให้พร้อมรับต่อสภาพโลกาภิวัตน์ได้ คือ การพัฒนาผู้เรียนให้คิดเป็น เพราะแม้จะมีสภาพการเปลี่ยนแปลงไปในทิศใดก็ตาม และมีสิ่งเข้ามากระทบทั้งที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ ผู้เรียนจะสามารถคิดวิเคราะห์ ไตร่ตรอง ตีความ และเลือกตัดสินใจได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ซึ่งหากผู้เรียนมีทักษะการคิดที่ดี ย่อมเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน สามารถอยู่รอดและแข่งขันได้ และมีคุณภาพชีวิตที่ดี อย่างไรก็ตามการพัฒนาทักษะการคิดนี้ ครอบคลุมถึงการคิดในกรอบการเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมด้วย เพราะจะทำให้ผู้เรียนรู้ว่าสิ่งใดควรทำ ไม่ควรทำ และไม่ทำร้ายสังคม

5.ปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญ จากผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญในการพัฒนาการศึกษาให้พร้อมรับสภาพโลกาภิวัตน์ คือ ปัจจัยที่มีอิทธิพลมีระดับความไม่แน่นอนสูงหรือปัจจัยที่อาจปรับเปลี่ยนหรือแก้ไขได้ เพื่อให้ไปมีอิทธิพลกำหนดภาพอนาคตให้ไปในทิศที่พึงประสงค์ หรือเพื่อแก้ไข บรรเทา หรือลดปัญหาที่เกิดจากแนวโน้มอนาคตได้ ซึ่งจากการศึกษา คือ กลุ่มปัจจัยด้านสถาบันการศึกษา เช่น วิทยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา ความเป็นมืออาชีพในการบริหารสถานศึกษา ฯลฯ และกลุ่มปัจจัยด้านรัฐต่อการจัดการศึกษาไทย เช่น การกำหนดวิทยทัศน์ด้านการศึกษาของประเทศ การกำหนดยุทธศาสตร์และกลยุทธ์เปิดเสรีการศึกษา การกำหนดกฎหมาย กฎระเบียบ และมาตรการจูงใจภาคเอกชนเข้าร่วมจัดการศึกษา ฯลฯ ส่วนกลุ่มปัจจัยด้านแนวโน้มอนาคตสภาวะสังคมไทยและสังคมโลกนั้น มีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นอยู่แล้ว การปรับเปลี่ยนอาจทำได้ค่อนข้างยากหรือไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้มากนัก ในทางการกำหนดนโยบายและการดำเนินการในปฏิบัติ จึงจะไม่ขยับ หรือมุ่งที่การปรับเปลี่ยนที่ปัจจัยกลุ่มนี้ เช่น การเป็นเศรษฐกิจเสรี การเป็นสังคมเทคโนโลยีสารสนเทศ การมีอัตราก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีระดับสูง ฯลฯ

6.การเตรียมความพร้อมของแต่ละกลุ่มการศึกษาจะมีส่วนที่ต่างกัน สถาบันการศึกษากลุ่มต่าง ๆ คือ สถานศึกษาของรัฐ สถานศึกษาเอกชน สถานศึกษาในสังกัดการอาชีวศึกษา และสถาบันอุดมศึกษา จะได้รับผลกระทบจากสภาพโลกาภิวัตน์ในบางส่วนคล้ายกัน และบางส่วนต่างกัน โดยแต่ละสถาบันการศึกษาเองจะมีทรัพยากรตั้งต้น

ที่แตกต่างกันด้วย ดังนั้นการฉายภาพอนาคตและการกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาในแต่ละกลุ่มเพื่อให้สามารถรองรับต่อสภาพโลกาภิวัตน์ อาจมีความเหมือนและแตกต่างกันด้วย ดังนั้น จึงควรมีการระบุให้ชัดเจน เพื่อสามารถนำไปใช้ในการดำเนินการภาคปฏิบัติ (implementation) ได้

7. การมีส่วนร่วมจากทุกองคาพยพ การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาให้พร้อมรับกระแสโลกาภิวัตน์ที่จะเข้ามาถึง จะต้องเป็นความร่วมมือของฝ่ายต่าง ๆ ร่วมกัน มิใช่เป็นภาระหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรธุรกิจเอกชน/สถานประกอบการ องค์กรชุมชน รวมถึงกระทรวงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงแรงงาน กระทรวงการพัฒนาและความมั่นคงของมนุษย์ และกระทรวงวัฒนธรรม ฯลฯ

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กลุ่มการวิเคราะห์เศรษฐกิจมหภาค. “บทวิเคราะห์ความไม่สมดุลทางการเงินของเศรษฐกิจโลกที่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจไทย”, รายงานเศรษฐกิจรายสัปดาห์ (14-16 มิ.ย. 2549).

กองสนเทศเศรษฐกิจ กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ. (2548).

การพัฒนาพันธบัตรเอเชีย. <http://www.mfa.go.th/web/1228.php>

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2537). **ชุมชนนิยม: ฝ่าวิกฤตชุมชนล่มสลาย**. กรุงเทพฯ: ส. เอเชียเพลส.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2547 ก). **ทิศทางการบริหารการอุดมศึกษาในทศวรรษหน้า**. บรรยาย ณ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ถนนรังสิต-นครนายก คลอง 5 วันอังคารที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2547 เวลา 10.00 – 12.00 น.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2547 ข). **แนวโน้มเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ที่มีผลกระทบต่อการบริหารสถาบันอุดมศึกษา**. โครงการอบรมหลักสูตรการเสริมสร้างศักยภาพการเป็นผู้บริหาร รุ่นที่ 3 มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ณ ห้องเรียน 3 (Ex-MBA) อาคาร 7 ชั้น 12 วันอังคารที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2547 เวลา 9.00 – 12.00 น.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2548 ก). **ก้าวอย่างไรมหาวิทยาลัยจะไปรอด**. บรรยายในการประชุมสภามหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ครั้งที่ 4/2548 จัดโดยสภามหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง วันเสาร์ที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2548 เวลา 16.00 – 17.30 น.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. “กลยุทธ์ระดับมหาวิทยาลัย:กับการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ”, **การศึกษาวันนี้**, (29 ม.ค.-5 ก.พ. 2547 ค), 36.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. “แนวโน้มมหาวิทยาลัยในอนาคต: การศึกษาที่เชื่อมโยงธุรกิจ”, **การศึกษาวันนี้**, (4-11 ก.ย. 2546), 42.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. “ผลกระทบการเปิดเสรีการศึกษาต่อการอุดมศึกษาไทย”, **การศึกษาวันนี้**, (1-8 ก.ย. 2548 ข), 50.

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. “ผลิตบัณฑิตเกิน ปัญหาที่ต้องเร่งแก้”, **Edutainment Up grade**, (ปีที่แรก พ.ศ. 2549 ก), 74 - 75.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. “มหาวิทยาลัยเฉพาะทาง”, **Edutainment Upgrade**, (ปีที่หลัง เม.ย. 2549 ข), 74-75.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. “มหาวิทยาลัยสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อผลิตบัณฑิตให้สอดคล้องกับตลาดแรงงาน”, **การศึกษาวันนี้**, (19 - 26 ม.ค. 2549 ค), 37.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. “สร้างเอกลักษณ์: ทิศทางอยู่รอดและแข่งขันได้ของมหาวิทยาลัยไทย”, **การศึกษาวันนี้**, (5-12 พ.ค. 2548 ค), 42.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. บทบรรยาย “ผลกระทบเชิงบวก-เชิงลบ: ระบบการค้าเสรีกับการแข่งขันทางธุรกิจ”. โครงการสัมมนาลูกจ้าง กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานวันพฤหัสบดีที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2544.
- โกศล ดีศีลธรรม. “ERP ระบบธุรกรรมยุคใหม่”, **Logistics digest**, 2 (สิงหาคม 2549 ก), 49.
- โกศล ดีศีลธรรม. “Logistics - Supply Chain ระบบสนับสนุนลูกค้ามันแกง”, **Logistics digest**, 1 (ก.ย. 2548), 42-44.
- โกศล ดีศีลธรรม. “บทบาทอินเทอร์เน็ตกับเครือข่ายอุตสาหกรรมยานยนต์”, **Logistics Digest**, 2 (ต.ค. 2549 ข), 53.
- คณะวิจัย ศูนย์ยุโรปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2549). **เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง การเปิดเสรีการค้าบริการการศึกษา ระดับอุดมศึกษา: กรณีศึกษาประเทศไทยกับนานาชาติ. ณ โรงแรมแพนแปซิฟิก วันที่ 7 กันยายน 2549 เวลา 8.00 - 12.00 น.**
- คณาจารย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2548). **อนาคตอุดมศึกษาไทยภายใต้กระแสการค้าเสรีข้ามชาติ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.**
- ครรชิต มาลัยวงศ์. “ปัญหาของระบบอินเทอร์เน็ต”, **CIO Forum**, 3 (ม.ค. 2549), 32-33.
- ไคลฟ์ เจมส์. (2548). **สถานภาพการผลิตเชิงการค้าพืชไบโอเทค/พืชจีเอ็ม: 2005. ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ(ศช.).** [http://www.biotec.or.th/SpecialLink/Documents/Executive-Summary\(Thai\).pdf](http://www.biotec.or.th/SpecialLink/Documents/Executive-Summary(Thai).pdf)
- จรัล ดิษฐาอภิชัย. (2545). **รวมบทความ ประชาธิปไตยโดยตรงสู่พระราชรัฐสภา “พลังประชาชนในประเทศประชาธิปไตยยุคโลกาภิวัตน์”.** กรุงเทพฯ: โครงการวิถีทรรศน์, หน้า 185.
- จักรภาพ เพ็ญแข. **จุดยืนประเทศไทยในเวทีโลกอนาคต, อนาคตประเทศไทย 2552.** หน้า 86.
- จิตนัย สุวรรณประทีป. (2547). **โลหะทางการแพทย์กับการกีดกร่อนในร่างกาย. โพสต์ลงในเว็บไซต์ของศูนย์เทคโนโลยีโลหะและวัสดุแห่งชาติ เมื่อวันที่ 9 เมษายน 2547.** http://www.mtec.or.th/th/news/cool_stuff/cool34.html

- จุลชีพ ชินวรรโณ. (2542). **สู่สหัสวรรษที่ 3 Towards The Third Millennium**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชัยวัฒน์ ธีระพันธุ์. (2547). **มองอนาคตการเมืองไทย กับทิศทางประชาธิปไตยโลก**. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ.
- เชษฐา พวงหัตถ์. “ข้อพิจารณาเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์ และการหักเหไปสู่แนวคิดสำนักยุคหลังสมัยใหม่”, **วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร**, 24 (มิ.ย. 2544-พ.ค. 2545), 88-89.
- เชาวนะ ไตรมาส. (2543). **กับดักของสงครามการเปลี่ยนแปลง: ทางเลือกและทางรอดของสังคม การเมืองในสหัสวรรษใหม่**. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. “การบริหารจัดการในโลกยุคหลังสงครามเย็น (Governance in the Post-Cold War World)”, **วารสารสังคมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**, 34 (ม.ค.-มิ.ย. 2546), 5-9.
- ฐาปนี อินทาทิต. (2548). **ผลิตภัณฑ์จากวัสดุนาโนในอนาคต**. โพสต์ลงเว็บไซต์ของศูนย์เทคโนโลยีโลหะและวัสดุแห่งชาติ เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2548 http://www.mtec.or.th/th/news/cool_stuff/cool46.html
- ฐาปนี อินทาทิต. (2549). **ลูกบอลยางจิ๋วทำให้พลาสติกแดงได้** โพสต์ลงในเว็บไซต์ของศูนย์เทคโนโลยีโลหะและวัสดุแห่งชาติ เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2549 http://www.mtec.or.th/th/news_st/news_st-detail.asp?newsid=89 <http://www.physorg.com/news6082.html> (29 August 2005)
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (บรรณาธิการ). (2542). 1999 **จุดเปลี่ยนยุคสมัย: จากโลกาภิวัตน์สู่ชุมชน**. เศรษฐศาสตร์การเมืองเพื่อชุมชน ฉบับที่ 8. กรุงเทพฯ: บริษัทเอดิชั่นเพรส โปรดักส์.
- เดวิด ซี คอร์ทเทน. **The Post - Corporation World: Life after Capitalism**. แปลโดยเจษณี สุขจิรัตติกาล. (2545). **ชีวิตหลังทุนนิยม โลกยุคหลังบริษัท**. กรุงเทพฯ: สวนเงินมีมา.
- ถนอม พิพิธยากร. “ทักษิณเดินหน้าแก้ปัญหาความยากจนของไทย”, **ผู้จัดการออนไลน์**, 19 มิ.ย. 2548.
- ธีรพัฒน์ วิลัยทอง และคณะ. (2546). **อนาคตที่ไร้ล่าประเทศไทย: แนวโน้มโลกสังคม เศรษฐกิจ การเมือง กับอนาคตของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี**. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา.
- ทวีศักดิ์ กอนันต์กุล. (2542). **อาชญากรรมในยุคโลกาภิวัตน์**. [www.apecthai.org/www2/dl.php?file=doc/news-11/Teacher_Role_and_Teaching_Path_3_\(doc\).pdf](http://www.apecthai.org/www2/dl.php?file=doc/news-11/Teacher_Role_and_Teaching_Path_3_(doc).pdf)
- เทียนชัย วงศ์สุวรรณ. (2539). **สู่กระแสกระบวนทัศน์ใหม่ (Global Vision)**. กรุงเทพฯ:

- ไอโอนิค อินเทอร์เน็ต รีซอสเซส.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2539). **การบริหารของรัฐในยุคโลกาภิวัตน์**. เอกสารวิชาการ ปีแห่งการส่งเสริมการบริการประชาชนของรัฐ ลำดับที่ 7. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการปฏิรูประบบราชการ.
- ธัญวัต ชูส่งเสริม. **การก่อการร้าย**. <http://www.wing2.rtaf.mi.th/w2data/kkr00.html>
- ธีรยุทธ วัฒนาศุภโชค. “เจรจาต่อรองกับพันธมิตรให้สัมฤทธิ์ผล”, MBA, 7 (มิ.ย 2549), 124 - 125.
- ธีระ นุชเปี่ยม. (2541). **การเมืองโลกหลังสมัยใหม่**. กรุงเทพฯ: บริษัทศิลปสยามบรรจุกัญท์และการพิมพ์จำกัด.
- นฤมิตร สอดสุข. “โลกการเมืองยุคโลกาภิวัตน์: ว่าด้วยบทบาทรัฐ ธุรกิจข้ามชาติ และประชาสังคม”, **วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร**, 22 (ธ.ค. 2542-พ.ค. 2543), 12-13, 16.
- นฤมิตร สอดสุข. “ว่าด้วยการสื่อสารทางการเมืองจนถึงยุคโลกาภิวัตน์”, **วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร**, 24 (มิ.ย. 2544-พ.ค. 2545), 65.
- บรรพต แก้วสว่าง. “ดร.ประสพโชค ประมงกิจ E-commerce เทคโนโลยีที่หลีกเลี่ยงไม่ได้”, **Corporate Thailand**, 11 (มิ.ย. 2549), 120 - 123.
- ปราโมทย์ ประสาทกุล. “คนไทยจะตายมากขึ้น”, **ประชากรและการพัฒนา**, 24 (ก.พ.-มี.ค. 2547 ก), 5.
- ปราโมทย์ ประสาทกุล. “คนไทยลูกน้อยลง แต่ประชากรไทยยังไม่หยุดเพิ่ม”, **ประชากรและการพัฒนา**, 24 (มิ.ย.-ก.ค. 2547 ข), 5.
- ปราโมทย์ ประสาทกุล. “ประชากรของประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2548”, **ประชากรและการพัฒนา**, 25 (ก.พ.- มี.ค. 2548), 4 - 5.
- พระไพศาล วิสาโล. “ความยากไร้ในยุคสารสนเทศ”, **วารสารฉลาดซื้อ**, 2 (เม.ย.-พ.ค. 2539), 38-39.
- พิทยา ว่องกุล. (2542). **สร้างสังคมใหม่: ชุมชนธนาธิปไตย-ธัมมาธิปไตย**. กรุงเทพฯ: โครงการวิถึทรรศน์.
- พิทยา ว่องกุล. (2547). **ทักษิณ-โลกาภิวัตน์: ธุรกิจสร้างภาพ และกาสิโนเศรษฐกิจจุดจบของประเทศ**. กรุงเทพฯ: สายธาร.
- มนตรี ศรีวงศ์. “ย้อนวิกฤตเศรษฐกิจ 1997 มหันตภัยที่กลืนกิน แบงก์เจ้าสัว”, **Corporate Thailand**, 11 (ส.ค. 2549), 62-66.
- มัญญา อธาไส. “ASEAN-China Free Trade Agreement เปิดการค้าอาเซียน-จีนพร้อมลดภาษี”, **Logistics digest**, 1 (ส.ค. 2549), 37-39.
- มานพ เพิ่มพูน. “ERP เทคโนโลยีที่ CIO ไม่อาจมองข้าม (ตอนที่1)”, **CIO Forum**, 3 (ก.พ. 2549), 39-41.

- มาริสสา คุณชนวงศ์. (2549). โลหะโพลีเมอร์ทำให้ฝันของสถาปนิกเป็นจริง. โพสต์ลงในเว็บไซต์ของ ศูนย์เทคโนโลยีโลหะและวัสดุแห่งชาติ เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2549 http://www.mtec.or.th/th/news_st/news_st-detail.asp?newsid=95
- มูลนิธิวิธีที่ทรศน์. (2545). **รวมบทความ ประชาธิปไตยโดยตรงสู่พระราชรัฐสภา. จรัล ดิษฐาอภิชัย. พลังประชาชนในประเทศประชาธิปไตยยุคโลกาภิวัตน์.** กรุงเทพฯ: โครงการวิธีที่ทรศน์.
- ยุค ศรีอาริยะ. (2546). **วิเคราะห์ระบบโลกในสหสวรรษใหม่.** กรุงเทพฯ: สถาบันวิธีที่ทรศน์, หน้า 204-209.
- เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ. (2545). **การปฏิรูประบบราชการภายใต้กระแสการจัดการภาครัฐใหม่และข้อวิพากษ์.** กรุงเทพฯ: บพิศการพิมพ์.
- ลัดดา เหมาะสุวรรณ และคณะ. (2547). **เด็กไทยวันนี้เป็นอยู่อย่างไร. โครงการวิจัยพัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย.** กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ศุทธิดา ชวนวัน. “ทำไมผู้หญิงไทยจึงเป็นโสดเพิ่มมากขึ้น”, **ประชากรและการพัฒนา**, 25 (ต.ค.-พ.ย.2547), 3
- ศูนย์นาโนเทคโนโลยีแห่งชาติ. “นักวิจัยนาซาชี้อีก 20 ปี นาโนเทคโนโลยีจะครองโลก”, http://www.nanotec.or.th/th/index.php?type=knowledge_room&second=cexe&status=read&readid=112
- ศูนย์รวมองค์ความรู้ด้านพลังงาน กรมพัฒนาพลังงานทดแทน และอนุรักษ์พลังงาน (พพ.) กระทรวงพลังงาน [http://renew.dede.go.th/Knowledgebase/\(nbhauyuh20dhyp45dv54fo55\)/index.aspx](http://renew.dede.go.th/Knowledgebase/(nbhauyuh20dhyp45dv54fo55)/index.aspx)
- สมบุญ วงศ์กาด. “โครงการใช้น้ำมันปาล์มเพื่อเป็นเชื้อเพลิงสำหรับเครื่องจักรกลทางเกษตร”, **วารสารมูลนิธิชัยพัฒนา**, (เม.ย. 2546).
- สมพงษ์ ชูมาก. (2547). **ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศยุคปัจจุบัน (ทศวรรษ 1990 สู่ทศวรรษแรกแห่งศตวรรษที่ 21).** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมภพ มานะรังสรรค์. “การพัฒนาการออกแบบในจีน”, **MBA**, 8 (เม.ย. 2549), 116-117.
- สำนักงานส่งเสริมอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์แห่งชาติ, และสมาคมอุตสาหกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศไทย. (2549). **แถลงข่าวผลการสำรวจตลาดเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของประเทศไทย พ.ศ. 2548** โดย สำนักงานส่งเสริมอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์แห่งชาติ (SIPA) และสมาคมอุตสาหกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศไทย (ATCI) วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2549 ณ สำนักงานส่งเสริมอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์แห่งชาติ. www.sipa.or.th
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2546). **ภาพอนาคตและคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์.** กรุงเทพฯ: โครงการวิธีการเรียนรู้ของคนไทย.

- สำนักงานคณะกรรมการปฏิรูประบบราชการ. (2541). การปฏิรูประบบราชการ: ยุทธศาสตร์สำคัญของการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ: สำนักงาน ก.พ.
- สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. ผลการรับแจ้งเว็บไซต์ผิดกฎหมายแบ่งตามประเภท ปี 2548 และ ปี 2549 (ตั้งแต่เดือนมกราคมปี 2549).
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2548). รายงานอนาคตเศรษฐกิจโลก 2015.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. “เว็บไซต์ด้านมืดพุ่งกระฉูดจุดสังคมยุคอินเทอร์เน็ตราย”, ไทยโพสต์, 18 ก.ย. 2548.
- สำนักงานพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ. (2549). การจัดอันดับความสามารถในการแข่งขันประจำปี 2549 ของสถาบันนานาชาติเพื่อการจัดการ (Institute for Management Development: IMD). กรุงเทพฯ: สำนักงานแผนเศรษฐกิจมหภาค (สศม.) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2543). วิสัยทัศน์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไทย 2020 สถานภาพและยุทธศาสตร์ (ฉบับสมบูรณ์). กรุงเทพฯ: กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2549 ก). (ร่าง) ประมวลการเป้าหมายผู้เรียนปีการศึกษา 2548-2551. เอกสารประกอบการประชุมสภาการศึกษาครั้งที่ 1/2549 วันศุกร์ที่ 3 กุมภาพันธ์ 2549 เวลา 09.30 น. ณ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2549 ข). รายงานผลการศึกษาความต้องการกำลังคนของกลุ่มอุตสาหกรรม. กรุงเทพฯ: สกศ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2549 ค). สมรรถนะการศึกษาไทยในเวทีสากล พ.ศ. 2548. กรุงเทพฯ: สกศ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2548). สรุปผลการสำรวจ โครงการสำรวจเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ครัวเรือน) ไตรมาส 1 พ.ศ. 2548.
- สุทัศน์ เศรษฐ์บุญสร้าง. การบรรยาย “การรวมกลุ่มกันทางเศรษฐกิจ: เฝ้าระวังความท้าทายจากกระแสโลกาภิวัตน์”. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย 14-15 ธ.ค. 2545 จอมเทียน ชลบุรี
- สุริชัย หวันแก้ว (บรรณาธิการ). (2547). เฝ้าระวังหน้าโลกาภิวัตน์ทางวัฒนธรรม. นโยบายวัฒนธรรมในบริบทใหม่. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- อนุช อาภาภิรม. (2544). โลกมีเวลาโลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ: สถาบันวิถึทรรศน์.
- อนุสรณ์ ลิ้มมณี. (2542). รัฐ สังคม การเปลี่ยนแปลง: การพิจารณาในเชิงอำนาจนโยบาย และเครือข่ายความสัมพันธ์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.

- เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา. (2548). **โลกาภิวัตน์ บรรษัทข้ามชาติ บรรษัทภิบาล และความรับผิดชอบต่อสังคมของบรรษัท**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Interview. “ไทยขาดบุคลากรมีอาชีพพลังงานขับเคลื่อนโลจิสติกส์ชาติ”, *Logistics digest*, 1 (ก.ย. 2548), 34-36.
- Science & Technology. “คนไทยมีเอี่ยวทำโลกร้อนสูงเป็นอันดับ 9”, ผู้จัดการออนไลน์, 7 ก.ย. 2549. <http://www.manager.co.th/Science/ViewNews.aspx?NewsID=9490000113304>
- Scientific American. (2549). **วิกฤต วิทยาศาสตร์ และวงชีวิตสู่โลกอนาคต**. แปลจาก *Crossroads for Planet Earth* โดย รอฮีม ปรามาท. กรุงเทพฯ: มติชน.
- Trade Issue. “EPC/RFID คำตอบของอุตสาหกรรมยุคใหม่”, *Logistics digest*, 2 (มี.ย. 2549), 40-41.

ภาษาอังกฤษ

- Andrieu, Michel. (2005). “The future of e-money: main trends and driving forces”, **The journal of futures studies: strategic thinking and policy**, (5: 2001), 429-451(23).
- Anton, Philip S., Silbergliitt, Richard, and Schneider, James. (2004). **The Global Technology Revolution: The Global Technology Revolution: Bio/Nano/Materials Trends and Their Synergies with Information Technology by 2015**. National Defense Research Institute (NDRI).
- APEC Economic Committee. (2000). **Towards Knowledge-based Economic in APEC**. Singapore: APEC Secretariat.
- BCPC. (2003). **Biotech 2020: Crop Biotechnology in the World of 2020**. BCPC Commentary. Setting Agenda for Crop Production. UK: BCPC.
- Brooks, Chris W. (2002). *Globalization - A Political Perspective*. Public Affairs and Communication, OCDE, University Laval Conference, Canada 19 Sep. 2002. <http://www.bi.ulaval.ca/Globalisation-Universities/pages/actes/Chris-W-Brooks.pdf#search=%22globalization%2Bpolitical%22>
- Brown, Lester. “Restructuring the Global Energy Economy”, **Globalist**, (Mar. 06, 2003). <http://www.theglobalist.com/DBWeb/StoryId.aspx?StoryId=2991>
- Brunt, Jennifer Van. “Big Biotech's Venture Forth”, **Signals**, (Sep. 6, 2006). <http://www.signalsmag.com/signalsmag.nsf/0/2A507FA746C8504B88257188000E3DEE?Open>

- “Globalization’s Deficit”, *Washington Post*, (Jan. 9, 2006). <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/01/08/AR2006010800783.html>
- Greenspan, Alan. “Capitalism, Protectionism and Globalization”, **Globalist**, (Jan. 5, 2004). <http://www.theglobalist.com/DBWeb/StoryId.aspx?StoryId=3635>
- Griswold, Deniel T., “Does Trade Promote Democracy?”, *Globalist*, (Jan. 23, 2004). <http://www.theglobalist.com/DBWeb/StoryId.aspx?StoryId=3714>
- Hornig, Frank. “Unbridled Capitalism Will Lead to Very Real Problems”, **Spiegel**, (Apr. 17, 2006). <http://www.globalpolicy.org/globaliz/econ/2006/0417rogoff.htm>
- International Institute for Management Development. (2005). **World Competitive ness Yearbook 2005**. Switzerland: Lausanne.
- Internet World States Usage and Population Statistics. (2006). <http://www.internetworldstats.com/topusage.htm>
- Kanter, Rosabeth Moss & Pittinsky, Todd L. “Globalization: New Worlds for Social Inquiry,” **Berkeley Journal of Sociology: A Critical Review**, (40: 1995-1996), 1-4.
- Khanna, Parag. “Political Will And Political “Won’t””, **Globalist**, (Apr. 22, 2004) <http://www.theglobalist.com/DBWeb/StoryId.aspx?StoryId=3890>
- Laudicina, Paul A. (2005). **World Out of Balance: Navigating Global Risks to Seize Competitive Advantage (e-Transcript)**. McGraw-Hill Ryerson.
- National Electronics and Computer Technology Center. (2005). Thailand ICT Indicators 2005: February 2005. Bangkok: NECTEC.
- National Intelligence Council. (2004). **Mapping the Global Future**. Report of the National Intelligence Council’s 2020 Project. Pittsburgh: Government Printing Office (GPO).
- Nayyar, Deepak . (2006). Development through Globalization?. Research Paper No. 2006/29. United Nations University. <http://www.globalpolicy.org/globaliz/politics/2006/03devandglobal.pdf>
- OECD. (1996). **The Knowledge-Based Economic**. Paris: OECD.
- Palley, Thomas. “Could Globalization Fail?”, **YaleGlobal**, (Apr. 13, 2006). <http://www.globalpolicy.org/globaliz/econ/2006/0413fail.htm>
- Pierer, Heinrich Von. “Businesses Making the World Safe?”, **Globalist**, (Apr. 21, 2004). <http://www.theglobalist.com/DBWeb/StoryId.aspx?StoryId=3897>
- Pijitra Suppasawatgul. (2004). **Global Cities and Globalization**. Paper present by

Pijitra Suppasawatgul, 5 th National Congress of Political Science and Public Administration 2004.

Starr, Amory. (2001). **Naming the enemy: Anti-corporate movements confront globalization.** Pluto Press.

Tucker, Patrick. “The Nanotech Gold Rush”, **The Futurist**, (3: May. - Jun., 2006), 14-15.

ภาคผนวก

รายงานผลการสัมมนาข้อเสนอผลการวิจัย

เรื่อง ผลกระทบโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทยใน 5 ปีข้างหน้า

วันจันทร์ที่ 25 กันยายน 2549 เวลา 13.00 น. ณ ห้องประชุมกำแหง พลางกูร สกศ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา โดยสำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา ได้จัดสัมมนานำเสนอผลการวิจัย เรื่อง ผลกระทบโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทยใน 5 ปีข้างหน้า ในวันจันทร์ที่ 25 กันยายน 2549 เวลา 13.00 น. ณ ห้องประชุมกำแหง พลางกูร สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอผลการวิจัยดังกล่าว และเพื่อนำความรู้และข้อคิดเห็นที่ได้รับจากการสัมมนา มาเป็นแนวทางในการพัฒนางานวิจัยให้มีประสิทธิภาพ และนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาต่อไป สำหรับผู้เข้าร่วมสัมมนาประกอบด้วยคณะนักวิจัยของโครงการ คณะผู้อภิปรายนำ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหารและนักวิชาการศึกษา จากหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และผู้แทนจากหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ผู้สื่อข่าว และข้าราชการของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา จำนวนรวมประมาณ 85 คน และมีผลการสัมมนาพอสรุปได้ดังนี้

นางสาวสุรณี บิณฑสันต์ รองผู้อำนวยการสถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา (ผู้นำเสนอผลการวิจัย)

ประเด็นที่ทำการวิจัยนี้เราสนใจเรื่องผลกระทบโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทยในอีก 5 ปีข้างหน้า โดยคาดหวังว่าผลงานนี้จะเป็นส่วนหนึ่งที่ประกอบการกำหนดนโยบายและการวางแผนของกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการศึกษา เพื่อที่จะแก้ไขหลีกเลี่ยงและป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นจากกระแสโลกาภิวัตน์ จะได้ปรับตัวให้เท่าทันกระแสโลกาภิวัตน์ และใช้ประโยชน์สูงสุดจากอนาคตที่จะมาถึงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ การวิเคราะห์ผลกระทบโลกาภิวัตน์ในเชิงบวก และเชิงลบต่อด้านต่างๆ ของสังคมไทยและสังคมโลกต่อการศึกษาของไทยทั้งระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาอุดมศึกษา พร้อมทั้งเสนอแนวทางแก้ไขพัฒนาระบบการศึกษาไทยให้สามารถรองรับกระแสโลกาภิวัตน์ได้อย่างเท่าทัน

ขอบเขตการศึกษา

1. ศึกษาสภาพสังคมไทยและสังคมโลกภายใต้โลกาภิวัตน์ใน 5 ด้าน คือ
 1. ด้านสังคมและประชากร
 2. ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม
 3. ด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม
 4. ด้านการเมืองการปกครอง

5. ด้านการศึกษา

2. ศักยภาพการจัดการศึกษาไทย ในประเด็นเรื่อง

- โอกาสและปริมาณการเข้าถึงการศึกษา - คุณภาพการจัดการศึกษา
- ประสิทธิภาพการจัดการศึกษา - ทรัพยากรเพื่อการศึกษา และ
- การมีส่วนร่วมความร่วมมือการจัดการศึกษา

3. ระดับการศึกษา มี 2 ระดับคือ การศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาอุดมศึกษา

4. ด้านภาพอนาคตที่ต้องการทางการศึกษา โดยพิจารณา 2 ด้านคือ

- ภาพในอนาคตที่มีแนวโน้มว่าจะเกิดขึ้นได้ และ
- ภาพในอนาคตที่อาจจะเกิดขึ้นหรือไม่ก็ได้

โดยแต่ละภาพอนาคตจะศึกษาผลกระทบเชิงลบและเชิงบวกที่จะเกิดขึ้นจากสภาพโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทย

วิธีการทำการวิจัย คือ

1. การวิจัยเชิงเอกสาร
2. จัดการประชุมเน้นกลุ่มเป้าหมาย
3. สัมภาษณ์เชิงลึก (จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 62 คนที่เราได้สัมภาษณ์และโฟกัสกรุป เป็นกรอบการทำงานวิจัยครั้งนี้)

นางจิตติมา เหมรัตน์กร นักวิจัยของสถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา (ผู้นำเสนอผลการวิจัย)

กระบวนการวิจัย การคาดการณ์อนาคต มีลักษณะของภาพที่อาจจะไม่ได้ลู่เข้าหากัน แต่ละท่านผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ความคิดเห็นอาจจะไม่ให้ความคิดเห็นเชิง consensus ร่วมกัน ดังนั้นก่อนที่เราจะทำการวิจัยหลัก ๆ จึงมีขั้นตอนเกี่ยวกับ document research จากเอกสารทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่ออุดช่องโหว่ให้ได้มากที่สุด

ขั้นตอนถัดมาใช้วิธีการสัมภาษณ์เบื้องต้นจากกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ 7 ท่าน เพื่อนำมากำหนดกรอบและทิศทางการตอบ นำมาสร้างเอกสารเพื่อที่จะใช้ในโฟกัสกรุป ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานคิดเฉพาะกรอบของโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษา ทำความเข้าใจให้ตรงทั้งความหมายและลักษณะภาพวิเคราะห์แนวโน้มบางส่วนของโลกาภิวัตน์ไว้คร่าว ๆ

ขั้นตอนต่อมา เริ่มการสัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์เชิงลึกจะแบ่งเป็น 2 กลุ่ม สัมภาษณ์เจาะลึกบางท่านที่เคยมาโฟกัสกรุปเพิ่มเติม และกลุ่มภายนอกที่ไม่ได้มาโฟกัสกรุป แม้บางท่านต้องสัมภาษณ์เป็นรอบที่ 2 ก็เพื่อความแน่ใจอีกครั้ง

นำมาประมวลผล โดยการสร้าง frame work ไว้ตั้งเอกสารในภาพที่ 3

ในการศึกษาครั้งนี้จะมีทั้งหมด 5 ขั้นตอน คือ

1. รวบรวมประเด็นที่จะศึกษาทั้งหมดว่าศึกษาอะไรบ้าง
2. ศึกษาว่ามีปัจจัยอะไรที่มากเกี่ยวข้อง เพราะว่าในการวิจัยจริง ๆ เราพบว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

เกี่ยวข้องไม่เป็นผลที่มาจากโลกาภิวัตน์อย่างเดียว อาจจะมีเชิงนโยบายของรัฐเข้ามาเกี่ยวข้อง

หรือปัจจัยของตัวสถาบันการศึกษาที่มีความพร้อมหรือไม่พร้อมขนาดไหนเข้ามาเกี่ยวข้อง

3. ศึกษาด้านการฉายภาพอนาคตด้านการศึกษา
4. วิเคราะห์และตีความภาพอนาคตและปัจจัยที่มีอิทธิพล
5. นำเสนอเข้าไปสู่แนวทาง/ข้อเสนอแนะ เริ่มจาก

ขั้นตอนที่ 1 ประเด็นที่ศึกษาเป็นกรอบเบื้องต้น เป็นการสร้างกรอบความเข้าใจให้ชัดกับตัวที่มิวิจัย และผู้ที่จะให้คำตอบบนฐานเดียวกัน แล้วนำมาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ในประเด็นของความหมาย ของสภาพลักษณะของโลกาภิวัตน์ แนวโน้มสภาวะแวดล้อมที่เป็นผลมาจากโลกาภิวัตน์ และแนวโน้มการศึกษาไทยในมิติต่างๆ ประเด็นที่ใช้ศึกษามีประมาณ 4 ลักษณะคือ การพึ่งพิงร่วมกัน ความคล่องตัวเคลื่อนย้ายถ่ายโอน การเกิดขึ้นในขณะเดียวกัน การมีมาตรฐานเดียวกันของโลก ซึ่งลักษณะผลของโลกาภิวัตน์ไปกระทบต่อสภาพแวดล้อม และสภาวะแวดล้อมของโลกและของประเทศไทย แล้วในส่วนหนึ่งของตัวโลกาภิวัตน์ก็มากระทบต่อการจัดการศึกษาไทยโดยตรงเช่นกัน และแนวทางการที่จะปรับการจัดการศึกษาไทยให้รองรับสภาพโลกาภิวัตน์ที่เกิดขึ้น โดยแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ระดับสถานศึกษาหรือสถาบันอุดมศึกษา ระดับกระทรวง และระดับรัฐบาลในการดำเนินการ

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการสืบค้นว่ามีปัจจัยหลักอะไรบ้างที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษา ซึ่งแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 ปัจจัยด้านสภาวะแวดล้อมโลกและประเทศไทย มีมากระทบว่าสังคม เศรษฐกิจ การเมืองจะเป็นอย่างไรถึงจะมากกระทบต่อการศึกษา

กลุ่มที่ 2 ปัจจัยด้านสถาบันการศึกษา โลกาภิวัตน์ทำให้สถานศึกษาต้องปรับตัวทั้งการบริหารจัดการตนเอง เช่น ถ้าเป็นเอกชนก็จะมีหารายได้ทรัพยากรตั้งต้นต่างกัน การกระทบจะแตกต่างกัน

กลุ่มที่ 3 ปัจจัยด้านรัฐบาล แนวโน้มการจัดการศึกษาไทยในอีก 5 ปีข้างหน้าเป็นอย่างไร ส่วนสำคัญขึ้นอยู่กับทิศทางกับนโยบายและแผนการดำเนินงานของรัฐ เช่น ภาวะผู้นำของรัฐบาล การกำหนดวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์การศึกษาชาติเป็นอย่างไร จุดยืนต่อการเปิดเสรีต่อการศึกษาเป็นอย่างไร พวกนี้จะกระทบต่อภาพอนาคตของการศึกษาไทยทั้งสิ้น ในการพิจารณาปัจจัยเรื่องของรัฐต่อการจัดการศึกษาไทย

ขั้นตอนที่ 3 คือ นำปัจจัย 3 ส่วนที่ได้จากขั้นตอนที่ 2 ไปวิเคราะห์ภาพในอนาคต ดูว่ามีปัจจัยไหนกระทบอะไรบ้าง ทั้งหมดได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและโฟกัสกรุ๊ปจะได้ทั้งหมด 64 ภาพอนาคต ปรากฏอยู่ในหน้า 58 แต่จะคัดเลือกเพียง 43 ภาพ เพราะว่ามีบางอย่างเมื่อเราจัดกลุ่มปรากฏว่ามีอยู่ภายใต้ของมันและกัน เช่น บางความเห็นที่เกี่ยวกับการศึกษาไทยเห็นว่า จะมีหลักสูตรใหม่ที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน หรือบางความคิดเห็นที่น่าจะเกี่ยวข้องกับ post modernists มีหลักสูตรแปลกๆ ที่มาก่อนข้างมาก หรือการศึกษาที่เปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนเราก็นำไปไว้ในการศึกษาที่อยู่บนฐานอิเล็กทรอนิกส์ การศึกษานบนฐานอิเล็กทรอนิกส์จะมีความหมายที่ครอบคลุมมากกว่ารูปแบบ

การเรียนการสอน หรือการบริการต่าง ๆ ก็แตกต่างกันไป

ในส่วนของขั้นตอนที่ 3 แนวโน้มอนาคตการศึกษาไทยในอีก 5 ปีข้างหน้า จากเอกสารตารางหน้า 58 จากข้อมูลที่ได้ออกมาจึงได้ปรับเป็น 6 ด้าน ในด้านคุณภาพการจัดการศึกษาที่ครอบคลุมในหลายด้าน ซึ่งสามารถแตกได้เป็นด้านการจัดการเรียนการสอน ที่มีทั้งด้านทิศทางและหลักสูตรการศึกษาและด้านคุณภาพการจัดการศึกษา ในด้านการวิจัยและพัฒนา และด้านอื่นๆ จะเหมือนเดิม จากตารางหน้า 58 ทางขวามือ ถ้ามีการทำเครื่องหมายถูก จะเป็นลักษณะของภาพอนาคตที่ possible futures อาจเกิดขึ้นหรือไม่เกิดก็ได้ ส่วนที่กำกับเครื่องหมายดาว 3 อันไว้ เพื่อแสดงให้เห็นว่าอาจจะเกิดขึ้นใน 5-10 ปี โดยจัดแบ่งเป็น 4 กลุ่มคือ การศึกษาของรัฐระดับขั้นพื้นฐานสายสามัญ การศึกษาเอกชนระดับขั้นพื้นฐานสายสามัญ การศึกษาขั้นพื้นฐานอาชีวศึกษา และการอุดมศึกษา ซึ่งในแต่ละภาพที่จะเกิดขึ้นไม่เหมือนกัน เช่น

ในข้อ 1 พบว่าโอกาสการเข้าถึงการศึกษา โดยเฉลี่ยจะสูงขึ้นในทุกระดับ

ในข้อ 3 โอกาสในการรับการศึกษาที่มีคุณภาพเพิ่มขึ้น พบว่าการศึกษาในระดับสายสามัญของรัฐอาจจะเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้นไม่แน่ เพราะจะไปเกี่ยวข้องกับการบริหารการจัดการของระบบการศึกษา และเพราะไม่ได้มีแรงกดดันที่จะต้องแข่งขันในการเพิ่มด้านคุณภาพ

ในข้อ 5 โอกาสทางการศึกษาในบางสาขาที่ไม่ใช่ความต้องการของตลาดอาจจะถูกจำกัดเฉพาะอยู่ในมหาวิทยาลัยเฉพาะแห่งเท่านั้น เช่น คณะโบราณคดี

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ตีความภาพอนาคตและปัจจัยที่มีอิทธิพล แบ่งเป็น 2 ส่วน

ส่วนแรก นำเอาภาพอนาคตที่ได้ทั้งหมด 43 ภาพในขั้นตอนที่ 3 มาจัดกลุ่มภาพอนาคตตามกรอบที่เราอยากได้ภาพอนาคตที่อาจจะเกิดขึ้น หรือมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นค่อนข้างแน่นอน และภาพอนาคตที่พึงประสงค์กับภาพอนาคตที่ไม่พึงประสงค์ เป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์จากข้อ 4.1 แขนงตั้ง คือ แขนงของภาพอนาคตที่มีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นค่อนข้างแน่นอนอยู่ด้านบนในบล็อก A ในด้านล่างเป็นแกนภาพอนาคตที่อาจจะเกิดขึ้นหรือไม่เกิดก็ได้เป็น possible futures ส่วนทางซ้ายมือเป็นภาพอนาคตที่พึงประสงค์ ทางขวามือคือภาพอนาคตที่ไม่พึงประสงค์ แล้วเอาทั้ง 43 ภาพมากระจายลงว่าภาพแต่ละอันจะอยู่ที่บล็อกไหนบ้าง

พอได้ภาพอนาคตแล้วเราจะต้องนำเอาปัจจัยที่เราเคยทำไว้ในขั้นตอนที่ 2 เอามาวิเคราะห์อีกทีโดยเราแยกกลุ่มปัจจัยออกเป็นกลุ่มปัจจัยที่มีความไม่แน่นอนระดับสูง กับกลุ่มปัจจัยที่มีความไม่แน่นอนระดับต่ำ

ส่วนที่สอง การตีความและปัจจัยที่มีอิทธิพล โดยวิเคราะห์กลุ่มปัจจัยที่มีผลต่อภาพอนาคต แยกออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มีแนวโน้มที่ค่อนข้างจะเกิดขึ้นได้มาก (ส่วนมากมักจะเป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับแนวโน้มทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง) และ ส่วนที่เป็นกลุ่มปัจจัยที่มีความไม่แน่นอนระดับต่ำ ที่อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศใดก็ได้ (มักจะเป็นกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับนโยบายของรัฐ หรือภาวะผู้นำของประเทศว่าเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาขนาดไหน ในตัวสถานศึกษามีผู้นำที่สามารถที่จะบริหารเป็นภาวะผู้นำได้มาก

น้อยแค่นั้น) ซึ่งจะแตกต่างกันไปแล้วแต่สถานการณ์

เราจะนำปัจจัยที่ได้แยกออกมาเป็น 2 กลุ่มนี้ มากำหนดแนวทาง โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลที่มีระดับความไม่แน่นอนสูงหรือปรับเปลี่ยนแก้ไขได้ยาก กับกลุ่มปัจจัยที่ปรับเปลี่ยนได้ คือสามารถทำให้ปัจจัยนี้ขยับเพื่อให้ไปมีอิทธิพลต่อภาพพึงประสงค์ของเราหรือว่าบรรเทาแก้ไขหรือลดปัญหาที่เกิดภาพอนาคตนั้นได้ ดังนั้นผู้เกี่ยวข้องจะต้องให้ความสำคัญกลุ่มปัจจัยนี้ค่อนข้างมาก เพราะเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดภาพอนาคตที่แตกต่างว่าเป็นจุดเปลี่ยนที่ทำให้เกิดภาพอนาคต เช่น นโยบายของรัฐจะเป็นอย่างไร ความพร้อมของสถานศึกษา การเตรียมพร้อมความตระหนักที่เขามีกิจกรรมหรือยุทธศาสตร์ในการปรับตัวสถานศึกษาเป็นอย่างไร ซึ่งกลุ่มปัจจัยนี้จะเป็นกลุ่มปัจจัยด้านรัฐต่อการจัดการศึกษาไทยและกลุ่มปัจจัยด้านสถาบันการศึกษา

กรณีปัจจัยที่มีอิทธิพลระดับความไม่แน่นอนระดับต่ำ หรือปัจจัยที่มีการปรับเปลี่ยนแก้ไขได้ยาก เช่น ในอนาคตมีแนวโน้มสิทธิมนุษยชนจะสูงขึ้น มีแนวโน้มที่ต้องเข้าสู่ตลาดการเปิดเสรีทางการศึกษา มีแนวโน้มที่จะต้องใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้ในระบบการศึกษา และในชีวิตประจำวัน แม้ว่าปัจจัยเหล่านี้จะขยับได้ยากไม่สามารถขยับได้โดยตรง แต่เราสามารถจะเข้าไปปรับเปลี่ยนหากกลยุทธ์ หรือวิธีการอื่นเข้ามาสนับสนุนทำให้บรรเทาปัญหาได้

เมื่อมีการปรับเปลี่ยนขยับปัจจัยที่มีแนวโน้มว่าขยับได้ค่อนข้างมากมาพิจารณาก็จะเกิดเป็นแนวทางในการที่เราจะดูว่าการศึกษาไทยควรจะทำอย่างไร เช่น ในบทสรุปสำหรับผู้บริหาร หน้า 9 เป็นการสรุปแนวทางที่มีทั้งหมด 3 ระดับ คือ แนวทางระดับสถานศึกษาและสถาบันอุดมศึกษา ที่ควรจะต้องดำเนินการภายใต้ประเด็นนี้ ซึ่งจะมีทั้งหมด 6 ด้านด้วยกัน คือ ด้านกำหนดทิศทางและวิสัยทัศน์ ด้านการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน ด้านผู้บริหาร การพัฒนาผู้สอน การพัฒนาองค์ความรู้ และการบริหารจัดการ ซึ่งในแต่ละระดับการศึกษาจะแตกต่างกัน ในเอกสารหน้า 11 ในบทสรุปสำหรับผู้บริหารว่า แนวทางระดับกระทรวงศึกษาธิการจะต้องมีบทบาททำในด้านใดบ้างเพื่อที่จะปรับให้การจัดการศึกษารองรับต่อสภาพของโลกภิวัตน์

ส่วนในข้อ 5.2.3 แนวทางระดับรัฐบาล ดังในเอกสารหน้า 12 เป็นแนวทางที่รัฐจะต้องดำเนินการ เช่น รัฐจะต้องมีวิสัยทัศน์ว่าจะต้องจัดอย่างไรให้เด็กมีความรู้ภาษาต่างประเทศใหม่ ด้านการเรียนรู้อย่างไร ผู้นำจะต้องผลักดันการกำหนดจุดยืน และการเปิดเสรีด้านการศึกษาที่ไทยจะได้ประโยชน์หรือเสียเปรียบน้อยที่สุด มาตรการทางกฎหมาย การป้องกันสื่ออย่างไรที่มีอิทธิพลทางไม่ดีไม่ให้ชักจูงเด็ก เป็นเรื่องระดับรัฐบาลทำไม่ใช่แค่ระดับกระทรวงศึกษาธิการ

ในส่วนของบทสรุปและข้อเสนอแนะ เป็นการคาดการณ์แนวโน้มอนาคตในลักษณะสถานะแวดล้อมของไทยกับต่างประเทศว่าในอีก 5-10 ปี จะกำหนดจุดยืนการศึกษาอย่างไร โลกาภิวัตน์มีทั้งโอกาสที่จะเอาไปใช้ประโยชน์ และผลกระทบที่ไม่พึงประสงค์ ดังนั้น

1. ควรจะต้องเตรียมตัวอย่างไรเพื่อจะได้ไปใช้ประโยชน์สูงสุดแล้วหลีกเลี่ยงปัญหาที่เกิดขึ้น เพราะการศึกษาขยับตัวได้ช้าถ้าไม่เตรียมการไว้ตั้งแต่วันนี้

2. การกำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศที่ชัดเจนว่าจะไปในทิศทางใดเพื่อจัดการศึกษาให้สนับสนุนในเป้าหมายนั้น ซึ่งพบว่าการพัฒนาระบบการศึกษาไม่ควรมีเป้าหมายเพื่อสร้างความมั่งคั่งภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์เท่านั้น แต่ต้องสร้างความมั่งคั่งที่ยั่งยืนให้ประเทศไทยบนจุดแกร่งของประเทศไทย เช่น การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้ยั่งยืนตามแนวทางพระราชดำริขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

3. การกำหนดทิศทางการพัฒนากำลังคนบนความต้องการของประเทศ คือไม่ได้กำหนดเฉพาะความต้องการของผู้เรียนหรือความพร้อมของสถานศึกษาหรือความพร้อมของสถาบันอุดมศึกษาในการเปิดรับเพราะว่าเป็นการส่งสัญญาณที่ผิด เพราะฉะนั้นบางสาขาที่จำเป็นต่อการพัฒนาประเทศจะขาดแคลนก็หายไป ที่สำคัญคือก็ไม่ได้คนเก่งกระจายอยู่ทุกคณะแต่จะไปอยู่ในเฉพาะบางคณะ ดังนั้นสาขาที่สำคัญ เช่น สาขาคณิตศาสตร์พื้นฐานจริงๆ มีคนเรียนน้อยมาก หรือการพัฒนาป้าชายเลน ประวัติศาสตร์ โบราณคดี การสังคมสงเคราะห์ จะหายไปเยอะอันนี้จะมุ่งในกลุ่มของอุดมศึกษา

4. เป้าหมายหลักที่สำคัญที่จะทำให้การศึกษาสามารถสร้างคนให้รองรับกับโลกาภิวัตน์ได้ คือต้องสร้างให้เด็กคิดเป็น ผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์ ไตร่ตรองในสิ่งต่างๆ ได้ แม้ว่าจะมีสภาพการเปลี่ยนแปลงที่เข้ามา สำคัญก็คือมีแนวคิดในเชิงคุณธรรมจริยธรรมให้เป็นกรอบเพื่อให้เขาออกมาเป็นประโยชน์ต่อสังคม แล้วก็ไม่ทำร้ายประเทศชาติ

5. ปัจจัยขับเคลื่อนที่สำคัญ คือ

กลุ่มปัจจัยด้านสถาบัน เช่น วิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นอย่างไร ความเป็นมืออาชีพของการบริหารจัดการ การระดมทรัพยากรเป็นอย่างไร

กลุ่มปัจจัยด้านรัฐต่อการจัดการศึกษาไทย เช่น การกำหนดวิสัยทัศน์ประเทศต่อการจัดการศึกษาอย่างไร มีกลยุทธ์และยุทธศาสตร์ต่อการเปิดเสรีด้านการศึกษาอย่างไร การกำหนดกฎหมาย กฎระเบียบ มาตรการจูงใจภาคเอกชนในการเข้าร่วมอย่างไร

เหล่านี้เป็นปัจจัยที่ขับเคลื่อนที่สำคัญ ส่วนกลุ่มปัจจัยด้านแนวโน้มอนาคตสภาวะสังคมไทย กับสังคมโลกนั้นมักจะเป็นอย่างนี้อยู่แล้วซึ่งมักจะขยับได้ยาก เช่น สังคมเทคโนโลยี สังคมฐานความรู้ แต่อาจขยับโดยใช้เชิงนโยบายแทนก็ได้

6. การเตรียมความพร้อมของแต่ละกลุ่มการศึกษาว่าจะมีความแตกต่างกัน จากการศึกษาพบว่าสถานศึกษาจะมี 4 กลุ่มหลักคือ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานของเอกชน สถานศึกษาในระดับอาชีวศึกษา และสถาบันอุดมศึกษา ทั้ง 4 กลุ่มมีจุดที่เหมือนและแตกต่างกัน บางสถานศึกษาจำเป็นต้องมีการแข่งขัน บางสถานศึกษาไม่ถึงกับมีแรงกดดันขนาดนั้น ดังนั้นมาตรการบางส่วนเหมือนและแตกต่างกันที่ตามที่ปรากฏดังแนวทางที่นำเสนอไว้

7. การที่จะพัฒนาการศึกษาให้รองรับ Globalization จำเป็นที่ทุกหน่วยต้องเข้ามา

ส่วนร่วม ไม่ใช่หน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการเท่านั้น ไม่ว่าจะครบครัน องค์กรพัฒนาเอกชน ธุรกิจต่างๆ จนถึงกระทรวงต่างๆ ที่เกี่ยวข้องว่าจะต้องมาทำงานอย่างครบวงจรเพื่อที่จะขับเคลื่อนพัฒนาการศึกษาให้รองรับต่อสภาพโลกาภิวัตน์

ดร.สุวัฒน์ เงินน้ำ (ผู้ดำเนินการอภิปราย) กรรมการสภาการศึกษา (ผู้ดำเนินการอภิปราย)

ขอเรียนเชิญท่าน ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน

ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ประธานคณะกรรมการสภาการศึกษาเฉพาะกิจศึกษาภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10 – 20 ปี (ผู้อภิปรายนำ)

การวิจัยเรื่องนี้ผมคิดว่าถ้าเราวิเคราะห์ตัวตั้งที่สำคัญนี้ได้ชัดเจนแล้วโยนไปหาตัวตามที่จะเป็นไปในเชิงผลกระทบก็คงชัดเจนขึ้นด้วย แต่ส่วนที่ผมจะอภิปรายเสนอข้อคิดเห็นที่เป็นประเด็นหลักในการศึกษาคือตัว issue ที่เป็นประเด็นหลักตัวตั้งแล้วที่โยนไปถึงการสืบค้นปัจจัยหลัก (key factor) เพราะว่าถ้าตรงนั้นวิเคราะห์ไม่ครอบคลุมไม่ชัดเจน การดูผลกระทบต่อการศึกษาไปสู่อนาคตของการจัดการศึกษาก็จะพลอยไม่ชัดเจนไปด้วย

1. ในขั้นตอนที่ 1 เรื่องประเด็นหลักในการศึกษา ที่ได้ชี้ให้เห็นสภาพของโลกาภิวัตน์นั้น เห็นว่า ยังไม่ได้เน้นในข้อเท็จจริง และเป็นผลกระทบมากด้วย ในเรื่องของความจริงสภาพโลกาภิวัตน์ที่มีการแข่งขันสูงมาก เพราะประเทศที่แข่งขันไม่ได้ก็จะอยู่ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ลำบาก แม้แต่ IMD ก็ยังได้ทำการศึกษาวิเคราะห์เรื่องความสามารถในการแข่งขันแล้วก็เอามาเป็นตัวที่กระตุ้นกันอยู่ เพราะฉะนั้นถ้าเราไม่เอาการแข่งขันมาอยู่ในภาพแล้วคุณภาพสำคัญอันนี้ก็จะขาดสาระสำคัญ ผมเชื่อว่าสภาพการแข่งขันสูงทำให้โยนไปสู่สังคมฐานความรู้ทุกสังคมก็ต้องคำนึงถึงทุนความรู้ ซึ่งระบบการศึกษาจะเป็นหลักสร้างทุนมนุษย์ ทุนความรู้ที่มีคุณภาพและเพียงพอ ที่เป็นปัจจัยหลัก 2 ตัว ในฐานะตัวตั้ง

2. เมื่อวิเคราะห์สภาพโลกาภิวัตน์แล้วสิ่งที่มากับโลกาภิวัตน์สำคัญมากๆ คือ ทำให้เกิดระเบียบสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองใหม่ เรียกว่า จะต้องทำกันอย่างเสรี การเปิดเสรีต่างๆ ปัญหาก็คือ เราน่าที่จะต้องศึกษาดูในเรื่องกติกาสากลใหม่ที่มีผลต่อสังคมโลกแล้วก็ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากสังคมใหม่ ถ้ามองว่าทำไมค่านิยมทางประชาธิปไตยจึงแรงขึ้น ทำไมเรื่องของสิทธิมนุษยชนจึงแรงขึ้น ทำไมการระวางสิ่งแวดล้อมจึงกลายเป็นค่านิยมทั่วโลก แม้แต่ในเรื่องการเปิดเสรีทางการศึกษาก็เป็นกติกาใหม่ ก็เกิดขึ้นแล้วใน WTO ที่ได้กลายเป็นการค้าการศึกษา มีการเอาไปพ่วงไว้กับ FTA เข้าไปอีก เรื่องมาตรฐานการศึกษาชาติที่ประกาศไว้เมื่อปี 2547 ก็ได้ระบุถึงคุณลักษณะคนไทยที่พึงประสงค์เป็นพลโลกด้วย ก็เพราะว่าโลกไร้พรมแดน คนไทยจะมารู้แต่เรื่องเมืองไทยไม่ได้ ถ้าจะเป็นพลโลกจะรู้ภาษาเดียวไม่พอ เราจะต้องรู้ภาษาที่เป็นสากลมากขึ้น ขณะนี้เราถูกแรงกดดันถูก demand ใหม่ที่เน้นเรื่องภาษาอังกฤษ เรื่องภาษาจีน อาจมี 3-4 ภาษา สิ่งเหล่านี้มันกว้างกว่าเรื่องของหลักสูตรนานาชาติ

ในความเป็นจริงการศึกษาจะต้องมีความเป็นสากลมากขึ้นหรือเปล่า แล้วต้องตีให้แตก

ว่าความเป็นสากลนั้นคืออะไร หลักนี้จะไปโยงเรื่องที่เกิดขึ้นทางการศึกษาโดยเฉพาะอุดมศึกษาที่มีความหลากหลายเดี่ยวนี้นัก region ของโลกเริ่มฮาร์โมนี ว่าทำอย่างไรจะฮาร์โมนี (สามัคคี กลมเกลียว) ในลักษณะที่มีเอกภาพพร้อมกันมากขึ้นและมีความหลากหลายยังคงอยู่ มิฉะนั้นเวลาจะเคลื่อนย้ายถ่ายเทของนักศึกษาที่เกิดไม่ได้ถ้าระบบต่างกันจนเราไม่สามารถโอนได้ เรื่องการเคลื่อนย้ายถ่ายเททั้งคน ทั้งทุน ข้าราชการ สินค้า เคลื่อนไหวกันหมด ตรงนี้ถ้าให้เป็นตัวตั้ง แล้วขยายความเอาเรื่องระเบียบกฎ กติกาใหม่ เอาเรื่องผลที่การศึกษาจะต้องเข้าไปตอบสนองให้มากขึ้นก็น่าจะดี

ในส่วนที่ 2 เป็นเรื่องของบทวิเคราะห์

ประเด็นที่ 1 ที่เป็นบทวิเคราะห์ในหลายส่วนที่โยงเข้ามาหาการศึกษาใน 5 ปีข้างหน้า รู้สึกว่าเป็นการโยงแต่เรื่องการศึกษาในระบบเท่านั้น ซึ่งภาพอนาคตการศึกษาในการศึกษานอกระบบจะมีความสำคัญมากขึ้นโดยเฉพาะการศึกษาตามอัธยาศัย เดี่ยวนี้นักทั่วโลกถือว่าการศึกษาดลอดชีวิตจะผูกพรหมกันหมด แล้วการศึกษาดลอดชีวิตจะเกิดได้อย่างไรถ้าหากว่าเราจะยึดอยู่แต่เพียงการศึกษาในระบบ เพราะฉะนั้นในบทวิเคราะห์ยึดการศึกษาในระบบนั้นต้องทบทวนอีกที

ประเด็นที่ 2 ในการแยกระดับตามการศึกษาขั้นพื้นฐาน อุดมศึกษา สายสามัญ และมีอาชีวศึกษาด้วย น่าจะเอาอาชีวศึกษาเป็นตัวตั้ง เพราะตลาดแรงงานต้องการกำลังคนด้านอาชีวศึกษามากกว่าระดับอุดมศึกษา ในระดับอุดมก็ต้องการแต่น้อยกว่าอาชีวศึกษา เพราะฉะนั้น treatment ที่ให้กับอาชีวศึกษาเป็นแห่งหนึ่งหรือระดับหนึ่งแน่นอนที่ได้คาบเกี่ยวกับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และก็คาบเกี่ยวกับระดับอุดมศึกษา ตรงนี้คิดว่าน่าจะให้ค่าน้ำหนักเพื่อเชื่อมโยงไปสู่อนาคตเพื่อให้เห็นชัด โดยเฉพาะบ้านเราเป็นปัญหามากนอกจากคุณภาพแล้วคนเรียนอาชีวศึกษาลดลงทุกปีซึ่งไม่ใช่เพิ่มขึ้น ซึ่งความต้องการในอนาคตเราจะต้องหาลิสหาลิส

ในหน้า 58 พออ่านแล้วมีคำถามทันทีว่าทำไมการศึกษาขั้นพื้นฐานสามัญแยกเป็นรัฐกับเอกชน แต่พออาชีวศึกษาไม่แยก อุดมศึกษาไม่แยก ทั้งที่จริงๆแล้วอาชีวศึกษาเอกชนทำเยอะ ในอนาคตเอกชนน่าจะทำอาชีวศึกษาได้ดีกว่าของรัฐเพราะอาชีวศึกษาจะต้องกลายเป็นจุดอ่อนมากขึ้น เพราะฉะนั้นถ้าเราแยกตั้งแต่ตอนนี้ให้เห็นว่าเรื่องอาชีวศึกษาที่เอกชนทำกับรัฐทำนั้นเป็นอย่างไรเพื่อแนวโน้มในอนาคตที่เป็นความต้องการใหม่ใครจะตอบสนองใครควรจะตอบสนองได้ดีกว่า มิฉะนั้นอธิบายไม่ได้ว่าทำไมแยกเฉพาะสามัญ แต่อาชีวศึกษาไม่แยก ระดับอุดมศึกษาไม่แยก

ดร.สุวัฒน์ เงินฉ่ำ กรรมการสภาการศึกษา (ผู้ดำเนินการอภิปราย)

ท่านให้จุดสำคัญ 4 จุดเรื่อง globalization, key factor, บทวิเคราะห์, แนวโน้มในอนาคต ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญ

ดร.เลขา ปิยะอัจฉริยะ กรรมการสภาการศึกษา (ผู้อภิปรายนำ)

ในหน้า 19 เรื่องภาพบวกที่เห็นคุณค่าที่เคารพสิทธิส่วนบุคคลมากขึ้น จะต้องมอง

ประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชนให้กว้างขวางขึ้น นอกเหนือจากเรื่องสิทธิส่วนบุคคล เพราะไทยเราที่เป็นปัญหาอยู่ ยังไม่ได้รับการดูแลจริงๆ จากภาครัฐ ก็คือประเด็นเรื่องการปกป้องคุ้มครองสิทธิของเด็ก กลุ่มสตรี และกลุ่มผู้ด้อยโอกาส โดยเฉพาะในการเข้าถึงการศึกษาไทยนั้น ขณะนี้เรื่องการเข้าถึงเด็กเร่ร่อนเป็นเรื่องของเอ็นจีโอเท่านั้นที่ได้รับความช่วยเหลือและมีศักยภาพที่จะทำเมื่อทุนหมดก็ไม่มีความสามารถที่จะดำเนินการ ในส่วนรัฐ กระทรวงศึกษาธิการอาจจะจริงจังในเรื่องของการกำหนดนโยบาย แต่พอเรื่องการศึกษาเข้าถึงเด็กกลุ่มนี้แล้ว เรียกว่ายังไม่ดีขึ้นใน 10 ปีที่ผ่านมา อาจจะเสนอให้มองในเชิงลึกมากขึ้น อาจจะแยกออกมาอภิปรายนอกเหนือจากประเด็นที่กล่าวถึงก็ได้ ส่วนเรื่องโอกาสรับการศึกษาที่มีคุณภาพมากขึ้นก็จะมาโยงถึงกลุ่มเด็กที่อยู่ในสภาวะยากลำบาก นอกจากเด็กเร่ร่อนแล้วจะมีเด็กตามชายแดนที่ยังไม่มีสิทธิเป็นคนไทย

ในหน้า 61 ข้อ (3) โอกาสรับการศึกษาที่มีคุณภาพมากขึ้นก็เป็นจุดที่ยังอภิปรายได้ แต่ดีที่แยกกลุ่มผู้พิการออกมาต่างหากในข้อ (4) ตรงนี้เป็นภาพที่ชัดเจนนี้เป็นประเด็นหลักที่อยากให้คุณข้อมูล

สำหรับประเด็น การนำเสนอในภาพรวมนั้นอ่านลำบากมากเพราะว่าปนไปปนมา ทั้งการศึกษาในขั้นพื้นฐาน อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา แยกภาพไม่ออก

ในประเทศไทยได้มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ติดต่อกันเป็นระยะเวลานาน ก็คือการพัฒนาคน ทีนี้ถ้าเราพูดถึงเรื่องใหญ่ของการพัฒนาคนแล้วเรื่องการคิดเป็นก็ตามมา แต่สิ่งที่เราคาดหวังมากคือคนไทยที่มีความรู้คู่คุณธรรม ซึ่งจริงๆ แล้วอีก 5 ปีข้างหน้าต้องมาพูดเรื่องคุณธรรมจริยธรรมมากกว่าการเป็นคนเก่งด้วยซ้ำไป

ดร.สุวัฒน์ เงินน้ำ กรรมการสภาการศึกษา (ผู้ดำเนินการอภิปราย)

อาจารย์มี 3 จุดที่จะเพิ่มเติมเรื่องโอกาสทางการศึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.สุชาย ธนเสถียร คณบดีคณะสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม (ผู้อภิปรายนำ)

เรื่องผลกระทบโลกาภิวัตน์ต่อการศึกษาไทยในอีก 5 ปีข้างหน้า ผมขอให้ความเห็นว่า เราควรจะกำหนดลงไปเลยว่าในยุคโลกาภิวัตน์ อะไรเป็นตัวหลัก เป็นเกณฑ์ใหม่ที่มีผลกระทบต่อการศึกษาไทยอย่างมาก เช่น อินเทอร์เน็ต ที่จะกระทบต่อทุกคน ผมว่าเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เราจะทำอย่างไรโฟกัสลงไปถึงเกณฑ์ตัวหลักผลักดัน ในระดับอุดมศึกษาคืออะไร เมื่อ ranking เกิดขึ้นแล้วจะทำให้เกิดประโยชน์ที่แท้จริง เทคโนโลยีนี้ทำให้เกิดตัว E-learning ที่แท้จริง E-learning ไม่ใช่แค่เรียนรู้ แต่ทำเรื่องการสอนทำเรื่องการพัฒนาคน

เราต้องการแผนฯ ที่เป็นความฝันแห่งชาติ ก็ต้องนึกถึงเทคโนโลยีที่ทำให้ E-Industry ของเรามีประสิทธิภาพ Supply chain เหมือนกัน E-Commerce ซื้อขายผ่านโดยอิเล็กทรอนิกส์ E-Education ที่ต้องใช้ ICT มาช่วย Education ในที่สุดสังคมเราก็จะเป็นสังคม E-Society ควรให้คนไทยทุกคนเข้าถึง Internet ได้ และควรมี Access ฟรี 128 K ทัว

ประเทศ เพราะเป็นความสามารถของการเข้าถึงองค์ความรู้ทั้งที่ทำให้มีโอกาสเรียนรู้ได้ทุกอย่าง

สิ่งที่ไม่ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยของโลกาภิวัตน์ นี้ คือ เรื่องการทำวิจัย ที่เป็นการสร้างฐานความรู้ของประเทศ การทำวิจัยทำให้เกิดสิ่งที่เราจะสู้เขาได้ประเทศไทยควรที่จะต้องลงทุนทำระบบแปลภาษาจาก Text จากภาษาอังกฤษ เป็นภาษาไทยอย่างสมบูรณ์ เพื่อให้เด็กไทยได้สามารถอ่าน Text ได้รู้เรื่อง

ดร.สุวัฒน์ เงินฉ่ำ กรรมการสภาการศึกษา (ผู้ดำเนินการอภิปราย)

อาจารย์พูดได้ทั้งหมดมี 5 เรื่อง ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ก็ฝากทางคณะวิจัยไปดู ความจริงมีแต่แต่อาจจะไม่เข้มข้นก็ฝากคณะวิจัยไปครับ รู้สึกว่าผู้ที่ถูกพาดพิงเรื่องของ ranking ความจริงไม่ใช่เฉพาะ สมศ. เท่านั้น ในที่นี้ สกอ. ก็ ranking ในเรื่องนี้อยู่ ก็ขอท่านรองเลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษา ดร.สุชาติ เมืองแก้ว ครับ

ดร.สุชาติ เมืองแก้ว รองเลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษา

ประเด็นในเรื่องของระบบการศึกษาที่ต้องเร่งแก้ไขในอนาคต 5 ปีข้างหน้า ยังมองภาพในอนาคตไม่ชัดเจนว่าอยู่ตรงไหน มีความเห็นว่าเป็นสิ่งที่ต้องเร่งแก้ไข enforcement ในทุกระดับการศึกษา คือ การปรับปรุงแก้ไขเรื่องกฎหมาย ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยเร็วที่สุด การกระจายอำนาจการบริหารการศึกษาไปสู่ท้องถิ่น การปรับโครงสร้างการบริหารในการพัฒนามหาวิทยาลัย ก็น่าจะเป็นแนวทางหนึ่งในการดำเนินการได้

ประเด็นที่สอง ตัวประเด็นต่าง ๆ กว่า 50 ข้อ ยังมีบางส่วนที่จะต้องคำนึงถึงอย่างเช่น เรื่องของชนต่างวัฒนธรรมที่จะเข้ามา ในแง่ของแรงงานต่างชาติ และการเคลื่อนย้ายถิ่น เพราะจะมีผลในเชิงของการผสมผสานกลมกลืนของทั้งภาษาและวัฒนธรรม และการศึกษา การจัดการศึกษาจึงควรต้องให้โอกาสให้คนกลุ่มนี้ด้วย เพื่อเป็นการให้โอกาสในการพัฒนาเรื่องของคุณภาพของคนในประเทศด้วย

ประเด็นที่สาม เรื่อง M-power ว่าในอนาคต 5 ปีข้างหน้า อาจจะต้องมีการกระจายการบริหารจัดการลงไประดับท้องถิ่น หรือชุมชน หรือองค์กรต่าง ๆ ให้มีโอกาสจัดการศึกษาหรือรับภาระในการศึกษามากขึ้น ซึ่งตรงนี้ก็ปรับแก้เรื่องของกฎระเบียบต่าง ๆ (enforcement) แล้วก็ต้องมีการพัฒนาคนตามมาด้วย

ดร.สุวัฒน์ เงินฉ่ำ กรรมการสภาการศึกษา (ผู้ดำเนินการอภิปราย)

ผมคิดว่าเรื่องของคนต่างวัฒนธรรมนี้เป็นเรื่องใหญ่มากครับ ผมว่ามีมาในหลายรูปแบบรูปแบบชายแดนที่เข้ามาเป็นนักเรียนอะไรต่าง ๆ เหล่านี้ แล้วก็เข้ามาแรงงานด้วย แล้วก็เข้ามาเป็นแรงงานมาอยู่เป็นหมู่บ้าน ๆ ด้วย ก็เป็นลักษณะของ Globalization อันหนึ่งเหมือนกัน ขอเรียนเชิญรองเลขาธิการสภาการศึกษา (ดร.สมเกียรติ ชอบผล)

ดร.สมเกียรติ ชอบผล รองเลขาธิการสภาการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (ประธานการสัมมนา)

ในเรื่องของทรัพยากรทางการศึกษา ยังไม่ค่อยชัดเจนนัก เพราะว่าไปศึกษาด้านผู้เรียน

เป็นหลัก ถ้าเรายังใช้ทรัพยากรอย่างไม่มิติศทาง ไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน ก็คงจะทำให้การจัดการศึกษาในอนาคตสำเร็จไปไม่ได้ แม้ว่าในขณะนี้มีการพูดถึงถึงเกี่ยวกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ทั่วถึง มีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย สิ่งสำคัญที่เราจะต้องมองก็คือเรื่องของความครอบคลุมของระบบทรัพยากรทั้งหมด แล้วก็การใช้จ่ายที่มีประสิทธิภาพแล้วก็ระบบการจัดการด้านทรัพยากรเพื่อการศึกษา呢 อาจจะต้องดูประเด็นให้ชัดกว่านี้ ในหัวข้อ 3.5.5 ด้านงบประมาณ โดยให้มีการวิเคราะห์เรื่องงบประมาณเพื่อการศึกษาให้ชัดเจนอีกกว่าเป็นงบประมาณจากภาครัฐ หรือว่างบประมาณจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคธุรกิจ หรือภาคครัวเรือน

ประเด็นที่สอง เกี่ยวกับตัวป้อนคือผู้เรียน เข้าใจว่าใน 10 ปี 20 ปีข้างหน้าหรือว่า 5 ปี ความแตกต่างระหว่างผู้เรียน gap ต่าง ๆ ก็จะมีมากขึ้น มีความหลากหลาย ผู้เรียนอาจจะมี ความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ซึ่งเราไม่สามารถที่จะจัดการศึกษาในรูปแบบเดียวกันอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบันขณะนี้ได้ เพราะอาจทำให้ผู้มีความสามารถพิเศษ การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสก็จะถูกจำกัดไป

นายวณิชย์ อ่วมศรี ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรอาชีวศึกษา

ถ้ามีการศึกษาแยกอาชีวศึกษาออกมาจะทำให้เห็นภาพหลายอย่างที่ชัดเจนขึ้น อย่างเช่น ในส่วนของการบริการสังคม ซึ่งทางอาชีวศึกษาได้มีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ห้องปฏิบัติการในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง แล้วก็จัดเป็นลักษณะของกิจการเข้าไปด้วย วัตถุประสงค์ผลไปในเวลาเดียวกัน ถือเป็นบริการสังคมได้อย่างดีระดับหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร ทางอาชีวศึกษาก็ได้มีการสร้างหลักสูตรใหม่ในช่วงหลังใน 1-2 ปี เป็นจำนวนมาก มากถึงกว่า 300 สาขาวิชา ยกตัวอย่างเช่น ช่างทองโบราณ, Spa, พาณิชยนาวี เป็นต้น ซึ่งทันกับยุคโลกาภิวัตน์ด้วย และจากข้อมูลการเข้ามาศึกษาของอาชีวศึกษาในปี 2549 พบว่ามีสัดส่วนระหว่างอาชีวศึกษากับผู้เรียนสามัญสูงเป็น 35 ต่อ 65 แล้ว

ในเรื่องคุณภาพการอาชีวศึกษา ตรงนี้ถือเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการแห่งชาติของอาชีวศึกษาเลย เพราะว่าเรื่องคุณภาพเป็นสิ่งที่สำคัญ แล้วก็ตอนนี้เราก็มองว่าคุณภาพคงจะไม่ใช่คุณภาพที่เกิดจากการวัดโดยครูอาจารย์ในการสอนในรายวิชาที่เป็นวิชาการนะครับ คุณภาพในที่นี้จะต้องเน้นในเรื่องของความพอใจของผู้ต้องการแรงงานหรือสถานประกอบการ ตอนนี้อาชีวศึกษาก็ได้มีการจับมือรวมกันกับสถานประกอบการที่จะทำโครงการร่วมกัน ในอนาคตข้างหน้าทางอาชีวศึกษาจะใช้ความสามารถเป็นตัววัด และเน้นในเรื่องของมาตรฐาน (TVQ) มากกว่าเน้นในเรื่องของปริญญา เมื่อกำหนดแล้วก็จะทำให้สถานประกอบการนั้นสามารถที่จะจ้างแรงงานไปด้วยความสบายใจ ซึ่งเด็กนี้เข้าขั้นมาตรฐานที่เขาต้องการและเขาสามารถจะจ่ายเงินให้เหมาะสม

นายวัชรินทร์ จำปี ผู้เชี่ยวชาญการศึกษาออกโรงเรียน สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน

ประเด็นที่ 1 กรอบของงานวิจัยนี้ที่พยายามมุ่งเน้นในกรอบของงานในระบบการจัดการ

ศึกษาในระบบที่มุ่งไปที่รัฐเป็นผู้จัดให้ จึงทำให้ดูจะเป็นกรอบที่แคบไป แท้จริงแล้วการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองการพัฒนาประเทศ บุคคลที่อยู่นอกระบบโรงเรียนจำนวนมาก ยังมีความต้องการที่จะศึกษาเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิตอยู่ จึงเห็นได้ว่าการที่จะมุ่งให้รัฐเป็นผู้จัดการศึกษาในขณะที่ทุกภาคส่วนของสังคมยังมีบทบาทน้อย และการศึกษาภาคประชาชนมีความอ่อนแอ ก็คิดว่า การที่รัฐจัดเอง ไม่ว่าจะ เป็น ค่าใช้จ่ายรายหัวก็ดี หรือเรียนฟรีก็ดี จริงๆ แล้วเราก็คงไปไม่ถึงจุดหมายได้

ประเด็นที่ 2 ในกระแสโลกาภิวัตน์ จริง ๆ แล้วเป็นการแข่งขันบนเวทีที่ไม่เป็นธรรม คือถ้ามีความเป็นธรรมแล้วประเทศน้อย ๆ ก็อาจจะสามารถอยู่ในโลกกระแสโลกาภิวัตน์ได้ แต่เมื่อดูจากงานวิจัยชิ้นนี้กลับพบว่า เป็นการมุ่งที่จะรองรับตามกระแสมากกว่า เช่น ในหน้า 81 บทที่ 4 บทสรุป ในข้อ 3 ข้อ 4 ที่ใช้คำว่าเพื่อรองรับกับกระแสโลกาภิวัตน์ และข้อ 4 ใช้คำว่า เพื่อพร้อมรับกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งแท้จริงแล้วสิ่งที่กระแสโลกาภิวัตน์จะนำเข้ามานั้นมีทั้งผลบวกและผลลบ จึงน่าที่จะมีข้อเสนอว่าควรที่จะจัดการศึกษาใน 5 ปีข้างหน้าทำอย่างไรที่เราจะได้มีการเตรียมพร้อมทั้งในการรองรับกระแส และการขัดขึ้นกระแสโลกาภิวัตน์ นี้ได้ และในข้อ 4 เราอาจจะมุ่งไปที่พัฒนาผู้เรียนให้คิดเป็นอย่างท่านสรุปไว้ ทำอย่างไรให้เด็กในโรงเรียนคิดเป็น แต่จริงๆ แล้วทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน และประชาชนด้วยที่ควรจะได้ รับการศึกษาเพื่อพัฒนากระบวนการคิดพร้อมที่ให้เกิดความคิดจะสามารถที่จะแยกแยะในสิ่งที่มีควรรับและไม่ควรรับได้ ดังนั้นการจัดการศึกษาใน 5 ปีข้างหน้า น่าจะทั้งพร้อมรับและก็ต้องตั้งรับด้วย

ดร.สุวัฒน์ เงินฉ่ำ กรรมการสภาการศึกษา (ผู้ดำเนินการอภิปราย)

รู้สึกที่ทางอาชีพศึกษาพูดแล้ว ทาง กศน. พูดแล้วนะครับ

รองศาสตราจารย์ ดร.อุทัย บุญประเสริฐ ที่ปรึกษาโครงการของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

น่าเห็นใจฝ่ายนักวิจัยเหมือนกัน เพราะว่าต้องทำงานในเวลาจำกัด ในกรอบจำกัด เดิม ในขณะที่นำเสนอวิจัย คือจะมีข้อเสนอแนะอะไรที่นอกเหนือไปจากกรอบที่พูดคุยกันไว้เยอะ แต่เป็นประโยชน์และเป็นสิ่งที่ดีมากเลย

สิ่งที่ผมอยากจะพูดด้วยคือว่า แนวปฏิรูปนี้เราไม่ค่อยสนใจพูดถึง เรามีกฎหมายเป็นหลักอยู่แล้วเวลาพูดถึงเรื่องการศึกษาเราก็ไหลไปตามกระแส ทั้งๆ ที่กฎหมายเราก็ไม่ได้เปลี่ยน ในหลายประเทศเขาก็สนใจเวลาเขาคิดอะไรไปข้างหน้า เขาก็มักจะย้อนกลับมาดูว่าที่เคยคิดว่า จะสร้างอนาคตในชาติว่ามีแนวอย่างไรจะกระทบอะไร

ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ประธานคณะอนุกรรมการสภาการศึกษาเฉพาะกิจศึกษาภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10 – 20 ปี (ผู้อภิปรายนำ)

ประเด็นที่จะขอเพิ่มเติม มี 2-3 ประเด็น

ประเด็นสำคัญคือ ในการแยกแนวโน้มในอนาคตโดยมองไปข้างหน้า แล้วก็เอาเรื่องต่าง ๆ ขึ้นมาโยงกับประเภทการศึกษาหรือระดับการศึกษา ถ้าจัดกลุ่มให้กะทัดรัดอาจจะนำ

ไปสู่การปฏิบัติได้ง่ายขึ้น ถ้าเราดูกรอบที่วางไว้ค่อนข้างดีของการปฏิรูปการศึกษา เรามีหน้าที่จะปรับแต่งให้มันเหมาะสมขึ้น คือ สังเคราะห์จาก พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ แล้วเน้นการปฏิรูปจริงๆ ซึ่งมีรูปใหญ่อยู่เพียง 2 เรื่องเท่านั้น คือ การปฏิรูปการเรียนรู้ และการปฏิรูปการบริหารจัดการ โดยเอาหลักเรื่องเอกภาพ นโยบายมาตรฐาน การกระจายอำนาจ ไปสู่เขตพื้นที่สู่สถานศึกษา การมีส่วนร่วม มาเป็นตัวประกอบในการทำงานนี้ บางทีอาจไม่จำเป็นต้องแตกย่อยแล้ว เพราะฉะนั้นถ้าเอาอันนั้นเป็นตัวตั้ง เวลาวิเคราะห์ไปสู่ภาพอนาคต จะดูว่าภาพความเสมอภาคในโอกาสมีมากขึ้นไหม ทัวถึงไหม ลดความเหลื่อมล้ำก็ไล่ไปได้ แต่ที่ทั้งหมดมองในเชิงสู่อานาคตด้านโอกาสทางการศึกษาเป็นหลัก เพื่อดูว่า ซึ่งจริงๆ การปฏิรูปการเรียนรู้ก็เน้นเรื่องคุณภาพ เมื่อเน้นคุณภาพ ก็ต้องไปปฏิรูปหลักสูตร ต้องไปปฏิรูปการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ต้องไปประกันคุณภาพ ต้องรู้จักใช้เทคโนโลยีเข้ามาส่งเสริมสนับสนุน ถ้าวิเคราะห์เรื่องปฏิรูป บางทีจะเชื่อมโยงระหว่างงานวิจัยนี้กับสิ่งที่เป็อยู่ ไม่ว่าจะเป็เรื่อง พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ เรื่องมาตรฐานการศึกษาชาติ ซึ่งจะง่ายต่อการสานต่อ

สำหรับการปฏิรูปการศึกษานี้ มีอยู่ 3 เรื่องที่เป็นตัวหลัก คือ การจัดโครงสร้างองค์กร การแบ่งส่วนงาน และการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษากันใหม่ ยกให้ไปหมวดหนึ่งเลย กลุ่มหมต ครูและบุคลากรทางการศึกษา เพราะตรงนี้เป็นตัวขับเคลื่อน ถ้าเราไม่ทำอะไรกับคนกลุ่มนี้ทั้งใหม่และเก่าก็จะขับเคลื่อนไม่ได้ หรือเราไปใช้คำว่ากระดมทรัพยากรและการลงทุนอันนี้เป็นหมวดใหญ่เลยซึ่งจะต้องมีการปฏิรูป ส่วนเรื่องเทคโนโลยีการศึกษาก็เป็นอีกหมวดหนึ่ง

อีกประเด็นหนึ่ง การสอบถาม focus group ทั้งหลายให้ความเห็นออกมาในหลายประเด็น ที่เป็นประเด็นปลีกย่อย อาจเป็นไปไม่ได้ ดังเช่นในหน้า 59 เป็นภาพอนาคตที่อาจเกิดหรือไม่เกิดก็ได้ ถ้าอย่างนั้นโลกาภิวัตน์ยังไม่ได้ผลเลย ที่จริงแล้วก็จะต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอน เพียงแต่ว่าจะเกิดอย่างไรถึงจะเหมาะสมของบริบทของบ้านเรา

ประเทศที่เขาสามารถจะต้านกระแสโลกาภิวัตน์ ในบางเรื่องไม่จำเป็นต้องตามไปทั้งหมด แต่ประเทศไทยแล้วการศึกษาที่จะช่วยสร้างความแข็งแกร่งของความเป็นไทย เพราะบางเรื่องว่าตามแล้วมันดี แต่เรื่องที่ไม่จำเป็นต้องว่าตามน้ำถ้างานวิจัยจะเสนออะไรไว้ด้วยให้สมดุลด้วย ความเข้าใจผิดที่ว่าเราต้องพยายามเกาะไปกับกระแสโลกาภิวัตน์ให้ได้ก็ไม่ถูกต้อง แท้จริงแล้วมีทั้งส่วนที่ควรจะเกาะและส่วนที่ไม่ควรเกาะ ดังนั้นในงานวิจัยนี้น่าจะมีการพูดถึงส่วนที่เราไม่น่าเกาะไม่น่าตามไว้บ้างว่าเป็นอย่างไร อย่างน้อยที่สุดทำให้เห็นว่าไปสู่อานาคตที่ทำทายเราต้องมีภาพที่น่าจะต้องแข็งแรงที่เป็นตัวของตัวเองอย่างไร

ผมขอพูดในเรื่องการกระจายอำนาจไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การที่ พ.ร.บ. กำหนดแผนขั้นตอนกระจายอำนาจ ให้การศึกษาเป็นหนึ่งในสามสิบของบริการสาธารณะที่ต้องถ่ายโอนไปสู่ท้องถิ่น เราน่าจะตะไว้หน่อยหนึ่ง ว่าแล้วในที่สุดเรื่องที่จะกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นจะมากขึ้นหรือน้อยลงหรือจะเลิกไป หรือว่าการศึกษาบางระดับนั้นจะกลายเป็น

การศึกษาต้องถ่วงไปเลย เพราะว่าตอนนี้ก็ยังมีปัญหาอยู่ไม่ลงตัว แต่ว่าแนวโน้มไปสู่อนาคต ตรงนี้หน้าจะแตะไว้บ้างอย่างน้อยก็ให้มีส่วนที่ทำให้เราเห็นภาพในอนาคตด้วย

ดร.สุวัฒน์ เงินจ๋า กรรมการสภาการศึกษา (ผู้ดำเนินการอภิปราย)

ผมคิดว่าประเด็นสุดท้ายนี้ ถ้าแตะนี้จะไปอย่างไรที่จะให้เกิดภาพสมดุลที่ยอมรับ และ ตรงนี้หน่อยก็ยังดี เพื่อคนจะไปติดต่อ ขอขอบคุณครับ

ภราดา ดร.วิศิษฐ์ ศรีวิชัยรัตน์ รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ

ผมมองเห็นภาพเด็กไทยต่อไปนี่จิตวิญญาณเป็นไทย หัวใจเป็นสากล ตัวตนเต็มไป ด้วยไอที อย่างที่ท่านบอก ต้องรู้ไอที ภาษาดี นำพาชีวิตก้าวไกล ในมหาวิทยาลัยปัจจุบัน เร่งให้จบหลักสูตรโดยเร็ว ได้แต่ปริญญาแต่ไม่มีปัญญา คือทำอะไรไม่เป็น ส่วนที่ท่าน ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน บอกว่าเรียนมาแล้วคุณภาพขั้นต่ำของการศึกษาไทย ก็คือต้องไปสู้กับ ใครที่ไหนได้ในโลก

เรื่องแนวโน้มอันแรก ก็คือสภาวะผู้นำ ถ้าผู้นำทางการศึกษาเขาจะเปิดหูเปิดตา เรา จะทำอย่างไรถึงจะพัฒนาผู้บริหารมหาวิทยาลัย ผู้บริหารชั้นพื้นฐาน และผู้บริหารอาชีวศึกษา ทั้งหมดได้ อันที่สองเขาเน้นเรื่องการบริหารจัดการ ถ้าไม่มีไม่ได้ หลักสูตรที่สมดุลทั้งความรู้ และความสามารถ เสร็จแล้วการศึกษาโดยใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ก็จะตรงกับของท่าน ในเรื่อง E-learning จำเป็นต้องใช้

แล้วอีกทีหนึ่งเมื่อเดือนกรกฎาคมเหมือนกันเขาประชุมที่ซานดิเอโก ของทางด้าน เทคโนโลยี เขามาเน้นเรื่องทักษะชีวิต life scale ก็หมายความว่า เป็นผู้นำ เป็นคนดี มีจริยธรรม สามารถกำหนดทิศทางของตัวเองได้ และรับผิดชอบต่อสังคม และมีความรู้เชิง เทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสารโดยใช้ ICT นี่ค้นหาความรู้ที่มีอยู่มากมายในโลกนี้เอามาใช้ ให้เป็นประโยชน์ แต่เมืองไทยไม่ได้เอามาใช้ให้เป็นประโยชน์หรือเอาอะไรต่ออะไรมาดูกัน ก็ไม่รู้ แต่นี่เขาเน้นตรงนี้นะครับ

ดร.สุวัฒน์ เงินจ๋า กรรมการสภาการศึกษา (ผู้ดำเนินการอภิปราย)

ยุคปฏิรูปหรือเปล่า พุดแรงขึ้นแรงขึ้น ขอเรียนเชิญท่าน ดร.สวัสดิ์ อุดมโภชน์ ท่าน ดูแลเรื่องวิจัยอยู่เยอะ

ดร.สวัสดิ์ อุดมโภชน์ ที่ปรึกษาโครงการของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

ผมคิดถึงเรื่องของการจัดการศึกษาเชิงรุกที่จะให้ผลกระทบหรือส่งเสริมจากการที่เกิด ผลกระทบจากผลของโลกาภิวัตน์ ผมได้สอน course หนึ่ง ก็เลยเอาเรื่องยุทธศาสตร์เพื่อ พัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย ลองคุยกันกับนักศึกษากลุ่มหนึ่ง แล้ว มันต่างกันมากเลย ซึ่งคนที่จะไปเรียนเป็นผู้บริหารการศึกษาในบ้านเรา ควรจะกระตือรือร้น กับการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เป็นโลกาภิวัตน์ โดย พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติก็อยากจะให้ มีการปฏิรูปในเชิงลักษณะนั้น (ในทางปฏิบัติจริง เราก็ทำไปตามเดิมอยู่) พอเห็นงานวิจัย ชั้นนี้ คิดว่าจะเป็นนิมิตใหม่ ที่เรายกประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้เข้ามา แต่ว่าในทางการ imple- ment สิ่งเหล่านี้ จึงอยากให้ตอนสรุปท้ายของงานวิจัยนี้ น่าจะมีอะไรบ้างที่จะสามารถบูรณาการ

ให้โดดเด่นได้ แล้วให้มีเจ้าภาพนำไปยกวางขึ้นมาเพื่อส่งเสริมเรื่องการศึกษา
ให้เข้มแข็งและให้ได้รับความสำเร็จสูง

ดร.สุวัฒน์ เงินฉ่ำ กรรมการสภาการศึกษา (ผู้ดำเนินการอภิปราย)

การจัดการศึกษาเชิงรุกในโลกโลกาภิวัตน์ที่ท่านว่านี้ ต้องต่อสู้ชนะครับ

รองศาสตราจารย์ ดร.วิทย์ รั้งสินนท์ รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยคริสเตียน

ผมอยากให้เราวิจัยต่อไป ในประเด็นที่สำคัญ ๆ ที่จะต้องมองเพื่อการแข่งขัน ใน 5 ปีข้างหน้า อย่างเช่นที่ประเทศอย่างอเมริกา อเมริกาเหนือ ยุโรป หรือประเทศที่เจริญของเอเชีย ของเขาเป็นอย่างไร แล้วของเราควรจะเป็นอย่างไรเทียบกับเขา อะไรที่ควรจะมีการปรับปรุงหรือผลักดันที่จะให้เราไปได้ตรงนั้นก็น่าจะลองศึกษา ทำวิจัยในแต่ละประเด็น ที่เป็นตัวปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการทำงาน

ปัญหาเรื่องคนที่สามารถทำงานได้ในแวดวงการศึกษา การบริหารจัดการศึกษา ก็มีความรู้สึกว่าจะต้องปรับปรุงต้องพัฒนา ต้องรีบปรับปรุง ถ้าทรัพยากรอื่นเราไม่ค่อยมีแต่ถ้ามีคนของเราดีก็ควรช่วยคิดหาสร้างทรัพยากรขึ้นเองเพื่อพัฒนาได้

ในเรื่อง IT ที่ทะลักไปทั่วโลก คิดว่า life style ของการเรียน ของการหาความรู้เด็ก ถ้าสามารถพัฒนาเด็กให้สามารถรู้ IT ได้ หางค์ความรู้ต่าง ๆ ที่อยู่ในระบบ IT การค้นหา ก็ย่อมง่าย ครูต้องสอนเด็กให้รู้จักเรียน รักการอ่าน รู้ Style การเรียน แล้วต้องให้ครูบาอาจารย์เป็นแบบอย่างด้วย ผมคิดว่าต้องไปทำวิจัยต่อยอด

ดร.สุวัฒน์ เงินฉ่ำ กรรมการสภาการศึกษา (ผู้ดำเนินการอภิปราย)

ผมคิดว่าได้หลายประเด็นที่อาจารย์นำเสนอครับ

นางสาววาสิณี แนวพนิช เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 8 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

เป็นประเด็นที่ต่ออาจจะเนื่องจากท่าน ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอาน ตรงที่เป็นการวิเคราะห์และตีความปัจจัยที่มีอิทธิพล ในส่วนที่เป็นข้อที่ 25 ที่ถูกจัดอยู่ใน Quadrant ที่ C เกี่ยวกับการวิจัยที่มุ่งเชิงพาณิชย์มากขึ้น แล้วก็กำหนดว่าเป็นภาค Government ในอนาคตที่มีแนวโน้มที่อาจเกิดขึ้นค่อนข้างแน่นอน แล้วเป็นภาพในอนาคตที่ไม่พึ่งประสงค์ ซึ่งคงจะต้องมีให้ความหมายในเรื่องนี้ให้ชัดเจน เพราะว่าในส่วนของการวิจัยที่มุ่งเชิงพาณิชย์นี้ที่จริงแล้วมีทั้งส่วนที่เราต้องการ อย่างเช่นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ 10 เราก็เห็นว่าในเรื่องการทำวิจัยจะต้องเป็นการวิจัยที่เป็นการสร้างสรรค์มูลค่า หรือมูลค่าเพิ่ม แล้วก็ผลักดันให้ไปสู่การใช้ในเชิงพาณิชย์มากขึ้น รวมทั้งการวิจัยที่เป็นการต่อยอดภูมิปัญญาของเรา แล้วก็ผลักดันให้เกิดการสร้างสรรคมูลค่าทางเศรษฐกิจอันนี้คิดว่าเป็นสิ่งที่เราต้องการ เพราะฉะนั้นใน wording ตรงนี้ก็ไม่ว่ากันว่าคำจำกัดความจะเป็นอย่างไร ถึงถูกจัดว่าเป็นภาพอนาคตที่ไม่พึ่งประสงค์ ถ้าอย่างไรมันก็ต้องทบทวนนิยามหนึ่งเพื่อให้เข้าใจตรงกัน

นางยุพิน รอดป้อง เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 8 ว. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ขอคุณในหน้า 59 วงเล็บที่ 20 ที่บอกว่าการสอนภาษาต่างประเทศยังไม่มีคุณภาพ ที่นี้ถ้าดูแล้วบอกว่าระดับประถมศึกษา การศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐของเอกชน รวมทั้งอาชีวศึกษา แนวโน้มนี้ดูว่าจะดีขึ้น แต่มหาวิทยาลัยได้แย่งนี้ ถ้าสมมุติว่าการศึกษาขั้นพื้นฐานดีใหม่มหาวิทยาลัยก็น่าจะดีขึ้นด้วย ตรงนี้มีอะไรสนับสนุนหรือเปล่า

ผู้ทรงคุณวุฒิ

ขอให้คำตอบคือว่า EP-program ของเอกชนมีเด็กประมาณ 2-3 หมื่นคนเท่านั้น โรงเรียน International เด็กมีจำนวนไม่มากเท่าไร เพราะฉะนั้นเด็กจำนวนเป็นหลายแสนเข้ามามหาวิทยาลัยก็ยังไม่พัฒนาเรื่องภาษา

ท่านประธาน ผมอยากจะพูดวิจารณ์นะครับ เราบอกว่าโรงเรียนสองภาษา หรือจะเป็นโรงเรียนหลายภาษาก็ได้ EP-program อยากจะทำก็ทำกันไป ซึ่งมีเด็กเยอะแยะ แต่คำว่าโรงเรียนสองภาษาก็คือโรงเรียนที่ใช้ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ในการสอนบางวิชา เช่น ชั้น ป. 1 ถึง ป.3 เรียนวิชาภาษาอังกฤษและเลขจะสอนเป็นภาษาอังกฤษนอกนั้นสอนเป็นภาษาไทย พอขึ้นชั้นมาเรื่อย ๆ ชั้น ป.4-ป.5-ป.6 วิชาภาษาอังกฤษ เลขและวิทยาศาสตร์สอนเป็นภาษาอังกฤษ นอกนั้นเป็นภาษาไทย พอขึ้นม.ปลายเรียน 6 วิชาสาระวิชาเป็นภาษาอังกฤษ นอกนั้นเป็นภาษาไทย หรือภาษาไทย บวก ภาษาจีนเหมือนโรงเรียนจีนสมัยก่อนของเรา ผมเป็นคนที่อยู่ในสมัยนั้นที่เรียน 5 วิชาเป็นภาษาอังกฤษ อีก 2-3 วิชาเป็นภาษาไทย ก็มีความเก่งเป็นทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ แล้วตอนหลังเราก็มายกเลิกรัฐบาลก็ไม่ยอมให้สอน ในปัจจุบันนี้ประเทศที่กำลังทำขึ้นมาใหม่ ท่านจะเห็นนะครับ สมัยของท่านมหาเธร์ โมฮัมหมัด ก่อนท่านจะปลดเกษียณออกไป ตอนนั้นภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ ปีนีที่มาเลเซีย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ เป็น 3 ภาษา นอกนั้นเป็นภาษามาเลย์ เพราะฉะนั้นเด็กของเขาต่อไปในอนาคตถ้าเขาเพิ่มเป็น 5 เป็นภาษาอังกฤษ อีก 3 เป็นภาษาของมาเลย์ คนของเขา ก็จะเก่งภาษาอังกฤษ และภาษามาเลย์ ซึ่งต้นทุนของเขามีอยู่แล้ว แต่เขาทิ้งไปเมื่อปี ค.ศ. 1960 ต้นทุนเขามีอยู่แล้ว ของเราก็ออยู่ในระดับนี้ ถึงปี ค.ศ. 1975 แล้วก็หายสาบสูญไป แล้วตอนนี้เพิ่งมาเริ่ม EP-program ถ้าของเราสามารถวิจัยและเอาอันนี้ได้เด็กไทยเก่งทั้งภาษาอังกฤษ และภาษาไทย เมื่อพูดภาษาไทยได้ก็จิตวิญญาณเป็นไทย รักษาขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมไทยได้ พอๆ กับกินข้าวนะครับ

ดร.สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์ รองเลขาธิการคุรุสภา สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา

ประเด็นแรก ถ้าดูตามตัวแปรที่จะศึกษา ที่เน้นผลกระทบเชิงบวกและเชิงลบในการจัดการศึกษาไทยใน 5 ปีข้างหน้า ดูตามรายงานจะพบว่าการมองปัจจุบันและย้อนหลังจะมีประเด็นมากมายที่วิเคราะห์ แต่ในมุมมองอนาคตมีการนำเสนอออกไป ทำให้ภาพในอดีตมีจำนวนมากจนบดบังภาพอนาคต และในบางเรื่องยังเป็นภาษาวิชาการที่นำสู่การปฏิบัติได้ยากครับ

อีกเรื่องหนึ่งคือ ศึกษาเรื่องนี้เพราะเราต้องการนำเสนอนโยบายหรือแนวทางที่จะจัดการศึกษาข้างหน้า ซึ่งถ้าดูว่าผลกระทบในด้านการจัดการศึกษาแน่นอนว่า การจัดการศึกษาเป็นปัจจัยที่จะนำไปสู่การพัฒนาคน เมื่อพัฒนาคนเราก็ต้องมอง 2 ด้าน เช่น ด้านแรกก็มองที่ทักษะของคน (ซึ่งก็หมายถึง ด้านภาษา ด้านวัฒนธรรม และด้านสังคม) ในการพัฒนาทักษะภาษาจะต้องพัฒนาอย่างไร เพื่อที่จะได้กลมกลืนกันทั้งภาษาสากล ภาษาไทย ภาษา IT ซึ่งเป็นตัวชี้นำ ตัวที่จะเป็นเครื่องมือกลไกในการสื่อสารในการเข้าถึง

ในส่วนของวัฒนธรรม ที่เป็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ การจะรับเอาอารยะวัฒนธรรมประเทศต่างๆ ที่มีวัฒนธรรมดีๆ เข้ามา หรือจะปกป้องไม่ให้เข้ามา ในขณะที่วัฒนธรรมไทยของเราจะอย่างไรจึงจะเพิ่มทักษะของผู้ที่เป็นคนไทยได้ เราจัดการโดยผ่านการศึกษาแล้วสามารถที่จะรักษาวรรณธรรมเอกลักษณ์ไทยได้ แล้วที่จะเป็นพื้นฐานสำคัญที่เป็นรากฐานก็คือวัฒนธรรมชุมชน หรือภูมิปัญญาในท้องถิ่น ที่เราจะต้องป้องกันและเสริมสร้างให้แข็งแรงยิ่งขึ้น ส่วนทักษะทางสังคม ซึ่งก็จะมีทั้งสังคมโลก สังคมไทย และสังคมท้องถิ่น ทำอย่างไรที่จะให้กลมกลืน แล้วก็ไม่ใช่ยกสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาบดบังสิ่งอื่น ในสังคมคนนอกก็มีสิ่งดีมีสิ่งไม่ดี ในสังคมไทยก็มีสิ่งดีและสิ่งไม่ดี แล้วก็ในท้องถิ่นก็มีสิ่งดีและสิ่งไม่ดี เหมือนกับที่ท่านพูดถึงในเรื่องครุณะครับ ครูก็ไม่ไต่เงาทุกคนแหละครับ

ในส่วนของ IT บางครั้งการจัดการศึกษาก็ต้องมุ่งให้คนเป็นผู้บริโภคก่อนเรียนรู้ก่อน แล้วจึงค่อยนำมาพัฒนาใช้เพื่อเข้าสู่การผลิตต่อไป

นายประดิษฐ์ สนั่นเอื้อ รองผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

หน้า 81 ในบทสรุปและข้อเสนอแนะในการพัฒนา ในการไปศึกษาดูงานในหลายที่โดยเฉพะะที่ออสเตรเลีย เขาเอาผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดมาประชุมกันแล้วก็มาตกลงกันว่า ต่อไปเด็กของเราจะมีรูปร่างหน้าตา สติปัญญา อย่างไร เสร็จแล้ว ถ้าจะให้ให้มีรูปร่างหน้าตา สติปัญญาอย่างนี้ ทุกคนที่เกี่ยวข้องจะต้องทำอะไร หมายถึงการมีส่วนร่วมของทุกองคาพยพ ถ้าเราทำให้เขาชัดเจนว่าเขาจะอย่างไร เราจะได้เด็กที่ตามที่เราต้องการในอนาคต พอผู้นำองค์กรไม่ชัด เชิญผู้ปกครองไปประชุมเพื่อหาทางที่จะช่วยกันพัฒนาเด็กก็ไปพูดแต่เรื่องจะเก็บเงิน ตรงนี้ข้อ 7 การมีส่วนร่วมจากทุกองคาพยพ ผมว่าถ้าคณะวิจัยทำให้ลึกลงไปน่าจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา

ผู้ทรงคุณวุฒิ

ผมอยากจะให้ 2 ประเด็นว่า ผู้สูงอายุในชนบทและในเมืองจะอย่างไร เพราะว่าเราอยากให้ทรัพยากรบุคคลให้เป็นเอตทัคคะและมีประสบการณ์มากๆ ที่เกษียณราชการไปแล้ว หรือผู้สูงอายุ ใช้ประโยชน์ในแง่ของการศึกษาที่จะเป็นพี่เลี้ยง (coach) เพื่อใช้ประโยชน์จากท่าน เพื่อนำองค์ความรู้มาใช้มากที่สุด สำหรับคนที่อยู่ในชนบทเข้าใจว่าคงมาจากการอ้างอิง (reference) ตอนท้ายที่ว่าคนแก่สูงอายุจะเพิ่มมากขึ้นถูกทอดทิ้ง คิดว่าระบบตรงนั้นจะต้องมีการจัดการศึกษาที่让他เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งแต่อยาก

ให้แยกประเด็นกัน

ประเด็นที่ 2 ที่ทำวิจัยเรื่องนี้เนื่องจากว่า Globalization เป็น part หนึ่งของ World-wide บริบทของโลกกว้างเพราะว่ามี 3 ตัวคือ เรื่อง Globalization เรื่อง Network เรื่องของ บอร์เดอร์เลส (Borderless) เพราะฉะนั้นถ้ามองดู Globalization เป็น part หนึ่งของ World-wide เท่านั้น แต่คิดว่า Network ที่จะคำนึงถึงคือเครือข่ายของโลก เช่น องค์การสหประชาชาติ อาเซียน หรือกลุ่ม FTA, AUN หรือ APEC ตรงนี้เป็นลักษณะเครือข่ายที่เป็นองค์การที่พัฒนามาจากการรวมกลุ่มมีอิทธิพลต่อการศึกษาไทย จึงน่าจะให้คนไทยได้เรียนรู้ด้วยเพราะจะเป็นประโยชน์ เราต้องไปเกี่ยวข้องกับ ประเด็นเรื่องของบอร์เดอร์เลส เป็นลักษณะที่เป็นพลโลกเป็นภาพรวมที่ทำอะไรถึงจะศึกษา ตรงนี้มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาในอนาคตของเราอย่างมากโดยเฉพาะเมื่อโลกเปลี่ยนไปโลกไร้พรมแดนมากขึ้น ทำอย่างไรถึงจะให้คนไทยเลือกบริโภคอันนี้เป็นสิ่งสำคัญในอนาคตข้างหน้า

นายสมพงษ์ แสงศรี หัวหน้ากลุ่มแผนและโครงการ สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน สพฐ.

ประเด็นแรก อยากทราบว่าทิศทางการจัดการศึกษาใน 5 ปีข้างหน้าให้เด็กไร้รักหรือเด็กชายขอบ ว่ามีทิศทางอย่างไร เพราะในสภาพปัจจุบันเรามีเด็กไร้รักหรือเด็กชายขอบ ที่มาอาศัยอยู่ในชายแดนไทยจำนวนมาก ทั้งเด็กที่อยู่ศูนย์พักพิงหรือศูนย์อพยพ 9 แห่งทั่วประเทศ เด็กที่ติดตามบิดา-มารดามาทำงานในประเทศไทย เด็กที่อยู่ในความรับผิดชอบของ NGO เพราะมีหลายแห่งที่เขาจัดการเรียนการสอนกันเองโดยหน่วยงานของภาครัฐโดยเฉพาะอย่างยิ่งใน สพฐ. เองก็ไม่ได้เข้าไปดูเลยว่าใช้หลักสูตรอะไร แต่เท่าที่ไปสอบถามดูปรากฏว่าใช้หลักสูตรของ ร.ร. เอง แต่สอนภาษาไทยมีบ้างไม่มีบ้าง บางทีไม่ได้สอนภาษาไทย ก็ยังน่าเป็นห่วงอยู่สำหรับกลุ่มที่ 3 ซึ่งมีจำนวนมากเช่นเดียวกัน อาจจะเป็นไปได้ว่าเหมือน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ คิดว่าอีก 5 ปี จะเป็นอย่างไรนี่คือเป็นประเด็นที่ 1 ของเด็กไร้รัก

ประเด็นที่ 2 ทิศทางการจัดการศึกษาพื้นฐานในอีก 5 ปีข้างหน้า หน่วยงานใดจะต้องรับผิดชอบดูแลให้สอดคล้องกับกระแสโลกาภิวัตน์ ก็อยากขอความชัดเจนว่าจำเป็นจะต้องไปอยู่กับท้องถิ่น ชุมชนหรืออย่างไร เพราะว่าเป็น พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติให้กระจายอำนาจให้ โอน ก็ต้องการความชัดเจนในอีก 5 ปีข้างหน้าเช่นเดียวกัน

นางสาวสุธณี บิณฑสันต์ รองผู้อำนวยการสถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา (ผู้นำเสนอผลการวิจัย)

ในข้อเสนอต่างๆ ในความคิดเห็นที่มีมา คงประกอบด้วย 2 ส่วน คือส่วนหนึ่งเกี่ยวกับงานวิจัย ในกรอบงานวิจัยและข้อเสนอแนวทางคณะผู้วิจัยจะนำไปปรับปรุงแล้วจะรวบรวมข้อเสนอที่เราเข้าใจว่าจะใส่ไว้ในข้อเสนอว่าจะทำวิธีใดต่อไป คงไม่อยู่ในกรอบของงานวิจัย อันนี้ ก็จะรวบรวมไว้ให้เท่าที่มีข้อเสนอมา เพราะว่าคงมีหลายเรื่องที่น่าสนใจแต่คงจะต้องทำการวิจัยที่ไม่ใช่อยู่ในงานวิจัยอันนี้โดยตรง

ดร.สมเกียรติ ชอบผล รองเลขาธิการสภาการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (ประธานการสัมมนา)

ผมอยากให้ข้อมูลคือ งานวิจัยมีคนบริโภคอยู่แล้วมีคณะของ ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอาน ที่ทำงานเรื่องศึกษาภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10-20 ปี เพราะฉะนั้นไม่ต้องเป็นห่วงว่าข้อเสนอจะไม่ถูกนำไปใช้ อันนี้เป็น input หนึ่งที่เป็นองค์ความรู้ที่เอาไปใช้ได้ทันที เพียงแต่ว่ามีบางส่วนที่เพิ่มเติมเต็มให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้นตามกรอบ อันนี้เป็นประโยชน์มาก **ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลขา ปิยะอัจฉริยะ กรรมการสภาการศึกษา (ผู้อภิปรายนำ)**

เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ในหน้า 35-36 เศรษฐกิจพอเพียงยังปรากฏอยู่ในแผน 10 อย่างไร เรื่องกรอบปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ได้มีความหมายเพียงภาพหลังคามุงจาก บ่อน้ำเลี้ยงปลา แต่จริงๆ แล้วการเรียนรู้นี้จะช่วยเรื่องของคุณธรรมจริยธรรม ให้รู้จักพอดีแล้ว ลึกซึ้งมาก เพราะฉะนั้นถ้าผลกระทบเชิงบวก นักวิจัยน่าจะศึกษาและวิเคราะห์ต่อ ก็ค่อนข้างเป็นนามธรรมแต่เป็นเรื่องสำคัญที่เราต้องเข้าใจปรัชญาตรงนี้ ตรงกับพระราชดำริของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

นางสาววาสิณี แนวพนิช เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 8 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 10 เรายังโน้มนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการพัฒนาประเทศต่อเนื่องจากแผนฯ ฉบับที่ 9 ถ้ายกตัวอย่างว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ถูกนำไปใช้ในแผนฯ 10 มากน้อยเพียงใดในยุทธศาสตร์เราพยายามนำหลักการที่เป็นหลักการ 3 ประการ ที่สำคัญของปรัชญา คือ การมีภูมิคุ้มกัน การมีเหตุมีผล ทางสายกลางได้นำไปบูรณาการด้านยุทธศาสตร์แต่เราคงไม่ได้เขียนว่า หลักสูตรจะต้องนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ แต่จะถูกเขียนในทำนองที่ว่าเราต้องสอนเด็กอย่างไรให้รู้จักอ่าน คิด วิเคราะห์ อย่างมีเหตุผล รู้จักการใช้จ่ายเงินอย่างประหยัด อดออม มีวินัย ซึ่งทั้งหมดนี้ก็เป็นส่วนหนึ่งของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ในส่วนของเศรษฐกิจตามแนวทางของเศรษฐกิจหลักๆ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ 10 เราจะต้องมีการปรับโครงสร้างของภาคผลิต ไม่ว่าจะภาคอุตสาหกรรม บริการ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้กับประเทศในสภาพเศรษฐกิจของเรายังไม่มั่นคงเท่าที่ควร คือการนำหลักการเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปสอดแทรกอยู่ในยุทธศาสตร์นั้น ในทำนองที่ว่าบูรณาการเข้าไปมากกว่าการใช้เศรษฐกิจพอเพียงไปทำอะไรอย่างไร

นายวรกาญจน์ สุขสดเขียว ภาควิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร

เมื่อมองในเรื่องผลกระทบที่มี ในกรณีที่มีการค้าโลกเสรีเกิดขึ้นมาก เป้าหมายของเราคือ เราต้องเน้นในอนาคตข้างหน้าว่า คนของเราที่ต้องการจะต้องเป็นคนมีคุณภาพอย่างไร ผลกระทบที่เกิดด้านเศรษฐกิจ งบประมาณ เราอยากจะวางเป้าหมายว่าคนของเราที่ต้องการที่จะเป็นคนที่มีคุณภาพทั้งด้านคุณธรรมจริยธรรม และเชิงวิชาการที่มีโลกาภิวัตน์เข้ามา แต่ขณะเดียวกันต้องมีองค์ประกอบของอัตราเจริญเติบโต ซึ่งเราต้องรู้ว่าปัจจัย Input ของเรา

ปัจจุบันมีอะไรที่บกพร่อง เช่น ข้อมูลข่าวสาร ข้อเท็จจริง ทรัพยากรของเรามีแค่ไหน

เชื่อว่าใน 5 ปีข้างหน้า ประเทศที่เป็นประเทศมหาอำนาจอย่างประเทศจีน ก็อาจจะเกิดปัญหาเกี่ยวกับเรื่องค้าขายแข่งกับไทย โดยเฉพาะสิ่งทอ จึงเชื่อว่าวันข้างหน้าคนของเราต้องเป็นเด็กที่มีคุณภาพพร้อมที่จะแข่งขันกับชาวโลกได้ ดังนั้นระบบภาษาของเราและระบบสารสนเทศต่างๆ ต้องมีความชำนาญ แต่ขณะนี้เรามองในแง่ของทฤษฎี ก็คือกระบวนการว่าคุณภาพของผู้บริหารในสถานศึกษาและคุณภาพของครูที่จะไปทำหน้าที่สอน ทำหน้าที่ต่างๆ พร้อมจริง ๆ ไม่ใช่พร้อมแบบอบรมมาเสร็จแล้วกลับไปไม่ได้ทำงานอย่างที่วางเป้าหมายไว้ อยากจะเรียนว่าถ้าอยากจะได้คนที่มีคุณภาพ กระบวนการของเราต้องดี และ input ต้องได้ ข้อมูลจริงมาคุยกันว่าเรามีครูที่มีมาตรฐานเท่าไร เรามีผู้บริหารมืออาชีพเท่าไรงบประมาณจริง ๆ มีเท่าไร แล้วเราจึงจะทำ process นี้ไปสู่ output ทรัพยากรที่ดีเท่านั้น

พันเอก ชนาธิป บุนนาค ผู้อำนวยการกองวิจัยและพัฒนาการรบ กรมยุทธศึกษา กระทรวงกลาโหม

เนื่องจากกองทัพบกต้องรับผลผลิตจากกระทรวงศึกษาธิการ ที่จบ ม.3 เข้ามาเป็นนักเรียนเตรียมทหาร นักเรียนเตรียมครูฝึกทหารบก ที่จบ ม.6 สำหรับมาเป็นนักเรียนนายสิบนักเรียนเหล่านี้จะเข้าสู่สายการผลิตของเรา โรงเรียนสามัญช้างนอกต้องการเก่ง ดี มีสุข กองทัพต้องการเก่ง ดี มีวินัย ส่วนของกองทัพบกนั้นปรับเปลี่ยนให้ผู้บริหารสถานศึกษาเข้าใจได้ง่ายคือ ต้องการให้ผู้สำเร็จการศึกษามีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คือ หัวโต กล้ามใหญ่ ทนสมัย วินัยดี

ปัญหาหลายส่วนที่ผู้วิจัยได้ทำมาก็จะสะท้อนว่า input ของโรงเรียนทหาร มักจะเน้นว่าส่วนใหญ่จะเก่ง เวลารับจากนักเรียนสายสามัญเรื่องวินัยค่อนข้างน้อย เรื่องคุณธรรมค่อนข้างน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับนักเรียนนายสิบทหารบก ถ้ารับจากพลทหารขึ้นมาจะค่อนข้างมีวินัยสูง ถ้าจากนักเรียน ม.ปลายวินัยไม่ค่อยดี ฉะนั้นอยากให้เน้นเรื่องความมีวินัยในตัวเองตั้งแต่เล็กๆ ก่อน ฉะนั้นท่านทำงานวิจัยขอให้ดูเรื่องผู้เรียนด้วย สถานศึกษาต่างๆ มีพันธกิจ 4 ด้าน ด้านผลิตบัณฑิต เรื่องการวิจัยเพื่อได้องค์ความรู้ใหม่แล้วเอาองค์ความรู้นั้นไปบริการทางวิชาการสู่สังคมและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ในนี้เรื่องทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมตามองค์กรไม่เหมือนกัน ทางทหารแบบหนึ่ง ระบบเกียรติศักดิ์ ความซื่อสัตย์ อาวุโสเป็นอีกแบบหนึ่ง

ในเอกสารนี้ ส่วนหนึ่งที่ว่าการศึกษาที่ละเลยการบริการสังคมมีแนวโน้มจะเกิดขึ้นแน่นอน ในระดับอุดมศึกษา คือเราทำการวิจัยจริงๆ หรือไม่ ข้อนี้ น่าตกใจว่าจริงๆ คือพันธกิจของสถานศึกษาที่จะต้องทำการบริการสังคมแต่ผลออกมาแนวโน้มที่เกิดขึ้นค่อนข้างแน่นอนตึกเครื่องหมายถูกที่ระดับอุดมศึกษา ได้คาดว่าจะเป็นหรือไม่เกิดขึ้นในระดับอาชีวะนี่คือสิ่งที่ประหลาดใจ

ส่วนของทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมไม่มีเลย แต่จริงๆ เป็นพันธกิจที่สถานศึกษาต้องทำ สถานศึกษาของโรงเรียนทหารก็ต้องยึดถือตามนี้ เมื่อท่านเป็น input ของเราผลผลิตออกสู่

สังคม สิ่งที่ทำหน้าที่ผู้บัญชาการทหารบกท่านปัจจุบันที่ให้กองทัพต้องการให้เรียนรู้อุตสาหกรรมชีวิต เพิ่มการศึกษาใน 1 ระดับจากการศึกษาปัจจุบัน ส่วนใหญ่ในวันเสาร์-อาทิตย์ ทหารจะไปเรียนเพิ่มขึ้น สัปดาห์ละ 65:35 ส่วนใหญ่ไปที่มหาวิทยาลัยราชภัฏ ร้อยละ 65 ทางวิชาชีพ ร้อยละ 35 อย่างไรก็ตามทหารจำเป็นต้องมีทักษะวิชาชีพทุกหน่วยจำเป็นต้องใช้ช่าง แนวน้อมไปทางนั้น เนื่องจากประกันความสำเร็จเรื่องการศึกษามากกว่า ทางทหารการศึกษาจะเน้นเรื่องทักษะการใช้อาวุธ การรบ วิธีการรบอย่างนี้มากกว่า ส่วนทักษะเชิงช่างจะน้อย

ฉะนั้นให้ข้อสรุปว่าการมีส่วนร่วมจากทุกองคาพยพเราจะมีส่วนร่วมในส่วนนี้ ในส่วนที่อยากให้ข้อเสนอแนะคือ ควรจะปรับทัศนคติว่าอาชีพคือคนที่มีทักษะทางด้านเชิงช่าง ควรแยกให้เขาเรียน อย่าเอาคนที่ตกค้างจากสายสามัญไปเรียนอาชีพศึกษา ในต่างประเทศเขาเอาคนที่มีทักษะทางนี้ไปเรียนไม่ใช่เอาคนตกค้างไปเรียน โลกาภิวัตน์ถ้าเราควบคุมไม่ได้เราก็ต้องปรับตัว แต่คิดว่าวัฒนธรรมควบคุมได้เราก็ไม่ยอม ในการรบบรร่วมกับต่างชาติหลายชาติต้องมาศึกษาการดำรงชีวิตแบบเรา แบบที่ไม่มีเทคโนโลยี นี่คือการขัดแย้ง เขาต้องปรับตัวเข้ากับเรา ถ้าเราควบคุมไม่ได้บางเรื่องเราต้องปรับตัว เช่น วิทยาลัยแพทย์ วิทยาลัยพยาบาล การศึกษาส่วนใหญ่เป็นแบบให้เปล่ารัฐออกให้ กระทรวงออกให้ วิทยาลัยแพทย์ วิทยาลัยพยาบาล ต้องมีการศึกษาเรื่องทุนส่วนตัว เป็นต้น ถ้าเราขัดแย้งไม่ได้ เราก็จะเกิดเป็น ร.ร. นายร้อย เอกชน นี่คือการไหลมาของทุนส่วนตัว ข้าราชการ ที่เราควบคุมไม่ได้ ร.ร. นายร้อยอาจจะมี 2 แห่ง 3 แห่ง แบบของต่างประเทศ ซึ่งเราขัดแย้งไม่ยอม

สุดท้ายอยากให้อ่านไปคิดถึงครูบาอาจารย์สมัยเรายังเด็ก เรายึดมั่นในเรื่องพิธีไหว้ครู ในสังคมทหารยังปฏิบัติอยู่ เราไม่ได้มองอย่างที่เด็กยุคใหม่มองว่าครูเป็นเพียงลูกจ้าง อันนี้เป็นสิ่งที่เราไม่พยายามขัดแย้งปรับตัวว่าครูคือลูกจ้างทางวิชาการคนหนึ่งเท่านั้น เรื่องบ้าน วัด โรงเรียน ความสัมพันธ์ 3 ส่วนนี้เริ่มหายไป ผู้นำขาดคุณธรรม ในการทำแบบสอบถาม ในการทำการวิจัยควรดูว่าค่านิยมนี้ยังคงอยู่หรือไม่ในสังคม สรุปสุดท้ายว่า กลัววัยไม่ออกดอกช้าฉันใด การศึกษาไทยก็จะได้รับผลช้าเท่านั้น เราไม่ต้องรีบเร่ง แล้วเราค่อยสะสมคุณงามความดีต่อไป

ผู้ทรงคุณวุฒิ

ในหน้า 82 ข้อเสนอแนะของผู้วิจัย ข้อ 5. ปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญ ที่เขียนมาก่อนข้างกรอบคลุม แต่ที่เห็นไม่เป็นรูปธรรมคือ คิดว่าสิ่งที่เราขาดก็คือ องค์กรจริงจัง ๆ ที่มาดูแลเรื่องการเปลี่ยนแปลงของโลก ในผลกระทบของโลกาภิวัตน์ ควรจะต้องมีวิจัยคล้ายๆ แบบเชิงกว้าง เชิงลึก คุณภาพ เชิงปริมาณ มีองค์กรคอยดู ต่อไปต้องมีสถาบันที่ทำเรื่องนี้จริงๆ เพราะว่าการจะดูว่าโลกเปลี่ยนไปอย่างไร เราต้องปรับตัวตามหรือพยายามคิดล่วงหน้าโลกแล้วกระทำไปก่อน เช่น เขาไปจดสิทธิบัตรของเรา ต้องมีสถาบันคอยดูตรงนี้อย่างแท้จริง เผอิญตรงนี้มันไม่มีเป็นลักษณะองค์กรสถาบัน อ่านแล้วมองไม่ออก เช่น อเมริกาแบบทดสอบเป็นมาตรฐานหลายแบบเป็นพันๆ เรื่อง เรามีแปลของเขามา ต่อไปคือ journal ที่เป็นมาตรฐาน journal เราไม่ต้องส่งต่างประเทศ เราน่าจะทำได้ เพราะฉะนั้นตรงนี้เราไม่มีเราขาดมาก

ซึ่งเรามีแล้วก็จะดีตอนแรกๆ ต่อไปก็ค่อยล่มสลาย อยากฝากในข้อ 5. นี้
**นายสมพล จารุณศักดิ์กูร หัวหน้ากลุ่มงานวิจัยและสารสนเทศ สำนักงานรับรอง
 มาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา**

ข้อ 6 หน้า 82 การเตรียมความพร้อมของแต่ละกลุ่มการศึกษาจะมีส่วนที่ต่างกัน น่า
 จะเน้นของรัฐและเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ สมศ. ประเมินโรงเรียน
 7,000 โรงเรียนที่ติดอยู่แล้ว เรบอกกว่าเงินของเราไม่พอ โรงเรียน 7,000 โรงเรียนให้เขาเป็น
 อิสระ ของรัฐเราก็จ่ายเขาต่อหัว ต่อคน ต่อปี เช่นเดียวกันโรงเรียนเอกชนด้วย โรงเรียน
 เอกชนที่มีความพร้อมให้เป็นอิสระ รัฐเพียงกำกับดูแลส่งเสริมแล้วประเมินผล ประเมินภายใน
 ประเมินภายนอก หรืออาชีวศึกษาเอกชนเขาสามารถดูแลตัวเองได้ แต่รัฐต้องจ่ายเขา
 ต่อหัว ต่อคน ต่อปี อันนี้เป็น พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติควรให้เขา ในอีก 5-10 ปี เขาอาจไป
 ไกลเป็นบุคคลชั้นยอดของประเทศ ควรเน้นของรัฐ-เอกชนที่ติดอยู่แล้วให้เขาเป็นอิสระ
นางสาววัฒนา อาทิตย์เที่ยง ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา สกศ.

โดยรวมๆ แล้ว สิ่งที่ทำนหลายท่านพูดเรื่องของคุณธรรมจริยธรรม เรื่องระเบียบวินัย
 เราน่าจะต้องนำเอาโลกาภิวัตน์เป็นตัวนำเข้ามาพิจารณาว่าเราจะเตรียมคนของเราเพื่อ
 อนาคตของประเทศ เพราะว่าโลกาภิวัตน์เข้ามาจะทำให้อนาคตของเรามีการเปลี่ยนแปลงมาก

ขอพูดถึงเรื่องระเบียบวินัย ในอาชีวศึกษาตลาดแรงงานเวทีไหนก็ตามผู้ใช้ผลผลิตระดับ
 อาชีวศึกษาต้องการคนที่มีคุณภาพ มีวินัย มีความรับผิดชอบ ตรงนี้เราคงมุ่งไปสู่การสร้าง
 คนเหล่านั้นให้มีคุณภาพ ซึ่งหลายท่านก็พูดเรื่องนี้แล้ว

ที่สำคัญคือทักษะชีวิต เราจะสร้างคนของเราอย่างไรในอนาคต 5 ปีข้างหน้าให้มีทักษะ
 ชีวิตที่จะอยู่ได้บนสังคมที่มีกระแสเปลี่ยนแปลงเข้ามากระทบมากมาย ทั้งที่ต้องขัดแย้งและต้อง
 ตามกระแส นั่นคือเขาต้องสามารถคิด วิเคราะห์ได้ว่าอันไหนควรตาม และที่สุดคือความรับ
 รับผิดชอบของสังคมส่วนรวม เราต้องช่วยกันดูแลสังคมของเราว่าในแง่ของการสร้างคน ในแง่
 ของการทำให้สังคมเป็นสังคมที่มีความสุข เป็นสังคมที่อยู่ร่วมกันได้อย่างมีสันติภาพ เรื่อง
 การเมือง การศึกษาเข้ามามีผลมาก ๆ กับการจัดการศึกษาของเรา

ดร.สุวัฒน์ เงินฉ่ำ กรรมการสภาการศึกษา (ผู้ดำเนินการอภิปราย)

เห็นใจนักวิจัย ผมคิดว่ามีส่วนเพิ่มเติมเต็ม และเป็นข้อสังเกตเรื่อง Globalization เรื่อง
 Key factor เรื่องแนวการวิเคราะห์ว่าเราจะทำอย่างไรให้ขมวดเข้าเพื่อสรุปเป็นส่วนนโยบาย
 ได้ นอกจากนั้นเน้นเรื่องรายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบแต่ละปัจจัย

**นางสาวสุธณี บิณฑสันต์ รองผู้อำนวยการสถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา (ผู้
 นำเสนอผลการวิจัย)**

ขอขอบพระคุณคะ จะนำความคิดเห็นของทุกๆ ท่านไปปรับปรุงงานวิจัยนี้

**ดร.สมเกียรติ ขอบผล รองเลขาธิการสภาการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการ
 ศึกษา ประธานการสัมมนากล่าวปิดการสัมมนา**

ขอขอบคุณท่านประธานที่ช่วยนำการอภิปรายทำให้ได้ข้อสรุป ได้ข้อมูลที่เป็น

ประโยชน์ ผมเข้าใจว่าเนื้อหาสาระมีอยู่ในงานวิจัยที่ทำ ขอยกตัวอย่างเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงที่ชัดเจนที่ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พูดว่าเรายึดถึง 3 หลักการคือ พอประมาณ มีเหตุผล ภูมิคุ้มกัน ในเรื่องภูมิคุ้มกันนี้เป็นเรื่องจริยธรรมของคนให้สามารถฝ่ากระแสต่างๆ ที่เป็นเครื่องช่วยไม่ว่าความรุนแรงหรือการทุจริตคอร์รัปชัน ท่านประธานมอบหมายถ้าวิเคราะห์ให้ชัดเจนแล้วเข้าใจว่าเวลาเราดูแต่ละด้านก็จะมีทั้งด้านที่ดีและไม่ดี เช่นเรื่อง IT เรื่องดีก็คือราคาถูกผลิตได้มากขึ้น การเข้าถึงมากขึ้น อีกด้านไม่ดีก็คือ มีสื่อที่ไม่พึงปรารถนาเกิดขึ้นมาก ขอจบการประชุมครับ

โครงการสัมมนา

นำเสนอผลการวิจัย เรื่อง ผลกระทบโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทยใน 5 ปีข้างหน้า
วันจันทร์ที่ 25 กันยายน 2549 เวลา 13.00 น.

ณ ห้องประชุมกำแพง พลาญกูร สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

1. หลักการและเหตุผล

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา โดยสำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา ได้ดำเนินงานโครงการวิจัยเรื่อง ผลกระทบโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาใน 5 ปีข้างหน้า โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพอนาคตของสังคมโลกและสังคมไทยภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ในอีก 5 ปีข้างหน้า ศึกษาผลกระทบของสังคมโลกและสังคมไทยภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทยในอีก 5 ปีข้างหน้า และจัดทำข้อเสนอแนะเชิงรุกสำหรับการจัดการศึกษาไทย เพื่อรองรับและก้าวทันกระแสโลกาภิวัตน์ ทั้งนี้ได้ศึกษาในบริบทด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ประชากร การศึกษา และสิ่งแวดล้อม เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้มาวางแผนในการพัฒนาการศึกษาในอนาคตในอีก 5 ปีข้างหน้าของประเทศต่อไป โดยมีที่ปรึกษาดำเนินงานวิจัยคือ มูลนิธิสถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา (ไอเอฟดี)

บัดนี้ ที่ปรึกษาโครงการวิจัยได้จัดทำรายงานการวิจัยครั้งที่ 1 เสร็จเรียบร้อยแล้ว สำนักงานฯ จึงเห็นสมควรให้จัดสัมมนา นำเสนอผลงานวิจัย และระดมความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม อันจะเป็นแนวทางในการพัฒนางานวิจัยให้มีประสิทธิภาพ และนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาต่อไป

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อนำเสนอผลการวิจัยเรื่อง ผลกระทบโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทยใน 5 ปีข้างหน้า

2.2 เพื่อระดมความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม อันจะเป็นแนวทางในการพัฒนางานวิจัยให้มีประสิทธิภาพ และนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการศึกษาต่อไป

3. รูปแบบการประชุม

3.1 นำเสนอผลการวิจัย

3.2 อภิปรายทั่วไป

4. จำนวนผู้เข้าร่วมประชุม

จำนวนประมาณ 80 คน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหาร นักวิชาการ จากหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ รวมทั้งหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

5. วัน เวลา และสถานที่จัดประชุม

วันจันทร์ที่ 25 กันยายน 2549 เวลา 13.00 น. ณ ห้องประชุมกำแหง พลางกูร สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

6. งบประมาณ

งบประมาณประจำปีงบประมาณ 2549 สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

7. ผู้รับผิดชอบโครงการ

สำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

8. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ได้แนวทางการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงรุกสำหรับการจัดการศึกษาไทย เพื่อรองรับและก้าวทันกระแสโลกาภิวัตน์

กำหนดการสัมนา

นำเสนอผลการวิจัยเรื่อง ผลกระทบโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทยใน 5 ปีข้างหน้า

วันจันทร์ที่ 25 กันยายน 2549 เวลา 13.00 น.

ณ ห้องประชุมกำแพง พลาญกูร สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

- 13.00 – 13.15 น. ลงทะเบียน
- 13.15 – 13.30 น. ประธานกล่าวเปิดการสัมมนาและชี้แจงวัตถุประสงค์ของการสัมมนา
โดย รองเลขาธิการสภาการศึกษา (ดร.สมเกียรติ ชอบผล)
- 13.30 – 14.15 น. นำเสนอผลการวิจัยเรื่อง ผลกระทบโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษา
ไทยใน 5 ปีข้างหน้า โดย
นางสาวสุทธนี บิณฑสันต์ รองผู้อำนวยการสถาบันอนาคตศึกษาเพื่อ
การพัฒนา
นางจิตติมา เหมรัตน์กร นักวิจัยสถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา
- 14.15 – 15.45 น. การอภิปรายนำ เรื่อง การจัดการศึกษาไทยเพื่อรองรับและก้าวทัน
กระแสโลกาภิวัตน์ โดย
ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสัจจาน ประธานคณะกรรมการสภา
การศึกษาเฉพาะกิจศึกษาภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10-20 ปี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลขา ปิยะอัจฉริยะ กรรมการสภาการศึกษา
รองศาสตราจารย์ ดร.สุชาย ธนวเสถียร คณบดีคณะสารสนเทศ
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม
ผู้ดำเนินการอภิปราย
โดย ดร.สุวัฒน์ เงินฉ่ำ กรรมการสภาการศึกษา
- 15.45 – 16.45 น. อภิปรายทั่วไป
ผู้ดำเนินการอภิปราย
โดย ดร.สุวัฒน์ เงินฉ่ำ กรรมการสภาการศึกษา
- 16.45 - 17.00 น. ปิดการสัมมนา
ประธานกล่าวปิดการสัมมนา
โดย รองเลขาธิการสภาการศึกษา (ดร.สมเกียรติ ชอบผล)

รายชื่อผู้เข้าร่วมสัมมนา

การวิจัย เรื่อง ผลกระทบโลกาภิวัตน์ต่อการจัดการศึกษาไทยใน 5 ปีข้างหน้า

วันจันทร์ที่ 25 กันยายน 2549 เวลา 13.00 น.

ณ ห้องประชุมกำแพง พลาญกูร สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

ผู้เข้าร่วมสัมมนาประกอบด้วย คณะนักวิจัยของโครงการ คณะผู้อภิปรายนำ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหาร และนักวิชาการศึกษา จากหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และผู้แทนจากหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ผู้สื่อข่าว และข้าราชการของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา จำนวนประมาณ 85 คน ดังมีรายนามต่อไปนี้

ประธานการสัมมนากล่าวเปิดการสัมมนาและชี้แจงวัตถุประสงค์ของการประชุม

1.ดร.สมเกียรติ ชอบผล รองเลขาธิการสภาการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

คณะนักวิจัย สถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา

2.นางสาวสุชนิ์ พิณฑสันต์ รองผู้อำนวยการ สถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา
3.นางจิตติมา เหมรัตน์กร นักวิจัย สถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา
4.นางสาวดวงดาว ไชยา ผู้ช่วยนักวิจัย สถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา
5.นางสาวชมาวีร์ ยิ้มเกตุ เจ้าหน้าที่ สถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา

ผู้ดำเนินการอภิปรายและคณะผู้อภิปรายนำ

6.ดร.สุวัฒน์ เงินฉ่ำ กรรมการสภาการศึกษา (ผู้ดำเนินการอภิปราย)
7.ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอาน ประธานคณะอนุกรรมการสภาการศึกษา เฉพาะกิจศึกษาภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10-20 ปี (ผู้อภิปรายนำ)
8.ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลขา ปิยะอัจฉริยะ กรรมการสภาการศึกษา (ผู้อภิปรายนำ)
9.รองศาสตราจารย์ ดร.สุชาย ธนเสถียร คณบดีคณะสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม (ผู้อภิปรายนำ)

ผู้ทรงคุณวุฒิ

10.ดร.สวัสดิ์ อุตมโกชน์ ที่ปรึกษาโครงการของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

11.รองศาสตราจารย์ ดร.อุทัย บุญประเสริฐ	ที่ปรึกษาโครงการของสำนักงานเลขาธิการ
สภาการศึกษา
12.ภราดา ดร.วิศิษฐ์ ศรีวิชัยรัตน์	รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัย
อัสสัมชัญ
13.รองศาสตราจารย์ ดร.วินัย รังสินันท์	รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยคริสเตียน

กระทรวงศึกษาธิการ

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

14.นายประดิษฐ์ สนั่นเอื้อ	รองผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และ
บุคลากรทางการศึกษา
15.นายวัชรินทร์ จำปี	ผู้เชี่ยวชาญการศึกษาออกโรงเรียน สำนักบริหาร
การศึกษานอกโรงเรียน
16.นางอรปราง สัมพันธ์ภักดี	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์งานบุคคล 6 ว. สำนักงาน
คณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรฯ
17.นางสาววรมน เนาวโรจน์	เจ้าหน้าที่วิเทศสัมพันธ์ สำนักความสัมพันธ์
ต่างประเทศ
18.นายเสรี ปรีดาศักดิ์	สำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษา
เอกชน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

19.นายศักดิ์สิทธิ์ ชัดติยาสุวรรณ	หัวหน้ากลุ่มวิจัยเชิงระบบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน
สำนักติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาขั้น
พื้นฐาน
20.นางดารณี คำวัจฉิ่ง	นักวิชาการศึกษา 8 ว. สำนักติดตามและประเมินผล
การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน
21.นายสมพงศ์ แสงศรี	หัวหน้ากลุ่มแผนและโครงการ

สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน

22.นางสาวพรจันทร์ พรศักดิ์กุล	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 8 ว.
สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน
23.นายจุมพฏ ประเสริฐสุข	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต 3

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

24. นายวณิชย์ อ่วมศรี ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาสมรรถนะครูและบุคลากรอาชีวศึกษา
25. นางสาวอรรณพ พรหมใหม่ เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 6 ว. สำนักนโยบายและแผนการอาชีวศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

26. ดร. สุชาติ เมืองแก้ว รองเลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษา
27. นายพิเชษฐ อุไรรงค์ ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนานโยบายอุดมศึกษา สำนักสำนักนโยบายและแผนการอุดมศึกษา
28. นางสาวพรเพ็ญ ชัยมงคล เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 7 ว. สำนักสำนักนโยบายและแผนการอุดมศึกษา
29. นายอาทิตย์ พงศ์สุวรรณ นักวิชาการศึกษา 8 สำนักสำนักนโยบายและแผนการอุดมศึกษา
30. นางสาววรรณิ์ สิงห์โตนาท นักวิชาการศึกษา 7 ว. สำนักบริหารงานวิทยาลัยชุมชน

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.)

31. นายโชคชัย อัครวิเศษ รักษาการหัวหน้าประเมินมาตรฐาน สสวท.

คุรุสภา

32. ดร. สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์ รองเลขาธิการคุรุสภา สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา สถานศึกษา/สถาบัน
33. นายสกันธ์ อินทกุล ผู้อำนวยการโรงเรียนพณิชยการสุโขทัย
34. นางสาวนิตยา เทพอรุณรัตน์ รองผู้อำนวยการโรงเรียนสามเสนวิทยาลัย
35. นางสาวพรพรรณ อินทรประเสริฐ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดทางหลวงโพธิ์ทอง สพท. นนทบุรี เขต 1
36. รองศาสตราจารย์ ดร. กัลยาณี จิตต์การุณย์ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
37. นายวรกาญจน์ สุขสดเขียว อาจารย์ภาควิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร
38. นายปริญญา จันทร์ เจ้าหน้าที่ศูนย์คอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม
39. ว่าที่ ร.ท. อนุวัฒน์ ทองสกุล อาจารย์ วิทยาลัยเทคนิคพังงา

40. นายภาณุเดช ชัดเงางาม	อาจารย์ วิทยาลัยเทคนิคมีนบุรี
41. นางสาวผกามาศ ชูสิทธิ์	อาจารย์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
วิทยาเขตพระนครเหนือ
42. ดร.พจน์ เทียนศักดิ์	สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี
43. นายพันธุ์ศักดิ์ ไทยสิทธิ	อาจารย์ โรงเรียนจำอากาศ

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

44. นายสุชัช ศุภวัฒนาเจริญ	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 6 ว.
สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัย |
|----------------------------|---|

สำนักนายกรัฐมนตรี

45. นางยุพิน รอดป้อง	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 8 ว. สำนักงาน
คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
46. นางสาววาสิณี แนวพนิช	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 8 สำนักงาน
คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
47. นางสาวรสนันต์ วรรณกะลัต	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 7 สำนักงาน
คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
48. นายสมพล จารุณศักดิ์กูร	หัวหน้ากลุ่มงานวิจัยและสารสนเทศ
สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพฯ
(สมศ.)

กระทรวงกลาโหม

49. พันเอก ชนาธิป บุนนาค	ผู้อำนวยการกองวิจัยและพัฒนาการรบ
กรมยุทธศึกษาทหารบก |
|--------------------------|--|

กระทรวงมหาดไทย

50. นายโชคชัย คำแหง	ผู้อำนวยการส่วนวิชาการ ฯ สำนักประสานและ
พัฒนาการศึกษาท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครอง
ท้องถิ่น |
|---------------------|---|

กระทรวงแรงงาน

- 51.นางรำไพ น่วมสวัสดิ์ นักวิชาการสถิติ 7 ว. กลุ่มงานแผนงานและสารสนเทศ
กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน
- 52.นายประสิทธิ์ นิยมแก้ว นักวิชาการฝึกอาชีพ 6 ว.

ผู้สื่อข่าว

- 53.คุณสุทธีวรรณ ตัญญาพงศ์ปรัชญ์ นสพ. ไทยรัฐ
- 54.คุณเนาวรัตน์ วิเชียรรัตน์ นสพ. เดลินิวส์
- 55.คุณนิดาพัทธ์ เลิศจาตุรพัฒน์ TV. 3
- 56.คุณไพโรจน์ ฟุ้งเฟื่อง วิทยุศึกษา
- 57.คุณจันทร์แรม สัมพันธ์วิวัฒน์ TV. 9
- 58.คุณเพชร จันทร์ลี ETV
- 59.คุณสิรินภา อิ่มศิริ ไทยโพสต์

ผู้บริหาร และ เจ้าหน้าที่ ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

- 60.ดร.รุ่งเรือง สุขาภิรมย์ ที่ปรึกษาด้านวิจัยและประเมินผลการศึกษา
- 61.นางนิรมล กิตติวิบูลย์ รักษาการที่ปรึกษาด้านนโยบายและแผนการศึกษา
- 62.นางสาววัฒนา อาทิตย์เที่ยง ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา (สวพ.)
- 63.นางสิริวรรณ สวัสดิวัตน์ ณ อยุธยา หัวหน้าศูนย์การศึกษาเปรียบเทียบ สวพ.
- 64.นางสาวอุษา ชูชาติ หัวหน้ากลุ่มพัฒนาระบบวิจัยและส่งเสริมเครือข่ายการวิจัยทางการศึกษา สวพ.
- 65.นางสาวยุพา วิริภิรมย์กุล หัวหน้าศูนย์วิเคราะห์สภาวะและแนวโน้มการศึกษา สวพ.
- 66.นางสาวจิรา วงศ์เหลือง หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป สวพ.
- 67.นางผานิต วิมลรัตน์ปัญญา นักวิชาการศึกษา 7 ว. สวพ.
- 68.นางกมลทิพย์ เมฆพุก นักวิชาการศึกษา 7ว.กลุ่มวิจัยและส่งเสริมการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษา สวพ.
- 69.ดร.รุ่งนภา จิตรโรจนรักษ์ นักวิชาการศึกษา 6 ว. ศูนย์การศึกษาเปรียบเทียบ สวพ.
- 70.ดร. อริศรา เล็กสรรเสริญ นักวิชาการศึกษา 6ว. กลุ่มพัฒนาระบบวิจัยและส่งเสริมเครือข่ายการวิจัยทางการศึกษา สวพ.
- 71.นายจิรวิทย์ ไทภูวไพบูลย์ นักวิชาการศึกษา 4 ศูนย์การศึกษาเปรียบเทียบ สวพ.
- 72.นายก้องเกียรติ สหวรรณางกูร หัวหน้ากลุ่มประเมินการบังคับใช้กฎหมาย สำนักพัฒนากฎหมาย

73. นายวีระ พลอยครบุรี หัวหน้าสถาบันพัฒนาความรู้ด้านกฎหมาย
สำนักพัฒนากฎหมาย
74. นางสาวชฎา ไชยรัตน์ หัวหน้ากลุ่มพัฒนาระบบเครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์เพื่อการบริหาร สำนักงานผู้บริหารเทคโนโลยีสารสนเทศระดับสูง
75. ดร. พิณสุดา สิริธรรมศรี หัวหน้ากลุ่มนโยบายและวางแผนการศึกษามหาภาค
สำนักนโยบายและแผนการศึกษา
76. นางสาวประภาพรรณ วงศาโรจน์ หัวหน้ากลุ่มนโยบายการศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาส
สำนักนโยบายและแผนการศึกษา
77. นางสาวศรีปทุม ด้านผดุงธรรม นักวิชาการการศึกษา 7 ว. สำนักนโยบายและแผนการศึกษา
78. นางกัลยานี ปฎิมาพรเทพ นักวิชาการการศึกษา 7 ว. สำนักนโยบายและแผนการศึกษา
79. นางรัชณี พึ่งพาณิชย์กุล นักวิชาการการศึกษา 7 ว. สำนักนโยบายและแผนการศึกษา
80. ดร. รัชณี ศิลปบรรเลง นักวิชาการการศึกษา 7 ว. สำนักนโยบายและแผนการศึกษา
81. นางอรุณศรี ละอองแก้ว นักวิชาการการศึกษา 8 ว. สำนักมาตรฐานการศึกษาและ
พัฒนาการเรียนรู้
82. นางพิศมัย แฝงนุเคราะห์ นักวิชาการการศึกษา 8 ว. สำนักมาตรฐานการศึกษาและ
พัฒนาการเรียนรู้
83. นางสาววิชชุลลาวัฒน์ พิทักษ์ผล นักวิชาการการศึกษา 5 สำนักมาตรฐานการศึกษาและ
พัฒนาการเรียนรู้
84. นางณิชนมล ดวงมัลย์ นักวิชาการการศึกษา 6 ว. สำนักประเมินผลการจัดการศึกษา
85. นางสาวธีรนุช ธีรทีป เจ้าหน้าที่ประจำโครงการ สำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา
86. นางสาวนิตยา กีนรัมย์ เจ้าหน้าที่ประจำโครงการ สำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา

คณะผู้ดำเนินการ

ที่ปรึกษา

ดร. อรุณ จันทวานิช	เลขาธิการสภาการศึกษา
ดร. สิริพร บุญญานันต์	รองเลขาธิการสภาการศึกษา
ดร. สมเกียรติ ชอบผล	รองเลขาธิการสภาการศึกษา
นางสาววัฒนา อาทิตย์เที่ยง	ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา
ดร. สุทธศรี วงษ์สมาน	ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและแผนการศึกษา
นางสิริวรรณ สวัสดิวัตน์ ณ อยุธยา	หัวหน้าศูนย์การศึกษาเปรียบเทียบสำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา
ดร. พิณสุดา สิทธิรังศรี	หัวหน้ากลุ่มนโยบายและวางแผนการศึกษา มหภาค สำนักนโยบายและแผนการศึกษา

คณะผู้วิจัย มูลนิธิสถาบันหอศาสตราจารย์เพื่อการพัฒนา (ไอเอฟดี)

ศาสตราจารย์ ดร. เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์	ที่ปรึกษาโครงการวิจัย
ดร. นลินี ทวีสิน	หัวหน้าโครงการวิจัย
นางสาวสุชนี บิณฑสันต์	นักวิจัย
นางจิตติมา เหมรัตน์นगर	นักวิจัย
นายวีระพล เหมรัตน์นगर	นักวิจัย
นายทวีชัย เจริญเศรษฐศิลป์	นักวิจัย
นางสาวดวงดาว ไชยา	ผู้ช่วยนักวิจัย
นางสาวพิมพ์มาศ รัตนาววัฒนวรรณ	ผู้ช่วยนักวิจัย

คณะผู้พิจารณารายงานการวิจัย : ผู้อภิปรายนำของการสัมมนานำเสนอผลการวิจัยในวันที่ 25 กันยายน 2549

ผู้ดำเนินการอภิปราย	
ดร. สุวัฒน์ เงินฉ่ำ	กรรมการสภาการศึกษา
ผู้อภิปรายนำ	
ศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ศรีสอาน	ประธานคณะอนุกรรมการสภาการศึกษา เฉพาะกิจศึกษาภาพการศึกษาไทยใน อนาคต 10-20 ปี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลขา ปิยะอัจฉริยะ
รองศาสตราจารย์ ดร.สุชาย ธนเสถียร

กรรมการสภาการศึกษา
คณบดีคณะสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีปทุม

บรรณาธิการ

นางสาววัฒนา อาทิตย์เที่ยง
นางผานิต วิมลรัตน์ปัญญา

ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา
นักวิชาการศึกษา 7 ว. ศูนย์การศึกษาเปรียบเทียบ
สวพ.

เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์การศึกษาเปรียบเทียบ สวพ.

นางสิริวรรณ สวัสดิวัฒน์ ณ อยุธยา
นางผานิต วิมลรัตน์ปัญญา
นางสาวรุ่งนภา จิตรโรจนรักษ์
นายจิรวิทย์ ไทภูวไพบูลย์
นางสาวนิตยา กีนรัมย์

หัวหน้าศูนย์การศึกษาเปรียบเทียบ
นักวิชาการศึกษา 7 ว.
นักวิชาการศึกษา 6 ว.
นักวิชาการศึกษา 4
เจ้าหน้าที่ประจำโครงการ

จัดพิมพ์เผยแพร่

ศูนย์การศึกษาเปรียบเทียบ สำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
99/20 ถนนสุขุวิทัย เขตดุสิต กทม. 10300
โทร. 0 2668 7123 ต่อ 1211-1212 โทรสาร. 0 2243 0085
Web Site : <http://www.onec.go.th>

**เพื่อเป็นการใช้ทรัพยากรของชาติที่คุ้มค่า
เมื่อท่านไม่ใช้หนังสือเล่มนี้แล้ว
โปรดมอบให้ผู้อื่นนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป**